UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA

A DÁVID FERECZ-EGYLET.

SZERKESZTIK

Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Unitárius Egyház

Hetedik kötet.

KOLOZSVÁRT,
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSÉNÉL
1894.

A VII-ik kötet tartalma.

Költemények.

	Lap.
Külföld magyarjainak Józan Miklós	1.
Krisztus és a veréb (Krisztus-monda) Végh Mátyás	5.
Az én hitem. Tarcsafalvi Albert	27.
Unitárius ember oltára Gyöngyösi István	35.
Reggeli ima. József János	40.
Gethsemané kertje. Murányi Sándor	49.
Krisztus és a felhő. Végh Mátyás	53.
Kolozsvári virágok	61.
Válasz a „Kolozsvári viragok"-ra.	93.
Jöjjetek a sirhoz. Lőfi Ödön	61.
Tanuló fiamnak. Rédiger Géza	81.
Krisztus és a kovács mester. (Krisztus-monda.) Végh Mátyás	97.
Viharban. Tarcsafalvi Albert	114.
Az unitárius főiskolai ifjuság lapjából költemények	125.
Háladalra. Rédiger Géza	133.
Jótékonyság. Gyöngyösi István	137.
Berde emlékére. Veres Arpád	153.
Az öreg és fia. Tsrcsafalvi Albert	167.
Legyen meg a te akaratod (Krisztus-monda.) Végh Mátyás	172.
Emlékkönyvbe. Rédiger Géza	175.
A mi kis hajónk Murányi Sándor	181.

Vallásos és erkölcsi tárgyu közlemények.

Mi lesz gyermekeink vallása. Boros György	3.
Az engedelmességre szoktatás 3 szabálya. Dr. Brassai S.	5.
Minden napra egy gondolat. Dr Brassai Sámuel	8.
Hiveink valláserkölcsi élete s lelkészeink teendője (felolvasás) Ajtai Jánostól (2. sz. melléklete.)	
Unitárius nők missziója. Csifó Salamon	40.
Jézus Krisztus. Boros György	51.
Halotti ima Barabás Lajos	70.
Kossuth Lajos gyászünnepélye. Mózes András	73.
„Egy az isten" Boros György	76. 82.
A biblia szerepe Kossuth temetésekor	56. 122.
Pár szó az unitárius vasárnapi iskolákról. Fangh Erzsébet	87.
Unitárius nők missiója. Tagart Luiza	91.
A lélek létezése. Dr. Brassai Sámuel	99.
Az unitárius lelkész helyzete. Boros György	114.
Tolsztoj vallomásai. Gál Kelemen	118.
Remény s emlékezet. Boros György	169.
Légy hű. Gvidó Béla	170.
Mit hisznek az unitáriusok?	171.
Az angol nők stb. Fangh Erzsébeth	194

Életrajzok és rokontárgyuak.

Lap

Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 9, 29, 44, 59, 90, 118, 123, 143, 160, 178.
Berde Mózsa. (Arczképpel.) . . . . . 4.
Berde Mózsa beszéde az országgyülésen 1868-ban . . . . . 18.
Emlékezés Berde Mózsára Id. Dániel Gábor . . . . . 22.
Emlékezés Berde ifjabb korára. Kővári László . . . . . 23.
Az ifjuság Berde Mózsáért. Barabás József, Nagy Béla . . 25. 26.
Kossuth Lajos. (Arczképpel) Boros György . . . . . 65.
Özv. Kriza Jánosné (külön arczképpel) . . . . . 117.
Sharpe Matilda. (Arczképpel.) Fangh Erzsébet . . . . . 150.
Két angol nő. Boros György . . . . . 153.
Jellemvonás a Berde Mózsa életéből Tóth Károly . . . . . 155.
Gyöngyösi István esperes halála. a—b . . . . . 159.
Kisgyörgy József. (Arczképpel.) Ütő Lajos . . . . . 165.
Murányi Farkas Sándor. Boros György . . . . . 199.

Vegyes tartalmuak.

Channing ház Londonban (képpel.) Fangh Erzsébet . . . . 34.
A párbajról. Bartha Miklós . . . . . 35.
Svéd unitárius lap. 43
A kis tudakozó. . . . . 48.
A nő müködése otthon, a társadalomban és a közpályán. Dr. Lengyel Dánielné . . . . . 54.
Az egyházi K. Tanács részvéte . . . . . 67.
Az unitárius vallásközönség részvétirata . . . . . 69.
Kossuth Ferencz válasza. . . . . 70.
A h.-m.-vásárhelyi unitárius l. egyház 1893-ik éve. Lőrinczi Dénes 92.
A kepe megváltás Berki József . . . . . 104 121.
Irodalom . . . . . 161.
Ezerév mese költése. 175

Egyházi és iskolai mozgalmak.

11, 30, 44, 61, 80, 94, 109, 126, 144, 162, 178.

Angol unitárius nemzeti konferenczia. Józan Miklós . . . 90.
Fejtörő. Zóra . . . . . 156.
Az unitárius egyházkörök évi közgyülései . . . . . 126, 127.
Egy angol unitárius nő inditványa magyar leányok érdekében. Sharpe Emilia . . . . . 151.

Egyleti élet és munkásság.

Nyilt szó. Dr. Brassai Sámuel és Boros György . . . . 1.
Egyleti élet és munkásság. . 13, 31, 46, 63, 96, 111, 130, 147, 163, 179.
A hetedik fiók-egylet. Kis Aladár . . . . . 60.
A Dávid Ferencz-Egylet felolvasásai . . . . . 44.
Értesitós az egyleti tagokról. (Különfogás a 7. számhoz.) . . . .
Kérelem. Gálfi Lőrincz . . . . . 112.
A torda-aranyosköri fiók-egyletből. Biró Lajos . . . . . 125.
Tíz évi munkásság. Boros György . . . . . 134.

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Január. 1. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK: Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Nyilt szó.

„Unitárius kérdésnek“ neveztük azt, a mit most nyilt szó alakjában intézünk olvasóinkhoz.

Legyünk jó unitáriusok, pártfogoljuk irodalmát.

Kevesen vagyunk, legyünk összetartók s közös czéljainkat mozditsuk elé egy akarattal, nyiltan és őszintén, de soka se a mások kárára, hanem a közös édes haza, a józan vallásosság, a tiszta erkölcs érdekében. Ne szégyeljük a Krisztus evangeliumát, ne szégyeljük nevünket, valljuk meg nyiltan hitünket már csak azért is, hogy ha tévedünk, felvilágosittassunk.

Fogjunk kezet mindnyájan. hogy érezzük összetartozandóságunkat!

Az „unitárius vallásnak jövője van“, azt mondotta a legnagyobb élő magyar. De ezt a jövőt biztositni kell: kitartó küzdelemmel, összetartó egyetértéssel. Ezért mindenkinek dolgozni és áldozni kell ott, a hová őtet Isten helyezte.

Minden unitárius embernek készen kell lenni arra, hogy felvilágositással tudjon szolgálni s enyésztesse el a sötétséget az emberek között. Ez mindnyájunk kötelessége.

Erre mi, mint szerkesztői az „Unitárius Közlönynek“, készséggel vállalkozunk s a mennyire lehet, segitünk hiveinknek azzal, hogy megvilágositunk egy-egy unitárius kérdést. Mi abba járunk, hogy az Unitárius Közlöny legyen ébresztője a vallásos és erkölcsi érzésnek s tájékoztató az unitárius dolgokban.

Az 1894-ik évben minden hónapban egy *naptárt* fogunk adni, melyben az unitárius egyházban előfordult nevezetesebb események fel lesznek jegyezve. Gondoljuk, hogy ezzel minden olvasónknak szolgálatot teszünk.

Képeket is közlünk és pedig tiszteleti elnökünk Kriza Jánosné, a D. F. E. elhunyt érdemes alelnöke, a fejedelmi alapitó Berde Mózsa s jelenleg müködő két alelnökünk, közszeretetben álló püspönknénk Ferencz Józsefné és ujonnan választott alelnök Hajós János úr arczképét és a londoni leányiskola igazgatónője Sharpe kisasszony és nyug. esperes Gyöngyösi István s mások arczképét.

Kérésünk, hogy legyen minden olvasónk szószólója az „Unitárius Közlöny"-nek.

A mi kivánságunk valóban csekély, mert *egész évre csupán 1 frt 20 krt (2 korona 40 fillér) kell fizetni az Unitárius Közlönyért.*

Az egylet tagjai a lapot az 1 frt tagdij fejében kapják.

Alapitóinknak 1 frtért fogjuk küldeni az Unitárius Közlönyt.

Minden pénz Gálfi Lőrincz pénztárnok úrhoz küldendő Kolozsvárra, Vizutcza 5. sz.

Dr. Brassai Sámuel,
Boros György.

Külföld magyarjai — Jókainak.

A hármas bércz s a négy folyam vidékén
Mely lelkesitő ünnepzaj riad?
Zászlók lobognak kunyhó s vár környékén:
Az ünnep tárgya, népem, hű fiad.
Ifjan — mint egy harczfi »talpra« állott,
Imádva a szabadság szent nevét;
S a férfi — sasként fellegekbe szállott,
A zord viharra tárva kebelét.

Villámcsapással bátran szembe nézett,
Alig remegtek edzett tollai;
S mig dúlt alant a gyászos végenyészet,
Nem szünt meg ő gyógyirt hordani.
Megjósolá és üdvözlé a honban
Egy szebb jövendő fényes hajnalát,
Hol kegy s igazság szól a hatalomban
S a miljom érdek: egy nép, egy család!

Ez iſju szivnek hő még dobbanása,
Bár tél fedé a diszes homlokot. . . .
Oh, nemzetemnek babér-koronása!
Mit érdemelsz te, mily ajándokot!
Arany s ezüst, egy váltságdij tömérdek, —
Nem az, miért szemed mosolygni fog:
A *gazdagok* — te mondád — mily *szegények!*
És a *szegények* milyen *gazdagok!*

Arany s ezüst! — tenéked! *aranyember,*
Ki szerte ontád lelked kincseit!
Kit Budapest karol ma szerelemmel,
S a tenger Alföld s Kárpát istenit.
— A hála-könnyek csillogó *gyémántja*
S egy üdv-hozsánna hasson szivedig
E szép szigetről, melynek ideálja
Tiéd: *szeretni mind a vérpadig!*

Távol hazánktól, melynek drága földén
Játszott velünk az első napsugár, —
Örvendezünk az *ötven év* betöltén:
Dicső neved ma ajkról ajkra jár.
Távol hazánktól! ah, nem, istenemre,
Lélek-, remény-, s a hitben oly közel; —
— A büszke Nyugat méltat figyelemre —
Minden magyar hát szivből üdvezel!

Józan Miklós.

Mi lesz gyermekeink vallása?

Mennyit töprengünk mi szülők a felett, hogy vajjon mi lesz gyermekeinkkel, majd ha megnőnek? A mig kicsikék, mi pedig fiatalok vagyunk, addig még csak könnyebben megy, mert bár sok a gond, de mégsem annyi, a mennyi lesz akkor, a mikor a költség is szaporodik. Az első nagyobb költség az iskoláztatás. Nálunk unitáriusoknál régi időktől kezdve meg volt az a jó szokás, hogy a gyermekeket, ha annyira nőttek, mindenki iskolába adta. Ma is megvan ez a szokás, iskola is van, sőt még több is, jobb is, mint régen, s mégis a ministeri országos kimátatás azt mondja, hogy most nálunk minden ezerből csak 88 tanul népiskolában, a többi, tehát minden ezerből 120 tanulatlan, tudatlan marad. Az állam az egyházzal kezet fogva zaklat, biztat s még büntet is, de bizon csak nincsen meg a kellő haszna.

No de, ha itt kimaradnak, majd később, ha 12. évöket betöltötték, megjelennek a papjok előtt, hogy legalább a hittanból és a vallásból oktatást nyerjenek.

De vajjon megjelennek-e itt?

Arról van értesülésünk a püspöki évi jelentésekből, hogy minden évben konfirmáltatik legalább 850 ifju. Hisszük, hogy ebben a számban benne van mindenki, a ki koránál fogva benne kell, hogy legyen, de nincsen róla biztos adatunk. Ne kételkedjünk, nyugodjunk meg azon, hogy ez egyszer, legalább a pap előtt, részesülnek abban az iskolában, a mely felemeli öket a föld porából, egy kissé megnyitja szemöket, hogy lássák azt a mennyei jó Atyát, a kit eddig is ismertek ugyan nevéről, emlegették is gyakran, de nem látták oly tisztán, a hogy a gyermek látja atyját anyját, nem élvezték áldásait ugy, a hogy gyermek élvezni szokta az édes anyai csókot.

Pedig az, a kit az Isten szine elébe vezetnek, az, a ki megismeri a jó Istent, mindezeket látja és érezi, még pedig talán annál jobban, a minél ifjabban jö erre az ismeretre.

Ki ne emlékeznék még most is, milyen ünnepélyes, milyen megható, milyen lélekemelő volt az az óra, a melyben nyilvános vallomást tett hitéről szülői, ismerői és a gyülekezet előtt, menynyire áthatotta egész valóját bizonyos megmagyarázhatlan érzés, a mikor először érintette ajakához a Jézus halálára emlékeztető jeleket!

A gyermekek s az ifjak most is tudnak érezni, csak legyen, a ki hasson rájok. Ők most is éppen ugy bevésik elméjökbe a lelkésznek hozzájok intézett szavait, s éppen ugy nem feledik el, a hogy nem feledtük el mi, csak legyen rá módjuk és alkalmuk, s ez pedig tőlünk szülőktől függ.

Nekünk szülőknek és tanitóknak kell gondoskodnunk arról, hogy gyermekeink ne csak kivül legyenek szépen felöltöztetve, hanem belől is.

Szeretném, ha magammal együtt minden olvasómat meg tudnám győzni arról, hogy az emberek éppen ugy meglátják, éppen ugy megszólják gyermekeinket s velök együtt megszólnak minket is, ha belsőleg, lelkileg nincsenek oly tisztán és szépen felöltözve, a hogy kellene. Már pedig, ha van egy kis hiuság, egy kis büszkeség bennünk egyik tekintetben, lenni kell a másikban

is. A szülői sziv érzésére, a mindent megfontoló józan észre ebben a kérdésben, talán nem is kell hivatkoznom.

Ezek után arra kérem olvasóimat, ha még nem látták volna, nézzék meg a „Fiatalság Barátja“ 1893. évi számait. Azokban mi a mostani ifjuságnak az ő nyelvén igyekeztünk elmondani gondolatainkat. Talán némileg segitségére voltunk a lelkészeknek és szülőknek? Talán egy kedves emlékhez juttattuk az ifjakat? Akármelyik történt meg, csak legyen lelki épülésükre, mi meg leszünk elégedve.

Mert czélunk és törekvésünk az, hogy azt az ifjuságot, a mely a jövő száz uj irányát meg fogja teremteni, lássuk el olyan kincsekkel, a melyeket a rozsda és a moly meg nem emészt. Mert hitünk az, hogy a jövő nemzedékek uj és nagy dolgokat fognak látni, melyeknek áramlata vagy elsülyeszti, vagy oly magaslatra emeli, a honnan meglátják és meg is hóditják az igért földet.

A jövő gyermekeinkké. Gyermekeink sorsa a mi kezünkben van. Gondolkozzunk és dolgozzunk érettük! **Boros György.**

Az engedelmességre szoktatás 3 szabálya.

1. Olyan keveset parancsolj, a milyen keveset csak lehet.
2. Olyat parancsolj, a mit meg lehet erővel is tétetni.
3. A parancsnak okvetlen teljesedésbe kell menni, hogy soha egyis teljesitetlen ne maradjon.

Engedékenységnek helye nincs.

A mit fél esztendeig épitettél, azt egyszeri engedékenységed elrontja. **Brassai Sámuel.**

Krisztus és a veréb.

Krisztus-monda.

Verébmadár, verébmadár,
Azt mondják, hogy te szebb valál,
Még mielőtt hajdanába'
Nem fogott meg Krisztus átka.
Hátad födte biborbársony,
Repülhettél könnyü szárnyon,
Nyakad, fejed kékbe vonva
Fénylett, mintha aczél volna.
Hát még hangod, az volt szép ám!
Nem dalolt ugy a csalogány;
— Hej de nagy volt a te vétked,
S elvesztetted ékességed!

Alig, hogy a nap sugára
Rátévedt a Golgotára,
Talpon volt már a sok pribék,
Hogy Urunkat oda vigyék.
Ifju vállán kereszt sulya
Ugy indult el a nagy utra.
Alig emel egyet terhén,
Most elesik, majd tovább mén;
S hogyha pihenőre ült le,
Kegyetlen nép tovább űzte.
Kikaczagta, nem sajnálta,
Romlott volt a szive, mája.

De nem úgy a madársereg:
Egy sem kaczag, mind kesereg.
Bokor alatt a pacsirta
Fájó dalát sirta-rítta,
Bús panaszát búgó gerle
Száraz ágon énekelte;
Gyászt öltött a varjúmadár
S váltig mondta: beh kár, beh kár!
Kis pintyőke, tarka kakuk,
Mind búsulnak, ki ahogy tud.
Mind búsulnak gyászdalt sirva
Rágondolva a nagy kínra,
Melylyel gonosz ellen hadja
Jó Urunkat halni hajtja.

Ám a veréb ki nem állja,
Jobbra-balra kiabálja:
«Ki sir, ki sir, ki könnyez itt?
Hiszen aval mit sem veszit,
Hogyha Krisztust megfeszitik!«
S fénylő tolla fényességén
Büszkén, bátran végig nézvén,
Magas légbe fel-fel szárnyal
S betölti nagy hahotával.

Szegény Krisztus hallja, hallja —
Végre is csak megsokalja,
S odaszól a rossz madárnak:
«Várj csak veréb, várj csak, várj csak!
Mire onnan lekerülsz te
Nem lész többé olyan büszke»

S alig, hogy kimondá a szót
Büszke veréb átváltozott:
Szennyes, barna ruha rajta,
Csiripolás csak a hangja.

Végh Mátyás.

Minden napra egy gondolat.

— Brassai Sámuel volt szt-miháIyfalvi unitárius pap leveleiből —

Vasárnap.

Az életet, ha lehet, mennyországgá kell tenni — ebben áll a valóságos filosofusi élet. Szivjunk a mennyit csak lehet a szép s jó könyvekből és forditsuk a magunk s embertársaink boldogitására — nem kell felvenni azok háládatlanságát. Igyekezzünk a beteg lelkek gyógyitásán, s könyörögjünk Istennek azok gyógyulásáért. (Téritsük meg a tévelygőket, nem mondom bolondokat — mert oh mily sajnálatraméltók az ilyen teremtések.)

Hétfő.

Imádkozzunk inkább az olyan emberekért, kiknek lelkök beteg — a mások rágalmazása ne tántoritson el a felséges czéltól. A kedvetlenséget édesitse meg a holtakkal való hiv társalkodás s szorosan egyesitett barátság.

Kedd.

Szép dolog, midőn valaki szerencsésen használhatja a szerencse kegyeit, a nélkül, hogy felkeresésére semmi erőszakot nem tenne. Némely után a szerencse lesködik. Vajjon mikor érjük meg, hogy megtudhassuk egy külön világ lelkének e világba való befolyását, mert csak lenni kell valaminek, a mi ezt vagy amazt elömozditsa, vagy akadályozza. Egy gyermek születik, minden ugy szolgál neki, hogy maga dicsekedhetik a szerencse tékozló adományával s élete teldegelvén, egy olyan kőre talál, mely minden szerencse fényességeit egyben rontja — a poláló szerencse trutzára.

Szerda.

Vajjon a világ vénül-e vagy ifjadik, én arról nem aggódom, mert a világ olyan, milyenné az ember teszi. Hogy az Isten országa eljöjjön, az emberen áll. Hogy az ember az embernek Istene és Krisztusa legyen, erre utat az okosság mutat. Az okosság pedig ellensége a bolondságnak.

Csütörtök.

Nekem a Moralra nézve 5 regulám van:

1. Féljed az Istent, mint Montesquieu; cselekedj jót, igazságot, mint Lafajette; senkitől se tarts.

2. Élj becsületesen, igyál rendesen, egészséges lészesz.

3. Fiam Timothé, tartsd tisztán magadat.

4. Ugy cselekedjél, hogy ha a cselekedeten valaki rajta kapna, magadat meg ne szégyenlenéd.

5. A gyanakodásra legkisebb alkalmatosságot se adj.

Pentek.

A test jólléte hordozza az elme egészben való létét.

Szombat.

Csak azért irék, hogy serkentsek s a gondolkodásra alkalmatosságot adjak.

Fel magasra!

(Felolvastatott a székely-kereszturi D. F. E. fiók-kör felolvasó gyülésén.)

Fel magasra! azzal a lobogóval,
Fölebb, fölebb azzal a szent zászlóval!
Hadd lássa meg, hadd bámulja a világ,
Ily lobogót — dicsőséggel — ritkán lát.
Nyerjen ettől lelkesedést, ihletet
S tanulja meg: tisztelni e sereget!
Dávid Ferencz lobogóját magasra:
»Egy az Isten!« — ez van felirva arra!!

Ő bontá ki ezt a dicső lobogót,
Szive ezért lángra gyúlva lobogott.
S mint Golgotha tetején nagy mesterünk:
Életével váltá ő is meg nekünk.
Őrizzük meg becsülettel örökre,
És ugy hagyjuk az utánunk jövőkre.
Dávid Ferencz lobogóját magasra:
»Egy az Isten« — ez van felirva arra!!

Drága kincsünk, szent örökünk ez nekünk,
Rajta kivül egy van még: *becsületünk.*
Ez tartott meg szenvedésben, csapásban,
Ebben volt csak erősségünk s nem másban.

S mig ez meglesz, nem félhetünk semmit sem,
Megtart minket, megáld minket az Isten.
Dávid Ferencz lobogóját magasra:
»Egy az Isten!« — ez van felirva arra!!

Fölebb, Fölebb! . . . a lobogót magasra,
Ezzel menjünk a krisztusi szent harczra!
Hirdetni: az igazságot és erényt,
Boldogitni: a tudatlant és szegényt,
Fényt deritni: nemzetre és hazára,
Szent gloriát: a vallás szent házára!
Dávid Ferencz lobogóját magasra:
»Egy az Isten!« — ez van felirva arra!!

Demeter Dénes.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Régóta érzem a hiányát egy unitárius naptárnak, de sokféle elfoglaltságom és a naptár-irodalomban észlelt túltermelés még eddigelé meghiusitották terveimet. A nevezetesebb unitárius események naptárszerü összeállitását azonban mégis megtehetem az „Unitárius Közlöny“ segitségével s azt ezennel meg is kezdem, midőn ezt a naptárt közrebocsátom. Minthogy ez még hiányos, tisztelettel és barátsággal kérek minden olvasót, hogy a nem közölt és közlésre érdemes nevezetes eseményeket sziveskedjenek közölni velem, hogy a következő hónapokhoz besorozhassam, vagy a közölteket kipótolhassam.

Január.

1. napján. 1571-ben Maros (Székely) Vásárhelyt ujból kimondatott a vallásszabadság, vagyis, hogy *az Isten igéje mindenütt szabadon predikáltassék,* a konfessioért senki meg ne bántassék se predikator, se hallgatók.

2. — 1863. Északamerikában a rabszolgaság eltöröltetett, miben Channing Ellery Vilmos, Parker Tivadar unitárius papoknak nagy részök volt.

3. — 1693. Freeke Angliában 5000 frtra bűntettetett, mivel a Háromságot megtagadta. Könyve: „A háromság rövid, de tiszta birálata“ nyilvánosan megégettetett. — 1814. az E. Fő Tanács meghatározta, hogy az egyházi és iskolai törvények összeállittassanak és rendeztessenek.

4. — 1720 meghalt kolozsvári Dimény Pál kolozsvári főpap és isk. igazgató. — 1808 született ar.-rákosi Székely Elek, a tordai iskola gondnoka.

5. — 1702 Sárdi Mihály és neje a kolozsvári unitárius iskola ifjuságának 200 frtot hagyott. — 1814 Mihály János a székelykereszturi gymn. gondnoka lett.

6. — 1568. A tordai országgyülésen kimondatik az evangelium szabad hirdetése. — 1571-ben kezdődött a maros-vásárhelyi nevezetes székely gyülés. — 1845. Albert János a tordai papságban megerősittetik az E. K. T. által — 1892. mh. Kovácsi Antal tanár és közig. jegyző.

7. — 1825 mh. Dr. Barra hires orvos. — 1874. Kovács Mihály kereszturköri esperesnek választatott. — 1878. mh. Káli Nagy Elek egyh. főgondnok.

8. — 1816. az E. F. T. meghatározza, hogy a kereszturi gymn. épülete két szobával bővittessék.

9. — 1837. sz. Demjén Farkas orvos.

10. — 1847-ben kelt Koncz János alapitó levele. — 1868. mh. Coquerel Athanaz jeles franczia iró.

11. 1597. az unitáriusokat számüzték Olaszországból.

13. — 1839. Iszlai László kolozsvári iskolai gondnoknak beiktattatik.

15. — 1775. a szabédi zsinat megrendeli, hogy a tanulók jul. 1-ig az iskolában maradjanak s sept. 1-re begyüljenek. — 1885. mh. Koronka Antal esperes és jeles egyh. iró.

16. — 1773. E. F. T. meghatározza, hogy a népiskolákban kétszer tartassék vizsga.

17. — 1778. Kolozsvárt zsinat tartatott. — 1872 mh. Nagyajtai Kovács István.

18. — 1771. a királyi kormányszék keményen megrendeli a kolzzsvári városi tanácsnak, hogy tegyen jelentést, hány unitárius állott át katholikusnak.

20. — 1742. az E. F. T. kimondotta, hogy a papok más vallásu nőt nem vehetnek feleségül. — 1854. a ny.-gálfalvi l. egyházközség anyaegyházzá lesz. — 1876. a nők bebocsáttattak a Manchester New Collegeba theologiát és philosphiát tanulni. — 1849. Gedő József könyvtárát a főiskolának hagyta.

21. — 1741. meghatároztatott, hogy az E. F. T.-ot a közszónok imával nyissa meg s azzal zárja be. — 1786. mh. Agh István püspök. — 1889. mh. Kiss Mihály esperes, 80 éves korában.

22. — 1566. a gönczi zsinat börtönre itélte Egri Lukácsot, mivel unitárius hitet vallott.

23. — 1846. Király ő felsége elismeri, hogy Székely Sándor püspöknek választatott. — 1876. a tanári nyugdij-alap szabályai megállittattak. — 1870. az E. K. T. Buzogány Áron inditványára

meghatározza, hogy Budapesten legalább egyszer egy évben istentisztelet tartassék s azzal Ferencz József kolozsvári lelkész megbizatik.

25. — 1844. az E. F. T. a királyi kormányszéknek feljelent két könyvárust, mivel az unitárius kátét engedély nélkül kiadták.

26. — 1784-ben alapittattak a vasárnapi iskolák Angliában.

27. — 1556. a lengyel unitarismus kezdete. — 1576. a medgyesi zsinat megengedi, hogy Dávid Ferencz püspöknek neveztessék. — 1852. mh. Székely Sándor püspök a vizsgálati utján, M.-Szt.-Királyon.

28. — 1877. tette le a hódolati esküt Ferencz József mint megválasztott unitárius püspök.

29. — 1871 jelent meg Channing müvei magyar forditásának első kötete.

31. — 1561. Lengyelországban nevezetes unitárius zsinat tartatott.

Boros György.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A magyar unitárius nők levele**, melyet Fangh kisasszonytól az angol nőknek küldöttek, igen kedves fogadásra talált Londonban. A Christian Life czimü lap egész terjedelemben közölte s egy pár szivélyes megjegyzéssel kisérte.

— **A főt. püspök ur** Tóth Károly kaáli mestert áthelyezte S.-Kőröspatakra hasonló minőségben

— **A mi még mindig hiányzik.** Sok minden hiányzik még, de a minek hátrányát érezzük haladásunk utjában, az kétségkivül a közlekedés, az érintkezés hiánya. Kevesen vagyunk s mégis alig tudunk valamit egymásról Itt is, ott is gondolnak is, tesznek is jót, figyelemre méltót és buzditót, de hallgatnak róla, pedig a mi jó, azt nincs miért véka alá rejteni, hiszen már Jézus megmondotta volt, hogy a gyertyát nem azért gyujtják meg, hogy a véka alá rejtsék. Mire való az Unitárius Közlöny, ha nem arra, hogy közreadja mindazt, a mi itt ott történik. Kérünk tudósitást mindenünnen. Az egyik hó 15-től a másik hó 15-ig történteket küldjék be olvasóink, habár egy levelező lapon.

— **A dombói unitárius iskola,** költségeinek fedezésére 1894 évi január hó 6-án az uj iskolaház nagytermében zártkörü kosaras tánczvigalmat rendez. id. Vajna Lajos, elnök, Gyöngyössy István, Ütő Lajos, alelnökök, Nuridsány István, pénztárnok. Beléptijegyek: személyjegy 80 kr., családjegy 1 frt 20 kr. Felülfizetések köszönettel fogadtatnak és hirlapilag nyugtáztatnak.

— „**A Miatyánk.**" Az Unitárius Kis Könyvtár ünnepi ajándékot küldött szét. A legujabb számban, az Unitárius Közlöny olvasói előtt is jól ismert kegyes lelkü, ámérikai paptól Clarke Freeman Jakabtól közöl egy derék értekezést a Miatyánkról. A szerkesztőt Derzsi Károly budapesti lelkészt elismerés, a füzetet meleg pártolás illeti meg.

A theologiai ismeretek tára 3-ik füzetét kiadta Zoványi Jenő kolozsvári lelkész. A füzet a B. betüt végzi s a C-t megkezdi. Unitárius érdekü czikkei: Brassai Sámuel, Brassóban a reformatio, Carpenter E. József, Channing E Vilmos. Clarke Fr. Jakab, Consensus ministrorum unitariae receptae religionis stb. Ez is gondosan van szerkesztve, de csak az emlitett czikkekben is vannak némi hiányok. A Clarkeról szóló czikk utolsó mondata: „Életrajzát az 1888. évi folyam adta ki" nem értjük, de tudjuk, hogy ez kellett volna hogy legyen: „élet-

rajzát és arczképét az Unitárius Közlöny 1889. évi folyama adta ki". A 167. l. a Bryennios czikk utolsó mondata: „Az utóbbit 1883. adta ki B." talán sajtó hiba, mert azt igy senki ki nem találja. Unitárius helyett mindig „unit " van használva, de mivel ez az unitusokat jelenti, kérjük teljes nevünket. A vállalat hézagpotló s lelkészeknek lelkészi körök könyvtárainak nagy szolgálatot tesz.

— **A magyar szabadságharcz történetéből**, Gracza György gyönyörü munkájából, melynek első füzetét országszerte a legnagyobb lelkesedéssel fogadták, ma jelent meg a második füzet. Az eleventollu szerző folytatja benne a márczius 15-iki dicső események leirását: hogyan állapitották meg a tizenkét pontot, hogyan olvasta fel Petőfi a „Talpra Magyar"-t, hogyan készült a szabadsajtó első terméke stb. Ezt a füzetet is rendkivül érdekes és kivétel nélkül jól sikerült képek diszitik. Mindjárt a füzet elején ott van Jókai fiatalkori arczképe, melyet Vachott Imréé követ; a többi képek: a Landerer és Heckenast-nyomda 1848-ban, a pesti nemzeti szinház 1848-ban, Egressi Gábor, a Talpra magyar dallama, ugy a mint azt 1848 márcz. 15-én Kálozdi János megkomponálta, a szabadsajtó első példányának fölmutatása a nép előtt, a nemzeti muzeum előtti népgyülés, Táncsics Mihály arczképe, egy 1848-diki gúnykép: „Kard és Czopf", a „Talpra magyar" hatása cz. nagy allegorikus kép, a budai helytartósági épület 1848-ban és végre az államfoglyok kiszabaditása Van e füzetnek is nagyon érdekes külön melléklete: a közcsendi bizottmány első proklamácziója a közönséghez, még pedig ugyanolyan papirosra és ugyanolyan betükkel nyomtatva, mint az eredeti. A mint látható, a kiadóczég (Wodianer F. és fiai) hiven beváltja az illusztrácziókat illető igéretét; valóban nincs magyar mű, mely e részben versenyezhetne a Szabadságharcz Történetével. E füzet is, mint az előző, 30 kr.-ért kapható, melyekre elő is lehet fizetni: 6 füzetre (negyedév) 1 frt 80 krral, 12 füzetre 3 frt 60 krral, 24-re 7 frt 20 krral. Az előfizetési pénzek legczélszerübben posta-utalványnyal az 1848/49-iki Szabadságharcz Története kiadóhivatalához, Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) könyvkiadóhivatalához, Budapesten, Andrássy-ut 21. sz. a. küldendők be. Fölösleges bővebben fejtegetni, hogy milyen igazi hazafias munkát végeznek azok, a kik e műnek terjesztésével, a szabadsághősök és vértanuk önfeláldozó tetteit ismertetik. Viszontszolgálatképen hajlandó a kiadóhivatal minden 7 gyüjtött példány után a 8-ikat tiszteletpéldánykép megküldeni. Ha tehát kétszer hét példány gyüjtetik, ugy 2 tiszteletpéldány áll rendelkezésére a gyüjtőnek. Kivánatra a tiszteletpéldány helyett annak bolti árát is megküldi a kiadó czég, mire nézve megjegyeztetik, hogy a mennyiben a mű 30 füzetre van tervezve, füzetenkint 30 krajczárjával ezen összeg minden 7 példány után 9 frtra rug.

— **Rajzminták az elemi iskola számára**. Weinberger Alajos székes fővárosi ig. tanitó „Gyakorlati rajzmintá"-i ötödik kiadásban jelentek meg. Ezekben a népiskolai rajzoktatás — szigoruan a miniszteri tantervhez is alkalmazkodva — oly módszerrel és a fokozottság elve szerint ugy van bemutatva, hogy ezt sikerrel használhatja az a tanitó is, kinek tanitványai ponthálózatos füzetekbe rajzolnak, de az is, ki tiszta lapra rajzoltat. A teljes mintagyüjtemény 8 füzetből áll s az ára 1 frt 20 kr. Egyes füzetek (tiz lap) külön is kaphatók s ezeknek az ára 15 kr. Megrendeléseket elfogad: Weinberger Alajos székes főv. igazgató Budapesten, X. család-utcza 16 sz.

— **Halálozások**. Özv. Kénosi Sándor Gergelyné szül. nagybarcsai Barcsay Mária nov. 27-én élete 73-ik évében meghalt. K. Sándor Lajos, K. Sándor József, Barcsay Béláné, K. Sándor Erzsi és Ilona mint gyermekei s nagy terjedelmü család gyászolja. Nyugodjék békében! — Özv. Nagy Zsigmondné, Székely Zsófi asszonyt ismét lesujtó, mély bánat érte. Meghalt leánya Ilona a zeneakadémia jeles növendéke élete 26-ik évében. A jó barátok és ismerősök őszinte részvéttel osztoznak az édes anya bánatában.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Az Unitárius Közlöny perselye. Bizonyos czél elérésének sok módja és sok eszköze is van. A Dávid Ferencz Egylet már alapszabályaiban sok szép czélt tüzött maga elibe: a valláserkölcsi élet ébresztését, népkönyvtárak, olvasókörök alakitását, a templomba járás s általában a vallásos buzgóság fejlesztését. Eszközei voltak a nyilvános felolvasások, füzetek, lapok kiadása és terjesztése, de ezek az eszközök hiányosoknak bizonyultak, mert nem volt hozzá kellő pénz. Közelebbről is érezte a Választmány, hogy nem tud segiteni mind ott, ahol arra szükség volna. Töprengései közben érdemes tiszteletbeli elnökünknek főt. Ferencz József urnak jött az a gondolatja, hogy az Unitárius Közlöny tegyen ki egy perselyt, hogy abba kiki tehesse be filléreit, ha azt ugy óhajtja. A főt. püspök ur ki vett két koronát s azt bele pengette a perselybe A Választmány tagjai azonnal követték a lelkesitő példát s hasonló módon hozzá járultak. A persely ki van téve, minden fillér gyarapitja s minden fillér segithet egy-egy elhagyott szegényen, a kinek nincsen eledele, mivel lelkét táplálja A persely a pénztárnoknál áll, de a Választmány tagjaihoz is letehető bármily csekély összeg, mert helyére juttatják.

Az Unitárius Közlöny perselyébe tettek:
Főt. Ferencz József tiszt. elnök ur 2 koronát.
Méltsgos Hajós János alelnök ur 2 koronát.
Tkts. Gyulay László vál. tag ur 2 koronát

A fennebbi kimutatás volt első közleményünk s hogy az eszme jó és helyes, bizonyitja az a tény, hogy már is meg volt hatása. Ugyanis mélt. Petrichevich Horváth Kálmán egy. főgondnok ur a főt. püspök urhoz **50** frtot 100 koronát tett le. Köszönjük a szép adományt s köszönjük a jó példát. Most már nincsen kétségünk az iránt, hogy perselyünkben minden hónapban fogunk találni egy nehány koronát, mert ha a vezérek megindulnak, vajjon a sereg állva maradhat-e ?

Felolvasásaink megkezdődtek deczember 17-én és pedig ritka szép sikerrel. A főiskola diszterme telve volt férfi- és nőközönséggel. Egyleti elnök dr. Brassai Sámuel „jó kedvvel" nyitotta meg s azért egy anekdotát mondott el két bizonyos emberről, a kiknek követ kellett hordani s egyikök a nagyobbakkal kezdette s a végén játszóan bánt el vele, a másik az aprókkal kezdette s a mig a nagyobbra került a sor, elfáradt s bele unt. A Dávid Ferencz-Egylet a „nehézségekkel" kezdette, azokat legyőzte, s most már jobban, könnyebben megy a mit bizonyit, hogy már az első felolvasásra is ily szép számmal gyültek össze. Üdvözölvén a gyülekezetet, Péterfi Dénes kolozsvári lelkészt felhivta, hogy tartsa meg felolvasását. Péterfi D. Kovácsi Antal tanárról s főleg tanári és irói irányeszméiről tartott egy gondos és melegséggel teljes felolvasást. Látszott, hogy a tanitvány emlékezik meg egykori tanáról, oly közetlenül s oly rokonszenvesen szólott róla. A Ker. Magvető közelebbi számában meg fog jelenni. Dr. Eisler Mátyás a zsidó vallás eékölcsi elveit mutatta be sok tanulmánynyal. Főképpen az erkölcsi elveket mutatta be, melyekkel igyekezett meggyőzni hallgatóit arról, hogy a zsidó erkölcsben ugyan azok a szép elvek foglaltatnak, mint másokban: t. i. szeresd még ellenfeledet is, segits a szükölködőkön, a betegen. Csak azt óhajtjuk, hogy a következők is ilyen jól sikerüljenek !

Gyülések után czimen mult számunkban megkezdett czikket, részint mert már idejét multa, részint mert helyünk sem engedi, nem folytathatjuk, miért az irótól s az olvasóktól is elnézést kérünk. A gyülés lefolyása ismertetve van a Ker. Magvető decz. számában.

P. Horváth Kálmán főgondnok ur az Unitárius Közlöny perselye számára küldött 50 frttal egyidejüleg a Sepsi-Szt-Györgyön épitendő templomra is 100 frtot, a kolozsvári ekklesiának szegényei számára fára kiosztás végett 40 frtot, a rongyos egylet számára 10 frtot küldött A Jókai müveire is 30 frtot adott.

Tehát együtt 230 frtot adományozott most egyszerre. A nemes sziv s az áldó kéz ily bőv adományai előtt hódolattal hajlunk meg

Felolvasásaink. Kolozsvárt január 20-án lesz a következő felolvasás. Felolvasók: Bartha Miklós: a párbajról. Boros György: Jókai Mór: Egy az Isten. Tarcsafalvi Albert költemény.

Fiatalság Barátja megjelent karácsonra, de gondoskodtunk arról, hogy a kikhez akkor el nem jutott, juthasson el később. Tartalma beszél érette: Mária és Jézus egy hollandi hires festő képével. Vig karácsont Longfellow. Karácsonfa. (Költ.) Tarcsafalvi Albert. Beszélgetés a karácsonról. György apa. Hunyadi Mátyás és a hiuz (költ.) Végh Mátyás. Két árva. Ferencz bácsi. Unitáriusokat érdeklő törvények. Biró Lajos. Imádkozz kis fiam. (költ.) Péterfi Tamás. Imádságok. Dézsi Mihály. Biz' az baj! Amicus. Mulatságos apróságok. Talányok, melyekért 10 drb értékes jutalom fog kisorsoltatni a megfejtők között. Pályázni lehet január 31-ig. Ezen füzet ára 10 kr. A szegények között 100 drb ingyen példányt osztunk ki. Az előfizetők 2 frtért 22 s ennek arányában kapnak, amint többet adnak el.

A t. lelkész urakat előre figyelmeztetjük, hogy a konfirmáczióra készült Fiat. Barátjából még van készletünk. Egy szám ára 10 kr s 2 frtért 22 példányt adunk.

A fiókegyletek köréből. Az udvarhelyköri D. F. fiókegylet f. hó 13-án Hom.-Szentpálon látogatott rendkivüli gyülést tartott. Egyed Ferencz elnök megnyitó beszédében igen szépen emlékezett meg Jókai érdemeiről s ajánlotta, hogy fiókegyletünk is, ez alkalomból, érzelmeinek s a nagy iró iránti hódolatának adjon kifejezést. A munkabizottság inditványát Pál Ferencz terjesztette elő, mely igy szól: A D. F. fiókegylet vegyen részt a nemzet ünnepélyén; Jókai most kiadandó összes müveinek nemzeti kiadását 200 frttal rendelje meg az egyházkör a D. F. könyvtára számára. Az indokolás szerint különösen három okból kivánatos, hogy Jókai müvei az emlitett könyvtár számára megvétessenek. Ezek: 1-ör. hogy az egyházkör a köri D. F. fiókegylet által részt vegyen a nagy iró ünnepeltetésében, egyesitve érzelmeit és hódolatát a nemzet érzelmeivel és hódolatával; 2-or. Jókai az igazi szabadelvüségnek és lelkiismereti szabadságnak egész életében szószólója, munkása volt; egész életét a nemzet irodalmának fejlesztésére és müvelésére szentelte, miből következik: hogy a kik a D F. neve alatt egyesültek, azoknak a Jókai ünnepeltetéséből távol maradni nem lehet; és hogy a D. F. nevére kereszfelt könyvtárból a teljes Jókainak hiányozni nem szabad; 3-or. mert ez által nagy lépéssel halad azon czél felé, mely a könyvtár alapitói előtt lebegett már harmadfél tized előtt; melynek valósitására törekedett a fiókegylet is alakulása óta; és a mely a társadalom figyelmét — különösen napjainkban — a vidéki könyvtárakra irányitotta. Ezen inditvány egyhangulag elfogadtatott.

E határozat nagyfontosságu különösen ezen a vidéken. Közel nyilvános könyvtár nincsen. Az értelmiség nagyban érzi hiányát. Szegény arra, hogy gazdag magán-könyvgyüjteményeket szerezzen egybe. Ép ezért könyvtárra van szüksége, hová fordulhasson, ha lelkében szomjuhozza az igazságot, ha az élet gondjai között olykor-olykor szórakozni, üdülni akar; ha a törődések terhe alatt az elfásulástól kedélyét megóvni, és — a tudomány és irodalom forrásaitól elszigetelve — értelmét fejleszteni óhajtja.

Egyletünk óhajtása és czélja, hogy időnként, szerény tehetségéhez képest e könyvtárt fejlessze, bővitse; hogy az idővel egy gazdag vidéki könyvtárrá nőjjön.

Jókai müveinek megszerzésével e nemes czélhoz kőzelebb jutunk, könyvtárunknak jelentőséget adunk, s reményünk van a vidék értelmiségének bizalmához, mellyel könyvtárunkhoz fognak fordulni, és alkalomadtán továbbfejlesztése érdekében készek lesznek adakozásra is.

Darkó Sándor köri esperes inditványára meghatároztatott, hogy jan. 6-án fiókegyletünk gyülést tartson alkalmi programmal. Közremüködésre felkéretett a hom. vidéki dalkör.

Ez uton óhajt kifejezést adni Jókai iránt táplált érzelmeinek s nagyra. becsülésének.

Vajha megértené vidékünk népe, különösen értelmisége s lángra gyúlna lelkében az akarat velünk, illetve fiókegyletünkkel együtt munkálni a D. F. könyvtár fejlesztése ügyében. l. cz.

A kereszturi egyletből. Csak alkalmas táplálék kell a népnek, s mindjárt meggyőződünk, hogy nem vallástalan. Ezt igazolta a nov. 30-án Siménfalván rendezett felolvasó gyülés. Mig addig erővel fogtuk — Kereszturon — a hallgatóságot, Siménfalván a templomba sem fért be, a gyülésterembe még fele sem. Mi ennek oka? Az, hogy vidékre kell kimenni rendre, s ott oly alakban kell a szellemi eledelt kitálalni, a milyenhez az ujdonság íze is járul. Ujdonság volt nálunk, hogy istentisztelet előzte meg a gyülést, Gábor Albert volt a szónok, s közremüködött a köri dalkör is. Ezután volt a gyülés, melyen Raffaj Károly elnök ur hathatós megnyitóval, Németh István felolvasással, Ürmösi Sándor szavalattal és Szász Ferencz — Demeter Dénes által ez alkalomra irt költemények előadásával müködtek közre. Bizonyos, hogy a próba sikerült Ha más vidéken követésre talál: az egylet is. a „Dalkör" is czélt ér feladatával. — Csak előre bátran, mert bátraké a siker. th.

Uj tagok. Hogy mily nagy élénkség indult meg a fiókegyletekben, bizonyitja az is, hogy a tagok szépen gyarapodnak. A kereszturi fiók-egyletből egyszerre hét uj tag jelentetett be: László Péter földbirtokos, Szász Ferencz tanitó A.-Siménfalva, dr. Demeter Lőrincz megyei aljegyző Sz.-Udvarhely, dr. Jankovich Pálné Székely-Keresztur, Bakó Lázár tanitó Uj-Székely, Gróf Lajos tanitó Medesér, Ürmösi Sándor Fiatfalva. Legyen jelszavunk: mindenki szerezzen maga mellé legalább két tagot, mert akkor erősebb lesz az egylet s többet áldozhat a szegényekért és a gyermekekért is!

A háromszékköri Dávid Ferencz Egylet pénztárába tagsági dijaikat befizették: 1892—93-ra Székely Zsigmond lelkész. 1893-ra: özv. Boncza Györgyné 1 frt, Köröspataki ekkésia 1 frt, özv. Baló Lajosné 1 frt, özv. Téglás Mihályné 1 frt, ifj. Bedő Andrásné 1 frt, Bedő Sándor ny. tanitó 1 frt, Imre Györgyné 1 frt, Bartha Beniámné 1 frt, Költő Ferencz 1 frt, Költő Benedek 1 frt, Ráduly János 1 frt, Kádár Sándor 1 fri, 1891—92 - 93-ra Szinte László körjegyző 3 frt, 1892 - 93-ra Kis Mózes 2 frt, 1894-re: Kiss Sándor lelkész 1 frt, Kádár Lajos tanitó 1 frt, Simó János lelkész 1 frt. Egyuttal felkérem a hátralékos tagtársakat, eszközöljék ki számomra azt az ujévi örömet, hogy mondhassam el „a háromszéki fiókkörben nincs hátralék." Most mindenki tudja, hogy mennyivel tartozik, mert a lelkész uraknak a hátralékosok névsorát megküldöttem s ezuton figyelmeztetve vannak hátralékaik mennyiségére. Kérem fizessék be.

Köröspatak, 1893 decz. 10. Simó János,
f. egyleti pénztáros.

A Dávid Ferencz Egylet pénztárába ez év nov. 25-től—decz. 21-ig a következő befizetések történtek:

1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Heltmann Lajos, Torda (92-re). Kolozsvárról 93-ra: Augstein Cyula, Szilágyi József, Benczédi Gergely, Boros Györgyué, Farkas Vilmos, Fekete Mihály, Dengyel János. Darkó Domokos, Éjszaki Károly, Gámán Dezső, Kanyaró Ferencz, Kupeczné Vári Hermin, Lakatos Ferencz, Lengyel Dánielné, Lászlóczky Dániel, Mikó Imréné, Magyari Mihály, Péterfi Dénes, Váradi Károlyné, Virányi István, Ürmösi Tivadar (92—93-ra).

1 frt 20 kr előfizetési dijat fizettek: Firtos Ferencz. Szászváros (93-ra), Balogh József, Olgyai János, Timár Ödön, Kolozsvár (93-ra), Sárdi Imre, Kövend (93-ra). Egyes számokért 84 kr.

A háromszékköri fiókegylet fizetett 11 frt 30 krt.

A z e g y l e t p e r s e l y é b e adakoztak: főt. Ferencz József, Hajós János, Gyulay László, Kolozsvár, 1—1 frt.

További fizetések beküldését czimemre (Viz-utcza 5. sz.) kérem.

Kolozsvárt, 1893 decz. 21-én. G á l f i L ő r i n c z, pénztáros.

Szerkesztői izenetek. s—l. Ön azt mondja, hogy van tudomása arról, hogy van olyan unitárius egyháztanácsos, a ki a Dávid Ferencz Egyletnek nem tagja. Ilyen egyháztanácsost mi is ismerünk, de e miatt még nem esünk kétségbe, mert hisszük, hogy rövid időn csatlakozni fognak, mert ma már senki sem vonhatja kétségbe, hogy a D. F. E. missiót teljesit, a melyhez mindenkinek hozzá kell járulni. — **D. D.** Damazér. A felolvasott költemények beküldettek, sikerültek. Most az egyik jő s azután a többi. — **P. J.** El van intézve. — **S. Gy.** Tszgy. Köszönet érette. A bizonyitványt átadtam. — **Cs. S. Á.** Elküldöttem. A kis czikk jó, jőni fog. — **Ü. S.** Ff. Milyen örvendetes dolog. Más helyről már kaptunk volt s már ki is volt szedve, e miatt nem adhattuk. Csak előre. — **K. S.** K-d. A szándék jó. Méltányoljuk. Az előadáson is látszik a gyakorlottság, de hiányzik belőle a valószinüség, nem vonható le a morál. A gyermek nem tudja, hogy hasonló esetben mit kellett volna, v. mit kellene tennie? Talán azt, hogy az elromlott tárgyakat megbecsülje? Ez helyén való volna, de az ételvarázsolás csak a tündérmesékbe való, a melyeket főleg a mulatság kedvéért adunk a gyermekek elébe. Igy nem használható. — **F. F.** Rsz. Még csak annyi érdeme sincsen, hogy a rimes sorok tagjai találjanak. A tartalom s a többi is mind hiányzik. — **I cz** Máskorra is kérünk. — **S. J.** Skp. A névsort kérjük már most. A derék munkáért elismerés. — **Ü. S.** Igen **S. J.** A V-nyi czikkét közlő lapokat kérem nevezze meg. — T ö b b levélről és küldeményről a jövőben.

Felvilágositással, a mennyiben tehetjük, bármely kérdésben szolgálunk t. olvasóinknak ezen a helyen, ha kérdésükkel hozzánk fordulnak.

Téli ujság. Az Unitárius Közlöny olvasóit, különösen a t. lelkész urakat értesitjük, hogy az *Unitárius Közlöny* a mult két számon kezdve a *téli hat hónapra is megrendelhető*, és pedig a következő előnyös feltételekkel: *egy példány* 60 krért, *10 példány* 5 frtért *20 példány* 9 frtért, *50 példány* 20 frtért *100 példány* 30 frtért.

Jó gyermek könyve, olvasni tudó iskolás gyermekeknek alkalmas ujévi ajándék. Ára kötve 20 kr. Postán küldve 23 kr. Megrendelhető a szerzőnél Boros Györgynél.

Az „Unitárius Közlöny" I—VI. kötetéből teljes példányokkal rendelkezünk. Egy-egy kötet 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.)

TARTALOM: Nyilt szó. Dr. Brassai Sámuel, Boros György. 1. lap. — Külföld magyarjai — Jókainak. (Költemény.) Józan Miklós. 2. lap. — Mi lesz gyermekeink vallása? Boros György. 3. l — Az engedelmességre szoktatás 3 szabálya Brassai Sámuel. 5. l. — Kristus és a veréb (Krisztus-monda). Végh Mátyás. 5. l. — Minden napra egy gondolat. Brassai Sámuel. 7. l. — Fel magasra (Költemény). Demeter Dénes. 8. l — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 9. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 11. l. — Egyleti élet és munkásság. 13. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Február. 2. szám.

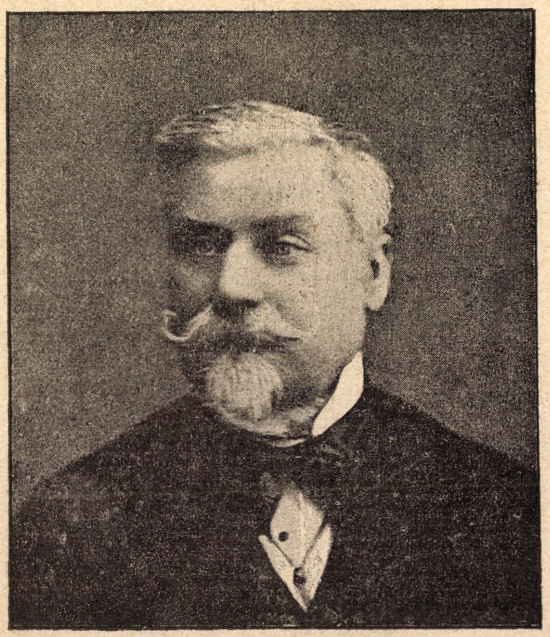
UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

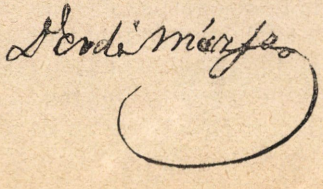
A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Berde Mózsa a mig élt, egyszerü és igénytelen ember volt. Hogy meghalt, egyszerre nagy, bámulatra ragadó, csaknem mystikus alakká nőtt. A mig élt, szerettük, mert jó szive, világos, tiszta értelme, erős emlékező tehetsége, sok tudása volt, de nem értettük, hogy miért kárhoztatta magát a remetei elvonultságra, szegénységre, önmegtagadásra. Hogy meghalt, bámuljuk őt és nagyszerü eszméit, s pironkodva gondolunk a magunk kicsinyességére, s abban igyekszünk, hogy minél jobban ismerhessük meg életét, jellemét. Az „Unitárius Közlöny“ jelen számát csaknem egészen neki szenteljük. Egészséges nyilt arcza kedvesen fog meglepni sokakat, országgyülési beszédét olvasva, egyetlen unitárius szive sem maradhat érintetlenül; a baráti emléksorok növelni fogják nagyságát még idegenek előtt is s a lelkesült ifjusággal együtt lelkesülünk a nagy alapitó szép eszméiért mindnyájan.

Berde Mózes beszéde.

(Tartotta az országgyülésen 1868 május 23-án az unitárius egyház segélykérése benyujtásakor.)

T. ház! Az erdélyi unitárius vallásközönségnek egy kérvényét van szándékom a t. képviselőháznak benyujtani; mielőtt azonban benyujtanám, méltóztassék nekem megengedni, hogy ennek tartalmát csak igen röviden vázolhassam. Kötelességemnek fogom ismerni drága idejét és figyelmét csak igen rövid időre venni igénybe.

A vallásos reformatió Erdélynek földjén, lakóinak kedélyében, a tiltó törvényeknek ellenére, a legnagyobb készséggel fogadtatott, és egy pár évtized alatt oly sebes fejlődést nyert, annyira haladott, hogy 1568-ban már a Tordán tartott országgyülésen Erdély codexébe igtattatott a római katholikus, ev. reformatus, lutheranus és unitárius vallásuak teljes egyenlősége és viszonyossága. Megható és meglepő példája ez a civilisatiónak, melyhez hasonlót Európa népei nehezen mutathatnak fel azon időből.

Erdély a vallásos szabadságnak classicus földjévé vált tehát, és népei és vallásfelekezetei kölcsönös és kereszténvi szeretettel ölelték szivökhöz egymást, egyházaik, intézeteik, collegiumaik virágzásnak indultak, a tanulóknak száma sebesen növekedett, kik a külföldi egyetemeket is sürüen látogatták, és a culturának e sokoldalu tényezői a müveltséget, az értelmességet, a szabadságot és mindezekkel együtt a közboldogságot hatalmasan segitették elő.

E korszsk legdicsőbb és legszebb korszaka Erdélynek. Azonban 1693-ban a vallások egyenlőségének és viszonyosságának megingatása megkezdődött Erdélyben is, és a vallásos fanatismus

a durva erőszaknak jogtipró eszközeivel is támadta meg azt. Magyarhon területén már a protestantismus jogtalan és erőszakos üldözése meg volt kezdve, a protestans papok gályarabságra hurczoltattak volt; Erdélyben tovább folytatta azt, és ezen török gazdálkodást és irtóháborut egyenesen az unitárismus kiirtására és ingó, ingatlan javainak, iskoláinak, templomainak elkobzására irányozta; és ezen gazdálkodásnak sikerült is, hogy azon virágzó vallásközönség további fennmaradását lelke buzgóságának és jelleme szivósságának köszönhette.

De fátyolt vonok az unitárius vallásközönség e korszakának szomoru képére, elboritom vele a sebeket, melyek most is még begyógyulva nincsenek, és kijelentem, hogy midőn azon történelmi tényeket felidéztem, éppen nem állott szándékomban szemrehányásokat tenni a multakért a jelenben élő ivadéknak, azon ivadéknak, mellyel ma keresztény szeretetben, egyetértésben és békében élünk, hanem csak indokolni akartam a szegénységet, mellyel küzd, a szegénységet, melyet az erőszakos spoliatio folytán kénytelen szenvedni.

Az üldözés végét érte ő felségének II. Józsefnek humanus intézkedése által ugyan, de elkobzott javaik soha vissza nem adattak. Az 1791-diki országgyülésnél emelték fel igazságos panaszukat, mutatták fel sérelmöket és sürgették orvoslását; de ezen ügy országgyülésről országgyülésre halasztatott s maig el nem döntetett; s ez is, mint több más égető kérdéseknek eldöntése, korunknak tartatott fenn.

Saját buzgalmokra és erejökre utalva kezdették meg 1791-en innen uj életet restaurálni azon összegyüjtött fillérekből, melyeket mint szent áldozatot buzgó hivei raktak le és össze e szent czélnak érzetében és azon hitben, hogy az ivadék csendesen, biztosan birhatja azt, mit az atyák alkottak; megkezdették tehát épiteni fő- és aliskoláikat, templomaikat, szervezni kezdték egyházi és iskolai ügyeiket; de ezen müködésök folyamában nehéz pénzügyi csapások nehezültek rájok 1811- és 1849-ben a bankjegyek elérvénytelenülése által. Az unitáriusok lelkében 1848 reményt ébresztett fel: egy erős, biztos, jobb életnek reményét. Meghiusult ez is annyira, hogy szegénységök, melyet az uj tanrendszernek kényszerü és költséges alkalmazása idézett elő, iskoláiknak bezáratásától kezdett remegni és csak roppant áldozattal és összegyüjtött fillérreikkel birták e csapást elháritani, azon fillérekkel, melyek begyültek a hivek fejére kirótt adóból.

Igen tisztelt ház! e vallásközönség cultus és közoktatási költségeit papjaira, iskolai tanitóira és ekklésiáira rója ki, mint adót, s ebből fedezi püspökeinek, tanárainak, segédtanitóinak fizetéseit, kik theologiai seminariumukban, egy fő- és három al-

gymnasiumaikban oktatnak, a mennyiben csekély alapitványaikkal nem lehetne fedezni.

Azonban meg kell itt emlitenem, hogy a közelebbi császári absolut kormány önként főlajánlotta volt a segélyezést, nem csak, hanem valószinüleg el is vállalta volna, de azt az érintett közönség elutasitotta ünnepélyesen, mert cserében autonomiáját és függetlenségét követelték, mert a germanisatió átviteléhez, megtestesüléséhez óhajtott volna munkás czimborát szerezni. Elutasiták, mondom, s azt hiszem, hazafiui kötelességöket teljesitették. És e nehéz kötslességet teljesitette akkor, midön küzdött az önfentartásnak nyomoraival, akkor, midön az erdélyi testvér vallásoknak iskolái, püspökei, sőt egyes papjai is, a tanulókkal együtt, a reformált vallásközségén kivül, százezerekkel dotáltattak. (*Felkiáltások: Az indokolás nem tartozik ide! Napirendre!*)

E nyomasztó anyagi helyzetben találta a magyar felelős ministerium az erdélyi unitáriusokat. Lelköknek egész örömével üdvözölték azt, és e sokat szenvedett szegény hazánknak ép ugy, mint minden más testületeknek, sőt magános embereknek egy szebb jövendőt méltán jósoltak, és azt hitték, hinniök kellett, hogy az 1848-ki XX. t.-cz, mely minden vallásnak egyenlőségét és viszonyosságát alapitá meg, mely Erdélyre is kiterjesztetett, az oktatás költségeit a méltányosság alapján az által rendeli fizettetni, tetté válik, és e haza minden fiának az igazság és méltányosság mértékével fognak mérni.

Kétséget nem szenved, hogy hazánk érdekében sok történt ez igen tisztelt miniszt rium kinevezésétől kezdve, sok kiáltó országos és magán sérelem megorvosoltatott; de az unitáriusok sérelme nemcsak megorvosolva nincs, hanem, a mint ők panaszolják és én érzem s vele együtt érzi az, ki a megsértett igazságért bárhol sértetnék, solidaritást érez, s érezni fogja, hiszem, a t. ház is, ujabb sérelem üttetett rajtok a ház elé fektetett országos költségvetés által, mely most éppen a pénzügyi bizottságnál tárgyalás alatt fekszik: mert abból kitöröltettek, s ezzel az mondatott ki, hogy vagy nem léteznek, vagy a más vallásfelekezetek előjogokkal birnak felettök. E törvénytelen és igazságtalan tényben fekszik azon kiáltó sérelem, mely jelen panaszunk tárgyát képezi.

E költségvetés VI-dik füzete nyomtatott bizonyitványt szolgáltat az unitárius egyházközönség panaszának megdönthetlenségéről. Ennek 8. lapján inditványba hozatott ugyanis: a római és görög kath. egyház részére 80 000 frt, az ágostai egyház részére 16,000 frt, a helvét egyház részére 25,000 frt, a görög-keleti egyház részére 50,000 frt, az unitáriusok részére 3000 frt, és ez is később kitöröltetett. Tehát az unitáriusoknak semmi.

Az emlitett VI. füzet 10. lapján részletesen előadatik a balázsfalvi egyház görög-kath. püspöksége kanonokjainak fizetés,

ben; ellenben az unitárius vallásközönség a fejedelmek kegyéből nem csak semmit sem birt, de ezeknek tudtával spoliáltattak.

Ez értelemben szerkesztett kérvényét tehát midőn benyujtani szerencsém van, bizalommal és tisztelettel ajánlom ügyét a t. háznak igazságszeretetébe, és kérem, méltóztassék ezt nem a kérvényi, hanem a pénzügyi bizottsághoz figyelembe vétel végett áttenni.

(A kérvény a pénzügyi bizottsághoz tétetett át s az lett az eredménye, hogy az unitárius egyház 5000 frt évi segélyben részesittetett.)

Emlékezés Berde Mózsára.

Berde Mózsa egyike vala a legnagyobb székely honfiaknak, ki ritka tehetsége, őszinte jelleme, becsületessége és takarékossága által saját erején küzdötte fel magát azon állásra, melyet a társadalomban elfoglalt.

Nem annyira önmagának, mint hazájának, nemzetének és vallásának élt, melyek iránti önzetlen szeretetét nemcsak kimutatta, de kötelességét a legválságosabb időben is, óvakodva a tulzásoktól, hiven teljesitette.

Emléke iránt örök hálával viseltetem. Elvesztettem benne egykori nevelőmet és legbizalmasabb barátomat. Egybeköttetésünk csaknem ötven évig tartott, a nélkül, hogy bármely félreértés azt egy perczig is megzavarta volna.

Legyen áldott emléke és mindörökké lebegjen előttünk.

id. Daniel Gábor.

A főgondnok ur és a néhai közötti barátságos benső viszony megvilágitására közöljük a főgondnok urnak hozzánk intézett leveléből a következőket:

Berde Mózsa elvesztését rendkivül fájlalom, ennek kifejezésére nem találok szavakat, hisz ő volt legrégibb, legőszintébb barátom. 1834-től 1837-ig, tehát három évig volt nevelőm. Első találkozásunk óta mindvégig egyforma bizalmasan voltunk; előbb nevelőm, később barátom lett és ezen jó viszony köztünk nemcsak állandó volt, de nem emlékszem arra, hogy egy perczig is félreértés vagy más ok miatt meg lett volna zavarva.

1834-ben a telet Szamosfalván töltöttük szülőinkkel, mert apám mint főispán kir. hivatalos volt és részt vett az országgyülésen. Szülőim saját udvarházokban lakván, nekünk ott helyünk nem lévén, az azzal átellenben lévő gróf Mikes udvarban laktunk.

lakbér, irodai általány és a papnövendékeknek csak 10,160 frt, a szamosujvári görög-kath. püspöknek asztalpénz 10,500 frt, e fölött lakbér, irodai általány, kanonokjainak fizetés, ezeknek lakbér, papnövendékek, sőt papjai segélyezésére egyedül 30,000 frt tétetik előirányzatba. Sőt itt a költségvetés meg sem állapodik, hanem a Szent Borbálához és Szent Agostonhoz czimzett bécsi közp. papnöveldében is 6 román ifju számára 5000 frtot inditványoz.

A 14. lapon két iskolai tanácsosnak, kiknek eljárása semmi gyakorlati hasznot nem mutat, 4000 frt.

A nagyszebeni államgymnasiumnak 17,036 frt, a naszódi és balázsfalvi gymnasiumnak 8000 frt, a balázsfalvi görög-katholikus pedagogiának 3000 frtot tesz javaslatba, sőt még a podoliai barátoknak is segélyt nyujt.

A lutheránus püspöknek is 16,000 frtot, és megemlékszik elvégre a római gymnasiumokról, melyek államiaknak neveztetnek ugyan, de fekvőségeiknél fogva inkább felekezeti, sőt inkább nemzetiségi intézetek, és igy ezeknek tesznek szolgálatot. (*Felkiáltások*: *Az indokolás nem tartozik ide!*)

Segélyt nyujt a római katholikusoknak, és az ev. reformátusoknak is. (*Nyugtalanság. Halljuk!*)

De az unitárius vallásközönségnek, mely 108 anya-, és 42 leányekklésiában, szervezett alsó és a fentebb érintett főiskolában évenként 5055 egyénnek adott oktatást, ezek között 600 idegen vallásunak, egy fillért sem ad cultus- és nevelési költségei fedezésére. Mi annál feltünőbb, mert a szebeni gymnasiumnak egyedül 17,036 frtot és 5 basilita diáknak 5000 frtot és két iskolatanácsosnak 4000 frtot vettek föl költségébe, és mindezen segélyezéseket fedezi azon országos pénztár, melybe adóját az unitárius vallásközönség is fizeti.

Ugy vagyok már meggyőződve, és meggyőződésemben. azt hiszem, a t. képviselőház is osztozik, hogy vagy mindegyik vallásfelekezetet illeti az államsegélyezés, vagy egyiket sem: mert az 1848. XX. t.-cz. egyenlő joggal ruházza fel mindeniket; de miután a többi vallásfelekezetek részére a kormány a fenn megnevezett államsegélyt inditványozta, ellenben az országos költségvetésből még azon 3000 frt is kitöröltetett, mely kezdetben föl volt véve: az unitárius vallásközönség részére méltán és jogosan követeli, hogy az egyenlőség, az osztó igazság, a méltányosság és keresztényi szeretet alapján cultus- és közoktatás szükségei fedezésére államsegély annyival inkább méltányosan adassék, mert a többi vallásfelekezetek közül a római és görög katholikusok nagy kiterjedésü uradalmakat, urbéri kárpótlásokat és alapitványokat birnak fejedelmek kegyéből, a lutheránusok pedig csak tizedváltságban az államtól hét millió forinton fölül rugó kárpótlást kaptak 1861-

Azelőtti tanitóm kissé hanyag volt, sokáig aludt, Mózsi bácsi már korán reggel felköltött, gyertyát gyujtottunk, tanulni kellett, szóval rendhez szoktatott.

Később bekerültünk Kolozsvárra. A belmagyarutczában laktunk, Székely Mózes tanár lakásán volt egy szobánk.

Évi fizetése M. bácsinak 80 pengőforint és ellátás volt. A hogy ezt élvezni kezdette, megirta apjának: én már magam erőmen megélek, nekem ne küldjenek többé pénzt, apáméknak inkább lehet szükségök rá, és mint tudom, szülői halála után jutott azon birtokhoz, melyben szülői gazdálkodtak Laborfalván, és azon pár ezer forinthoz — lehetett több is — melyet szülői gyüjtögettek.

1837-ben a jogot hallgatta és több tekintélyes egyénnel egybeköttetésbe lépvén, anyagi segélyben részesült munkássága, szorgalma és becsületessége által. Többféle megbizatást kapott jogi és gazdasági ügyekben.

1848-ban az agyagfalvi gyülésen mint kormánybiztossal találkoztam vele, ő volt Háromszék részéről, Berzenczei László Maros-, Keller Udvarhely-, Mikó Mihály Csikszék részéről. Később is müködött ezen minőségben, olykor panaszolta, hogy ő is ki volt téve a gyanusitásnak, mert n.-szebeni müködése alatt a szászokkal méltányosan bánt.

Mindezek, ugy a későbbi szolgálatjai, melyeket a haza érdekében önzetlenül teljesitett, tudva vannak.

A kiegyezés után b. Wenkheim Frigyes belügyminisztersége alatt mint osztálytanácsos szolgált. Lemondott később, mert ugymond, látom, hogy sokaknak utjában állok. Nyugdijt vagy végkielégitést nem fogadott el, pedig czélzott erre Wenkheim.

Emlékezés Berde ifjabb korára.

A fennebbi czimről irni volna feladatom. Mint tordai diák láttam először, a harminczas évek közepén, midőn mint kolozsvári diák tanitványával, főgondnokunkkal, az iskolát megtekintette. Megbámultuk, mint olyan jelest, kire akkori főgondnokunk fiát bizták. Csinos fiatal ember volt már akkor, később is megtartott huszáros járásával.

Mikor kolozsvári diák lettem, akkor már Maros-Vásárhelyt jogászkodott. Jogász voltam, midőn ő mint ügyvéd Kolozsvárt megjelent. Csakhamar a gróf Csáky családnak, több nagy kereskedő háznak, köztek boldog emlékü ipamnak ügyvéde lett.

Ott lakott a mai Bánffi-palota udvart átmetsző épülete földszintjén balra. Egy napon beállitottam hozzá, panaszlottam, hogy

holnap prima, s a kosztpénzt oly baleset érte, melynek az iskolai esküdtszék jegyzőkönyvében nyoma maradt. Mennyi a koszt ára? Négyünknek egy hóra 20 váltó forint. Ki volt boldogabb, mint én, mikor a pénzt markomban láttam. De megis adtam. Sokat emlegettük, mekkora hitelem volt akkor nála. Mert akkor a kölcsönt csak szórá kaptuk és adtuk. Szegény, mikor már nagy elméje, végtelen emlékező tehetsége elkezdett borulni, a ki meglátogatta, harminczezer, a másik negyvenezer forintot ment hozzá kérni, rólam, a harmadik ily kölcsönkérőről azt mondta az utánam következőnek: még e volt a legtisztességesebb, mert csak 20 frtot kért. Ugy látszik, régi emlékére sikamlott vissza emlékezete.

Negyvennyolczban ő országgyülési képviselő, én ministeri hivatalnok. Az agyagfalvi gyülésnél ő háromszéki kormánybiztos, én a honvédelmi bizottmány futára a gyüléshez. Pályafutását Történelmemben leirtam. De nem irtam le azt, hogy a vásárhelyi csata után Háromszékre menekültünk. Laborfalva és Szent-Iván egymás mellett feküdt akkor is. Szent Iványon lakott az akkor magát nyugalmaztatott b. Rauber Károly volt orláti ezredes, s estvénként itt folytak az összejövetelek, tanácskozások, a védelmi intézkedések, mert a báró s Berde voltak Háromszék védelmének intézői. Mi annyit tesz, hogy a forradalom alatt, a muszkák bejöveteléig, Erdélyben Háromszék volt egyedül, hová a császáriak lábukat be nem tehették.

Valamint azt sem irtam meg, hogy Szeben bevétele után Debreczenből én mint kormány által kinevezett tábori historiografus Szebenbe küldettem levéltárakat átnézni. Pár nap mulva Berde megjelenék Debreczenből mint kormánybiztos. Elbeszélem, hogy a general commando épülete hiujában megkaptam a Puchner és oroszok közt folyt levelezéseket, az oláh comité jegyzőkönyvét, (mit Apor Károly tőlem tartott vissza), elbeszéltem, hogy a „Történelmi Lapok"-ban ünnepelt Czetz János tábornok reggelinél nekem beszéli el a lefolyt hadjáratokat; délben és estve a tábornok hosszu teritett asztalát végig üljük, vigan vagyunk s reméljük, hogy ő is velünk tart.

Kik vagytok annál a hosszu asztalnál?

Tell és Eliádné volt oláhországi ministerek nejei, aztán golyót kapott honvédtisztek, milyen maga a tábornok; aztán gróf, báró, urfi hadnagyok, kikből kettő most is él, egyik kegyelmes ur.

Hagyd csak — felelt — megkurtitom én azt az asztalt.

S másnap az asztal csakugyan kurta volt. Az urfiak táborba rukkoltak.

Kővary László.

Az ifjuság Berde Mózsáért.

(A b e. Berde Mózsa halála után a kolozsvári unitárius főiskolai felsőbb osztályu ifjuság versenyre kelve oratiókat irt a Berde emlékére. A két jelesebb oratióból ime itt közlünk egy kevés mutatványt, a mi ifjuságunknak nemcsak érzését, hanem tehetségét is szép szinben tünteti fel.)

Bár anyagilag dúsgazdag vala, azért valódi ember volt. Tevékenysége, szivjósága, puritán jelleme, vallálossága vetekedtek egymással. Nem olyan volt ő, a minőnek hitték, hanem olyan, a minőnek nem is gondolták. S még a mi szebb, egész élete ilyen volt. Ő ifjusága legszebb, legbájosabb éveiben, midőn még másoknál a léhaság, az ifjui gondatlanság járja, már komolyan gondolkozott, hogy hazájáért és vallásáért tőle telhetőleg mindent megtegyen. S hogy valóban nemesen gondolkozott, eléggé mutatja az, hogy atyja segitségét nem fogadta el. Meg akarta mutatni, hogy egy ifju élhet önállóan; s meg is mutatta, hogy mit lehet kivinni vas szorgalommal és nemes elszántsággal. Vajha sokaknak lenne mintaképe! . . .

Kinek ifjusága ily nemes, ily követésreméltó volt, annak bizonyára férfikora is megfelelt. S valóban ugy is volt. . . .

Munkájának, fáradságának meg is lett a gyümölcse. Annyit gyüjtött apránként össze, hogy mi a csudálat hangján kérdezzük, hogyan lehetett? Annyit hagyott egyházának, mennyit még soha senki sem hagyott Magyarországon. A katholikusoknál Pázmányt, a reformátusoknál Bethlen Gábort hasonlithatjuk vele össze. De nekik könnyü volt a másokéból, mig ennek az egyszerü embernek a semmiből kellett sok munka árán szereznie. De az egyetlen egy Isten nem hagyta el, megsegitette és most hálával áldjuk elenyészhetetlen nevét.

Azt, ki hazájának és egyházának annyi szolgálatot tett, vajjon el lehet-e feledni? Ki ily nagy tettekre képes volt, lehet-e megsiratlanul hagyni? Oh nem! Oh nem! Az, ki inkább magától vonta meg a falatot, hogy másokat neveljen fel azzal egyháza és hazája számára; annak neve csak az örökkévalóság határainál végződhetik. Arról emberajk méltán nem zenghet, hisz gyenge, nagyon gyenge oly dicsöitésre. Hanem egy könnycseppet, egy tiszta szivből jövő könnycseppet ejtsetek majd sirjára ti, kik majd részesültök a tizenhat huszassal életét megkezdő férfiu alapitványából és küldjetek egy halk sohajt az egek urának zsámolyához s ez minden szónál többet fog érni, többet fog beszélni.

Emléket akartok állitani? Ne állitsatok! Porrá válik az év-

század multával, s midőn az emléknek még pora is el fog enyészni, az ő neve még akkor is él és élni fog mindaddig,

Mig lesz a világon egy oly lélek s kebel,
Mely honáért mindent megtesz, ha tenni kell.
Mig egyistenvalló magyar lesz a földön,
Addig az ő neve élni fog örökkön!

Barabás József, VIII oszt. tanuló.

---

78 év! Mily szép szám, csak kimondani is, hát még le is élni. Dicső egy élet! Egy ily hosszu életet leélni ugy, hogy senki semmi rosszat ne mondhasson felőle. Dicső egy jellem!

Nemes és szép volt a czél, a mely felé igyekeztél, nehéz, göröngyös az út; de győztél, elérted czélodat, megmutattad nekünk azt az utat, a melyen haladva erős akarattal, kitartással, boldogok és megelégedettek lehetünk.

Te való azon egyén, kinek életében nem voltak gyermekeid, és ime most halálod után, mindnyájan, a kik az unitárius egyháznak hivei vagyunk, ime neked is hálás gyermekeid lettünk. A hála szent érzetét koszoruba fűztük s felhoztuk ide a halottak házájába, hogy tegyük sirodra, melybe porladozó testrészeid vannak letéve örök nyugalomra. Oh, hiszen a virágkoszorut az idő vasfoga, a zivatarok megemésztik; a drága kincscsel ékesitett koszorut a lopók ellopják. Oh, de mi nem is birunk kincsekkel, tehát nem hozhattunk ékes szépségü koszorut; de birunk tisztán és nemesen érző szivet, a melynek hálájával adózunk neked, mi az unitárius egyház növendékei és hivei.

Talán háládatlanok is lennénk irántad, hogyha más koszoruval ékesitenők sirodat, mint hálánkból füzött koszoruval. Hisz még életedben meghagyád: „Valamint éltem egyszerü, ugy végtiszteletem is a legegyszerübb legyen.“ Tehát e koszorut, melyet itten, e körülállók igaz hálánkból fontunk, ezt találtuk ez alkalomra is a legegyszerübbnek és a legnemesebbnek. Egy czélért küzdöttél, egy czélért fékezted meg a test zablátlan vágyait, egy czélért szenvedtél el minden méltatlanságot, és e czél a jótékonyság vala.

Egy oly emléket hagyál hátra, a melyre a feledésnek sötét fátyla nem fog borulni, jöjjenek bár a zivataros idők, de emlékedet nem fogja semmi elmosni. Neved ragyogó betükkel lesz beirva az unitárius egyház aranykönyvébe.

Emléked élni fog, a mig csak e kis egyház tagjai közül egy embernek doboghat szive. Az utónemzedék áldó imádságba foglalja nevedet s magasztalja dicső müvedet.

Nagy Béla, VIII. oszt. t.

Az én hitem.

Alig valék még gyönge gyermek
Választottam egy csillagot,
Ez most nekem a szent örökség,
Mit ifjuságom rám hagyott.
Sok év után, gondülte fővel
Ha int sugára, hát — megyek,
És utamat bár födje vérnyom,
Sorsom, kibékülök veled.

Ott tört rám fénye, ah — tudom már,
Zsindelyes házfödél alatt,
A hol a jó anya kezéből
Olyan édes minden falat.
S telt, telt, hanem sokan valánk mi,
A kevésből nem telt elég,
Édes anyám kivette részét
S elosztá a jobbik felét.

Lesz, lesz fiam holnapra is még,
Nyugodjatok csak csendesen,
A nap ne keljen fel panaszra,
— Oh sok áldás van odafenn! . , .
Hol, gondolám, hol, fönn az égben? . . .
S már e hitben boldog vagyok
Azóta aztán abban élek
És az soha el nem hagyott.

Aztán letüntek gyermekévim,
Megértem ifjuságomat,
Csodálkozám, az erdőn, réten
Dalos pacsirta mint fogad.
— Hát kis dalosom, szép madárkám,
Miért e bűnös dal, miért,
Boldogságodban azt hiszed tán,
Ez az egész világ tiéd?

Elszállt gyorsan, fölszállt magasra,
Dicsérve Isten nagy nevét,
Szép, édes dal ömlött az ajkról,
Mig trónja zsámolyáig ért.
Megállva én merengtem rajta,
Imára fogtam két kezem,
S ugy érezém, a kis madárka
Együtt imádkozott velem.

Elszálla később ifjuságom,
Meleg napokkal jött a nyár,
S bár izzadék a rögöt törve,
Utam nem volt rideg, sivár.
És küzdve jártam bár a pályát,
Küzdésem nem volt czéltalan,
Mert elsimul a gond redője,
Hol az életnek czélja van.

Mert volt, van czélja életemnek,
— Te mondtad nékem jó anyám:
Ha egy fényes, egy boldog álom
Borulna egykor majd reám! . , .
. . . És rám borult. Erző szivemnél
Nem is sütött rá tán egyéb,
De őneki meleg sugára
Kincscsel, gazdagsággal felért.

És éldegéltünk, csöndbe, szépen
S ha voltak is szűkös napok,
Korán választott csillagomtól
Lelkünk meleg sugárt kapott.
— Lesz, lesz, oh mert van fönn az égben,
Tengernyi sok áldás van ott. . .
S megőrizők hiven hitünket,
Ezt a mesés kincset, vagyont.

Később szük családi kertünk
Leejté egyik bimbaját,
Bolyongó lelkünk csak keresett,
De nem talált vigasztalást. . .
S ekkor megint derengő fényben
Sugárzott ránk hű csillagunk,
Vigasztalást nyerénk a hitben,
Hogy fönn egykor találkozunk.

— Most is tovább csak foly az éltünk,
Miként a viz két part között,
El, jobbra tér, szilaj habokkal
Balparton ha megütközött.
Hit, bizalom nagy Istenünkben
Még jobb jövőt sejtet velünk,
Ha jó ér: boldogok leszünk,
A balsorsban: erősödünk.

Alig valék még gyönge gyermek,
Választottam egy csillagot,
Ez most nekem a szent örökség,
Mit ifjuságom rám hagyott.
Sok év után, gondülte fővel,
Ha int sugára, hát — megyek,
És utamat bár födje vérnyom,
Sorsom, kibékülök veled!

Tarcsafalvi Albert.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Régóta érzem a hiányát egy unitárius naptárnak, de sokféle elfoglaltságom és a naptár-irodalomban észlelt túltermelés még eddigelé meghiusitották terveimet. A nevezetesebb unitárius események naptárszerü összeállitását azonban mégis megtehetem az „Unitárius Közlöny“ segitségével s azt ezennel meg is kezdem, midőn ezt a naptárt közrebocsátom Minthogy ez még hiányos, tisztelettel és barátsággal kérek minden olvasót, hogy a nem közölt és közlésre érdemes nevezetes eseményeket sziveskedjenek közölni velem, hogy a következő hónapokhoz besorozhassam, vagy a közölteket kipótolhassam.

Február.

1. 1781-ben tordai isk. igazgató lett ifj. Kozma Mihály. — 1815. Sylvester György Kolozsvárt tanári hivatalába beiktattatik.

2. — 1842-ben halt meg bölöni Farkas Sándor. — 1798 foglalta el tanári székét a kolozsvári főiskolában Körmöczi János, s az igazgatóit Pákey József tanár.

4. — 1529-ben Constánczban számüzték Hetzer Jánost, mivel a Háromságot tagadta.

6. — 1557-ben a fejérvári országgyülés megengedte, hogy a zárdák iskolákká alakittassanak. — 1696-ban érkezett meg az unitáriusok uj nyomdája Kolozsvárra. — 1804-ben mh. Dr. Priestley.

7. — 1696. az unitáriusok uj nyomdája megérkezett.

8. — 1826. az unitárius egyház folyamodik az ország rendeihez elvett javai kárpótlásáért.

9. — 1837. Brassai Sámuel a kolozsvári unitárius főiskola tanárává választatott.

11. — 1791-ben kelt Zsuki László ajándék-levele.

14. — 1595-ben a rákovi káté befejeztetett.

15. — 1564-ben sz. Galilei.

16. — 1820-ban sz. Kovácsi Antal főiskolai tanár.

18. — 1546 Mh. Luther Márton.

19. — 1529-ben a barátokat kitiltották Szebenből. — 1680-ban a rakovi káté kinyomatott.

22. — 1716-ban Szentábrahámi Mihály tanárrá kineveztetett. — 1786-ban alapittatott a Manchester New College.

24. — 1566-ban tartatott Gyula-Fehérvárt az első vitatkozás a szentháromság felett.

25. — 1888-ban mh. Buzogány Áron, előbb a kolozsvári unitárius főiskola tanára, később ministeri tanácsos.

26. — 1838. Az unitárius egyház folyamodik az országgyüléshez elvett javai kárpótlásáért.

Sajtóhiba. A januári naptárban a 7-ik napon Dr. Barra halála éve *1852*-nek veendő 1825 helyett. **Boros György.**

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Irodalmi pályázathirdetés.** Az unitárius Egyházi K. Tanács pályázatot hirdet. Irandó egy imakönyv nők számára. Jutalma 100 frt. A tulajdonjog az iróé A kiadási költséget az Egyh. K. Tanács fedezi s joga lesz költségeit a könyv jövedelméből kifogni. A pályázat határideje 1894 deczember 31-ik napja. A pályamunkák Ferencz József unitárius püspökhez küldendők idegen kézirásban.

— **Dombó.** Unitárius egyházközségeink között dombói ekklézsiánkat nem egyszer hallottam minta-ekklézsiának titulálni. S valóban ha vidéki ekklézsiáink közt nem is az első, de az elsők között áll. Örömmel telik el az embernek lelke, ha közelebbről megismeri ez egyházközségnek igazán vallásos és áldozatkész hiveit. Áldozatkészségöknek s vallások iránti szeretetöknek szép tanujelét adták az elmult 1893-tk évben is. Saját erejökön, önmaguknak megadóztatásával épitettek egy csinos, a kor igényeinek minden tekintetben megfelelő iskolát, mely diszére válik az ekklézsiának s melyért méltó elismerés illeti ugy a vezetőket, mint a hiveket.

De ez alkalommal főképen egy körülményről akarom értesiteni e b. lap olvasóit. Mint az „Unitárius Közlöny“ legutóbbi számában emlitve volt, a dombói uj iskola költségeinek fedezésére f hó 6-án egy zártkörü kosaras tánczvigalom rendeztetett id. Vajna Lajos elnök, Gyöngyössy István és Ütő Lajos alelnökök vezetése mellett.

A dombói hiveknek lelkes buzgóságát, igazi hazafiságát a vidék is nagyon tud méltányolni, mit bizonyit az, hogy e falusi mulatságon szerencsénk volt tisztelni a közellevő D.-Szt.-Mártonnak intelligentiáját. Jelen voltak a többek közt dr. Árkossy Gyula kir. közjegyző, dr. Ferencz Ákos tiszti ügyész, Horváth Ákos m.-aljegyző, Frits Rezső főszolgabiró, Potsa József szolgabiró, Schuller Frigyes állatorvos, Benkő János és Pálmai J. körjegyző urak. Sándor János kisküküllőmegyei főispán ur 5 frtot juttatott a pénztárnok kezéhez. Sajnos, hogy a vidéki unitárius papság és tanitóság igen csekély számmal volt jelen, holott nekik kellene első sorban az ily nemes czélokat pártolni. A mulatság különben igen szépen sikerült, ugy anyagi, mint erkölcsi tekintetben. J. L.

— **Sepsi-Kőröspatakon** karácson másodnapján az isk. növendékek, ó év utolsó estéjén pedig a felnőtt ifjuság jól sikerült mükedvelői előadást tartott s utóbbiak játékából az egyházközség orgona-alapja 17 frtot kapott. „Legyenek e sorok elismerői az ifjuság nemes időtöltésének s a vezető tanitó fáradozásainak.“

— **Tisztelettel felkéretnek** mindazok, kik a sepsi-szent-györgyi templomépités érdekében kibocsátott bárczákkal még el nem számoltak, szíveskedjenek márczius első napjáig lehetőleg elszámolni. Az adományok már eddig is szép eredményt mutatnak s reméljük, hogy a gyüjtésben és adakozásban való buzgó-

ság. mikor e sorokat közreadjuk, megkettőztetett mértékben munkálkodik, mert még sokan vannak a hivatalosok, a kiktől remélnek a Sepsi-Szent Györgyön épitendő templomra.

— **Dr. Ferenczi Géza** ügyvéd ur a nagy-ajtai unitárius egyháznak a mult karácsonyi urvacsora-osztásra 7 liter bort sziveskedett ajándékozni, — mely kegyes adományáért e helyen is az egyház nevében hálás köszönetet nyilvánit idősb. Kriza Sándor, unitárius lelkész.

— **„Vallás és Egyház"** czim alatt Zoványi Jenő ev. ref. lelkész Kolozsvárt egy havi lapot inditott meg. Tőszomszédunk, többé-kevésbbé ugyanazt akarja a mit mi. Több jó közlemény van benne. Mi üdvözöljük mint dolgozótársunkat az Ur mezejében s kivánjuk, hogy legyen áldás a munkáján. Ára 2 korona.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Figyelmeztetés. Kik a Dávid Ferencz Egyletbe, mint rendes tagok 1 frt tagdijjal beléptek, azok öt év letelte előtt — az alapszabály értelmében ki nem léphetnek s igy az 1 frt tagsági dijat (melyért a Közlönyt is kapják) kötelesek megtizetni. Ezt becses figyelmükbe ajánljuk a rendes tagoknak.

Jókai ünnep az udvarhelyköri D. F. fiókegyletben. Az udvarhelyi Dávid Ferencz fiókegylet jan. 6-án Hom.-Szentpálon az iskolateremben ünnepelte meg Jókai jubileumát. Nagyrabecsült elnökünk Egyed Ferencz megnyitójában, mint egy tükörben szemlélteté, hogy minden embernek a szerencse nem juttat olyan munkakört melyben sokakért élhet s az ilyenek nagy része is bevégzi munkás életét sokkal korábban annál, hogy őket elismerhetnék. A valódi nagyság előtt tisztelettel hajlunk meg, s ezért ünnepeljük Jókait. Az „Egy az Isten" iróját éltetve, az ülést megnyitja.

Ajtai János az igaz hazafiui érzés szülte s melegséggel mondott imájával: a dalkör „Legyen kedves az áldozat" éneklésével igazi ünnepi hangulatot teremtett.

Ez után Pál Ferencz olvasta Derzsi Józsefnek a jelen ünnepélyre Jókairól és a közelebbi korról annyi tudás és ismeret, oly szép és tiszta irálylyal irott reminiscentiait. Gál József szavalta, e becses lap olvasói előtt előnyősen ismert Tarcsafalvi Albert jelen ünnepélyre irt költeményét. Vass Miklós, a kolozsvári egyetem tanár-jelöltje bövitette tárgysorozatunkat szépen előadott, érett ész, komoly tanulmányra való előadásában méltatva Jókait.

Elnök bejelenti, hogy a jubilans-irót távirati uton egyletünk nevében üdvözölte. Pénztárnok azt az örvendetes jelentést teszi, hogy Jókai Mór összes müvei nemzeti kiadására a monumentális munkára az első 50 frtot már elküldötte s igy reményünk van, hogy a Dávid Ferencz nevéről nevezett könyvtárban elhelyezhetjük a Jókai müveit. A közremüködésre felkért homoród-vidéki dalkör a szünetek alatt dalokat énekelt.

Ezután közebéd következett.

Ders, 1894. jan. hó 10. **Sándor Gergely.**

Várfalva. A varfalvi unitárius egyház kebelében 1893. decz. 27-én az egylet javára sikerült mulatság rendeztetett. Felolvasást tartott Biró Lajos, szavalt Orbok Gyula tanitó, énekeltek Szabó Ilona rákosi tanitónő, Kolumbán Károly és neje Blasek Piroska csegezi tanitók. A D. F. f. egylet javára begyült 9 frt 4 kr. A kiknek el kellett volna jönniök, sokan nem voltak ott; de azért jól sikerült. Talán jövőre!

Az aranyos-tordaköri tagok figyelmét felhivom, hogy most jelentsék magukat nálam s a tagsági dijakat küldjék Dali Ádám szentmihályfalvi lelkészhez. Várfalva. Biró Lajos f. e. titkár.

A kereszturi fiókegylet február 28-án felolvasást fog tartani Szentábrahámon. Egyházi szónok Ürmösi Sándor, felolvasók Dr. Jankovics Pál, Demeter Dénes, szaval Szász Ferencz, énekel a dalkör.

A D. F. E pénztárába 1893. decz 21-től 1894 jan. 21-ig a következő befizetések történtek: 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Tóth K.-né Gyulay Etelka alapitó t. (94-re), Kanyaró Ferenz, Kolozsvár (94-re), Kun Pál, Nagy György, Koronka Antalné, (94-re). Csegezi Gyula 92-93-ra) Pongrácz Lajos (93), Fekete Gyula (90—93), Vas Domokos (93-ra), Ptacsnik Mihályné (93-ra), Engel Gáborné Haller Kornelia alapitó t. (94—95-re), Müller Gyula (94-re), Czakó József (93-ra), Ekárt Andor (93—94-re), Zalányi János (94-re), Boros Sándor (91—92), dr Nyiredi Géza (93-ra), Mina János (94-re), Ptacsnik József (92—93-ra); Orbók Mór, Pozsony (93—94-re), Tarcsafalvi Pál Mészkő (94-re), Halmágyi Károly Tur (94-re) Horváthy Józsefné Torda (93-ra), Nagy Olivér, Torda (93—94-re), Id. László Ferencz alapitó Gyepes (94-re), Iszlai Gábor, Ötvenes (93—94-re(, Nagy Elemér, Csáktornya (94-re), Hadházi György, Mokesa (93-ra), Puchmann József, Szigetvár (94-re), Toroczkó-Szentgyörgyi Ekklézsia (93—94-re), Csép Sándor, Bágyon (94-re), dr. Wettenstein Áron, Bükszád (94-re), dr. Gelei Lajos, Ó-Radna (94-re), Márkos Ferencz, Szélkut (94-re), Székely K. József. Gruber József, Szánthó György, Barabás Sándor, Bartha Ferencz, Raffaj Zsigmond, Verespatak (1894-re), Musnai József D-Szt-Márton (94-re) Zsigmond Ferencz, Sinfalva (94-re).

1 frt 20 kr előfizetési dijat fizettek; Musnai József, D-Szt.-Márton (94-re), Filep László, M.-Szt.-György (94-re), Kádár József, Deés (94-re), Zoltán Béla, Szamos-Ujvár (94-re). Gerjovics József, Somberek (94-re), Sándor Mózes, Székely-Udvarhely (94-re), Weress Sándor, Mező-Méhes (94-re), Hirschfeld Sándor, Nagy Gyula vasuti (93-ra), Somodi István (92—93-ra), Ferenczi Mózesné (93-ra), Borsos Imréné (94-re), Balogh József (92 re), Matskási Lajosné (94-re), Bleha Jánosné (93-ra), Albertli Elek (93-ra), Hajós János alapitó, Kolozsvár (94-re), Füzi Katinka, N.-Enyed (93-ra) Szigethi István, Kőhalom (92—93-ra), Warga Lajosné Sárospatak (94-re), Springmann Ferencz, Budapest (94-re), Rédiger Soma, Torda (94-re), Simó Ferencz, Budapest (94-re), Szász Ferencz Kolozs-Borsa (93-ra), Biró András Kide, Gyöngyösy István alapitó M.-Vásárhely (94-re), Jakab Elek Budapest (94-re), Puchmann József Szigetvár (94-re), Székely Mihály, Lippa (94-re) dr. Bangha Sándor, Nyitra (94-re), Gál Lajos Sz.-Kraszna (94-re), Desbordes Auguste, U.-Szt.-Péter (94-re), Májai Béla, Nagy-Várad (93-ra), Ádám Domokos Bözöd (94-re), Ravai Juliánna, Verespatak (94-re).

Az egylet perselyébe k. Kaparó Ferencz, Kolozsvár 2 korona, P. Horváth Kálmán 100 k. Koronka Antalné, Kolozsvár 2 k. Nagy György, Kolozsvár 40 fil. Id László Ferencz, Gyepes 2 k. Fogadják az egylet szives köszönetét. — Kolozsvár, (Viz-utcza 5 sz.) Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. F. E. London. A Channinghouse School leirását és képét köszönjük. A jövő számban mindkettőt adni fogjuk. Üdvözlet

Felolvasást Kolozsvárt éppen lapunk zártakor fog tartani a D. F. E. Felolvasók: Bartha Miklós, Boros György, Tarcsafalvi Albert, fennebb közölt költeményével. Tudósitást csak a jövő számban adhatunk **Februárban** felolvasnak: Dr. Brassai Sámuel „A lélekről"; Dr. Lengyel Dánielné „Leányaink jövőjéről"; Grátz Mór „Külföldi hangok az unitáriusokról".

Mellékletül adjuk Ajtai János közgyülési felolvasását.

TARTALOM: Berde Mózsa. Arczképpel. 17. lap. — Berde Mózsa beszéde. 18. l. — Emlékezés Berde Mózsára. id. Daniel Gábor. 22. l. — Emlékezés Berde ifjabb korára. Kőváry László. 23. l. — Az ifjuság Berde Mózsáért. Barabás József. Nagy Béla. 25. l. — Az én hitem. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 27. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 29. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 30. l. — Egyleti élet és munkásság. 31. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Márczius. 3. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

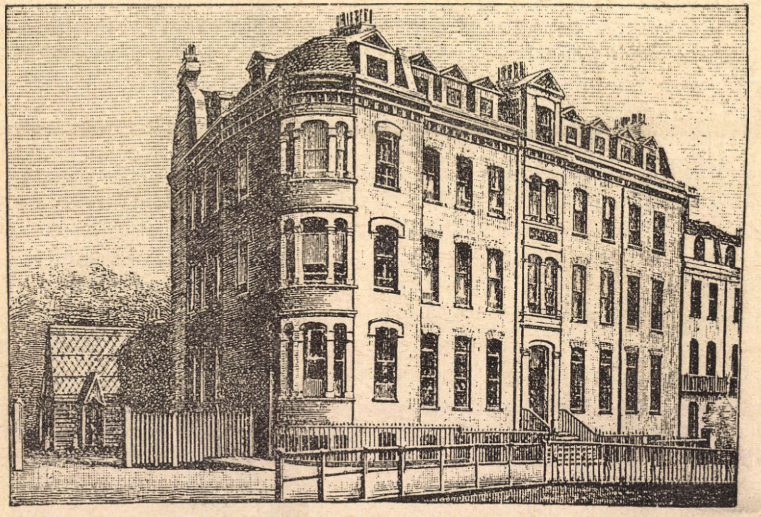
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Channing-ház Londonban.

(Képpel)

Az „Unitárius Közlöny“ olvasói valószinüleg jól ismerik már e nevet, tudják, hogy a Channing-House-School az az intézet, melyet kedves angol hitrokonaink ideiglenes otthonul ajánlottak fel azon unitárius magyar tanitónők részére, kik az angol nyelv elsajátitása végett legalább is egy évet Londonban szándékoznak tölteni. A mult tanévben Buzogány Mariska kisasszony élvezte az unitáriusok szives vendégszeretetét, ez idén én vagyok oly szerencsés megismerkedhetni mindazokkal az előnyökkel, melyek e

meghivás természetes következményei. Talán mondanom sem szükséges, hogy bár alig három hónapja vagyok londoni lakós, máris szeretet és barátság füz kedves angol unitárius testvéreimhez, kiknek buzgó munkásságukért a vallásos nevelés terén legnagyobb tiszteletünkkel és elismerésünkkel adózhatunk.

Fáradhatatlan müködésüknek eredménye a Channing-House-School is, melynek képét fennebb bemutatjuk s melynek alapitásáról, czéljáról és jelen müködéséről akarok pár szót szólani.

Alig 9—10 évvel ezelőtt alakult ez a kis unitárius colonia London egyik, magas fekvésénél fogva legegészségesebb külvárosában, a szép Highgate-Hill-on. A highgatei unitár lelkésznek, Spears Robertnek, támadt először az a gondolata, hogy jó és hasznos lenne ugy vallási, mint paedagogiai szempontból egy felső leányiskolát alapitani az angol unitár. lelkészek gyermekei számára. Ámde e szép tervnek nehéz volt a kivitele 10 évvel ezelőtt, mikor a highgatei ekklésiának még temploma sem volt, csak egy kibérelt teremben tartotta istentiszteleteit. Spears Róbert azonban nem csüggedett, sőt ellenkezőleg az ügyhez illő lelkesedéssel munkálkodni kezdett tollal és szóval egyaránt kedves tervén mi neki csakugyan rövid egy év alatt sikerült is. Vagyonosabb unitár. hitrokonaink ugyanis nem rettentek vissza anyagi áldozatoktól sem és gazdag alapitványokkal mozditották elő a tervbe vett iskola megteremtését. A Spears Róbert neve mellett tisztelettel kell tehát megemlékeznünk különösen Lawrence Edwin és Nettlefold urakról, Smiths D. és Tagart Lucy kisasszonyokról stb. stb., kik mindnyájan nagyobb összegekkel járultak az iskola alapkövének letételéhez. És végül nem szabad megfeledkeznünk a Sharpe kisasszonyokról, kik ma is ugy anyagilag, mint szellemileg legnagyobb jótevői az intézetnek, kik fáradhatatlan lelkesedéssel munkálkodnak annak felvirágoztatásában. Ma már természetesen nem oly nehéz a megkezdett uton mindig tovább és tovább haladniok, de eleinte bizony nehézségekkel kellett megküzdeniök. Az Angliában uralkodó anglicán egyház ugyanis nem nézte jó szemmel az unitárius vallásnak ez uton való terjesztését és szerette volna azt minden áron megakadályozni. Ez ellenséges érzelmek következménye volt az a szomoru tény, hogy ez iskola első fiatal éveiben alig számithatott 5—6 bejáró növendéket a bennlakó vidéki leánykák mellett. Hogy mily kitünő módszerrel tanitanak ez intézetben, azt bizonyitja az a haladás, melyet a fennt emlitett ellenséges érzületek ellenére is, fennállása 10-ik évében felmutathat; ma már 40—50 bejáró tanuló vallásküloubség nélkül részesül felsőbb oktatásban a 60 unitárius bennlakó leánnyal együtt.

Az intézet igazgatását annak alapitása óta Sharpe Matilda kisasszony vezeti, mig nővére Sharpe Emilia kisasszony a növendékek vallás-erkölcsi oktatását tüzte ki kötelességéül. Utóbbinak

lelkes gondolata volt az iskola utján összekötő kapcsot alkotni a magyar és angol unitárius nők között, mely szép s nemes eszme megvalósitásáért igaz hálával és köszönettel tartozunk neki.

London. **Fangh Erzsébet.**

Unitárius ember oltára.

Mint egy erős kősziklán,
Igaz hitem oltárán
Ott nyugszik egy védszentem:
»Jó lelkiismeretem«.

»Egy istent tisztelj, szeress«
»Embereket meg ne vess«
Az oltár e jelszava,
Zeng hozzám szép szózata!

Megnyitom a kis szekrényt,
Eléveszem az »erényt«
Mint áldozó szentséget
Istennél kedvességet.

Nincs lámpa, se gyertyafény,
Sem a füstölgő tömény,
Tisztán világit nekem
Szellemi szövétnekem:

»Értelmem józansága«
»És szivem tisztasága«
Világitja az útat,
Mig imám menybe juthat!

Dördül az ég! csendités,
Leborulásra intés:
Imádni a Teremtőt,
Az örök gondviselőt!

Nézem az úszó felhőt
Hallom a zúgó szellőt
Ha már imám menybe ment
Ezek mondnak rá »áment.«

Igy hallottam atyámtól,
Megtanultam anyámtól,
Gyermekeimre hagyom
Mert örökös vagyonom.

S mig élek, igy áldozok,
Istennek hálát adok,
Hogy teremte erős várt
Keblemben ily szent oltárt!

M.-Vásárhelyt, 1894. február 8-án

Gyöngyösi István.

A párbajról.*

Azok között, kiknek vélekedését komoly ügyekben meghallgatni szokás, én még olyan emberre nem akadtam, ki a párbajt helyeselné. Es az igen természetes. Mert; ad e a párbaj becsületet? Ad-e az ártatlan félnek elégtételt? Nem. Már pedig minden elképzelhető párbaj oka erre a két kérdésre vezethető vissza. Mert minden párbajnak vagy az a czélja, hogy a meghurczolt hirnévnek és megtámadott önérzetnek egyensulya helyreállittassék, vagy az, hogy megtoroltassék valamely méltatlanul szenvedett sérelem. — Ugyde a párbaj nem orvossága sem az egyik sem a másik bajnak.

* Egy részlet Bartha Miklósnak a Dávid Ferencz egyletben 1894. január 28-án tartott felolvasásából.

Az elsőnek azért nem, mert a párbajozás arra lehet bizonyiték, hogy bátrak vagyunk, de arra, hogy becsületesek vagyunk, nem bizonyiték. A második bajnak sem orvossága, mert a párbajvivás eredménye sok mindenféle esélytől függ és igen gyakran megtörténik, hogy a méltatlanul sértett fél nem elégtételt kap, hanem sebet, még pedig akár hányszor halálos kimenetelü sebet.

Gondolom, nem tévedek, ha ezt a felfogást általános érvényünek állitom. Honnan van tehát, hogy ezen általános felfogás ellenére a párbajozás olyan gyakori? Azt hiszem onnan, mert ez az általános felfogás csak féligazságot tartalmaz.

Mert tökéletesen igaz, hogy a párbajozás becsületet nem ad, és hogy az ártatlan nem mindig győzi le ellenfelét. — De ez csak egyik fele az igazságnak. A másik fele ebből áll:

Igen gyakran, sőt a legtöbbször nem azok vivnak párbajt, a kik becsületet keresnek ezen a réven, tehát a kiknek már nincsen becsületük — hiszen az ilyeneket, igen helyes logikával, rendszerint ki is szokás zárni a pátbajozók sorából — hahem szoktak vivni azok, a kiknek becsülete megtámadtatott. Ezek tehát nem becsületet keresnek, hanem becsületet védnek. E védelem nem ezt jelenti: elakarod venni? gyere próbáld meg; mert ha ezt jelentené: akkor a védelmező legyőzetése egyszersmind azt is jelentené, hogy tőle a becsületet egy jobb vivó elvette. E védelem csak annyit jelent — de ez a csak egy mindennel ér föl — Azt hiszed, hogy nem vagyok becsületes? Nohát én tanuságot teszek a magam becsülete mellett véremmel és életemmel. — A honvéd, ki önkényt megy a csatába, nem tesz egyebet, mint tényleg igazolja, hogy, hazáját még életénél is jobban szereti. A becsületében sértett fél, ha párbajt provokál nem tesz egyebet, mint tényleg igazolja, hogy becsületét még életénél is jobban szereti.

Ugyan ez áll igen gyakran akkor is, midőn valaki ártatlanul sérelmet szenved, s azt megakarja torolni. Ilyenkor a párbaj nem ezt jelenti: vagyok olyan legény mint te; mert ha ezt jelentené: akkor legyőzetés esetében nem volna elégtétele az ártatlannak. — Ilyenkor a párbaj ezt jelenti: megakarok torolni egy méltatlan sérelmet; mérjük össze a fegyvert. A megtorlás pedig abban az öntudatban áll, hogy elkövetett hibája miatt a sértőfélnek halálos veszedelmet kell kiállania, a mit a boszut kereső fél nem érez annyi intenzivitással a saját igazságának tudatában — és áll abban is, hogy az ártatlan fél ugy viselheti sebét, mint martyrkoszorut, a sértőfél pedig ugy mint bélyeget.

Ez volna az igazságnak másik fele. Vagyis, az első okoskodás azt bizonyitja, hogy a párbajnak nincsen jogosultsága; a második okoskodás pedig a mellett bizonyit, hogy a párbajnak van jogosultsága. De mivel kétféle okoskodás lehet, de kétféle igazság

egy ügyben nem lehet: ennélfogva világos — miután az okoskodások rendjében hiba nincs — hogy maga a kiindulási pont helytelen, s ez vezetett aztán a féligazságok zsákutczájába.

Arról vagyok meggyőződve, hogy ezt a kérdést: helyes-e, jogosult-e a párbaj? általánosságban eldönteni nem lehet. Igenis, ellehet könnyen dönteni, ha zsinórmértékül idealis állapotokat veszünk. Mert ha a sérelmekért ugy a hatóság, mint a társadalom teljesen kielégitő elégtételt adna: akkor föl sem merülne ez a problema, mert a párbajozás önmagától megszünnék. Megszünnék még abban az esetben is, ha a büntető kodex nem üldözné. Ugyde a hatóság soha sem adhat teljesen kielégitő elégtételt, mert minden emberre külön törvényt hozni nem lehet, már pedig az érzékenység foka egyénenként változik; a mi kielégiti a vén embert, az nem elégiti ki az ifjut; a mi kielégiti a félénket, az nem elégiti ki a bátrat. És igy tovább. Hanem a társadalom igenis adhatna teljes kielégitést. Ehez azonban az ethikai meggyőződésnek olyan fejlettsége, olyan általánossága és olyan ereje szükséges, a milyent tudtommal sem a multban, sem a jelenben egyetlen társadalom sem ért el.

Igy lévén, azt mondom a párbajról, a mit egy tudós a filloxeráról: miután kiirtani nem tudjuk, próbáljunk vele megélni. Hiszen még a czégéres bünöket sem lehet kiirtani, pedig a büntetés nemcsak sulyos, de megbélyegző is; s pedig nemcsak a hatóság üldözi, de a templom is, az iskola is, a társadalom is. Mégis vannak csalók, hamisitók, tolvajok, rablók és gyilkosok. Hogy ne volnának hát párbajozók, kiket a hatóság csak enyhén üldöz; de az üldözésnek még ezen enyhe foka is ellentétben állván a társadalom divatos felfogásával: csak arra való, hogy általa a büntető a jogszolgáltatás tekintélye rongáltassék.

De hát, hogyan éljünk meg vele, ha már kiirtani nem tudjuk?

Ugy, hogy ha nem általánosságban foglalkozunk vele. mert már mondtam, hogy igy nem kapjuk meg a tiszta igazságot, hanem ha speczializáljuk a kérdést. Mi a párbaj? Semmi egyéb, mint önbiráskodás. Bizonyos igaz, hogy a müvelt emberiség törvényei tiltják az önbiráskodást; de ezt a törvényhozási elvet soha sem lehetett egész mértékben átültetni a közfelfogásba — és ha nem lehetett az önkényuralmak idejében, midőn minden akarat az államfőnél öszpontosult. annyival kevésbbé lehet ezután, mikor a szabadság intézményeinek védő szárnyai alatt igen becses és kövér idő jár az emberek egyéniségének fejlesztésére. Minél fejlettebb valakiben az egyéniesség, annál több hajlandóságot érez az önbiráskodásra — és az amerikai polgár, mely legtöbb szabadságot élvez, legritkábban fordul a hatósághoz, mert panasz helyett, önmaga szereti elintézni sérelmeit; mig viszont a bécsi németek, mielőtt megcsinálták volna kurta forradalmukat, hosszasan tanács-

koztak a fölött, hogy valjon szándékukat bejelentsék-e a policziának, s kérjenek-e tőle assistencziát a forradalom végrehajtásához?

Az önbiráskodasra a szabad embert erkölcsi és állati mivolta egyaránt sarkalja. A barlanglakó ősemberek épen ugy nem kerestek birót, mint az udvaron verekedő kakasok. A pörlekedő kofák a piaczon önbiráskodást gyakorolnak s nyelveikkel vivják a párbajt. És akkor is párbaj megy végbe, mikor a guzsalyasok fonódalát hetyke legényeknek egymásra mért ütlegei némitják el. A szónokok mérkőzése a parlamentben s a publiczisták mérkőzése a sajtóban szintén párbaj az igazságért. Egyiket megvivják bottal, a másikat nyelvvel, a harmadikat érveléssel, a negyediket karddal. Csak a fegyver más; de a forma ugyanaz: az egyéniség akar minden alkalommal érvényesülni. És győz a szerencsésebb, az erősebb, az okosabb, az ügyesebb. Ez pedig nincsen a maga rendén; mert minden összeütközés abból a kérdésből származik, hogy hol van az igazság? Tehát nem a szerencsének, az erősnek, az okosnak, az ügyesnek kellene győzni, hunem az igazságnak.

A párbajt tehát minden egyes esetben ugy kell intézni, hogy ott, emberi lehetőségek és valószinüségek szerint az igazság győzzön. A gyengét lehetőleg egalizalni kell az erőssel, az ügyetlent az ügyessel, az oktalant az okossal. Ez iránt már is vannak világszerte elfogadott szabályok. Ilyen az, hogy czélzóval ellátott vontcsövü pisztolyokat, melyek a gyakorlott lövőnek biztositják a találást, soha sem használnak; ilyen az is, hogy a sértett félnek adatik meg a fegyverválasztás joga; az is ilyen, hogy vivómesterekkel senki sem köteles kardpárbajt vivni. — Azonban abból a sok szerencsétlen esetből, melyről csak ennek a nemzedéknek is tudomása van, azt látjuk, hogy ezek az intézkedések nem elegendők. Ezen a téren sokkal tovább kell menni.

Mindenekelőtt eltörülném a pisztolypárbajt, mert a véletlennek itt van a legtöbb esélye, tehát ez áll az igazságszolgáltatástól legtávolabb; és mert ez okoz legtöbbször a családokban helyre nem hozható nagy szerencsétlenséget, — De hogyan töröljük el? Neveléssel és társadalmi akczióval. A melyik pillanatban mindenki elitéli a fegyvernemet, azonnal megszünik használata. Miért nem vivnak párbajt vadászfegyverekkel? Mindenki hahotával fogadna egy segédet, a ki vadászfegyvert ajánlana. Pedig a dolog lényege szerint nincs abban semmi nevetni való, s ellenvetésül csak annyi hozható fel, hogy nincsen szokásban. Nohát csináljuk ugy a dolgot, hogy a pisztoly se legyen szokásban. A társadalom sujtsa azokat a segédeket, kik pisztolyt engedtek meg, olyan erővel, mintha a legnagyobb foku szabálytalanságot követték volna el. Ne legyen nekik maradásuk a jó társaságokban. A kaszinók vegyék ezt föl szabályaikba, s a ki pisztoly párbajt rendez, tekintsék disqualifikáltnak. A társadalmi itélet módját alább mondom el.

A kardpárbajt ha tőlem függne sem törülném el; mert én a bátorságnak előnyt kivánok adni a gyávaság felett. Vannak helyzetek, melyekben a leánynak, a feleségnek, az anyának szüksége van az apa, a férj, a fiu bátorságára. A jellem ezen vonása nélkül, mi férfiak nem lehetnénk a nők megbizható támaszai. Ha ég a ház, ha megrohan a kutya, ha elragad a ló, ha megtámad a zsivány, ha megjelenik a tolakodó — az életközösségnek igen sok viszonyában a férfi bátorságának kell a nőt megoltalmazni. Az én hitem szerint csak az a férfi érdemli meg, hogy egy derék nőt vezethessen az élet utján, a kinek biztos a karja és helyén van a szive. A tapasztalatom pedig az, hogy a gyáva férfiak igen kevés szerencsével forgolódnak a nők társaságában. Én tehát a kardpárbajt, mely edzője is, próbája is a férfibátorságnak, s mely nélkül kényes ügyeket igen gyakran megoldani nem is lehet, nem törülném el. Hanem a szabályozást itt is szükségesnek tartom.

Alapos ok nélkül ne legyen szabad verekedni. A ripők henczegést korlátok közé kell szoritani. A krakelert üldözőbe kell venni, mint a veszett kutyát. Itt minden egyes eset külön megitélés alá tartozik. A katonatisztet hamarább egymásra eresztem, mint a czivilt, mert a katonának mestersége a fegyverviselés. Az urat, ki jövedelméből él, hamarább megverekedtetem, mint a polgárt, a ki csinálja magának a jövedelmet. Mert az ur családja csak az urat veszitheti, de a polgár családja a polgárral együtt az életmódot is veszti. Én mint segéd mindig fontolóra vettem a felek családi és vagyoni állapotát. Egy vagyonos ember és egy vagyontalan hivatalnok között nem egyenlők az esélyek. Eltekintve attól, hogy a vagyonos ember könnyebben megszerezhette és jobban is megszerezte a vivásbeli ügyességet, mint a kenyérkeresettel elfoglalt tisztviselő, vagy tanár, vagy mérnök: a differentia még szembeötlőbb, ha arra gondolunk, hogy a vagyontalan honoratior nemcsak a maga személyét teszi koczkára, de hátramaradó családjának existentiáját is. Ilyen esetekben a segédek kötelessége, ha másként nem lehet, a párbajt becsületbirósági itélettel akadályozni meg.

Itt jutottam ahoz, hogy milyen társadalmi szervezkedést tartok helyesnek a végből, hogy a pisztolypárbaj eltőrültessék, a kardpárbaj pedig illő korlátok közé szorittassék. Minden arra való városban állandó becsületbiróságot kellene alkotni, mely egyfelől döntene azon ügyek felett, melyeket a segédek elöleges elbirálás végett oda terjesztnek, tehát legtöbbször azon kérdés felett, hogy van-e helye párbajnak, vagy nincs? másfelől itéletet mondana kivétel nélkül minden már megtörtént párbaj fölött a segédek eljárására vonatkozólag.

Alakittassék ez a biróság olyan tiszta vizü egyénekből, kiknek ugy nyilvános, mint családi és magán élete semmi kifogás alá nem esik, hogy ekként az ők itéletének döntő sulya legyen. —

Hogy az itéletnek ez a nagy sulya komolyan átmehessen az életbe, szükség, hogy e bíróság felerészben nőtagokból álljon. Mert a tüzhely őre a nő. És csak a férfiak hiában zárnának ki egy krakelert, vagy egy pisztoly párbajozót a társas körökből, ha azokat a nők befogadnák. Ezenkivül a nők itélete a tisztességnek kényes kérdéseiben tisztultabb, mint a férfiaké, mert finom tapintatukat nem durvitotta el a kenyérkereső és a nyilvános élet sokszoros küzködése.

Megvagyok győződve, hogy egy ilyen szervezkedés a legkisebb mértékre szállitaná le a párbajoknak nemcsak számát, de igazságtalanságait és szerencsétlenségeit is. — Ez volna a módja annak, hogy ha már nála nélkül el nem lehetünk, — miként éljünk meg vele.

Bartha Miklós

Reggeli ima.

Téged áldunk jó Istenünk
E reggelen,
Hogy megóvtad életünket
Az éjelen;
Imánk, dalunk legyen tiéd
Oltalmadért,
Szivünk minden dobbanása
Jóságodért.

Benned vetett hittel jöttünk
E szent helyre,
Hőn imádva, hozzád esdve
Nézünk égre:
Légy őrizőnk e napon is
Oh! légy velünk,
Tarts meg, védj meg, áldj meg minket
Jó istenünk!

F.-Váralja, 1892.

József János

Unitárius nők missioja.

Az „Unitárius Közlöny“ olvasói, azt hiszem, még jól emlékeznek arra a két angol nőre, a kik budapesti templomunk felszentelése alkalmával minket meglátogattak. Azt is hiszem, hogy nem egy akadott az olvasók között, a kik azoknak a nöknek a „Közlöny“ által kiadott képét, ha egyébért nem is, hogy az angol unitáriusok iránt érzett tisztelete és elismerése jeléül, mert az iránt unk oly jó szivvel viseltető Jerson is velük van, hűen őrizik,

Nem lesz hát érdektelen, ugy vélem, az olvasókra nézve, ha megismerik, hogy e két nő — Tagart és Hill kisasszony — mily nagyon is üdvös munkát végez az unitáriusokra nézve Angliában.

Londonban létem alatt a mult októberben abban a szerencsében részesültem, hogy Tagart kisasszony vendége lehettem, a kinél Hill kisasszony is jelen volt. Ők ismertettek meg egy egylettel, melynek neve „postal mission".

Ez egylet tagjai nők, elnöke Tragart és titkára Hill kisasszony; czélja: az unitáriusok vallásának, elveinek és gondolatainak hirdetése, könyvek és levelezések által való ismertetése.

Nem azt akarják ezzel, hogy minél több embert téritsenek át e vallásra, hanem azt, hogy minél többen ismerjék meg az unitárius elveket s igy eloszlassák a sok balhiedelmet és ellenszenvet, a mellyel a bigottak, az orthodoxok és a felületesek ma is viseltetnek irántunk. Ha aztán ennek még az az eredménye is van, hogy a pap egész gyülekezetével tér át az unitárius vallásra: ez egy cseppet sem csodálni való, mert az egészen természetes, hogy az ember szereti és követi a világosságot. Ha ez sérti valakinek a szemét, az ugy bizonyosan csak most ébred, vagy pedig gyenge és fájós szemü.

Az angolok sokkal vallásosabbak, mint mi, s talán éppen ezért van, hogy mig egy rész vallás tekintetében a legszabadabb eszméknek hódol, szóval mintegy ugy érzi, hogy látja az isteni teljes világosságot, addig a más rész teljes sötétségben van.

Az angol unitárius nők észrevették, hogy *örök büntetés és az eredendő bünnek eszméje,* mint lidércznyomás nehezedik az emberek keblére. Észrevették, hogy némelyek minő benső küzdelmet vívnak lelkük sugallata, józan gondolkozásuk szava, és az egyháznak a biblia *ihletésére* vonatkozó tanitása miatt. Látták, hogy a legtöbben azok közül, a kik eldobnak maguktól minden vallást s elmennek egész az atheismusig és még ekkor is talán szomjuhozva egy élő vallást, azt azért teszik, mert nem ismernek egy olyan vallást, mely megfelel a szivnek és az észnek egyaránt, kielégiti az érző és gondolkozó embert, mely az érthetetlenség lidércznyomásával nem nehezedik reá az egyszerü emberre s tiszta eszméivel megnyugtatja a bölcset is, — egy olyan vallást, mely nem követel magának mást, mint a haladás szellemét, nem vonja körül magát khinai fallal, mert érintkezni, lépést tartani akar a korral, mely még nem állhat meg a fejlödés stadiumában, mert nem tökéletes (de hát melyik is lenne még tökéletes?) hanem igyekszik, hogy czélt érjen, tökéletes legyen.

Ily eszmék adtak létet ama nőegyletnek s vezetik most munkálkodását. A neve „postal mission", mert posta utján törekszik

czélja elérésére. A központi választmány Londonban van; a vidék felosztva különböző bizottságok kezében van letéve. Hirdetést adnak ki mindennap a lapokban, — a fővárosi, vidéki, politikai vagy vallásos lapok legelterjedtebbjeiben, — melyekben tudatják, hogy ha valaki az unitárius vallást megismerni óhajtja, akár levelezés, akár könyvek kölcsönzése végett kihez forduljon?! E hirdetések nem maradnak eredmény nélkül; több ezerre megy azok száma, a kik évenként ez egylet nőtagjaihoz fordulnak vagy levelezés, vagy könyvkölcsönzés végett. Az unitárius müvekből egy szép könyvtár állván az egylet rendelkezésére s ezenkivül mindenben támogattatván a britt és külföldi unitárius társulat által, a kért könyveket egy levél kiséretében megküldik, a melyben felhivják az illetőt, hogy a könyvek, esetleg füzetek megkapásáról és az azokban foglalt eszméknek a reá tett benyomásáról értesitse pár hét alatt. Ha nehány hét alatt válasz nem érkezik, ugy a könyvek megkapása és azoknak az illetőre tett hatása után tudakozódnak ujra. Az eredmény aztán az, hogy a legtöbben ujra könyveket kérnek, megirván most véleményöket az unitáriusokról és saját vallásos aggodalmaikat is s azok eloszlatása végett levelezésbe is bocsátkoznak. Ha olyannal van dolog, a ki szándékát specialisan jelzi, hogy áttérni akar, akkor valamelyik pappal hozzák összeköttetésbe, hogy ez a lehető kételkedéseket eloszlassa s az egyház kebelébe felvehesse.

A csak néhány évvel ezelőtt létrejött egylet elnökének és titkárának ma már annyi dolga van a központban, hogy másodtitkárt is kellett beállitniok.

A központi választmány, ugyszintén a bizottságok is minden hóban gyülést tartanak egyszer; az egylet maga egy évben egyszer, vagy ha az alkalom és szükség ugy hozza, többször.

Van valami megható abban, ha az ember a különböző tudományu, müveltségü és életosztályu embereknek az egylethez beérkezett leveleit olvassa. Valami szomoru és mégis valami lelkesitő látni és érezni, mint küzd, mint vergődik az emberi lélek *több világosság után*. Nehány ily levelet alkalmam nyilt nekem is olvasni s nem marad most se hatás nélkül, ha arra gondolok, hogy mint sóvárog az ember, hogy tiszta fogalmat alkothasson magának *az Istenről, és ember életéről*.

Az angol unitárius nők munkálkodnak, mondhatjuk, egyfelől vallásuk — másfelől az emberi szellem és lélek szabadsága érdekében.

A nők mindent tehetnek!

A mi nőink mit csinálnak?! . . . **Csifó Salamon,**

Svéd unitárius lap.

Nem közönséges meglepetés fog lenni olvasóinknak az a hir, hogy Svédországban a f. év elején egy unitárius lap indult meg ily czim alatt: „*Unitarisk Tidskrift*“ (Unitárius Közlöny) ujság. A lap szerkesztője — a mint az Inquirerből értesülünk — Dalén A. J., nyomatja az unitárius missio nyomdája Gothenburgban.

A szerkesztő az előszóban figyelmezteti olvasóit, hogy az „*unitárius*“ szón ne ütközzenek meg, mert az nem azoknak az állását fejezi ki, a kik egy meglevő valláshoz akarnak c-atlakozni, hanem azokét, a kik szilárd szellemi alapon akarják felépiteni a vallást, a mely még akkor is áldás lesz az emberiségre nézve, a mikor a téves hitek ellesznek enyészve. A szerkesztő arra igyekezik, a mennyire lehetséges, hogy ugy magát, mint másokat szabaditson ki a dogmák nyüge alól s hogy megmutassa hogy az igazi kereszténység szabad az olyan assumptióktól, a melyek hovatovább mind tarthatatlanabbak. Reméli, hogy orthodox ellenfelei már kimerültek gyülöletüknek reá szorásában s hogy ezután ő is, elvtársai is békében folytathatják munkájokat. Hangsulyozza, hogy az ő czélja nem a rombolás, hanem az épités s a hibát és tévedést csak annyiban fogja ostromolni, a mennyiben utjában áll a józan vallás szépségei és dicsősége kitüntetésének.

Dalén lelkész azt hiszi, hogy Svédországban csak az unitárius egyház terjeszthet olyan hitnézetet, a mely az ország vallási szükségeit kitudja elégiteni.

A lap első számában egy hosszu tanulmány van a „dogmatismusról, mint a kereszténység veszedelmes ellenségéről“, melyben kimutatja, hogy az orthodox tanok nincsenek összhangban a Jézus elveivel s azokkal homlokegyenest ellenkeznek. Egy czikkben „a biblia eredete és természete van vizsgálva“ s az után következik „egy hitvallás a mai időre.“ Az utóbbi foglalatja ez: Istenben való hit; Jézus Krisztus az emberiség legnagyobb vallástanitója volt; a biblia becses könyv-gyüjtemény; az ember az egyetemes fejlődés törvényének alá van vetve; a vallásos élet abban áll, hogy a vallásos természetet miveljük az Istennek és az embernek való szolgálatra“ az ihletés régen tény volt s jelenleg valóság, a tiszta kereszténység a vallás legmagasabb formája; a rosszat nem Isten rendelésének, hanem az ember tévedésének és bűnének kell tulajdonitani; a megtérés és megbocsátás egymással szoros kapcsolatban állanak.

Megemlitjük még, hogy az unitárius misssionak van 2000 kötet könyve, melyekből kölcsönöz az olvasóknak bizonyos feltételek alatt. Minden vasárnap délután van egy rendes nagy gyülésök.

Bizony mégis csak mozog a föld.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Martius.

1. — 1639-ben Morstinius Kristóf kilencz lengyel nemessel együtt megakarják szabaditani Ruarus Mártont, kit a dantzigi tanács elitélt unitárius elvei miatt.

2. — 1837-ben iktattatott be Brassai Sámuel Kolozsvárt az unitárius templomban az unitárius főiskola historiai tanárának.

3. — 1604-ben meghalt Socinus Faustus. — 1758-ban megh. Szentábrahámi Mihály püspök.

4. — 1622-ben meghalt Göcs Pál, ki husz évig volt kolozsvári főpap.

8. — 1568-ban kezdődött a gyulafehérvári második nagy hitvita

11. — 1792-ben halt meg Zsuki László az unitárius egyház nagy jóltevője.

14 · 1571-ben halt meg János Zsigmond fejedelem.

15. — 1622-ben Radecki Bálint kolozsvári főpappá választatott.

18. — 1612-ben Legate Bertalant eretnekség miatt megégették Smithfieldben, Angliában.

24. — 1604-ben halt meg Luslawice faluban Galiciában Socini (P.) Faust. — 1724-ben meghalt Almási Gergely Mihály püspök 70 éves korában.

25. — 1571-ben jelent meg Dávid Ferencz könyve: az egy ő magától való Istenről. — 1585-ben Rómában megégették Paleolog Jakabot, a ki Kolozsvárt tanár volt.

27. — 1869-ben a franczia-svájczi reform-társulat üdvözli a magyar unitárius egyházat. — 1875-ben halt meg Kriza János püspök.

30. — 1718-ban vették el az unitáriusoktól Kolozsvárt az iskolát, mely a plebánia mellett volt és egyéb jószágokat.

30. — 1716-ban Steinville német tábornok a kolozsvári piaczi templomot az unitáriusoktól erőhatalommal elvette.

Boros György.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Énekeskönyv.** A templomi énekeskönyv új kiadása a f. év nyarán meg fog jelenni. Az E. K. Tanács által kiküldött bizottság a revideálást már bevégezte s örömmel jelezhetjük, hogy több előnyös módositás vitetett bele s egy néhány új énekkel gyarapittatott, a miben főt. Ferencz József püspök urnak, a bizottság elnökének van a fő érdeme. A könyv kiadását Stein János vállalta magára. Ára csak 50 kr. lesz.

— **A tordai iskola sorsa.** A tordai iskolával kapcsolatban van az unitárius egyháznak elemi iskolája és meg van a joga a latin és görögnyelv tanitására. 1878 óta nagyobb baj nélkül állott fenn ez a polgári vegyes házasság, de közelebbről mind több zavar áll elé. A mult hó 25-én a vallás és közokt. minister rendeletéből a főispán a tanfelügyelővel lefoglaltatta az iskola gymnasiumi pecsétjét, a melyet azonban soha egy esetben sem használtak polgári iskolai czélokra. A lefoglalás minden előleges bejelentés, kikérdezés vagy intés nélkül történt ugy a hogy csak despotikus államokban szoktak eljárni. Az Egyház K. Tanács ezen nagyon megbotránkozott s azt a ministernek ki is fejezte, a minek remélhetőleg meg lesz az az eredménye, hogy a szerződést megvizsgáltatja és többé nem fog az ellen cselekedni. Különben a szerződés nem fog megujittatni, hanem a gymn. visszaállittatik.

— **A főiskolai tanári kar** február 17-én estve kedélyes közvacsorát költött el a központi szálló külön termében, melyen a gondnokokon, tanárokon és családjaikon kivül jelen volt mindenik családdal egy vendég. A közvacsora tánczczal végződött s igen kellemes összejövetelnek bizonyult s máskor is ismételtetni fog, hihetőleg nagyobb körre terjesztve ki.

— **Fangh Erzsi** kisasszonynak a Channinghousról fennebb közölt leirását, valamint Buzogány Mariska k. a. a mult évfolyam 1. számában közölt levelét olvasóink figyelmébe ajánljuk s óhajtjuk, hogy az a páratlan áldozatkészség és nemes barátság minél több leányunkat bátoritsa a Channing-Houseba készülésre.

— **Kriza Sándor** kövendi községi tanitót és nejét Barabás Anna tanitónőt a h.-almási népes egyházba megválasztották községi tanitókká, a kik állomásukat már el is foglalták. Gratulálunk az előlépéshez s kivánjuk, hogy a két derék tanitó működése legyen áldásos az uj állomáson!

— **A magyar közönséghez!** Az Atheneum kiadó társulat a következő felhivást intézi, melyet mi is melegen ajánlunk olvasóink figyelmébe. Nincs a földön nemzet, mely oly gazdag népmeseköltéssel, mint a magyar. Tanuskodnak erről különféle mesegyüjteményeink, melyek azonban alig fordulnak meg a nagy közönség kezén s melyek, minthogy többnyire az illető vidék tájszólása szerint vannak közölve, inkább a nyelvtudósokra becsesek. S ami legfőbb érdek volna pedig: ezek a gyüjtemények alig adhatók a gyermekifjuság kezébe, mert a gyüjtők, természetesen, nem vették figyelembe a nevelési szempontokat. Maga a müvelt nagy közönség csak hirből ismeri egyik-másik mesegyüjteményt, akárhány csak nagyobb könyvtárakban kapható. S hány szép mese van eltemetve folyóiratokban! És hány szép mese forog a nép ajkán, melyek egyetlen gyüjteményben sem találhatók!

Mind e körülmények számbavételével határoztuk el, hogy az összes java népmeséket, mondákat és regéket közkincsesé tegyük; hogy a meseköltő tehetséggel oly igen megáldott magyar és székely nép meséit jó népies irodalmi nyelven magirva, de igazi karakterüktől meg nem fosztva, ujra, egyelőre öt nagy kötetben kiadjuk, hogy a magyar nemzet az ő ezer éves ünnepén elmondhassa büszkén: ime itt van együtt mind az a mese és monda, a mit a magyar nép poétás lelke ezer év alatt, békében és háboruban, annyi viszontagságoknak közepette, teremtett!

Hogy ezen értékes nemzeti kincs ne csak gazdagnak, tudósnak legyen hozzáférhető, hanem, hogy a Magyar Mese- és Mondavilágot a nemzet minden rétege, apraja, nagyja, szóval minden magyar család megszerezhesse, elhatároztuk, hogy füzetekben, még pedig a legolcsóbb áron — füzetenkint 25 krajczárért — bocsátjuk azt közre.

A ki a Magyar Mese- és Mondavilágnak első füzetét, mely most jelent meg 64 oldal terjedelemmel, gyönyörü szines boritékkal és 18 szép szövegképpel, figyelemmel átolvassa, hitünk szerint, meggyőződik arról, hogy mig ez a könyv egyfelől a családi nevelésnek és az iskolai oktatásnak nélkülözhetetlen segitsége lesz, másfelől maga a nagy közönség is, az irodalmi müveltségü ember s az irni-

olvasni alig tudó ember is egyaránt lelki gyönyörüséggel olvashatja a magyar népköltés e remekeit, melyeket a falusi mesemondó hangján, de irodalmi nyelven irodalmi izléssel s pedagógiai gondossággal igyekezett megirni a magyar föld népének egyik fia.

A Magyar Mese- és Mondavilág első füzetét kivánatra bárkinek ingyen megküldjük.

A Magyar Mese- és Mondavilág előfizetési ára **10** füzetre 2 frt 50 kr., s azok, kik ezen összeget a kiadóhoz előre beküldik, a füzeteket pontosan megjelenés után postán bérmentve megkapják.

Benedek Elek,
mint a „Magyar Mese- és Mondavilág“ irója.

Az Athenaeum
irod. és ny. r.-társulat, mint a „Magyar Mese- és Mondavilág“ kiadója.

— **A „Nemzeti Iskola“**, Benedek Elek tanügyi lapja alig egy havi fennállása után máris a legkedveltebb lapja a tanár- és tanitó világnak. — Különösen ajánljuk a NemzetiIskolát a tanár és tanitó urak figyelmébe. A kitünően szerkesztett lap minden hét szombatján megjelenik s előfizetési ára negyedévre 1 frt.

— **Gyászhir.** Bálint József bethlen-szt.-miklósi áll isk. tanitó kedves és hü neje szentábrahámi Péterfy Berta, Péterfy Áron lelkész leánya január hó 23-án elhunyt. Az alig 20 éves nő, édes anya kedves emléket, két kis árvát hagyott hátra. Mi a fájdalomban osztozók óhajtjuk, hogy Isten szent igéje harmatozzon vigasztalást a vérző sebekre.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Felolvasások Kolozsvárt. Január 27-én tartatott a második. Ritkán, talán egyszer sem volt olyan telt házunk. Nők és férfiak versenyeztek egymással számban is, érdeklődésben is. Elismerjük, hogy ebben nagy része volt az első felolvasónak, Bartha Miklós orsz. képviselőnek, az „Ellenzék“ főszerkesztőjének. A ki jelen volt, élvezetes órát töltött el. A Bartha felolvasása érdekes, kedves és hatásos mindig. A ki először hallotta, ugy mint régi ismerői meg voltak lepve a bevezetéssel, melyben 5-ik gymnasista korától kezdve végrehajtott párbajait eléadta és egyszersmind indokolta, hogy a Dávid Ferencz-Egyletben miért tart felolvasást. Mióta az Egylet fennáll, mindig érezte, hogy tartozása van iránta, mert szerette, helyeselte törekvését, de csak most róhatja le, miután az egyleti titkár fölszólitotta. Némi jogot is érez ez unitárius egyletben megjelenésre, mert ő is anyai ágon unitárius. Gyermek- és ifju korát unitáriusok között töltötte, velök imádkozott. Felolvasásából egy pár részletet közlünk. Tarcsafalvi Albert költeményét, melyet mult számunkban közöltünk, Gálfi Lőrincz tanár olvasta fel teljes hatással. Boros György tanár, lapunk egyik szerkesztője Jókai Mór „Egy az isten“-éről tartott felolvasást, a melyről felolvasónak lapunkkal való szoros viszonya miatt csak annyit mondhatunk, hogy tetszésben részesült. A felolvasás lapunkban fog megjelenni.

— **Harmadik** felolvasó gyülésünk február 18-án tartatott meg. A hallgatóság felette szép számmal fogadta. Ugy tapasztaljuk, s ennek rendkivül örvendünk, hogy felolvasásaink mind általánosabban hóditják meg városunk közönségét Jelen alkalommal Dr. Lengyel Dánielné őnga volt első felolvasónk. Tárgya: „A nő feladata a családban, a társadalomban és a közpályán“, rendkivül csinosan volt feldolgozva s nagyon sok tanulságos eszmét tartalmazott. Lapunkban közölni fogjuk. — Dr. Brassai Sámuel ujból egy állandó becsü dolgozattal ajándékozta meg az egyletet egy nagyon fontos tárgyról: „A lélek létezéséről.“ Egyletünk kiadványai között meg fog jelenni. Grátz Mór ev. lelkész úr a sweizi protestánsoknak az unitárismusról közelebbről kiadott nyilatkozatait ismer-

tette. Nagyon becsüljük Grátz barátunk munkásságát s azért, valamint a más két felolvasásért is a legmelegebb köszönetet nyilvánitunk. A gyülésen a főtiszt. püspök úr elnökölt. — A jövő alkalommal felolvasnak Dr. Szadeczki Lajos egyet. tanár, Gál Kelemen tanár, Murányi Farkas Sándor.

Kozma Ferencz tanfelügyelőt s a kolozsvári unitárius főiskola felügyelő gondnokát király Ő Felsége kir. tanácsossággal tüntette ki, a mit mi is őszinte örömmel adunk hirül, mert ez valóban az érdem jutalmazása.

VIII-ik fiók-egylet. Lapunk zártakor vettük azt az örvendetes hirt, hogy a felső-fehéri egyházkörben is fiók-egylet alakult Ozsváth Gábor esperes elnöklete alatt. Melegen üdvözöljük. Jövőkor bővebb tudósitást adunk.

A keresztur-köri f. e. február 28-án Szent-Ábrahámon istentisztelettel egybekötött felolvasást tart, melyről jövő számunkban részletes tudósitást fogunk közleni.

— **Pályázathirdetés.** A marosköri unitárius D. F. fiók-egylet választmánya 2 drb. 10—10 koronás aranyat tüz ki felolvasásokra a következő feltételek mellett.

a) Felolvasást tarthat e körbeli minden D. F fiókegyleti tag, ezen beadott és meghatározott t á r g y r ó l:

Az ünnepek, kiválóképen az ugynevezett sátoros ünnepek befolyása a vallás-erkölcsi életre, köztisztaságra s ezzel kapcsolatosan a közegészségbe. — S vajjon szükséges-e az ünnepek harmadik napjának fenntartása vagy egyszerüen törlendő lenne? Mit mond ehez a köztapasztalat, mit a történelmi fejlődés, és mit a józan ész?

b) A pályázók kötelesek ebbeli szándékukat Esperes Kelemen Albert a flához 1894. május 30-ig bejelenteni.

c) A felolvasás a bejelentett sorrend szerint fog következni és a pályázó köteles lesz müvét a közgyülésen felolvasni.

d) Aláveti magát pályázó a közgyülés által kinevezendő bizottság itéletének

e) A pályanyertes munkák az egylet tulajdonai lesznek

Kelt Szentgericzén, 1894. január 21-én. M á j a y Gábor, jegyző.

Lapunk jövő száma a husvét ünnepre fog megjelenni, tehát a szokott időnél hamarább, a mit olvasóink — azt reméljük — örömmel fognak tudomásul venni.

A t. lelkész uraknak figyelmébe ajánljuk, hogy a Fiatalság Barátja konfirmaczioi számából az idei konfirmacziora is küldhetünk a következő előnyös feltételek alatt: 1 pld. 12 kr, 10 pld. 1 frt 22 pld 2 frt., 45 pld. 4 frt.

A D. F. E pénztárába 1894. jan 21-től febr. 21-ig a következő befizetések történtek:

R e n d e s t a g s á g i d í j a t f i z e t t e k: Keresztes Pál Veszprém 5 frt, Laborda Kálmánné Gy.-Fehérvár (92—93-ra) Marosi Ferencz Gy.-Fehérvár (93—94-re) Árkosi Béla Körmöczbánya (92 94-re), Dr Ferenczy Géza Nagy-Ajta (91—93-ra), Dr. Gelei Lajos O-Radna (93-ra), Ádámek Jánosné Kolozsvár (94-re), Sárdi Lőrincz Kolozsvár (94-re), Tóth István Kolozsvár (94-re), Tanitóképezde Sz.-Keresztur (60 kr.), Székely András Sz.-Keresztur (94-re), Ifj. Olv. Egylet Sz.-Keresztur (94-re), Perei Mihály M.-Berény (93—94-re), Földesi Mariska Retteg (94-re), M. Farkas Sándor Budapest (94-re), Elekes József Sz.-Udvarhely (94-re), Kardos Ferencz H.-M.-Vásárhely (93-ra), Horváth János, H.-M.-Vásárhely (94-re).

Felkérem mindazokat a buzgó egyleti tagokat, kik a Fiatalság Barátja vagy más egyleti kiadványok elárusitását magukra vállalták, ezekről sziveskedjenek minél előbb elszámolni.

Kolozsvár (Viz-utcza 5. sz.) G á l f i L ő r i n c z,
pénztárnok.

Szerkesztői izenetek Ü. S. Egy nehány könyvünk van. Közelebbről küldeni fogok — A—a „Ima“ Nem közölhető, mert imának igen közönséges,

költeménynek pedig igen gyenge. Ugy látszik ez első kisérlete, s azért nem is itéljük el. Ha majd idővel egy tartalmasabb, jobb szerkezetü és emelkedettebb hangu kerül elé, nem fogunk idegenkedni a közléstől. — **Az elnökség** uj évi körlevelére a kereszturi fiók-egylet válasza megérkezett s a választmány elébe fog terjesztetni. A Fiatalság Barátjából 200 drbot a f. e. titkár ur kezéhez küldöttünk. — **K. A** Dtk. A jövő ősszel adhatunk jutalmakat a nyári tanulóknak, ha az U. K. perselyébe annyi pénz gyül. — **Bétai.** A bibliák mennek. — **Sz. A.** Szkr. Elkésve jött.

A kis tudakozó.

A „*Fiatalság Barátja*“ karácsoni számában közölt talányok megfejtése: Czini czini kis baba
Édes anya csillaga,
Álmodj szépet, álmodj jót
Arany diót, magyaró“.

Zsigmond király. — Kis-Kőrösön 1826-ban. - 23 unitárius püspök volt s a XVI. században éltek: Dávid Ferencz, Hunyadi Demeter, Enyedi György, Toroczkai Máté. — 1868-ban Tordán.

Számrejtvény: Ha haragszol megkövetlek békélj meg szép angyalkám. — Vig karácsonyt kivánok.

Rejtvények: Füst. — Keztyü.

Ősrégi irás: S mond az angyal nekik ne féljetek, mert ime hirdetek nektek nagy örömet, mely az egész népnek öröme leszen.

Számfeladványok: 1) 18 foutot. 2) Egyik apa egyszersmind fiu is volt, tehát csak hárman voltak. 3) Ugy, ha római számmal irjuk s derékban ketté vágjuk. 4) Ugy kell rakni, hogy a középen négy szál gyufa egy X képét adja s ime meg van a tiz római számmal.

Betürejtvények: Deczember 25-ke karácson. DFE = Dávid Ferencz Egylet. BRS = Brassai Sámuel.

Többé-kevésbbé helyesen fejtették meg: Zoltán Gyula, Kereső József, Kökösi Mihály, Székely László, Molnár Ödön, Foris Árpád, Boros Ella Kolozsvárról. Ifj. Máté István, Orbán Sándor, Béres Mihály Recsenyédről, Adorján Géza, Szathmári József, Nagy Aladár, Czakó László, Adorján Jenő Tordáról Az 1-ső jutalmat Szathmári József, a 2-kat Molnár Ödön, a 3-kat Czakó László, a 4-ket Béres Mihály, az 5-ket Nagy Aladár, a 6-kat Kereső József, a 7-ket Orbán Sándor, a 8-kat Foris Árpád, a 9-iket Kökösi Mihály, a 10-diket Boros Ella nyerte. A beküldökhez fogjuk küldeni.

TARTALOM: Channing-ház Londonban. (Képpel) Fangh Erzsébet. 33. lap — Unitárius ember oltára. (Költ.) Gyöngyösi István. 35. l. — A párbajról. Bartha Miklós. 35 l. — Reggeli Ima. (Költ) József János 40. l. — Unitárius nők missioja. Csifó Salamon. 40. l. — Svéd unitárius lap. 43. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 44. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 44. l. — Egyleti élet és munkásság. 46. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Április. 4. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Gethsemáné kertje.

Gethsemáné felett, jaj be
Borus az ég kékje;
Vészes felhők éje borult
Vidám, szép egére.

S mintha egy nagy, mély sóhajtás
Szállna át a kerten:
Hűvös tavasz szellőjétől
Lomb s virág megrezzen.

Hervadjatok, — ne nyiljatok
Balzsamos virágok,
Az *üldözött Szeretet sir*
Könnyet ma itt rátok.

Getshemáné kertje mélyén,
Mélyen elborulva —
Isten fia imádkozik,
Arczczal földre hullva.

»Utaidra tanitottam
Kiválasztott néped,
Hirdettem sok, nagy jóságod,
Fénylő dicsőséged.

Vigasztaltam a szenvedőt,
Békességet szóltam,
S *én* — futok mint üldözött vad,
Uttalan vadonban.

Oh szomoru mindhalálig
Az én lelkem s éltem,
Nem ért . . . nem ért . . . jaj látom, hogy
Elvész az én népem.

Oh én Uram, én Teremtőm!
Felette gyötrődöm . . .
Muljék el a pohár tőlem . . .
Irgalmad könyörgöm!«

. . . Hálátlan nép! A tennap még
Hozsánnát kiáltott,
S ma tövissé váltak utján
A pálmák s virágok.

Zord poroszlók közelednek . . .
El van veszve: tudja.
Ott közelg a tanitvány is,
A ki elárulja.

Elárulja *Judás* — csókkal;
Péter megtagadja;
Gonosz papifejedelmek
Kezeibe adva.

S felzug vadul a »feszitsd meg!«
Ostorozzák, verik.
Viszi nehéz keresztfáját
A Golgota *helyig.*

Ott függ . . . vérzik . . . ott vivódik,
Szenved a kereszten . . .
Hogy beteljék mind az Irás
Egy Igazan, Szenten.

S kinja sulyát már nem birva,
Felkiált még: »Éli,
Éli lamma sabaktani . . . ?!«*
. . . És az *ember* megszünt élni . . .

* * *

* Én istenem, én istenem! miért hagytál el engemet!

Harmadnapra, virradatra,
— Tünvén az éj réme —
A Keresztről Glória-fény
Verődik az égre.

Feltámadott a hivőknek . . .
Husvét: hirdessétek.
. . . Oh *Szeretet!* nagy, hatalmas,
A te dicsőséged.

Murányi Sándor.

Jézus Krisztus.

(Munkácsy képe előtt.)

Egy kép van előttem. Távolból tekintve feltünik rajta a vállairól lazán, ránczosan lecsüngő fehér köntös. E szokatlan öltözet közelebb vonz, de már ekkor többé nem az egyszerü öltözetet nézem, hanem egy soha sem látott, s mégis oly ismert, oly barátságos arczot. — Egy férfi arcza az. Hosszu gyér szakál övezi állát, de a nőiesség bűbája ömlik el rajta. — Nemcsak nőiesség ez, hanem annál sokkal több: a férfi erély, a női kellem, a jóság, szelidség, mély bölcseség, ártatlanság, férfias bátorság, megmásithatlan elszántság, szóval, oly ritka jellemvonások ömlenek el rajta, a melyek feledtetik az alak sudarsága, a haj hosszu fürtjei, a szemek szépsége, az orr ritka metszete s más természeti tényezők vizsgálását. — Vele együtt mi is el vagyunk ragadva messze, messsze, kivül a közönséges lények társaságán.

Kié ez a kép? Jézus Krisztusé. S ki müve? A Munkácsy Mihályé. Midőn ezt megtudtam, már két dolog kezdett foglalkoztatni. Honnan festette a müvész ezt a képét annak, a kit soha sem látott?

Eszembe jut, hogy nem most látok én először képet a Jézus Krisztusról, de mindazoktól oly nagyban különbözik ez. Azoknak homlokát égi dicsfény övezte körül. Olyan, milyent a nap sugároz szét reggel, midőn felemelkedett a hegy orma fölébe. Azokat én mindig rendkivül csodáltam s bizonyos félelem hatott át szemlélésök felett, de ha mint gyermek az anyja, Mária, ölében ült, elfeledtem a fiu mellett az anyát s nem értettem mit keres a földiek között az égi; ha a templomban a papok között láttam, hallgatva azok tanitását, azt kérdeztem: avagy nem azoknak kellene-e tanulniok tőle; s végül midőn ott csüngött a kegyetlen kereszten és drága vére hosszu cseppekben hullott alá az emberkézcsinálta tövis koszoru alól, akkor már méltatlankodás fogott el és igy szólék: avagy lehetséges-e, hogy az emberi gonoszság végképen diadalmaskodhassék a felett, a mi isteni szentség?

Visszatérek a Munkácsy képéhez, és azt mondom, ime ez az! Ez az igazi müvész, ez a valódi Jézus, a Krisztus, mert erről eszembe jut az a nevezetes husvéti ünnep, midőn a tizenkét éves Jézust felvitték szülői, hogy ő is lássa az Ur házának fényes városát, s megjelenjék a templomban, mely az egész népé vala s megértem a kétségbeesett édes anya feddő kérdését, midőn a templomból, hova a gyermekies vágy, a jeruzsálemi nagy papok láthatása csábitotta, elé kerülvén igy szólt neki: Fiam, miért cselekedtél igy mi velünk? Ime, a te atyád és én nagy bánattal kerestünk tégedet." (Luk. 2. r. 48.)

Ha ezt a Jézust s emlélem, megérthetővé válik előttem, hogy Názáretet elhagyja, elmegy a Jordán mellé, hogy ő is felvegye a Keresztelő János keresztségét, miképpen azt mások is tevék, mert jól tudta, hogy teljesiteni kell minden parancsolatot.

Midőn olvasom az evangeliumból, Péterhez intézett hivó szavát: kövess engemet, kész vagyok eldobni a hálót, hogy felvegyem az ő igáját, a mely nehéz ugyan, de gyönyörüséges, mivel mesterem, tanitóm, jó barátom szava szólott hozzám, kiről ha szelid jóságu arczát nézem, bizvást elhiszem, hogy megérti gyarlóságaimat és kipótolja hiányaimat.

A templomban körül nézek, szemembe tünik mit rakott az emberek vállaira a hiuság, a látszani vágyás s többé nem kételkedem, hogy lehetséges volt, hogy elfogja az a szent harag, melylyel kiüzé a templomból a kufárokat és a galambárusokat.

Az az átható tekintet, mely előtt a Pilátus arcza elborul, s melynek láttára a diadalmat remélt zsidó farizeusok dühe fogcsikorgatásban és kezeik szorongatásában tör ki, olyan magasztos, olyan fenségesnek tünik fel előttem, hogy eloszlik minden kétségem, a mely valaha jelentkezett, midőn olvasám, hogy a hánykodó tenger hullámait is megtudta zabolázni, mert látom, hogy az ő ereje nem a testiekben rejlik, az ő hatalma nem a földiek felett uralkodik. Ő a szellemország ura s ezért törpül el előtte a földi hatalmasság, ha Róma helytartója is az; ezért csillapodik le az emberi indulatok árja, ha oly hullámokat vetne is, mint maga a tenger.

Most már az is világos előttem, honnan lehetett az, hogy neki a nők, a szelid, a kegyes nők voltak barátai. Ezek s csupán ezek tudtak betekinteni az ő lelke mélységébe. Ezek tudták megérteni azt, hogy ember hogyan szánhatja rá életét a szegények, az ügyefogyottak gyámolitására, a tudatlanok tanitására, a kis gyermekek szeretésére.

Munkácsy jól ismerte a Jézus Krisztust, s neki sikerült oly hü képét festeni, a melyre ha rá tekint az, a ki az evangeliumokat jól ismeri, önkéntelenül igy szól: ime ez a Jézus Krisztus, a kit én kerestem, de a kit mostanig nem találtam s a kit ezután elfeledni soha nem fogok.

Boros György.

Krisztus és a felhő.

(Krisztus monda.)

Felhő, felhő, barna felhő,
Magas égen járó-kelő,
Állj meg csak egy szóra;
Tudok rólad egy szép mesét,
Nem is mese, igaz beszéd,
Akárki mit szólna.

Elvégezték, kimondották,
Hogy Jézusnak vérét ontják:
El kell fogni bármi áron,
Nyomát venni bokron-árkon.
A Megváltó észreveszi,
Mit akarnak ellenségi
S futni készül a mezőre,
Onnan be a mély erdőre;
Üldözői mind nyomába,
De a felhő, a mint látja,
Hogy elfogják a megváltót,
— Hirtelen a földre szállott
S szemök elől eltakarta,
A megváltót futni hagyta.
Futott, futott a mezőre,
Onnan meg a mély erdőre;
S bokrok alján meghuzódik,
De a gerle árulkodik:
Szegény Krisztust ott megfogták,
Kinhalálra elhurczolták.
És a felhő mindezt látva
Villámot szór haragjába.
S szórja, szórja, egyre szórja,
Valahányszor elgondolja:
Hogy fogák el a Megváltót,
Ambátor, hogy közbe állott.
S néha-néha *könnyét ejti*,
Bus halálát nem felejti.

Brassó, 1893, nov. 15.

Végh Mátyás.

A nő müködése otthon, a társadalomban és a közpályán.

Tisztelt hallgatóság!

Midőn a megtisztelő felhivásnak engedve, ezen felolvasásra vállalkoztam; azon meleg óhajtás vezérelt, hogy az erkölcsi szép czélt, melyet a D. F. Egylet, felolvasásai által elérni kiván, parányi részben én is előmozditsam.

De mikor meggondoltam, mily nagyhatásu, tanulságos és élvezetes felolvasásokat tartottak már e helyen; kiváló képzettségü és tudós férfiak . . . szellemdus nők . . . megvallom csüggedés fogott el; mert éreztem, hogy erőmet túlbecsültem.

Mindamellett bátorságot meritettem igéretem teljesitésére, azon elvből, hogy mindenki csak annyit köteles tenni, a mennyi tőle kitelik.

És azért, ha felolvasásom a várakozásnak nem is felel meg, kérem a t. Hallgatóságot, tekintse jó akaratomat és legyen kegyes elnézéssel.

Felolvasásom tárgya: *a nő müködése otthon, a társadalomban és a közpályán.*

Mint látni méltóztatnak tárgyam nem uj, a női-kérdéssel foglalkozik, melyről már oly sokat irtak és beszéltek, különböző szempontból, különböző felfogással, jó akarattal és alapos tanulmánynyal.

De mivel a női-kérdés egy kimerithetlen kutforrás tárgya; és főképp mert a magyar nemzet jövőjére, jólétére lényeges befolyást gyakorol; azt tartom nem fölösleges, ha e kérdéssel minél többet foglalkozunk.

Részletekbe nem bocsátkozom, nehogy szives türelmükkel visszaéljek; hanem igyekszem a nő hatáskörét, e három különböző álláspontból tekintve, a lehető rövidséggel tárgyalni.

Czélom: a tulzásoktól való óvás. Tulzásnak nevezem, ha az *elég*-nek a határát átlépjük, akár szóval, akár tettel. Mert valamint a kellő mennyiségü só magadja az ételnek az ő jó izét, ellenben ha nagyon sózzuk élvezhetlenné tesszük azt; épp ugy lehet a takarékos költekezésnek — a pazarlás; a czélszerü csinosságnak — a fényüzés; a szerény tevékenységnek — a szereplési vágy az elrontója.

Pedig éppen ezekben tapasztalhatók a jelenkor legnagyobb tulzásai.

Ezen bevezetés után előre bocsátom, hogy a nőt házi körében ugy mutatom be, a mint számosakat ismertem és ismerek; kik hivatásuk teljes öntudatával birva, a női és anyai kötelességet szeretettel és odaadással teljesitik.

Tehát keressünk fel egy ily nőt otthon, az ő igazi birodalmá-

mában, melynek ő a központja, jó szelleme, gondviselője; ki övéi körében keresi és találja örömét, szórakozását; kinek övéi boldogitása legfőbb dicsvágya.

Ez a nő, férjének nem csak élettársa, hanem egyuttal legjobb barátja is, ki gondolataiban osztozik; nehéz napokban vigasztalója, bátoritója. Közös érdekből, közös czélra törekednek; férje keresményét megkimélve, háztártását okos számitással vezeti. Hazai és humánus czéloknak meleg pártolója; de oknélküli kiadásokat nem teszen: mert jól tudja, hogy midőn családja javára takarékoskodik, egyuttal nemzeti czélt is mozdit elő; mivel minden egyes család az összes nagy családnak egy részecskéjét képezi. És a vagyonosodás ugy az egyesek, mint a nemzetek függetlenségének alapköve.

Egy szóval a család jóléte, a nő kezébe van letéve.

Nem állhatok ellen, hogy e helyen említést ne tegyek egy magas állásu, igen derék uri nőről, kit férje, öreg korában is, mindig „angyalom"-nak nevezett. — Ezt pedig édes anyja jótanácsának köszönhette; melyet később ő is a saját leányainak (5-en voltak) átadott.

A jótanács igy hangzott:

„A nő odahaza is, bár egyszerüen, de mindig tisztán és csinosan legyen öltözködve".

„A hazatérő férjet barátságosan fogadja."

„Mindig olyan ételeket főzessen, melyeket a férj is szeret".

„Panaszokkal, kivált cselédügyek elmondásával, ne kedvetlenitse."

„Ha véleménykülönbség van köztük, azt sem a gyermekeknek, sem a cselédeknek tudni nem szabad."

„A nő a maga véleményét mondja el, de ne vitatkozzék; s ha a következmény a nőnek ád is igazat: férjének e miatt szemrehányást ne tegyen."

És ez az asszony azt állitotta, hogy ilyen gyöngéd bánás mellett, a legvadab férfi is megszelidül.

(Bocsánatot kérek e kifejezésért . . . de ő igy mondta.) Annyi tény, hogy ezen urinőnek a vejei hálásan megköszönték neki, hogy oly derék, jó feleségeket nevelt a számukra.

De tárgyamra térek.

A gyermekek, kivált a leányok nevelésénél, az anyát soha sem pótolhatja az apa. A nő türelmes, önfeláldozó természeténél fogva, sokkal több képességgel bir arra, hogy sok aprólékos dolgot, mely a gyermekre testileg vagy lelkileg, káros hatással lehetne, észrevegyen és elháritson.

Ez okból a gondos anya csak akkor hagyja el a házát, ha gyermekeit *hü* kezekre, *nyugodtan* bizhatja. Mert nem csak a testi

gondozás; hanem a gyermek lelki fejlődésének helyes irányt adni: az anya legnehezebb, de egyszersmind legszentebb kötelességeihez tartozik.

E tekintetben az apára keveset vagy ritkán számithat; mivel a férfi hivatása és szokásainál fogva, csak kivételes esetekben foglalkozhatik hosszasabban gyermekeivel.

Igaz, hogy az iskolákban mindent meg lehet tanulni, mi az életpályán szükséges, hasznos és szép ... De a *szivjóság, vallásosság, szerénység, munkásság, illem, ember- és hazaszeretet*: ezeknek legelső és legjobb oktatója maga az anya. Nem mintha érett gondolkozás és önképzés által ezen tulajdonokat és érzelmeket magunkkévá ne tehetnők .... De mennyivel bensőbb melegséget nyernek azon emlékezet által; ha azokat gyöngéd anyai kéz oltatta keblünkbe; ha tőle láttuk, tőle hallottuk; ha ugyszólván az anyatejjel szivtuk azokat magunkba.

S ha elgondoljuk, mily magasztos a nő feladata és hatásköre otthon; csodálkoznunk kell, ha vannak nők, kik a szeretet és nagyrabecsülés édes, boldogitó nyilvánulását, melyet családjuk körében élvezhetnek, a házon kivül elérhető, bizonytalan eredményekért koczkáztatják.

S bár elismerem azon állitás igazságát, hogy: boldog otthont, csak boldog nő teremthet; másrészt az is igaz, hogy boldogtalanságának gyakran a nő maga az okozója. Sok családot a fényüzés, negyravágyás, pazar és gondatlan háztartás tesz tönkre.

Továbbá hányszor történik, hogy meggondolatlanul vagy indulatosságból kiejtett kiméletlen szavak, a házi elégedetlenség előidézői. És az ugynevezett *házi jelenetek*, a gyermekek ártatlan szivében, sokszor az egész életre kiható rombolást visznek véghez. Mert a szülék közötti diszharmoniát látva, a szeretet mérlegének, az egyik félnek a rovására, okvetlen csökkenni kell.

Félreértések elkerülése végett kijelentem, hogy a fennebb mondottakkal, nem azt akartam kifejezni, hogy a férjes vagy családos nő a társadalmi élet mozgalmaiban egyáltalán ne vegyen részt ... Nem! ... Hiszen ez szintén tulzás lenne!

Szükséges, hogy kedélyünket, nemes szórakozás és szellemi élvezetek által felfrissitsük. — Aztán az a társadalom, a melyben élünk, kell, hogy érdekeljen bennünket; annak czélszerü hasznos és jótékony intézményeiben, részt kell, hogy vegyünk. De csak oly mértékben, a mennyire ezt családi körülményeink és vagyoni helyzetünk megengedi.

Itt persze sok függ a helyes felfogástól. Mert bár a jótékonyság gyakorlása, szintén a női erényekhez tartozik; ám de ha azt a saját családunk elhanyagolása és megröviditésével gyakoroljuk: akkor a társadalomnak és általa az emberiségnek, többet ártunk,

mint használunk. Kivált, ha meggondoljuk, hogy a példa milyen ragadós.

Igen! Gyámolitsuk legjobb tehetségünk szerint, az elaggott szegényeket, a munkatehetetlent; vigasztaljuk a szerencsétlent, gondoskodjunk az árvákról . . . De a munkabiró, épkézlábu embert ugy segitsük, hogy keresethez juttassuk; különben könnyen leszünk a dologtalanságnak támogatói.

E téren már eddig is azt a sajnos tapasztalatot tettük: hogy egyleteink szaporodásával a munkakereső fogy (a cselédféléket értem) ugy, hogy sokszor alig tudunk a pénzünkért munkáskezeket kapni.

Meglehet, hogy szavaim rosszalást zuditnak szegény fejemre, mégis bátorságot veszek magamnak, e helyen kimondani:

hogy Kolozsvárt, ugy a lakosság számát, mint a pénzügyi viszonyokat tekintve, *túlságosan sok egyletünk van;* melyek majdnem ugyanazon egy közönségnek idejét és erszényét *túlságosan* igénybe veszik.

Nem lenne-e czélszerübb, ha nehány rokoniránya egylet egybeolvadás által, egy nagy egészszé egyesülne? Minek folytán, kevesebb kiadással, kevesebb fáradsággal, ugyanazt a czélt ellehetne érni.

És most áttérek a nőnek a közpályán való müködésére.

Leányaink tanittatása és szakszerü képeztetését illetőleg, ma alig lehet indokolt panaszunk:

Az állam, felekezetek és társulatok e téren már eddig is sokat tettek; s reméljük, hogy jövőre arról is fognak gondoskodni, hogy leányaink nemcsak keresetképesekké nevelődhessenek; hanem hogy képességüknek megfelelő alkalmazáshoz is könnyebben jussanak.

Azonban a tanszak megválasztásánál, mindig leányaink tehetsége legyen az irányadó; nem pedig az, hogy barátnéjuk melyik iskolába jár. — Valamint azon túlzásba sem szabad esnünk, hogy a szaktanulás miatt, a házi foglalkozásoktól egészen elvonjuk; mert a háztartáshoz szükséges ismereteket: főzést, házi rendtartást minden leánynak tudnia kell.

Többektől hallottam már, hogy felsőbb leányiskoláinkban, *igen sokat* és nehéz tantárgyakat tanitnak . . .

Részemről ezen nézetet nem osztom. Először mert nem szükséges, hogy ezen iskolát mindegyik végig járja. Az 5-dik és 6-dik osztályt csak azokkal kell végeztetni, kik kiváló szellemi tehetséggel birnak. Továbbá azt tartom, hogy hasznos dolgot, *igen sokat* soha sem tanulhatunk. Sőt ha rajtam állana, még egy tárgygyal megtoldanám. Ugyanis:

A polgári jog perrendtartásból tanittatnék leányainknak annyit, hogy melyik ügy, melyik bíróság, hivatal, vagy magasabb forum elébe tartozik? A pénzügyi szakmából annyit, hogy tudják, ha fekvőséget vásárolnak, vagy örökölnek: mennyi illetéket, mennyi idő alatt és hová kell befizetniök?

Hiszen ha leányaink a csillagok járását megtanulhatják — a mi különben igen szép és érdekes tudomány — mennyivel több hasznát vennék a gyakorlati életben, ha az ilyenféle hivatalos eljárásokhoz is értenének egy keveset. Mert valóban a nők tájékozatlansága e tekintetben szánandó. — És ezen ismerethiány miatt a megánosan álló nő sokszor kellemetlenséget vagy kárt kénytelen szenvedni.

Végre, azt hiszem, nem kell bővebben indokolnom, mennyire szükséges, hogy leányaink keresetképesekké neveltessenek. — Ez egy oly tény, melynek fontossága sokszor volt már tárgyalva és beismerve.

De a mily melegen óhajtom, hogy minden leány — ki reá van utalva vagy óhajtja, hogy tehetségének megfelelő alkalmazást nyerjen; épp ugy ellene vagyok a férjes nő hivataloskodásának, legyen az bármily néven nevezendő állás, mely őt otthonától távol tartja. Csakis abban az esetben tudok belenyugodni, ha nincsenek gyermekei és a férj is hasonló állást foglal el.

Mert az a nő, ki házát naponta, rendszeresen elhagyja, gyermekeit másra bizza; az legszentebb női hivatásának nem felel meg.

Vegyünk például egy hivatalos állásban levő nőt, kinek otthon beteg gyermeke van. Mily képtelen gondolat, hogy gyermeke ápolását másra bizza! . . . Mi következik ebből? Az, hogy ha otthon marad nem jó hivatalnok; ha gyermekét hagyja el, nem jó anya . . . . Mert mind a két feladatnak egyidejüleg megfelelni lehetetlen!

Aztán az a háztartás, melyet a háziasszony maga vezet, vagy csak hiányosan vezet, mindig kétannyiba kerül.

Továbbá ha a háznak lelke, a nő, többet van a házon kivül, mint belül, bizony nem is lehet az rendes; azonkivül hiányzik belőle az otthon édes melegsége.

Meggyőződésem, hogy a családos nőnek a közpályán való müködése, családi életére nézve több hátránynyal jár, minthogy azt az anyagi haszon kipótolhatná.

A családi boldogságot pedig, melyet általa háttérbe szorit, nem pótolja semmi!

Azért, nézetem szerint, családdal biró nőknek, nem kellene hivatalos állást elfoglalni; vagy csak olyat — például Egyleteknél avagy odahaza magánórákat adva — ami folytonos lekötöttséggel nem jár.

Engedjék át a nők a közpályán való müködést a leányoknak, kik idejükkel szabadon rendelkezve, hivataloskodásukkal hátrányt senkinek sem okoznak. — Ellenben gyakran megtörténik, hogy a leány keresményéből nem csak magát tartja fenn, hanem elaggott szülői, vagy kiskoru testvéreirél is gondoskodik.

Ezért a lányok inkább vannak arra utalva, hogy alkalmazásban legyenek, mint azon nők, kiknek kereső férjük van.

Hiszen a nő, a legszebben és legjobban akkor tölti be hivatását, ha mindenekelőtt nő: ki esze és szive által, magának és övéinek, boldog otthont teremt. **Dr. Lengyel Dánielné.**

Unitárius egyház történelmi naptár.

April.

2. — 1652-ben az angol parlament meghatározta, hogy a rákowi káté megégettessék.

3. — 1799-ben kir. tanácsos vargyasi Daniel Imre nyolcz ezer r. forint alapitványt tett oly kikötéssel, hogy abból vallási és nemzetiségi különbség nélkül évenként husz házi szegény részesüljön.

4. — 1810-ben sz Clarke Fr. Jakab amerikai jeles unitárius lelkész és iró.

6. — 1837-ben az E. K. Tanács a főiskola könyvtárnokává diák helyett tanárt rendelt. Könyvtárnok lett Brassai Sámuel. — 1724. Pálfi Zsigmond püspökké választatott.

7. — 1677-ben Koncz Boldizsár egyh. főjegyzővé választatott. — 1780-ban született Channing Ellery Vilmos, Newport-ban. — 1861-ben Járai János Dézsfalván püspökké választatott.

11. 1612-ben Wighman Edward eretnekség miatt megégettetik Lichfieldben, Angliában. — 1839-ben az E. F. T. eltörölte azt a törvényt, hogy a tanárok és papok könyveik egy részét a főiskolai könyvtárnak hagyják.

12. — 1842-ben az unitárius egyház folyamodik elvett javai kárpótlásáért.

15. — 1861-ben halt meg Szindi Jobbágy András, ki a tordai iskolának 15.000 frtot hagyományozott.

18. — 1882-ben tartatott Liverpoolban az unitáriusok első nemzeti konferenciája.

19. — 1890-ben meghalt Orbán Balázs.

20. — 1770-ben kelt azon tervét a r. kath. püspöknek (Bajthay Antal) hogy az unitáriusok a hivatalokból rendre kiszorittassanak, kedvesen vette a királyné.

21. — 1824-ben született Daniel Gábor főgondnok.

25. 1605-ben kezdettek a rakovi káté kiadásához Smalcius, Statorius, Moscorovius és Volkelius.

30. 1737-ben meghalt várfalvi Pálfi Zsigmond püspök. Összes könyveit a főisk. könyvtárnak hagyta. **Boros György.**

A hetedik fiók-egylet.

„Dávid Ferencz Egylet Felső Fejér-körben is fiókegyletet nyert. Febr. 10-én felső-rákosi ekklésiánkban tartott alpapi törvényszékkel kapcsolatosan körünk buzgó esperese egy rövid, de lelkes és lelkesitő beszéd kiséretében arra hivá fel az együtt levő belső embereket. hogy a többi egyházkörök példájára „Dávid Ferencz fiók-Egyletet“ alakitsunk. — A rég táplált eszme hamar testté lőn. Egyhangulag kimondatott, hogy Fiók Egyletté alakuluuk s a hivatali személyzet meg is választatott a következőleg: Elnök Osváth Gábor esperes; jegyző Lőrinczy István felső-rákosi, s pénztárnok Kiss Aladár datki lelkész lett. Kimondatott, hogy minden lelkész, énekvezér és egyház köteles tagja lenni az Egyletnek. Felhivattak egyszersmind a belső emberek arra, hogy az alakuló közgyülés idejéig is az ügynek minél többeket megnyerni igyekezzenek Hiszszük, hogy a hivatottak lelkesedése meghozza az óhajtott eredményt s egyik — bár gyenge — támasza leszünk a vallás erkölcsi élet nagy épületének, melynek épitésén mindnyájunknak külön-külön és együttesen fáradozni szent kötelességünk. A gyengéket is erőssé teheti a lelkesedés és buzgóság s ha tündökölni nem fogunk is: — megnyugtat a tudat, hogy jót akarunk. Előre tehát!

Kiss Aladár.

A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai.

Négy hónap alatt négy izben nyitotta meg a főiskola nagy terme ajtait a D. F. E. és az mindig megtelt Kolozsvár előkelő közönségéből nő és férfi hallgatóval. Ugy tapasztaltuk, hogy a hallgatók szerint a hallgatóság is változott, kivéve az unitárius törzsvendégeket. A felolvasásokról rendre beszámoltunk, némelyiket közöltük. A negyedik alkalommal *Gál* Kelemen tanár a „történelem philosophiájáról“ tzrtotta első felolvasását, melyből meggyőződtönk arról, hogy ifju tanárunkhoz sokszor lesz szerencsénk. Felolvasásában azt adta elé, hogy a történelmi felfogás az ujabb időben tetemesen megváltozott. Rájöttek az emberek arra, hogy az események eszmék szüleményei s főleg az uralkodó eszmék az irányadók. Bemutatott egy nehány angol és német, franczia és magyar philosophikus történelem irót. Az ifju tanárt a hallgatóság nagyon szivélyesen fogadta és méltányolta.

Murányi Farkas Sándortól „Az élet könyve“ cz. költeményt olvasta fel Nagy Lajos szigorló papnövendék, nagy hévvel és helyes felfogással. A költeményt közölni fogjuk s akkor ujból is meggyőződhetik kiki, hogy mily honfiui érzelem párosul Murányiban a költői lélekkel. Isszlai Mártonnak két új dallamát hallottuk elénekelve a „VI-ik zsoltárt“ és „Föltámadunk“, mindkettő Rédiger Gézától. Ez egészen uj kisérlet volt a D. F. E.-ben és teljesen jól

sikerült, nagy tetszésben részesült, a miben szerző főérdeme mellett elismerő dicséret illeti Ürmösi Károly papnövendéket, a ki kellemes hangjával szépen és szabatosan énekelte az elsőt egyedül, a másodikat Kolozsvári Páll VIII. tanulóval.

A főt. püspök úr tartotta a bezáró beszédet, a mely egy felolvasásnak is bevált volna, azzal a különbséggel, hogy az ez évi összes felolvasásoknak meglepően találó, kiválóan szellemes és humoros összeállitása volt. Ha helyünk már el nem volna foglalva, szeretnök szószerint adni, de igy beérjük aszal, hogy a kolozsvári lapok bő kivonatban ismételték. A bezáró oly remek koronája volt a felolvasásoknak, a mely után a jövő évi felolvasásoktól méltán várunk minden jó sikert. Köszönet a főt. püspök urnak, a felolvasóknak és a hallgatóknak.

Kolozsvári virágok.

Ezt a szép czimet dr Nagy Mór Kolozsvár város egyik tanácsossa adta egy könyvnek, melybe a versei vannak nyomtatva. A könyv szerkesztőségünknek is beküldetvén, a virágokból egyet bemutatunk minden további észrevétel nélkül. Ebből megitélhető az egész könyv.

Unitárius templom.

Mi tart vissza tőled? Feléd félve nézek:
Lehet-e emberben isteni igézet?
Még egy olyan ember — s lehetnek milliók,
Mint jogot, s nem kegyet kérve az égi jót.

Oh a Jézus lelkét én is érintettem:
Bárhova forduljak, ott van ő mellettem.
Szeretem, mint istent; de ha ember volna:
A nagy félelemtől eszem megbomolna.

És ha ujra élne, s testben megjelennék:
Ördög sugalmától vajjon mentve lennék?
Hátha elsodorna irigy tömeg lázza,
S »Feszitsd meg!« kiáltnám az öklömet rázva!

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Berde-ünnepély.** Az unitárius főiskola ifjusága márcz. 11-én ünnepélyt rendezett Boros Sándor igazgató-tanár vezetése alatt a halhatatlan emlékü Berde Mózsa emlékére. Közre müködtek: Barabás József VIII. gymn tanuló, ki egy igen szép felolvasást tartott, Kovács István VIII. gymn. t, ki elmondotta pályadijat (23 korona) nyert emlékbeszédét, Dézsi Ferencz VIII. gymn. t. ki szépen szavalta el Veres Árpád ez alkalomra irt megható ódáját. Boros Sándor igazgató-tanár megható beszéde zárta be a kegyeletes ünnepélyt. Az ünnepélyen a tanári kar is megjelent.

— **Lászlóczki Péter emlékére** neje özv. Lászlóczki Péterné, gyermekei ifj Lászlóczki Samu, Lászlóczki Péter, Molnár Benedekné Lászlóczki Anna, Lászlóczki Péter, veje Kondász Ferencz, **200 frtos** alapitványt tesznek elhunyt édes atyjok „id. Lászlóczki Péter egyháztanácsos kedves és áldott emlékének hódolva, egyszerü és nemes polgári és vallásos életét kiváló emlékünkbe

vésve és legfőképpen méltányolva azon rajongó szeretet, melylyel ő az unitárius egyház és a kolozsvári unitárius főtanoda iránt viseltetett.“ A kegyes alapitvány a kolozsvári unitárius főiskola szegény tanulói javára szól s már a f. évben részben folyóvá tétetik. Az E. K. Tanács az alapitványt köszönettel fogadta.

— **Kik a református egyház ellenségei?** A „Szabad Egyház“ igy felel e kérdésre: „Mikor ön református létére pártfogolja az unitáriusokat, mikor lelkipásztorainkról azt mondja, hogy azok unitáriusok, erre én azt mondom, hogy ön nagyon téved, mert tudományosan képzett református lelkipásztor unitárius nem lehet, mert unitáriusnak lenni, vallási téren annyi, mint nihilistának lenni. Unitarismus annyi, mint vallási nihilismus.“ Ezt az ékes és bölcs beszédet mi csak azért közöljük, hogy olvasóink ne feledjék el, hogy a magyar protestáns egyházirodalomban még mindig vérgődik az a csodabogár, a melyet „Szabad Egyház“-nak neveznek.

— **Mesék az iskolában.** A Magyar Mese- és Mondavilág, e nagyszerü vállalat megindulása alkalmából nagy érdekü czikket irt Gyertyánffy István, e kiváló pedagógus, a közokt. miniszterium által kiadott Néptanitók Lapjában. — Örömmel konstatálja, hogy a népmesék már kezdik kiszoritani az iskolai olvasókönyvekből a vizenyős, többnyire németből forditott „erkölcsi“ elbeszéléseket, de az iskola ezt főleg külső segitségnek köszönheti, nevezetesen a magyar gyermekirodalom egynehány jelesének. Gyertyánffy szerint, meg kell nyitni az iskolák ajtait Benedek Elek meséi és mondái előtt, mert azoknak az iskolai könyvtárakban van helyük első sorban. A kitünő pedagógus e lelkes szavaival együtt megemlitjük, hogy a „Magyar Mese és Mondavilág“-ból most jelent meg a 3. füzet szebbnél szebb mesékkel (Bolond Istók, Mirkó királyfi, A béka, Feketeország) s gyönyörü illusztrációkkal Széchy Gyulától. Egy füzet ára 25 kr. Tiz füzet előfizetési ára 2 frt 50 kr. s annak, ki tiz füzet árát előre beküldi, az egyes füzeteket bérmentve küldi meg — kétheti időközben — a kiadó Athenaeum. Az egész vállalat egyelőre 50 füzetre van tervezve. Különösen ajánljuk a valóban nagybecsü vállalatot ugy a szülők, mint a tanitók figyelmébe.

— **Világnapló.** J. Virág Béla budapesti hirlapiró szerkesztésében „Világnapló“ czimen oly hetilap jelent meg február hó elején, mely eddig páratlanul áll a maga nemében. A hirek lexikonja ez, vagyis hetenként összegyüjti a hét folyamán a világsajtóban megjelent összes érdekes hireket és czikkeket. A rendkivül érdekes hetilap előfizetési ára egy évre 6 frt, félévre 3 frt, negyedévre 1 frt 50 kr. A pénz a „Világnapló“ kiadóhivatalának küldendő: Budapest, IX., Rákos-utcza. 2. szám

— **„Tanitók (tanitónők) jogai és kötelességei.“** Van szerencsém tisztelettel tudatni, hogy „Tanitók (tanitónők) jogai és kötelességei“ czimü munkám, melyet a fennálló törvények, szabályrendeletek, rendeletek, utasitások, elvi jelentőségü határozatok és döntvények alapján állitottam össze, megjelent és 2 frt 20 krért közvetlenül tőlem (Kolovsvár, kir. tanfelügyelőség) beszerezhető. Bolti ára 2 frt 60 kr. lesz.

A „Tanitók (tanitónők) jogai és kötelességei“ mint uttörő e hiányokon segiteni óhajtván hü és biztos tanácsadója lesz minden elemi.- felsőnép- és polgári iskolai tanitó- és tanitónőnek, ugyszintén mindazoknak, kik a népoktatás ügygyel bármely szempontból foglalkoznak. Használhatják e munkát a tanfelügyelők és közigazgatási bizottságok, városi hatóságok, községi előljáróságok, iskolaszékek és gondnokságok, az iskolafentartók, kisdedóvók és a szülők is. A tanitó- és tanitónő-képezdékben az iskolai szervezettani oktatásnak alapul szolgálhat, — azon növendékekre nézve pedig, kik a képezdék elvégzése után uj pályájukat kezdik meg: nélkülözhetetlen utmutató lesz az életben.

Kérem: fogadják oly jó indulattal, mint a mily szeretettel én nyujtom.

Kolozsvárt, 1894. február 28-án — Dr. Szabó Mihály, Kolozsvármegye kir. s.-tanfelügyelője.

Egy r. kath. pap ellen fegyelmi eljárást inditottak, mivel egy főhadnagyot a katonai hatóság engedélye nélkül esketett meg.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Utolsó hónap. Az egyleti tagok névsora fizetésök kimutatásával a jövő hónapban minden tagnak meg fog küldetni s abból derül ki, hogy kiki mint egyl. tag, vagy mint előfizető mennyiben tett eleget kötelezettségének. Még mindig sok a hátrálék, de **április 15 ig** ki lehetegyenliteni az egészet. Nagyon kérjük a t. tagokat és előfizetőket, küldjék be a mivel hátralékkan vannak, hogy a ki a kimutatásba néz, jó képet lásson benne. Siessünk, mert az idő halad.

A D. F. Egylet kereszturköri fiókja febr. 28-án Szt.-Abrahámon tartotta meg felolvasó gyülését az egész vidék intelligens és köznépének, valamint papságának és tanitóságának meleg érdeklődése mellett. A gyülést istentisztelet előzte meg, melyen jeles alkalmi imát és egyh. beszédet mondott: „a r a n y a m, e z ü s t ö m n i n c s e n é n n e k e m, a m i m p e d i g v a n, a z t a d o m“ igék alapján Ürmösi Sándor fiátfalvi pap. A templomból a közönség az iskola tágas termébe vonult. Itt az egylet érdemes elnöke üdvözölvén a közönséget, megnyitja a gyülést. Demeter Dénes papj. alkalmi költeményeivel, Dr. Jankovich Pál „A szegény ügy“ cz. talpraesett felolvasásával, valamint Szász Ferencz Ábrányi „Koldus“ cz. költeményének elszavalásával mulattatták a közönséget és épitették a vallásos és erkölcsös élet templomát. A dalkör tagjai nem jelenhettek meg, mivel saját pénztáruk gyarapitására a korondi fürdőre egy nagyszabásu concertre készülnek. A gyülés hatását jellemzi az, hogy a helyszinén 4 uj tag jelentkezett.

i. r.

Az „Unitárius Közlöny“-re bármikor elfogadjuk az előfizetést. Uj előfizetőknek nemcsak a megjelent számok, hanem azok mellett két kép is fog küldetni. Ebben az évben csaknem mindenik számban egy kép fog megjelenni. — Nemcsak felnőttek, hanem ifjak is örömmel olvassák az „Unitárius Közlönyt.„ Ára egész évre csupán 1 frt 20 kr.

4 szép ének tanulóknak: Esti ima, Iszlai Mártontól, VIII zsoltár, Jékei Aladártól; XIII. zsoltár, Rédiger Gézától; Esti ének, Rudnyánszky Gyulától, melyekhez a dallamot I s z l a i Márton énekvezér ur szerezte, e g y n é h á n y p é l d á n y b a n kapható az „Unitárius közlöny“ szerkesztőségénél: A négy ének együtt: 4 kr. Az énektanitó uraknak ajánljuk figyelmébe, hogy 2 frtért **60** példányt küldünk bérmentve.

A „vallásszabadságról“ szóló felolvasást, melyet Várkonyi Endre tanár háromszéki f. egyletben tartott s lapunk közölt, több lap átvette lapunkból és pedig a „Székely Nemzet“, „Tolnavármegye“ politikai lap, majd a „Tolnamegyei Közlöny“, mindegyik megnevezve a kört, a hol elmondatott, végre a „Pesti Hirlap.“ Gratulálunk a szerzőnek!

Az Unitárius Közlöny perselyét ujból is a hivek szives figyelmébe ajánljuk. A Választmányhoz igen gyakran érkeznek kérések könyv és másféle segélyért, a mit csak ugy teljesithet, ha a perselyből lesz mit kivegyen. Legközelebbről Sofiába küldöttünk könyveket s egy szegény beteges, nem unitárius vallásu tanitónak adtunk olvasó könyvet és egy egyházközségbe csaknem félárban leszállitva küldöttünk bibliákat.

Kerestetik az Unitárius Közlöny I. köt. 1-ső száma akár cserében más számért, akár pénzért.

A D. F. E pénztárába 1894. jan. 21-től febr. 22-ig a következő befizetések történtek:

E l ő f i z e t é s i d í j a t f i z e t t e k: Binecz Ilka Bpest (94-re), Koncz György N.-Borosnyó (94-re), Krosetz Janka, Kőszeg (94-re) Kis András Somogy-Csurgó (94-re), Lőrinczy Dezső, Fogaras (94-re), Deák József Sarkad (94-re), Böckel Károlyné Kolozsvár (92—93) Lászlóczky Sámuel Kolozsvár (94-re), Szigethy Sándor, Torda (94-re), Sebes Pál, Bpest (94-re), Gábos Dénes, Héjasfalva (94—95-re), Várfalvi Olvasó- és Dalkör (94-re), Doby Antalné, Homonna (94-re), Sinczky Ferencz N.-Várad (94-re).

A háromszéki fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: Veres Ferencz Árkos (93-ra), Csifó Salamon Árkos (93-ra), Hosszú Ferencz Kálnok (93-ra), Bedőházi József Kálnok (93-ra), Bedő Lajos Kálnok (91—93 ra), Cserei Gyula, Árkos (93-ra), Nagy József, Árkos (93-ra), Nagy Sándor, Árkos (92-ra). Útő Dániel, Kálnok (91—93-ra Bedő Sándor Sepsi-Szt.-György (92-re) Kis Jenő Kézdi-Vásárhely (94-re).

A marosköri fiók-egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: Gál Ferencz Szentgericze (93-ra), Albert Áron Ny.-Gálfalva (86—93-ra), Tóth Károly, Kaal (86—88-ra), Májai Gábor. Szentgericze (93-ra), ifj. Nagy Zsigmond, M.-Szt.-Király (93-ra), Incze Lajos, Ákosfalva (94-re), Csókfalvi unitárius ekkl. (94-re), Szt.-háromsági unitárius ekkl (94-re), Ny.-Szt.-Lászlói unitárius ekkl. (94-re), Ny.-Szt.-Mártoni unitárius ekkl. (94-re), Vadadi unitárius ekkl. (94-re), Iklandi unitárius ekkl. (94-re), M.-Szt.-Királyi unitárius ekkl. (94-re), Lőrinczi Dénes Ikland (94-re) Kozma Miklós (94-re), Filep Domokos (94-re).

Az Unitárius Közlöny perselyébe adakoztak: Gyulay László Kolozsvár 2 korona (második adomány) és Kelemen Albert esperes M.-Szt.-Király 1 korona, Buzogány Mariska k. a. Budapest. Fogadják az egylet szives köszönetét.

Felkérem mindazokat a buzgó egyleti tagokat, kik a Fiat. Barátja vagy más egyleti kiadványok elárusitását magukra vállalták, ezekről sziveskedjenek minél előbb elszámolni.

Kolozsvár (Viz-utcza 5. sz.) Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Szerkesztői izenetek. Tudakozónak. Már korábban nyilvánitottuk, hogy czélunk a nevezetes unitárius férfiak és nők s ugyszintén az unitárius intézetek képét kiadni, mert ezek a mi olvasóinkat érdeklik, s mások ugy sem adják ki, ha mi nem. Hogy mennyire terjeszkedhetünk, az az Egylet pártolóitól s a lap előfizetőitől függ. Ha ön segitségünkre lesz nagy köszönettel veszszük az ügy érdekében. A f. évben alelnökeink, hihetőleg a bölöni régi templom s egy pár jelesünkre kerülünk sorra. — **„Édes anyám emléke“ K. J.** A verseléssel még a kezdet kezdetéig sem jutott el, mert vagy nem ismeri vagy nem tudja alkalmazni a legegyszerübb szabályt is. Jó lesz megtanulni a költészettant, s azalatt is látogasson el a költőmesterekhez: Aranyhoz, Petőfihez, Tompához s a többihez s majd idővel álmot fog látni s abból megtudja, hogy a költészet muzsája hajlandó-é társaságába fogadni. — **V. M. Br—ó.** Szép és tanulságos mint a többi. A nyár elején adjuk. Megjelent 19, van még három. Ird meg, melyik számok hiányoznak. — **Sz. S. R.** „Barátságos beszélgetések az unitárius vallásról“ az orthodox Kálvinista vallás birálata s az unitárius vallás ismertetése párbeszédben, tehát egészen népszerü alakban. Szerkesztőségünkben van egy pár példány. Ha 33 krt beküld, egy példánynyal szolgálhatunk. Itt helyt 30 kr. az ára. — **D. G. Ks. Elment.** — **B. J. T—a.** Hivatalos leirat ment. Csak feleljetek a kérdésekre gyorsan, mert minden rendbe jő. — **B J. Polgárdi.** Örömmel vettük. Rendre közölni fogjuk, de egy kevés türelmet kérünk, mert nagyon sok kézirat van jelenleg a fiókban. Hiszszük, hogy a sok jó gyakorlati tanács nem marad eredménytelenül. Üdvözlet! — **s. s. K.** Nagyon helyesen teszed. Csak egyesült erővel ha megyünk valamire! — **Ü. S. F.** Alig hogy el nem késett.

TARTALOM: Gethsemáné kertje. (Költ.) Murányi Sándor. 49. lap — Jézus Krisztus. Boros György. 51. l. — Krisztus és a felhő. (Költ.) Végh Mátyás. 53. l. — A nő müködése otthon, a társadalomban és a közpályán. Dr. Lengyel Dánielné. 54. l — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 59. l. — A hetedik fiók-egylet. Kiss Aladár. 60. l. — A Dávid Ferencz Egylet felolvasásai. 60. l. — Kolozsvári viragok. (Költ.) 61. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 61. l. — Egyleti élet és munkásság. 63. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

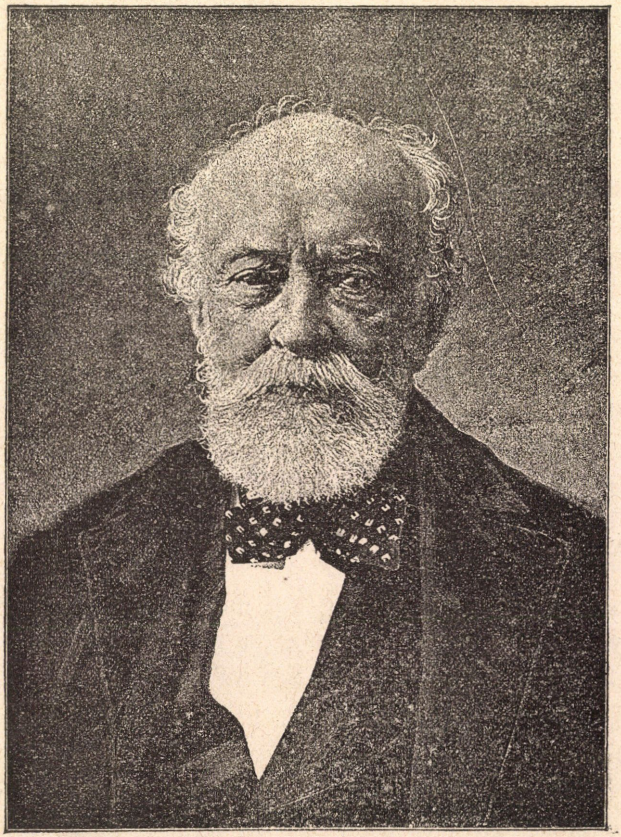
VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Április 15. (Rendkivüli sz.) 5. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Kossuth Lajos.

1802—1894.

1867-től 1894 márczius 20-ig két Kossuth Lajos volt. Egyik a turini remete, a másik a magyar szabadság hőse.

A 92 éves turini remete meghalt és eltemettetett olyan gyászpompával, a milyent Magyarország nem látott. A 48-iki szabadsághős feltámadott.

A remete koporsójánál egy ország gyászban állott, és forró könnyekkel áztatta azt a barátságos földet, a melyen élete utolsó felét leélte és azt az édes anyai földet, a mely hült porait kebelébe fogadta.

Az igazi fájdalom könnyei megenyhitették a nemzet kebelét, s most már látja, hogy a halál félelme nagyobb, mint maga a halál, mert a halál megpihenés a szenvedőnek, uj élet kezdete a gyászolónak. Eltemettetik a romlandó test és feltámasztatik az, a mi romolhatatlan.

Kossuth Lajosra nézve testével együtt eltemettetett mindaz, a mi romlandó és feltámasztatott a halhatatlan.

Miként a felkelő nap koronája annál inkább fényesedik s melege annál inkább növekedik, minél távolabb áll a földtől, ugy a nagy lelkek is minél inkább távoznak el a testtől, annál fényesebbek s annál melegebbek lesznek.

Kossuth Lajos a magyar nemzetnek világitó napja volt, s csak azután, hogy a földtől megszabadult, fogjuk a maga teljességében látni és érezni hatását.

Ha hazaszeretetet akarunk tanulni, feléje fordulunk; ha önfeláldozásra, erőre lesz szükségünk, lelkünk az ő nagy lelkéhez járul, ha igazságérzetünk homályosodni kezd, meghalljuk szavait: legyen egyenlőség és testvériség.

Ha a régi időkre gondolva, azt mondotta a magyar: „Meghalt Mátyás király, oda az igazság“, a jövő időkre gondolva, azt mondja: Meghalt Kossuth Lajos, él a hit s a remény.

A haza és a külföld általános közvéleményét nyilvánitjuk, azt mondván, hogy a magyar nemzet 1848-ban méltónak mutatta magát arra, hogy az európai nagy nemzetek között helyet foglaljon, és Kossuth Lajos temetésénél bebizonyitotta, hogy erre a nagy szerepre immár meg van érve.

Halál nélkül nincsen feltámadás. Kossuth Lajos azért halt meg, hogy feltámadhasson s örök életet éljen szeretett nemzetével, a magyar nemzettel. **Boros György.**

Jöjjetek a sirhoz.

Jöjjetek a sirhoz szentelt fájdalommal,
Hol ősz Kossuth pihen!
Aztán hadd buzogjon a bánatnak könnye,
S hulljon áldásként a megszentelt rögökre —
És hulljon bőviben,
Mig utolsó cseppig a szent rögökbe hal.

Jöjjetek a sirhoz, jöjjetek imára,
Hol ősz Kossuth pihen!
Összetett kezekkel boruljunk föléje,
Könyörögjünk áldást dicső nagy nevére —
S meghallgat az Isten:
Mert *ott* van a nemzet legtisztább oltára.

Jöjjetek a sirhoz, tanúlni jöjjetek,
Hol ősz Kossuth pihen!
Mert bár rideg a rög és tompán hallgatag.
Az Ő szelleméből kitörnek a szavak
És beszélnek hiven,
Beszélnek csodásan, siró nemzetének.

Jöjjetek, hadd mondjunk egy áldást a sirnak,
Hol ősz Kossuth pihen!
Veszszen ki lelkünkből most minden fájdalom,
S helyét foglalja el, mit nyújt e sirhalom —
Van ott bú bőviben . . .
Hadd jusson belőle *mindenik* magyarnak!

Lőfi Ödön.

Az egyházi K. Tanács részvéte.

A márczius 24-én tartott ülésben elnök főjegyző aa. mély megilletődéssel eléterjeszti, hogy egyházunk történelme bizonysága szerint egyházunk sohasem zárkozott el az olyan alkalmaktól, a melyeken hazafias érzelmeinek vagy az ezzel járó kegyeletnek kifejezést kellett adni s azt hiszi, jelenleg sem fog elzárkozni, midőn hazánk egyik legnagyobb fia Kossuth Lajos, szabadságunk apostola meghalt.

Ezt követőleg az E. K. T. tagjai felállva hallgatták beszédét, melyben egy pár vonásban ecsetelte Kossuth érdemeit, melyek

között nem utolsó helyen áll az 1848. évi 20. t.-cz., melyben vallásunknak Magyarországon is törvényesitése s a többi egyházakkal való egyenjogusitása kimondatott; ennek alapján inditványát megteszi, mire kimondatott a következő végzés:

E. K. Tanácsunk Kossuth Lajosnak, mint a szabad eszmék, a haladás, a politikai és tarsadalmi egyenlőség, a vallási meggyőződés szabadságának ritka magas szinvonalon állott harczossa, s mint a kinek első sorban köszönhető, hogy vallásunk az 1848. évi országgyülésen Magyarországra is törvényesen bevétetett, apostola és hőse halála feletti mély részvétét jegyzőkönyvileg kifejezi s egyszersmind meghatározza, hogy ez irásban nyilvánittassék fiai előtt.

A temetésen, Budapesten, a maga képviselői által részt veszen s ezen tiszt teljesitésére felkéri és megbizza főtiszt. püspök urat, akadályoztatása esetére Nagy Lajos aát, egyházi főgondnok mélt. Daniel Gdbor urat, kolozsdobokaköri gondnok mélt. Szentiványi Gyula aát és budapesti lelkész Derzsi Károly afiát s meghatározza, hogy a koporsóra tétessék koszoru.

Az egyházközségeknek esperesi uton tudomására hozatik, hogy egyházunknak nem levén politikai missiója, sem erre utasitása, Kossuth Lajos temetése alkalmára gyászistentisztelet tartására rendeletet ugyan nem ad, de nincs ellenére, hogy a hol a hivek hazafias érzülete megvárja, esetleg megkiványa, ott istentisztelet tartassék.

Az unitárius vallásközönség részvétirata.

Az alábbi részvétiratot egyh. főjegyző Nagy Lajos ur a következő szavak kiséretében nyujtotta át april 3-án: a Kossuth testvéreknek.

Nagyon tisztelt Uraim! Platon, a hires görög bölcsész, hálát adott az Istennek, mert görögnek született és életideje Sokrates életkorára esett. Én is akárhányszor hálát adtam az én Istenemnek, hogy magyarnak születtem és magyar vagyok, hogy ifjukorom arra az időre esett, melyben a magyar nemzet, szabadságáért, élethalál harczát vívta. Hanem ez már régen volt.

Több mint negyven éve, már már ugy találom:
Mintha csak lett volna fényes, tündérálom —
Fényes, tündérálom, melyet a ki látott,
Soha se felejti a magyar világot. . . .

És annak a magyar világnak éltető lelke, vezér szelleme, profétája, apostola — mindene Kossuth Lajos volt.

Ott küzdöttem én is zászlója alatt, csak azt sajnálom mindig, hogy élve nem láthatám, szólani nem hallhatám őt, kiért már az ifjukor hevével rajongtam. Csakis temetésére jöhettem el. Talán,

talán ezt is szerencsének fogják mondani sokan — és nem is ok nélkül! Kossuth Lajos temetése alkalmával a magyar nemzet szeretete, hálája oly mértékben nyilvánult, mely a hazafi lelkét még a szomoruságban is felemeli.

De bocsánat Uraim, mindez egyéni érzelmeimnek kifolyása, — pedig én küldve vagyok, kiküldöttje 63 ezer magyar unitáriusnak, hogy nevökben részvétiratukat Önöknek átadjam. stb. Ezután a főjegyső úr a következő részvétiratott átnyujtotta:

80—1894.
E. K. T. k. i.

Nagyságos Kossuth Ferencz és Kossuth Lajos Tivadar uraknak
Budapesten.

Magyarország mélységes gyászában a magyar unitáriusok is őszintén osztoznak.

Az Alföld népének jajszava visszhangzik az erdélyi bérczek közt, ott is, hol a szabad gondolkozásu Egy Istent hivők kicsiny serege, megfogyva bár, de törve nem, könnyei közt is hálát ad Istennek, hogy az idők betőltével eljött a magyar nemzet számára is a szellemi és a polgári szabadságnak, jogegyenlőségnek és testvéri szeretetnek prófétája Kossuth Lajosban.

Az 1848. évi ápril 11-én szentesitett törvények közt a XX-ik törvényczikk 1. §-a igy szól: „Az unitárius vallás törvényes bevett vallásnak nyilvánittatik.“ Nehány szóban századok sérelme orvosolva. És mi tudjuk, hogy e törvények alkotó szelleme első sorban Kossuth Lajos volt. Nemes gondolkozását az unitáriusok iránt hontalansága idejében is több izben kifejezte, miután Anglia és Amerika unitáriusait is alkalma volt megismerni. Annál több okunk az országos gyászban résztvenni halála felett. Hogyne fájna érette a mi lelkünk is.

Ez irat feladata lenne Önök előtt uraim a részvétnek kifejezése. De e nehány sor inkább csak jelzi, mint kifejezi bánatunkat, azt a közös bánatot, melynek leirásában költők, hirlapirók és államférfiak versenyeznek.

Mi inkább imádkozni tudunk; Isten adjon Önöknek elég erőt e nagy veszteség elhordozására. Isten áldja, védelmezze a magyar nemzetet, e szép hazát, melyet Kossuth Lajos ujra alkotott. Isten áldja, védelmezze Kossuth Lajos nemes fiait, kik a halottal visszajöttek a szülőföldre, hogy bennök és általok is éljen a hazának Kossuth Lajos.

Az unitárius vallásközönség Egyh. K. Tanácsának Kolozsvárt 1894. évi márczius 24-én tartott üléséből.

Nagy Lajos,
egyh. főjegyző.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Kossuth Ferencz válasza.

Köszönjük részvétnyilvánitásukat, melyet egy vallásfelekezet nevében hoztak hozzánk. Vallás és pártkülönbség nélkül siratja atyánkat a haza. Önök azt mondják, hogy imádkoznak érettünk, én pedig azt mondom, hogy édes atyám immár a mennyben imádkozik a hazáért.

Halotti ima.*

(Kossuth Lajos felett.)

Népek és nemzetek őrizö pásztora, magyarok hatalmas Istene, édes Atyánk! hozzád száll buzgó imánk, nemzetünk e mélyen megindító, magasztos gyászünnepén. Milliók ajkán zeng halotti ének; millió lélek sohajtása olvad össze imádságba ez órában; a négy folyam mentén, a három hegy lábánál, Erdély bérczkoszoruzta völgyein minden szivet egy fájó érzés dobogtat: *a haza atyja nincsen többé,* most viszik a temetőbe. S bár lesujtólag, villámcsapásként hatott reánk nehány nap előtt a hir, hogy a legnagyobb magyar szive megszünt dobogni; bár még most sem tudjuk, nem akarjuk elhinni a komoly valót: „Kossuth Lajos már nem izen", s bár a nagy csapástól megrendülve, lelki bánattal sohajtjuk: *elesett a mi fejünknek koronája:* nem gyermekies siránkozással és jajveszékeléssel, nem a panasz és zugolódás hangjaival verdessük szent egeidet, hanem áldó imádság kél ajkainkon, áldó imádság száll szivünkből tehozzád, hazánk gondviselő édes atyja, magyarok hatalmas Istene!

Tudjuk Uram! hogy mikor legnagyobb a szükség, akkor vagy legközelebb hozzánk, mikor a veszedelmek árvizei elboritással fenyegetnek, s mi már nem látva menedéket, mint a kicsinyhitü tanitványok, kétségbeesve kiáltunk fel: *Tarts meg minket uram, mert elveszünk!* te akkor szólsz biztatólag, bátoritólag felénk: *Imhol, imhol jelen vagyok!* E biztató, boldogitó jelenlétedet számtalanszor éreztük egyéni életünkben, hazánk ezer éves történetének minden lapja is erről tesz tanubizonyságot. Hogy török-tatárpusztitásnak, német-görög befolyásnak ellenállhattunk; hogy alkotmányos és vallásos szabadságunkért győzedelmes hadjáratokat folytathattunk;

* Elmondatott a sz.-kereszturi ev. ref templomban április 1-én tartott gyászistentiszteleten.

hogy „annyi balszerencse közt, oly sok viszály után, megfogyva bár, de törve nem, él nemzet e hazán“ : a te őrködő gondviselésednek és atyai segedelmednek hálálhatjuk. S most az utolsó időkben, az *időnek teljességében*, midőn hazánknak oly nagy szüksége volt egy *megváltóra;* midőn nemzetünk oly sóvárogva várta a *szabaditót:* te küldéd el nekünk azt a férfiut, *a ki mindent áldozott a honért, s neki mégis hontalanul kellett meghalnia; azt a nagylelkü férfiut, ki hazánk jobbágyait felszabaditotta, földbirtokosokká tette, s neki még sem volt annyi helye a haza földén, hova fejét lahajthassa.*

Oh bizony önzetlenül szerette nemzetünk édes atyja e sokat szenvedett, sok viszontagságot átélt magyar hazát! Oh bizony óriási lelkesedéssel és óriási tetterővel munkált annak felvirágoztatásán! Mint egy Atlász, vállaival az egeket tartotta, hogy Jézus evangeliumi elveit: az *egyenlőség, szabadság és testvériség* magasztos eszméit békében megvalósithassa, hogy a gondolat és lelkiismeret szabadságával nemzetünket megajándékozhassa. S midőn hazánkat annyi oldalról megtámadva, vér nélkül kiküzdött szabadságunkat elleneink vérbe fullasztani akarták, mint egy Vulkán, az ég villámaival sujtott le, fáradhatatlan lelkesedésével, elragadó ékesszólásával csaknem semmiből oly hadsergeket teremtett, melyek örökké ragyogó dicsőséggel irták be nevőket a halhatatlanság könyvébe. Te adtad Uram! neki a törhetetlen erőt, a lángoló lelkesedést, az ároni ékesszólást. Áldott legyen érte szent neved örökké!

Oh bizony végtelen honszerelméért végtelen szenvedéseket is kellett kiállania. Mint Krisztus urunk tanitványai sorában, ugy az ő követői között is találkoztak ingadozó Péterek, kételkedő Tamások, s akadt Judás is. Oh bizony, midőn hazája szent földét uttalan utakon el kellett hagynia; midőn 45 évi bujdosásában a számüzetés keserü kenyerét tollával kellett megkeresnie, s a mindennapi szükségek fedezhetéséért legjobb barátjától: könyvtárától is meg kellett válnia: sokszor szenvedett prometheusi kinokat, a honfibánat, a hálátlanság, a remények összeomlása, sokszor marczangolták saskeselyüként nemes szivét. Te adtad neki Uram! az erőt a szenvedések elhordozására is! Te nem engedted őt elcsüggedni, mikor minden veszve látszott; te emelted fel őt s általa nemzetünket, midőn mi Jeremiással, a porban fetrengve, sirtunk hazánk felett, kirabolt, felégetett falvaink és városaink üszkei kö-

zött. S midőn mi lelánczolt kézzel, lelánczolt gondolattal semmit nem tehettünk, ő két világrész szabadságáért lelkesülő nemzeteinek rokonszenvét szerezte meg leigázott hazánk számára. Áldott legyen érte oh Uram, szent neved örökké!

Immár nem szenved és nem szeret többé! Porsátorát 92 év viharai összeomlaszták. Ajka elnémult, szive megszünt dobogni, lelke boldogabb hazába szállt! És mégis ugy tetszik nekünk örökké való Isten! mintha most is szólna hozzánk; mintha most is üzenne nekünk, mintha honszerelmével átmelegitené szivünket, lelkével körülölelné árván maradt nemzetünket!

Hivatását hazánk történelmében ő még nem végezte be. Sokszor megjelenik ő még, hogy a kiknek a hazafiság csak álarcz, letépje azt homlokukról, hogy a kufárokat a haza szeretett templomából kikorbácsolja. Fel fog ő járni sirjából még, hogy a kishitüekbe erőt, a lankadókba bátorságot öntsön, és az igazán hű hazafiakat megáldja és megszentelje. Hisszük, hogy az ő neve egy zászló lesz, mely körül csoportosulni fognak a hon jobbjai; hisszük, hogy önmegtagadást, lemondást, önfeláldozást és önzetlen hazaszeretetet Magyarország polgárai időtlen-időkig nemzedékről nemzedékre tőle fognak tanulni!

Oh adjad nemzetünk nagy Istene! hogy a mi hitünk szerint legyen! Adj nagy halottunknak földi és mennyei halhatatlanságot! Tedd nagygyá, hatalmassá és szabaddá, a miért ő szivének minden dobbanását, lelkének minden gondolatát áldozá: *a mi imádott magyar hazánkat!* Áldd meg a testvér nemzetet, mely a hontalannak hazát adott, álld meg a sir szélén álló édes testvért, ki otthonát nyugalmassá tette és a jó fiakat, kik lesujtó fájdalommal állják körül az édes apa ravatalát. Áldd meg a hű hazafiakat, az igaz honleányokat bármily nyelven és bármely templomban is imádjanak téged. Áldásod legyen Sz.-Keresztur községén, mely benne diszpolgárát gyászolja, a sz. ekklésián, melynek templomában felekezeti különbség nélkül szentelhettünk gyászünnepet. Áldásod legyen az egész gyülekezeten! Amen.

Barabás Lajos.

Kossuth Lajos gyászünnepélye.

(Egy részlet Mózes András lelkésznek április 1-én a kolozsvári unitárius templomban mondott beszédéből.)

2. kir. 23. 17. És mondá a király: *Micsoda teremtésnek jegye ez, melyet látok? Felelének neki a városbeli férfiak: Az isten emberének koporsója ez, ki Judából jött vala.*

A haza atyja fekszik ravatalon. Ő jött meg — ő, kire, mint egykor Izrael a Messiásra, negyvenöt év óta vár a nemzet hő óhajtása; ki után éjjel és nappal, munka és nyugalom közben, minden órában és kikelettel szárnyat öltött — az esdekelés és hagyományos nemzeti ima: „*Jere haza Kossuth Lajos!*“ Ő érkezett meg, a nagy és feledhetetlen, óh! de csak pihenőre, hogy 45 évi kinos számkivetésének nyugtalanságait s fáradalmait azon édes anyai föld kebelében pihenhesse ki, melyet annyira szeretett s melynek áldozatul szentele egy egész hosszu életet. — Ő érkezett meg, ő jött el — hej de csak ugy, hogy a kebel, melynek tüzétől egykor milliók fogtak lángot — fagyos nyugalmat rejt magában, s fagyától egy egész ország szive reszketett meg — mert ő: halott — s koporsójára borulva a nemzeti kegyelet, fájón zokogja: „*Az isten emberének koporsója ez!*“

Egy pontocska vagyunk aai.! a sötét temetővé vált — édes hazaföldén — de azért a veszteség minket is fájón érintett, s ha a nap egyetlen könnycseppben tükröződik is vissza — csatlakozzék a mi gyászunk is a haza nagy gyászához. Jertek! üljük meg mi is a gyászünnepélyt, a kegyeletes megemlékezés gyászos ünnepét! Legyen ki kölcsönözve egy pár perczre a bánatos érzelmek számára az Isten háza, — boruljon el a Szent Sión mennyezete. Öltsön gyászt az ur oltára, hogy mellette a honfiui s honleányi bánat magába szállva, a mult idők nagysága s a jelen perczek kinos hatása alatt, érzelmeinek szabad folyást engedve — hálás megemlékezését, s veszteségének keserveit Isten előtt kifejezhesse, elsirhassa. S ha nem lehetünk ott, „*hol a temetkezés felett egy ország gyászban áll*“, mig a nemzet ott fent a mohácsi, várnai tért hantolja, melybe egy személyben ezreit meg ezreit temeti a haza, miként nyugvó nap felé mennek a vándor fellegek, szálljanak oda a mi boruș érzelmeink is a haza fénylő napjának lenyugvása felé s

ha a természet meggyászolja az ő napjának leáldoztát, öltse magára a mi lelkünk is az ég sötét fátyolát, hogy vele érzelmeinek megfelelően gyászolhassa napjának tova tünését. S hogy gyászünnepélyünk s lelkünk gyásza az édes magyar hazára borult gyásznak s az érdem elismerésének valódi nyilvánulása legyen, zokogja bánatunk az elhunyt koporsója felett, a nemzet elismerésének s bánatának feltörő gyászigéit: *Az isten emberének koporsója ez!*

Oh mily nagyszerü volt a pillanat, midőn az adott jelre egy nemzet szive megmozdult s a sziv heves tusája és vergődése között — ott látta a nemzet megnyilt szeme — a prófétát, ki zászlóvivőül, vezérül ajánlkozik az uj hóditásra, a második honalapitásra.

Mily nagyszerü pillanat volt az, midőn egy egyén egy nemzetnek, melynek nem volt szabadsága, ipara, kereskedelme, müvészete; „nem volt országa, mert a világ erről nem tudott", országot, szabadságot, ipart, müvészetet, kereskedelmet helyez kilátásba — s e szent ügynek szentelve s áldozva egész lényét, eszét, nyugalmát: lánglelkével, gondolataival, irásával, tetteivel lépésről-lépésre vezeti a nemzetet a czél felé — győzelmi utakon. Kihozza a népet a szolgaság földéből, mint Mózes Izraelt — összetöreti kezében az elavult régi törvénytáblát, idegen törvényeivel, s ujat ad helyébe uj törvényekkel: „*Szabadság, egyenlőség, testvériség!*" Lerontja a nemzet fiait elkülönitő válaszfalat, melyet a születés kiváltsága emelt; megszünteti a vallási gyülölet vérmezejét, leszakgatja, — letöri a nép kezéről a szolgaság bilincseit; visszaadja a gondolatnak, az észnek, a szabadszólásnak isteni jogát — a szabadságot, s „ölébe véve a nemzetet, egy elkorhadt világból — uj világba helyezi át", hogy szabad földön, szabad nép lakjék.

És tovább, tovább! mily nagyszerü pillanat volt, midőn a vihar kitör, az elemek elszabadulnak, a pusztulás hullámai már a dicső alkotmányt csapkodják — és ő ott áll — mint *Neptun*, szigonyával a dühöngő hullámokon, a haza magaslatán s körülte a nemzet lelkes és részben edzett bajnokai, kiknek lelkébe a tüzet ő lopta az égből, példájával, lángszerü buzditásával együtt szólják, dörgik a tiltó parancsoló szót: eddig és ne tovább!

S oh mily nagyszerü volt — tovább — Világoson tul, a lelket elboritó s mély levertségbe ejtő pillantás, midőn, mint *Sámson* a város kapuival a város feletti hegyek felé — ott bolyong bánatos

szivével a honhatára felé az éjsetétében, hogy nemzetének megmaradott még egyetlen palládiumát megmentse.

Mily nagyszerü, — lelket megrázó jelenségeiben is, — a végső, az utolsó pillanat, midőn, mint *Márius* Carthago romjain — ott áll fájó szivvel össze tiport szép hazája utolsó rögén, leborul a szent haza földének végső göröngyére, megcsókolja az áldott hantot, s a haza jövő boldogságáért s felvirágzásáért égre emelkedő imája közben megeredett könnyei között, a szép haza földe elvész szemei elől, el örökre, el.

Igen! áldó szemei elvesztik a hazát és a haza el őt testileg, de nem honszerető szive és lelke s nem a haza az ő honszerető szivét és lelkét. A haza és nemzete volt vezérlő talismánja keserves bujdosásában, éltető lelke hontalan számkivetésében, ennek képével hunytak végálomra őrködő szemei és szivét és lelkét hagyta örökségül az imádott édes haza gyermekeinek.

„Oh! ne kérdezzük, hogy ki volt ő nekünk és a hazának? mit tett érettünk és a nemzetért“ és hol volt s miben a legbámulandóbb, legméltóbb a csodálatra? „Mindenünk volt nekünk s hazájának. Mindent tett értünk s nemzetéért.“ Minden gondolatában és tetteiben Isten embere volt, nagy és hatalmas s koporsójában, poraiban is az; „holt-eleven“, a ki tanit, oktat és lelkesit. Lelke és szive egészen a miénk volt egy hosszu életen át, s ma is az, — őt felednünk nem lehet.

Jertek tehát, ha nem adatott meg nekünk, hogy virágkoszorukat rakhassunk a nagy halott ravatalára, — ha nem vihetünk egy-egy maroknyi rögöt, ősök vérétől megszentelve, sirjához, hogy azok az ő áldott poraival egyesüljenek, ha nem szakithatunk egy-egy hervadó levelet örök emlékül siri nyugágyáról, vagy egy szegletecskét gyászos szemfedeléből, hogy azt mi is, miként ő, dicső elődjéét, Rákóczyét, szivünkre boritsuk, emeljünk emlékszobrot nevének szivünkben, övedzük körül azt el nem évülő virágokkal — a honszeretet élővirágaival, „a haza közös gyászából — ugy is jut nekünk is egy darabka fátyol“ — s e legyen a jelvény, hogy mi az ő korában éltünk, láttuk alkotásait“, világra szóló tetteit, e legyen az imakönyv jelző — szent örökségül hátrahagyva a késő nemzedéknek, ha valaha a honszeretetért s a haza boldogságáért akar imádkozni“! A nemzet kegyelete s áldása legyen édes kedves porainak őrző szelleme!

Mózes András.

„Egy az Isten.“*

(Regény 6 kötetben. Irta: Jókai Mór.)

Abba a nagy ünnepi hármoniába, a mely dicsőitvén a szellemet, túl zengette a bérczeket, hadd adjunk mi is, bár csak egy halvány viszhangot.

A szellem és pedig a teremtő szellem az, a mely a nélkül, hogy magának szüksége volna rá, a nélkül, hogy követelné, állandó hódoló tiszteletben részesül. És ez egészen természetes. A mi az emberben honol, a mi megteremti a sixtini madonnát, a Divina komédiát, az Ember tragédiáját, a „Talpra magyart!“ vagy a melyik ihleti a profétát, hogy tagadja meg önmagát, vagy a halászt, hogy tegye le a hálót és kövesse a mestert, vagy a papot, hogy felvegye a bibliát, mely azt rendeli, hogy az éhezőknek adj enni s a szomjuhozónak adj inni, s a mely arra ragadja a reformátort, hogy őseinek s övéinek szemébe mondja, hogy tévedtek, midőn háromnak tanitották azt, a ki egy; az itt és ott nyilatkozó szellem a legfőbb szellemre vall, tőle veszi az ihletet, a bátorságot és meggyőződést!

Ez a szellem ezelőtt 350 évvel hazánkban is megnyilatkozott, uj világot teremtett az életben s a hitben, s a hazai vallások közé bevezette az unitárius vallást.

Az unitárius vallás egészen váratlanul lépett fel és meglepő gyorsasággal hóditott, de egy nehány évi dicsőségteljes és bámulatos munka után rosz csillagzat alá jutott, s rákövetkezett egy hosszu elkeseredett élethalál harcz. Attól megifjodott az agg, megelevenedett a tétlen, ettől megirtózott a bátor és megfutamodott a gyámoltalan. Az lelkesitő volt és az marad mindig, ezt látva, hamar megered a fájdalom és szánakozás könnye.

Az volt az unitárius vallás térfoglalása hazánkban a Dávid Ferencz haláláig, ez volt az unitárius egyház küzdelme háromszáz év alatt a mindig megujuló ellenséges áramlatokkal, melyek végül is elzsibbasztották tagjait ugy, hogy a ki távolról látta, tetszhalottnak hihette.

Milyen sajátságos! Mintha az unitárius egyház azonos lett volna az erdélyi magyarságéval, csaknem olyan a sorsa, mint azé.

Mig a fejedelemség tartott, addig, bár változó szerencsével, de mégis csak a törvény védelme alatt érezte magát.

Az utolsó 150 év alatt, mióta az erdélyi fejedelemség megszünt, az unitárius egyház következetesen veretik ki védbástyáiból, hol erőszakkal, hol csellel és mesterséggel. Csupán romjai

* Boros György tanár felolvasása a D. F. Egylet január 28-iki gyülésén. Jókai jubileuma alkalmából. — Térszüke miatt nem volt közölhető mostanig. Szerk.

maradtak meg az uj időkre éppen mint a magyar nemzet jogainak, de hála, hogy megmaradott ennyi, mert ennyi elég volt arra, hogy az Ur szelének fuvására megelevenedjék, megifjodjék és ujra megizmosodjék.

A szabadság szele fujt, a hegyek is megindultak s a magyar nemzetnek lett 1848 márczius 15-ike és ezt nyomban követi az unitárius vallás márcziusa. A pozsonyi országgyülés a XX-ik törvényczikkben kimondja, hogy: az unitárius vallás Magyarországon törvényesen bevett vallásnak nyilvánittaik.

1848 eltörölte a rendi alkotmányt s ezzel együtt el a négy recepta religiónak azt a jogát, hogy a kormányszékben mindig legyenek alkalmazva hiveik közül aránylagos számu hivatalnokok.

A jogegyenlőség törvénye itt Erdélyben elvette ezt a jogot, de ugyanaz a törvény Magyarországon kárpótolta azzal, hogy megnyitotta előtte az ország kapuit, megengedte, hogy templomot, imaházat épitsünk ott, a hol vallásunknak követői vannak, s jogvédelemben részesitsük ott, a hol bántalmaztatnak.

Sajátságos fényt vet hazánk közjogi állapotára ez a 48-iki törvényczikk. Az, a ki nem ismeri a tulajdonképeni Magyarország történelmét a kath. Habsburgház idejéből, meg nem értheti, miképpen volt lehetséges, hogy ott a folyók mentén s az Alföld rónáin tiltva legyen egy olyan vallás gyakorlata, a mely itt a hegyek között 1568 óta a törvény előtt teljesen egyenjogu a r. katholikus, az evangelikus és reformálttal. De ha tudja azt, hogy Magyaországon az evang. és az ev. ref. is csak 1792-ben a 26. törv.-czikkben nyerte meg a „tökéletes szabad vallásgyakorlatot", nem fog megütközni, hogy csak az 1848-iki nagy események közepette volt lehetséges, hogy Magyarországon szőnyegre kerüljön az unitárius vallás egyenjogositása is.

Végül ez is bekövetkezett, s ámbár ez a többi országos nagy reform mellett jelentéktelen és csak arra alkalmas, hogy a korszellemet kellően megvilágitsa, önmagában véve, s vallástörténelmi szempontból oly fontos, hogy egy perczre sem téveszthető szem elől. Az unitárius egyház történelmében egy uj korszak szegletköve az, — melyen az egyházuak egy egészen uj épülete emelkedik fel máris.

Sok drámai elsm van a magyar protestáns, de annál több az unitárius egyház történelmében. Éppen mint maga az ős kereszténység, ugy ezek is mindannyian martyrokat tudnak felmutatni, a kik nemcsak vagyonukat, nemcsak családi boldogságukat, hanem életüket is készséggel, a halált megvető bátorsággal áldozzák fel eszméikért. Természetes tehát, hogy költőink és szép próza iróink lépten nyomon a protestáns s illetőleg az unitárius történelemből választják költeményük vagy regényük hősét. Báró Kemény Zsig-

mond 1847-ben megjelent két kötetes regényének nemcsak több szereplője, hanem a főhőse Gyulay Pál, kiről a regényt elnevezi, unitárius. P. Száthmáry Károly a Tudósok harcza cz. két kötetes regényében, bár főleg a szombatosokkal foglalkozik, gyakran vonatkozik az unitáriusokra is, hasonlóan br. Kemény Zsigmond a „Rajongókban" s Halmágyi Sándor Saphirája (1859) az unitárius fejedelem János Zsigmond udvarában szerepel Gyulafehérvárt.

De valamint ezeket, ugy az itt nem emlitett irókat is, felülmulja ünnepelt költőnk Jókai Mór, mert ő már nem menekül a történelem megérett, s legtöbbször ismert alakjaihoz, hanem megragadja a jelent s abból választ hőst egyik nagyszabásu regényének, melyben az 1848-iki olasz forradalom kitörését s abban a pápai udvar helyzetét, majd a magyar forradalmat s annak a nemzetiségek által szerzett válságait és elszomoritó jeleneteit festi oly élénken, a hogy csak ő tudja.

Mindnyájunk előtt tudva van, hogy az „Egy az Istenről" szólok. A költő nem elégedett meg azzal, hogy regénye hősét a törzsgyökeres unitárius Toroczkóról vegye, hanem cziméül az unitárius vallás jelmondatát adta: *Egy az Isten!* Nem kivánom tüzetesen mérlegelni a két tényező jelentőségét, de azt hiszem, hogy midőn az 1848—49-iki eseményekhez egy képet akart rajzolni, teljes öntudattal választotta hőséül az unitáriust, a ki Erdélyben a többi recepta religiókat közösen élvezett politikai jogokról lemondott, de Magyarországon a nem ismert vallási jogokat megnyerte.

Ha nem is czélzatos a költő részéről, de a dolog lényegére nézve nagyon fontos az a körülmény, hogy az unitárius egyház fennállása háromszáz éves emlékét az előtt tiz évvel ünnepelte meg s alapitója halálának 300-ik évfordulója emlékünnepére éppen a regény megjelenésekor készült.

A czim, mely vallásunk sarktétele, sokkal fontosabbnak tünt fel a 70-es években, midőn a könyv megjelet, mert akkor az egyházi sajtóban az unitárius és trinitárius, a liberális és az orthodox között élénk és heves vitatkozás folyt. Koránt sem állitom, hogy a költő ebben a vitatkozásban részt akart volna venni, mert regényében csak annyiban enged tért a felekezeti mérkőzésnek, hogy egy katholikus nő ogy református ügyvédet választ és ugyanazt a nőt egy uuitárius férfival hódittatja meg. T. hallgatóim nem veszik rosz neven tőlem, ha én regényünk hősei viszontagságait nem érintem itt, a hol azok nagyon sokat, sőt mindent elveszitenének abból a bübájból, a mellyel felruházta őket a költő tolla.

Csak az ő szavaiból élvezhető igazán annak a véletlen találkozásnak a hatása, a mely összehozta Adorján Manassest, az ifju és deli szép unitárius férfit, ki a consiliariusságtól megválni és a

bájos Zboray Blanka Cagliari herczegnőt, ki férjétől elválni ment Rómába.

A mit én a nagy müből kiragadhatok, az legfennebb egy pár olyan vonás az ifju hősről, a mely őt mint unitáriust jellemzi s egy nehány olyan adat az unitárius vallásról és követőiről, a melyet a költő részint a közéletből, részint saját lelkéből szött bele regényébe.

Először is a köszönet és az elismerés kifejezésével adózok a költőnek azért, hogy unitáriusát, a ki a rendi jogokhoz szivós conservativismussal ragaszkodik, ugyis, mint nemest, ugyis mint tanult férfit — a jellem, az erkölcs és a magas rendü müveltség megkülönböztetett tulajdonságaival ruházta fel.

Ezt nem azzért nyilvánitom, mintha ezen jellemvonásokat a a hősyek mint unitáriuseak tulajdonitanám, hanem azért, mert mi unitáriusok szokatlanok vagyunk az ilyen hanghoz, mert mi azt tapasztaljuk, a mit a költő is kifejeztet a magyarországi r. kath. nővel, hogy rólunk még az anyaországban is vagy „soha sem hallottak, vagy a mikor először hallanak, keresztet vetnek, vagy keresik a szavunkat.“

Az „Egy az Isten“ egyik felől éppen arról nevezetes, hogy az unitárius név körül füzött balfogalmakat, az unitáriusoknak adott gunyoló és szidalmazó neveket és kifejezéseket rendre mind felsorolja. Az unitárius „pogány“, „áriánus“, „istentagadó“, „Krisztustagadó“, „hitetlen“, „profánus“, „zsidó hitü“, „fanatikus“.

Mind olyan jelzők ezek, a melyeket, ha érdemelt meg, ha nem, megadtak neki minden hosszabb fontolgatás nélkül. A név elfedezte az embert, el a jellemet, el a munkát, el a hitet, mert a vallási villongások árjában legkönnyebben lehetett czélt érni ugy, ha megbélyegezték az üldözöttet, a kitől különben az üldözők féltek leginkább.

Jókai még tovább is elmegy és azt mondja, hogy vannak, a kik azt hiszik az unitáriusok felől, hogy „keresztelőjükhez embervért használnak.“ Ez is feltehető azokról, a kik azt hiszik, hogy az idvességben csak kiváltságosak részesülnek, s a kik ezeket a kiváltságokat magok határozzák meg; de az embervérrel keresztelés mégis olyan vád, a melyről mi unitáriusok nem tudunk, legalább is a mennyire az én ismeretem terjed. Ezt maga Jókai is megczáfolja, mert egy kinálkozó alkalommal azt mondja, hogy „az egy isten hivők vallása tiltja az emberölést“ (I. 27.) Sőt azt is hozzá teszi, hogy tiltja a bosszuállást is. Mindezek mellett is azt hiszem, némileg megmagyarázható, hogyan jutott ez a kifejezés a Jókai tolla alá.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Kossuth Lajos halála** felett márczius 20-án egy ország borult gyászba s ezt a gyászt méltányolni tudta az egész müvelt világ. Minthogy a husvéti ünnepek miatt az Unitárius Közlönyt a szokottnál jobbkor kiadtuk, lehetetlen volt a mult számban megemlékeznünk Kossuth Lajos haláláról. Jelen számunkat Kossuth emlékének szenteltük s azért rendkivüli számban adjuk ki.

— **Kossuth Lajos** temetése napján, április 1-én gyászistentisztelet tartatott a legtöbb unitárius templomban. Néhol a felekezetek egyesültek s közös imában imádkoztak az egek urához.

— **Londonban** Brooke Herford unitárius lelkész, Oxfordban Józan Miklós akademitánk emlékbeszédet mondottak Kossuth Lajosról.

— **Az unitárius egyház koszoruja**, melyet a kiküldött bizottság tett a ravatalra zöld babéron élővirágokból állott s fehér szallagján ezek a szavak: az unitárius vallásközönség Kossuth Lajosnak.

— **Főtiszt. és mélt. püspök** Ferencz József úr egy nehány hétig beteg volt, de már teljesen helyreállott s ujból megkezdette sok oldalu fontos müködését. Megvagyunk győződve, hogy összes hivei osztoznak velünk e feletti örömünkben.

— **Az unitárius főiskola** lelkes ifjusága, Kossuth Lajos elhunyta alkalmával a temetés napján d. e. 11 órakor a fekete posztóval csinosan bevont diszteremben gyászünnepélyt rendezett. Az ünnepélyt az ifj. énekkar nyitotta meg. Ezután Sipos Gábor VIII. gymn. oszt. tanuló ügyes beszédje következett, majd Nagy Lajos IV. éves theol. szavalt. Az ünnepélyt az ifj. énekkar fejezt be. A tanári kar teljesen, a nők szép számmal jelentek meg, ugy, hogy a diszterem egészen megtelt. Az ifjuság ünnepe megható és a szomoru alkalomhoz méltó volt. — Kolozsvárt a gymnasiumi vasárnapi iskolában is tartatott gyászistentisztelet. Ekárt Andor mondott imát és alkalmi beszédet.

— **A tordai iskola pecsétjét** a vallás és közoktatási minister úr visszaadatta az igazgatóságnak. Ez a maga rendjén van.

— **A kolozsvári unitárius leányiskola helyisége**, a mint már jeleztük, át fog alakittatni, oly formán, hogy a mostani egy tágas tanteremmel és egy igazgatói szobával kibővittetik s a tanitónak ugyanazon a telken külön lakás adatik.

— **Uj esperes.** A küküllői egyházkörben Gvidó Béla szőkefalvi lelkész esperessé választatott. Üdvözöljük és jó s[illegible]ánunk a szép, de terhes hivatalhoz.

— **„A magyar Mese- és Mondavilág"** [illegible] nodalmi vállalatból (Irja Benedek Elek, kiadja az Athenaeum) megjelent az 5-ik füzet az eddigiekhez hasonló gazdag tartalommal és szép képekkel. E füzetben a gyönyörü mesek sorozatát egy monda váltja fel és „Az isten kardja" czim alatt, mely a Hun-mondakör egyik legszebb részét képezi. Benedek Elek mesemondó tehetsége a mondákban ép oly magas fokon tündöklik, mint a mesék és regék előadásában. A füzet ára 25 kr., s kapható minden könyvkereskedésben. A hazafias vállalatot nemzetünk minden olvasni tudó fiának őszintén ajánljuk.

TARTALOM: Kossuth Lajos. (Képpel.) Boros György. 65. lap — Jöjjetek a sirhoz. (Költemény.) Lőfi Ödön. 67. l. — Az egyházi K. Tanács részvéte. 67. l. — Az unitárius vallásközönség részvétirata. 68. l. — Kossuth Ferencz válasza. 70. l. — Halotti ima. Barabás Lajos. 70. l. — Kossuth Lajos gyászünnepélye. Mózes András. 73. l. — „Egy az Isten". Boros György. 76. l.— Egyházi és iskolai mozgalmak. 80. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Május 1. 6. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Tanuló fiamnak.

Vigyázz! az élet oly rövid:
Bölcsen használd fel napjait, —
Alig derül fel hajnala
S már ott borong végalkonya.

Az óra int: a munka sok!
Ezer küzdés, ezer bajok! . . .
A *mát* alighogy végezed:
A *holnap* már megérkezett!

Ha látod *uj nap* hajnalát,
Tudd meg: *uj munka* vár reád!
S időd, ha tétlen folytatod:
Többé ki nem pótolhatod! . . .

Erőtlen vagy? azt jól tudom,
De fenn az égi oltalom! . . .
S ha hited Istenbe veted:
Munkád hiven végezheted. . . .

A jövő titkos fátyolát
Halandó szem nem hatja át:
Ne kergess álomképeket,
Elég a mát, ha végezed! . . .

Mi emberré tesz s boldogit:
Jövőt, csak *munka* biztosit. . . .
Sorsunk kovácsa mi vagyunk,
Ha élőhittel áradunk.

Azért ne lankadj, légy serény,
A szorgalom fénylő erény.
Ifjuságod szép tavaszát:
Izzad dicső munkában át.

Vigyázz! az élet oly rövid,
Bölcsen használd fel napjait,
Alig derül fel hajnala
S már ott borong végalkonya!

Rédiger Géza.

„Egy az Isten."

(Regény 6 kötetben. Irta: Jókai Mór.)

(Vége.)

A regényben több helyen vehető észre a hajlandóság arra, hogy az unitáriust a szombatossal s következőleg a zsidóval egynek vegye. Ennek kulcsát először is abban találom meg, hogy az unitáriusok előszeretettel használják az ó testamentumi bibliai neveket, milyenek; Mózes, Áron, Sámuel, József, Ábrahám, ámbár ez nemcsak unitárius, hanem székely szokás. (A Manassé névvel soha sem volt alkalmam találkozni s az Izrael nevet is csak szombatosoknál láttam.) Továbbá bizonyos az is, hogy az unitáriusok az ótestamentumot mindig nagyra becsülték, mivel abban nagyon sok olyan hely fordul elé, a mely Isten egységét vallja.

Ezeknek tudatában nem is feltünő, ha egy nem kritikai müben némely fogalmak kicseréltetnek. Jelen esetben még igazolható is, mert tény az, hogy Erdélyben némely székely községben keletkeztek volt szombatosok, s egy pár szombatos még most is van, de ezek már inkább nevezhetők zsidóknak, mert az eredeti szombatos jelleget teljesen felcserélték az orthodox zsidó jelleggel.

Mindenki iránt bizalmatlanok, mindenkit üldözőjüknek tartanak, s valóban nagy üldözésnek is voltak kitéve, főleg az I. Rákóczi fejedelem idejében, midőn érettük s az ők köpenyük alatt az unitáriusokat nagyon érzékenyen meghurczolták s a mennyire lehetett, átállásra is kényszeritették. Valamint a nevet, ugy a vádakat is átruházták a szombatosról (kit zsidózónak is neveztek) az unitáriusra, s feltehető, hogy akadtak, a kik az unitáriusokat is illették azzal az igazságtalan és alaptalan váddal, a mivel a zsidózót és zsidót, hogy keresztelőjükhez embervért használnak.

A szombatosnak mindenik felekezet ellen s igy az unitárius ellen is panasza volt, mert mindenik kegyetlen volt iránta, de az unitárius joggal kérdezheti, melyik szenvedett többet a másik miatt?

A felekezeti érintkezések s a felekezetek közti ellentétek illustrálásának ez csak egyik alsóbb rendü példája a regényben. Ennél sokkal nevezetesebb a két ellentétes nézetnek, az unitáriusnak és a katholikusnak a harcza.

Regényünk hőse, az ifju unitárius férfi, Rómában a katholicismus pápai székhelyén időz és éppen akkor, a mikor a kath. egyház a husvéti nagy szertartásokat végezte, s az iró igen helyes felfogása szerint, nemcsak hogy megőrizte azt a türelmességet, a melyről az erdélyi felekezetek tagjai nevezetesek, hanem a társaság kedvéért még meg is jelent azokon, mert „semmit sem került inkább, mint a szent dolgokból gunyt üzni". Ő ugy fogta fel, hogy „az *imádat költészete* örök szépség". Ő ugy viselkedett a napokig tartó ünnepségek alatt, ugy magyarázta a szentek legendáit, „mint a ki tudja szeretni azt, a mit hinni nem tud".

Ezt a jellemvonást is köszönettel fogadjuk az irótól, nemcsak azért, mivel elismerés foglaltatik benne, hanem azért a figyelmeztetésért is, a melyet szintén tartalmaz, mert azt hisszük, hogy ha az unitáriusnak kötelessége tiszteletben tartani azt, a mi más előtt szent, az unitárius is megvárhatja viszonzásul az elismerését annak, a mit ő igaznak tart. S valóban a vallási kérdések csakis akkor juthatnak kielégitő megoldáshoz, ha a szent és az igaz, mint különben is ikertestvérek, kezet fogva fogják áldani és boldogitani az embereket.

Az értelemnek éppen ugy meg van a maga jogosultsága, mint az érzelemnek. Ha az értelemről elmondható, hogy téved, az érzelemről feltehető, hogy csalódik, de azért sem egyiket, sem a másikat nem szabad kitiltani az emberi lény tényezői közül.

Egyet ne tévesszünk szem elől: azt, hogy az ember nemcsak lélek, hanem test is, hogy a világegyetem test (anyag) nélkül éppen olyan hézagos lenne, mint lélek (szellem) nélkül, s végül, hogy az Isten előtt semmi különbség nincsen az emberek között.

A mily erősen hiszem azt, hogy az emberek Isten előtt egyek, éppen olyan bizonyosan látom azt, hogy az Isten az emberek között nagyon különböző azok nevelése és müveltsége szerint.

Jókai azt hirdeti, hogy ha egy nőnek igazán van szive, el fogja dobni millióját, mihelyt talál olyan férfit, a ki megér harmincz ezüstpénzt, a mi a legmagasabb becsára egy férfiunak, miután a mi urunk Jézust is annyiért adták el. Még tovább is elmegy és azt is kimondja, hogy ez az érzelem legyőzi azt a hatalmas ellenszenvet, a melyet a felekezetek tápláltak egymás iránt s a r. kath. nő nemcsak hogy a szivét szeretheti az unitárius férfiunak, hanem a hitét is Azt mondja, s igaza van nemcsak a költészetben, hanem a való életben is, hogy a ki „Jézust imádja, mert neki istene", csak a formában tér el attól, a ki „őt követi, mert neki embere".

Amaz „hiába siet Rómába, ott templom sok van, de Isten egy sincs“. Ez azt mondja „egy van s ez az egy vele jár mindenüvé. Még Rómában is ott lesz!“ Az a nő, ki midőn először hallott az unitáriusról, keresztet vetett, hogy el ne kárhozzék, a szerelem hatása alatt megvált szülője egyházától, hogy tagja legyen a férjének, de nem vált meg Istenétől, mert az Isten ugyanaz egyikben, mint a másikban.

Igaz, hogy Isten imádása és tisztelése annyira más ebben, mint amabban, de vajjon az a különbség az Isten kedvéért és nem az emberekéért van-e?

Ki merné tagadni?

De hogyan is imádkozik egy unitárius, kinek nincsen oltára és nem használ keresztet?

Ezt kérdezte egy katholikus és erre felel meg költőnk elragadón, ékesszólással és ihlettel:

„Elenyészik a sötét éjszaka s a nap verőfénye ragyog az arczokon. A kertben egy bokor előtt áll egy férfi, ki két karját, összekulcsolt kezeivel feje fölé emelve tartá s ugy nézett fel mozdulatlanul az égre s egyszer aztán elkezdé énekelni:

„Szivemet hozzád emelem,
És benned bizom uram!“

„Egyszerü, csendes dallamu zsoltár az, s ki énekli nem mestere, sem müvésze az éneklésnek; de érzés volt benne és igazság, mit kifejezett a hang és tekintet. . . .

„Ez nem czeremonia; — ez az érzések kitörése. . . . . Holt kövek és örökké élő bokroktól környezten, kezeit feltartva kényszerité a magasságos eget leszállani hozzá. Az Istennel érintkezés közvetlensége sugárzott szemeiből vissza; arczvonásaiban az erőszakos törekvés megtalálni azt, a ki mindenütt jelen van s nem látható sehol.

„S aztán minő áldott megnyugvás tért ez arcz vonásaira, midőn zsoltárát végig éneklé: éltető hit, meleg bizalom, szivbeli erősség; „mert szégyent nem vallanak, a kik hozzád esedeznek“. Mikor tekintetét elforditá az égről, látszott ez arczon, hogy ez embernek a szive megtölt Istennel“.

Igy fejti meg Jókai a szertartás nélküli unitárius vallást követő embernek Istennel való társalkodását, imáját.

És ennek az imának meg van elégtevő ereje, meg van az idvezitő hatása — s a mint a Jókai unitáriusa mondja: „Ha a világ minden aranyát kinálnák érette, nem adná oda cserébe, hogy ne legyen az övé többé. Mikor ezt elénekli, akkor minden csodában hiszen.

Akkor eszébe jut, hányszor szabaditotta meg a csodatevő

Isten az ő eszével ki nem található módon őt, szeretteit, népeit, hazáját, az üldözött igazságot, s akkor a legnagyobb bajok és szorongattatások közepett is hiszi, hogy ujra megszabaditja".

Olyan lelkesült és olyan lelkesitő rajza ez az unitárius hivőnek, hogy ennek olvasására a hivő bizodalma uj erőt nyer, s a ki tán eltávozott volna Istenétől, az visszatér hozzá!

Köszönet a költőnek, hogy buzgóságunk szárnyait meglebbentette és felsegitett Istenünk szine elébe.

De Jókai nem elégedett meg azzal, hogy az unitáriusok imáját bemutassa, bemutatja az unitárius istentiszteletet is.

A regény hősének, Manassénak, a gyülekezetébe, a buzgó, lelkes és mindig hű toroczkói gyülekezetbe vezérel.

Minthogy hallgatóim legtöbbje személyesen ismeri a toroczkói egyszerü, de magasztos unitárius templomot, minthogy a nép festöi szépségü, sajátságos vasárnapi ruházatát is látták, ezeket én nem részletezem itt. Hogy az idővel jól gazdálkodjam, csak azt emelem ki, hogy Jókai az unitárius papot és beszédjét igyekszik a legjellemzetesebben adni vissza s ez is kiválóan sikerül neki; mert igaza van, hogy az unitárius szószékben nem a csodákról, nem a misteriumokról, hanem arról beszélnek, a mit mindenki megért, a hazaszeretetről, az embereknek egymás iránti kötelességéről, a munka áldásáról, Isten végtelen irgalmáról, a jótetteknek önmagukban föltalált jutalmáról, a Jézusról, mint Istennek szerelmes fiáról, az embereknek követendő mintaképéről. Még azt is hozzá teszi, hogy az unitárius pap nem tagadja meg az üdvöt, a paradicsomot azoktól, a kik más uton, más csillagok vezetése mellett indultak azt felkeresni.

A mennyire egy regény jellege és annak főtárgya megengedi, az unitárius vallásnak minden főbb tényező része elő van adva benne.

A családi életet kedvesen rajzolja, midőn a fényhez szokott s kényelemben felnőtt hercegnőt az egyszerü, bár tisztaság, csiny és izlés tekintetében meglepő toroczkói házba viszi, hol a Manassé leány testvére meleg szeretettel s testvéri érzéssel fogadja őt, a ki oly idegen tőlük mind nevelésében, mind hitében.

A családi élet megalapitása; a lakadalom el nem maradhatott egy regényből, s Jókai ennek a leirásánál fejti ki a legnagyobb drámai erőt, mert ugy csoportositja az eseményeket, hogy a mikor a háznál zeneszó mellett vigad a lakadalmi nép, a vőlegény testvérét akkor hozza haza a csatamezőről az a nő, a kinek vérei, az oláhok, két irányból támadják meg Toroczkót, hogy megsemmisitsék népét és házait.

Mi természetesebb, minthogy a legszomorubb, a temetési szertartásban is részt kell vennünk, hogy lássunk olyan temetőhelyet a Székelykő tövében, a milyen csak Toroczkón van.

Midőn ez is elvégeztetett, az egyik gyászoló testvér adja meg a jelszót: Megtettük kötelességünket a halott iránt most tegyük meg kötelességünket az élők iránt, „Elég volt az énekszóból, most hadd szóljon a fegyver.“

És a toroczkói unitáriusok fegyvert ragadtak s megesküdtek az Isten nevére, kezébe tették le sorsukat, mert erős váruk nékik az Isten. És az Isten nevében megvédték Toroczkót, meg annak templomát és tornyát, a melynek harangja ma is az, „egy-egy“-et szólva hivja imára népét.

T. hallgatóim! Ez az a halvány kép, a melyet én nagy költőnk egyik remek alkotásából bemutathattam. Az a fényes nagy ünnep késztetett erre, a melyet közelebbről a magyar nemzet Jókai Mór tiszteletére rendezett. Mint honpolgárok akkor megtettük kötelességünket a nagy költő iránt, a ki megtanitotta nemzetét olvasni a maga büvös-bájos anyanyelvét. Mint unitáriusok felhasználtuk ezt a kedvező alkalmat az „Egy az isten“ szerzője iránti elismerésünk kifejezésére, a melynek teljes érzetében, őszinte szivvel kivánjuk, hogy Jókai Mór, a legnagyobb élő magyar költő sokáig éljen, hogy sokáig élvezhesse azt a tiszteletet, a melyben nemzete részesiti, hogy sokáig termelhesse azokat a remekeket, a melyekkel a magyar nyelvnek annyi dicsőséget szerzett. **Boros György.**

A Biblia szerepe Kossuth temetésekor.

E csodálatos férfiu halála egy egész irodalmat teremtett. — Ujnál ujabb vállalatok indultak meg még a temetés előtt. Nekünk csak arra volna kedvünk, hogy azokat a bibliai alapigéket gyüjtsük össze, a melyekről a temetés napján gyászbeszéd tartatott. Az unitárius lelkészektől az alábbiak jöttek tudomásunkra.*

2. kir. 23. r. 17. És mondá a király: **Micsoda temetésnek jegye ez, melyet látok? Felelének neki a városbeli férfiak: az Isten emberének koporsója ez, ki Judából jött vala.** Mózes András lelkész, Kolozsvárt.

2. Tim. 4. r. 7. **Ama nemes harczot megharczoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam.** Lőrinczi Dénes s. lelkész H.-M.-Vásárhelyt. (Ezt a jeligét maga Kossuth adta volt H.-M.-Vásárhelynek ajándékozott arczképére.) — Ugyanezt használta Geréb Zsigmond D.-Szt.-Mártonban.

Zsid. XIII. 7. **Megemlékezzetek a ti előttetek járókról, kik néktek szólták az Istennek beszédét.** Csifó Salamon, Árkos.

Márk. 5. r. 34 **A te hited tégedet megtartott.** Kádár Lázár, Korond.

5. Móz. 34. r. 10. **És nem támadott többé Izraelben olyan próféta, minő Mózes volt, hatalmas beszédben és cselekedetben.** Ürmösi Kálmán, Szentgericze.

Ján. 5. r. 39. **Tudakozzátok az irásokat, mert néktek ugy tetszik, hogy azokban örök életetek van és azok, a melyek én rólam bizonyságot tesznek.** Sárosi József, Tarcsafalva.

2. Kor. 3r. 17. Az ur lélek: **a hol pedig az Urnak lelke van, ott van az igazság.** Gábor Albert, Martonos.

* Az ezután beküldendő alapigéket a jövő számban közölni fogjuk. Szerk.

Kisebbszerü vasárnapi iskola számtalan van nemcsak Londonban, de Anglia kisebb városaiban is az unitárius, anglican és más felekszeti templomokkal kapcsolatban. Ez iskolákban rendesen az illető pap és ennek családja, neje, gyermekei vagy azoknak barátnői tanitanak lelkes buzgalommal.

A vasárnapi iskolák mellett meg kell még emlitenem a vasárnap esti gyermek-istentiszteleteket, melyeket egyedül e kicsinyek számára szoktak időnként tartani. A gyermekek nem érthetik meg a rendes vasárnapi, hosszu, fenkölt irályu predikátiókat, de annál nagyobb áhitattal hallgatják ezeket az ő számukra irt, könnyen érthető erkölcsi beszédeket. E kis növendékek nagyon sokszor részt vesznek a templomi karénekekben is, mellyel zenei érzékük rendkivül növekedik.

Azt hiszem, felesleges bizonyitgatnom, hogy ez intézmények mily hasznosak és szükségesek, hisz azt minden emberbarát tudja és érezi. Bár sikerülne azokat nálunk is meghonositani, mint az igaz valiásosságnak legjobb, leghatásosabb terjesztőit.

London. **Fangh Erzsébet.**

Angol unitárius nemzeti conferenczia.

Az angol unitárius és más szabad egyházak nemzeti conferencziája folyó hó 10—14. napjain szép közönséget gyüjtött egybe Manchester gyárvárosban e sziget-ország minden részéből, még Irhonból is. Mintha csak egy zsinatra érkezett volna a magyar tanuló, kire bizony ráfér egy-egy ilyen összejövetel, mert máskülönben alig tudja magának megmagyarázni: miként létezhetnek angol atyánkfiai önálló gyülekezetekben, minden látszólagos szervi kapocs nélkül. Ilyen nemzeti gyülés minden 3 évben egyszer van; ez azonban még csak az *ötödik*, melyet igy együttesen tartottak. Mindig más-más városban székel.

Kedden d. u üdvözölték a külföldi delegatusokat, megemlékezvén Magyarországról is; Hocart ur Belgiumból, Eliot ur Ámerikából válaszoltak, megköszönve a szeretetet és rokonszenvet, melylyel az angol unitáriusok a szabad gondolkozókat mindig fogadják.

Ezután 5 órakor a Cross-Street kápolnában urvacsorával egybekötött istentisztelet volt, melyen nagy számmal vettünk részt. Az a bor és kenyér nekem még mindig megérezteti vallásosságomat, inkább, mint bárminő ékesszóló beszéd.

Estve a Manchesterben tanuló unitárius papnövendékek ebédet rendeztek az oxfordi papnövendékek tiszteletére, kik majdnem mind feljöttek a gyülésre. Az ismerkedés alkalmat nyujtott a két pap-nevelő College barátságos viszonyának megszilárditására. Itt

Zsolt. 120. 1. 5. **Jaj nekem, hogy számkivetett vagyok.** Ozsváth Gábor, Hóviz.

Péld. 10. r. 7. **Az igaznak emlékezete áldott.** Kelemen Albert, Maros-Vásárhely

---

Pár szó az angol unitárius vasárnapi iskolákról.

Nehány nappal ezelőtt alkalmam volt meglátogatni London egyik legnépesebb unitárius vasárnapi iskoláját. Az ott látottak és tapasztaltak annyira megragadták figyelmemet, oly mély benyomást tettek lelkemre, hogy távol hazámra gondolva, azzal az elhatározással hagytam el az iskolát, hogy ha majd ujra otthon leszek, igyekezni fogok nálunk is egy ilyent, vagy ehez hasonlót létesiteni. Valláserkölcsi nevelésünk előmozditására ez mindenesetre a legszebb, legnemesebb intézmény.

London egyik népes, de inkább szegénynek nevezhető város részében, Kentish városban, van egy, kivülről igen egyszerü, igénytelen unitárius imaterem, melyet vagyonosabb hivek jótékony adakozásából állitottak fel. Itt gyül össze minden vasárnap 400—500 gyermek, fiu és leány vegyesen, természetesen nagy részben a környékbeli szegényebb munkás néposztály gyermekei, kik itt a lelkész és mintegy 20 tanitó és tanitónő vezetése alatt osztályokra oszolva vallásos oktatásban részesülnek. A tanitás megkezdése előtt a lelkésznek egy pár barátságos bevezető szava után a kicsinyek orgonakiséret mellett hymnuszokat énekelnek, egy rövid imát mondanak s aztán elfoglalják rendes helyeiket a különböző osztályokban, a hol Biblia olvasással és magyarázattal töltenek el egy órát A tanitás befejeztével ujra egy kis ima és egyházi zene következik, mely után a gyermekek és tanitók egyaránt el oszlanak.

Hogy mennyire megható egy délután e kicsinyek között, talán mondanom is felesleges! Ki ne érezne igazi, mély vallásos lelkesedést, midőn 400 ártalan kis gyermek imája ad hálát Istennek jótéteményeiért és kéri a Mindenható áldását. A lelkész Pollard ur engem is felszólitott, hogy mint távolból jött hitrokonuk intézzek hozzájuk pár szót. Természetesen a legnagyobb örömmel tettem eleget kérésének. S mily figyelemmel hallgatták e csöpp kis emberek a „foreign Hungarian Lady“, bizony félek, nagyon is töredezett és idegenszerü angol beszédét. A fegyelem és rend különben is bámulatos, igazán példányszerü. S ez dicséretre méltó, kivált ha tudjuk, hogy a tanitók és tanitónők nagy része volt növendékek, kik egész héten át sokszor nagyon is nehéz munkát végezve sem restellik vasárnap délutánjukat a kicsinyek között tölteni. Természetesen ez egészen önkéntes foglalkozás, fizetést nem fogadnak el érette.

már magam is feleltem egy hosszabb beszédben a magyarhoni unitáriusok toast-jára.

Én egy anglikán családnál lettem elszállásolva, hol önzetlen vendégszeretet fogadott.

A következő napok délelőttjei és délutánjai fontos kérdések megvitatására lettek fordítva. A felolvasások előtt minden reggel 10 órakor rövid istentisztelet tartatott.

Szerdán délelőtt H. Rawson, Esq. tárgyalta a következő tételt: „Egyházaink, Collegiumaink s ezeknek kölcsönös viszonyuk.“ A rá következő vita folyamán többen rosszalták, hogy különösen az oxfordi Manchester College, nem fordít kellő gondot a gyakorlati papság kivánalmaira. Ők nem kivánnak az unitárius szószékekben tudósokat; inkább tapasztalt, vallásos lelkületü férfiakat.

Délután Rev. C. Hargrove értekezett a következő tételről: „Az Egyházak és a szegények.“

Estve a Free Trade Hall-ban egyházi beszédet tartott Dr. Drummond, mely hosszunak elég hosszu volt, de — de nem volt gyakorlati irányu, miért is kevéssé felelt meg a conferencia általános érdekeinek.

Csütörtökön délelőtt Dr. Brooke Herford olvasott fel: „Egyházi segély és önállóság“ czimen. Ő az önkéntes adakozásnak hive, mely szegényebb sorsuakat is bebocsát a gyülekezet kebelébe. Ezek számára szeretné főkép rendezni a vasárnap esti istentiszteleteket. Ujabb gyülekezetek, mig lábra kapnak, segélyzendők. Hivatkozott ámerikai tapasztalataira is.

Délután Mr. Armstrong nyilatkozott a mértékletesség kérdésében, kimutatva, hogy az italoknak még mérsékált élvezete is veszedelmes, mert könnyen vihet korhelységre. Teljes önmegtartóztatást ajánl. Második felolvasó, Mr. Binns, ki élczes pap hirében áll, ezt az igen komoly kérdést könnyü, tréfás modorban tárgyalta. Ő hive a frissitő italok mérsékelt élvezetének, mely nélkül — mint mondja — még valódi nagy ember nem létezett. Az italok kezelését a kormány kezébe ajánlja, mint ezt megvalósitva látta Norvégiában, hol a feles jövedelem egy részét utak javitására s egyéb jótékony czélokra fordítják. Több érdem van a kisértésnek folytonos legyőzésében, mint egy üres felfogadásban.

Este a gyönyörü városháza diszes termében társalgás és zene volt, hol én is élveztem egy pár magyar szót Fangh kisasszonnyal.

Pénteken délelőtt belföldi missiókról értekezett Mr. Bowie, a titkár. Mr. Frank Walter pedig az irodalomról, s különösen az egyházi lapokról és folyóiratokról beszélt s ajánlotta azoknak érdekesebbé és népszerübbé tételét. Miss Tagart a Postai Missio munkálkodásáról számolt be.

Délután és este még egy gyülés a Free-Trade-Hallban. Tárgy: „Üzenetünk a szabad gondolkozóknak“, itt nem voltam jelen, vissza kellett jönöm az ekklésiámba.

Oxford. **Józan Miklós.**

Unitárius egyház történelmi naptár.

Május.

1. — 1619-ben a dorti zsinat elitélte az unitárius könyveket. — 1718. A kolozsvári unitária ekklésia a b.-magyarutczában a Huszár-féle házat a kolozsvári főiskolának ajándékozta s ott kezdetett meg a tanitás, miután a főtériből, a mai plebánia helyéről, katonai karhatalommal kiüzettek.

2. — 1638-ban Krakowban lerombolták az unitárius kollegiumot.

5. — 1595-ben Tordán zsinat tartatott. — 1697-ben égett le Kolozsvárt az unitáriusok három temploma, a lengyel unitáriusok b.-monostorutczai imaháza.

6. — 1880-ban tartatott az első vasárnapi iskola az unitárius főiskolában.

8. — 1892. megünnepelte a kolozsvári unitárius főiskola Suki László alapitványa életbe lépésének századik évfordulóját.

9. — 1596. Tordán zsinat tartatott.

10. — 1860. Mh. Parker Tivadar. — 1713-ban Koncz Boldizsár tordai igazgató lett. — 1718. kezdetett meg a tanulás az unitárius főiskola belmagyar-utczai házában tiz gyermekkel.

12. — Mh. 1689. Szentiványi Márkos Dániel püspök.

13. — 1781-ben Gejza József hires szónok kolozsvári pappá lett.

14. — 1525-ben sz. Socinus Lelius. — 1588. mh. Blandrata.

15. — 1612-ben Báthori Gábor az unitáriusok óvári templomát a reformátusoknak adatta iskolának. — 1865-ben tétetett le a tordai unitárius gymnasium uj épületének alapköve.

16. — 1775. a fejedelemnő határozottan kifejezi azt a kivánságát, hogy az unitáriusok helyét a hivatalokban, ha azok megüresednek, a katholikusok igyekezzenek megtartani magoknak.

17. — 1689. Kolozsvárt egy katholikus vén asszonynyal felgyujtatták.

18. — 1612-ben Legate Bertalan megégettetik eretnekség miatt Lichfieldben Angliában.

20. — 1691-ben Kövendi Nagy Mihály püspökké választatott.

22. — 1879-ben alakult meg a h.-m.-vásárhelyi unitárius egyház.

A h.-m.-vásárhelyi unitárus I. egyházközség 1893-ik éve.

Alkalmat veszek arra, hogy az 1893-ik évnek egyházunkra nézve nevezetesebb eseményeit legalább nagyobb vonásokban ismertessem. Ez negyedik évi jelentésem s mindannyiszor egyházünk haladását, továbbfejlödését, erösödését jelezhettem. Munkánk, ha nem is fényes, de mindig szép eredménnyel örvendeztetett meg.

Istentiszteleteinket a szokott módon és időben megszakitás nélkül megtartottuk.

Év elején az ujvárosi városrészben hetenként felolvasásokat tartottam. Később bizonyos közbejött kellemetlenségek miatt beszüntettem. A felnőttek dalárdája és énektanulása is szünetel. Azonban, csak az egymás iránti jóakarat, a kölcsönös bizalom és tisztelet térjenek vissza elhagyott helyükre: mindkét intézmény életbe lép. Legalább rajtam egyik sem mulik, söt ujraéledésükért minden lehetőt elkövetek.

Iskolaköteleseink száma: 34 fiu, 39 leány. Együtt 73, kik közül a mi iskolánkba jár 18 fiu, 19 leány. Együtt 37. Más vallásu a mi iskolánkba jár 13. Igy iskolánk összes növendékeinek száma 50.

Mező-berényi fiókegyházunkat meglátogattam 3-szor, mindannyiszor — a hivek szép számu jelenlétében — istentiszteletet tartottam. Orosházi fiókunkat 5-ször látogattam meg, 3-szor istentiszteletet tartottam, 2-szer temetést végeztem. Egy keresztelést Féregyházán (Temesmegye), egy esketést Szegeden végeztem.

A nemeslelkü adakozók és jóltevők ez évben sem hiányzottak. Vagyonunk több rendbeli szives adománnyal, jegyzőkönyvünk sok szép névvel gazdagodott.

Ez évben befolyt pénzadományok összege 1765 frt 01 kr., jövő számban kimutatjuk.

Kovács József gondnok afia és neje Czimmermann Anna urasszony az urvacsorához egész évben kenyeret és bort adtak; az iskolás növendékeknek karácsonyi ajándékul egy-egy füzetet; gondnokné urasszony a leányoknak egy-egy fejrevaló, értékes kendőt ajándékozott. Nagytiszt. Derzsi Károly budapesti lelkész ur az „Unitár. Kiskönyvtár“ 54—57-ik „Mi Atyánk“ czimü füzetéből ajándékozott 26 drbot; ezek, valamint a „Kis Könyvtár“ eddig megjelent füzetei lelkészi hivatalunknál kaphatók.

A bpesti anyaegyház 180 frt segélyét a segédlelkészi fizetés pótlására, H.-M.-Vásárhely város 420 frt segélyét iskola fenntartására ez évben is köszönettel vettük.

25. — 1825-ben alapittatott az amerikai unitárius társulat.

26. — 1825-ben alapittatott a Brit és külföldi unitárius társulat.

27. — 1564. mh. Kalvin János.

28. — 1869. Magyarországról haza menve mh. Tayler János J. angol unitárius tanár. **Boros György.**

Unitárius nők missiója.

Az angol a női missio elnöke Tagart Lucia kisasszony a következő levelet közli:

T. Uram! Nagyon örvendenék, ha megengedné, hogy olvasóival közöljem az unitárius nők központi (postai) missiója javitott és bővitett szabályait, melyek a következők:

1. A missio czélja az unitárius hit, az unitárius elvek és eszmék terjesztése levelezés, irodalom és más czélszerünek vélt eszközök által.

2. Czélja értesitést szerezni és adni a missióról s megkönnyiteni az ilyen missiók titkárainak egymással való érintkezését.

3. Czélja bevonni ebbe a munkakörbe más gyakorlati és irányadó unitárius missiói munkát, s különösen minél több nőt megnyerni a közremunkálásra.

Örömmel értesitem egyidejüleg arról is, hogy ezentul a nyári kirándulásokat is a választmány fogja intézni, s hogy a f. évben a „tavak vidékén“ több nő segitségemre fog lenni.

Azok, a kik a párisi s Isle of Wight-i kirándulásokban 1889 és 1890-ben résztvettek, tudják, hogy milyen jótékony hatása van egyházainkra, vallásunkra és vasárnapi iskoláinkra az ilyen találkozásoknak és társas összejöveteleknek. Már ez által egy hatalmas szövetkezet jött létre, s egy nagy sereg fontos tárgy beszéltetett meg a minden irányból összesereglett unitáriusok között. Legközelebbről az oxfordi Manchester College megnyitása alkalmával történt összejövetelünk nemcsak hogy nagyon felüditő volt mindnyájunkra, a kik távol vidékről összegyültünk, hol nem egyszer kellemetlen megjegzéseknek vagyunk kitéve s rendesen az elhagyatottság érzete is bánt — hanem egyszersmind hasznos is volt, s igen élénken tanusitotta, mennyire hasznos dolog, ha mi unitáriusok olykorolykor találkozunk.

Remélem, hogy a nyáron rendezni fogunk egy kirándulást a gyermekeknek. Erről részletes tudósitást később adunk.

Tagart Lucia

Nagytiszt. Derzsi Károly bpesti lelkész ur háromszor látogatta meg egyházunkat, egyszer istentiszteletet tartott, mindháromszor közgyülésen elnökölt. Ezen kivül is folytonos levelezései által munkánkban nagy részt vett s ügyeink folyásának irányt adott.

Tanitói hivatalunkban változás történt. Fábián Dénest, iskolánk tanitóját, két évi müködése után, a Nmlgu vallás- és közoktatásügyi minister ur a n.-selyki állami iskolához neveste ki, ő jó kivánatainktól kisérve uj állomására távozott. Helyébe a Mélt. és Főtiszt. püspök ur Péterfi Gyula okl. néptanitó-jelöltet nevezte ki, a ki 1893. évi okt. 25-én érkezett meg; okt. 26-án megkezdette müködését s azóta ifjui hévvel és buzgósággal s a tanitásban kiváló szakképzettséggel folytatja munkáját. A l. egyház szép reményeket köt ifju tanitójához.

A sepsi-szt.-györgyi unitárius egyháztól felhivást kaptunk, hogy adakozzunk épitendő templomuk javára. Kérem, szivesked-jenek Istentől nyert javaikból e szent czélra juttatni. A legcsekélyebb adományt is szivesen fogadom s rendeltetési helyére juttatom.

Meg kell emlitenem, hogy az Egyh. Fő-Tanács évi rendes gyülésén Kolozsvárt Kovács József gondnok afiával részt vettünk. A gyülésen, valamint azon kivül is erdélyi hitrokonaink részéről a legszivesebb vendégszeretetben és előzékenységben részesültünk.

Lőrinczi Dénes,
s. lelkész.

Válasz

Dr Nagy Mórnak a „Kolozsvári virágok“ egy vad hajtására.

Fejünk felett megint hát suhog az ostor:
»Hitetlen, hitetlen félek templomodtól!«
. . . . Régi, régi nóta, ismerős a hangja,
Egyik éji madár a másiknak adja.

Magamba merülve töröm fejem váltig,
Egyik templom miért nem olyan, mint másik,
A melynek tornáczát hivő lelkek járják,
Hol a hálatelt szív kiönti imáját? . . .

Hogy Jézus isten-e vagy ember, nem kérdem,
Ki-ki legyen boldog a maga hitében.
Hitelvekért könnyen nem jövök én lázba,
Megismerem, ki az, ha »ökleit rázza«.

»Szeretem mint istent.« Szeresse is kérem,
De aztán *jelszava* a *szeretet* légyen,
S mitől társadalmunk olyan nagyon beteg —
Ne hirdessen átkos, ádáz gyülöletet!

Egyébiránt, uram, olkor-olykor sorba,
Innen is, onnan is ütött ránk egy próza.
Csak próza a próza, hanem ön most dalol,
Szaggatott hangokon, szűkös odu alól.

Erre aztán én is csupán annyit mondok,
Rosz, ha valakinek az »esze megbomlott«,
Vége leszen akkor dicsőségnek, hirnek,
Döczögős lábakon sétálnak a rímek.

Annyit ha adok még ezekhez a rímről,
Hogy én is ismerek egyet-kettőt hirből.
Ime: Rosz verseket diák is ir sokszor,
De nagyobb baj, hogyha olyat ir egy doktor.

Ki elhatározta azt, hogy költő legyen,
»Ördög sugalmától« ihletet ne vegyen,
Mert mig más nyakára készíti a hurkot,
Visszaszalaszthatják könnyen — Belzebubhoz.

És ha onnan ujra »testben megjelennék«,
»Irigy tömeg« szólna: bizony furcsa vendég!
S nem »feszitené« meg, azt kiáltná: éljen:
Nagyon ritka példány: muzeumba mégyen!

Uram, édes uram, a hol ön tanácsol,
Kérdezze csak meg a városi tanácstól:
Ha birtunk eddig az idők viharával,
Elgázolhat ön most vad Pegazusával?

Bámulói közé Uram, én is állok,
— Köszönjük, köszönjük azt a szál »virágot«,
Illatos, illatos, még igen is nagyon,
Uram, én a többit Kolozsvárnak hagyom.

Vargyas. **Tarcsafalvi Albert.**

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Nagy kérdések.** A tanári, papi és tanitói fizetés rendezése egyszerre van szőnyegen. Melyik nagyobb a három közül? A maguk nemében egyformák. Sor szerint a tanitói áll legelől, mert azt az állam vette a kezébe és junius

25-ig el kell hogy döljön melyik iskola-fenntartó szorul az állam segélyére és melyik nem. Nekünk kevés iskolánk fogja nélkülözhetni. A mult évi XXVI. tcz szerint az állampénztár fedezi a 300 frtból hiányzó összeget, mindenütt, a hol hatósági bizonyitványnyal kimutatható, hogy a fenntartónak arra teljességgel nincsen módja A segély igénybe vételéről nyilatkozni kell jun, 25-ig; a segélyt kérni kell sept. 25-ig. A ki ezekre az időpontokra nem lesz készen az maga lesz kénytelen a hiányzó összeget pótolni. Nem ajánlhatjuk elég melegen egyházainknak a pontosságot és a gyors intézkedést — A papi fizetés kimutatása most van folyamatban. A nélkül is jó részt tudjuk, hogy mily gyengén állunk, de azt is reméljük, hogy egyházközségeink és hiveink ennél a pontnál s ebben a fontos időszakban nem lankadnak el. Erős akarattal, lelkes igyekezettel meglehet oldani ezt a nagy kérdést is, mert egyházközségeink tetemes részének már is szép alapja van, némelyek magtáraikkal gyüjtik az alapot s másokban az áldozatkészség van meg. Az egyház közforrásai, a mennyiben azok erre a czélra fordithatók, jó lendületet adnak ennek a kérdésnek, ha egyetértéssel, türelemmel és kitartással látunk hozzá! A tanári fizetés rendezése némileg megindult már, mert 20 évet szolgált tanáraink egy csekély pótlékot élveznek, de az alapfizetés még messze áll az államitól s a többi felekezetekétől. Ez fenyegető körülmény, mert tanáraink nagy részének szabad joga van a versenyre, s a mint a mult év megmutatta a kormány nem sokáig kérdezi, hogy van-e szükségünk tanárra, hanem kinevezi a folyamodót, mert neki szüksége van. Nekünk felette nagyon fájna, ha ez a kérdés is békés megoldást nem nyerhetne. Most csak a gymnasium lebeg szemünk előtt, pedig a theologiai igazi mostohán van ellátva. De talán erre is kerül sor!

— **A főt. püspök ur** Kaálba lelkésznek kinevezte Székely András papjelöltet és kereszturi iskolafőnököt. Jó sikert kivánunk!

— **Evangélikus** testvéreinknek sem egyhamar lesz olyan alkalmuk a milyen april 1-én a Kossuth temetése napján volt. A polgári dalkör énekelt, mely után Turcsányi Gyula mondott egy megható szép imát. Grátz Mór — kit olvasóink jól ismernek — egy jelesen kidolgozott s a nemes honfi érzelmeken magasan szárnyaló beszédével, meghóditotta összes hallgatóit és ez által is emlékezetessé tette ezt a nagy napot Mind az ima, mind a beszéd külön is megjelent

☞ **Az „Unitárius Közlöny“** jövő száma főt. özv. Kriza Jánosné arczképét fogja hozni külön mellékletben. Kérjük a tagokat fizessék be dijaikat, nehogy a szétküldésben fennakadás legyen!

— **Korondon** április 1-én az egyházkörnek papszéki gyülése volt, s ennek következtében több lelkész ott vett részt a nagy nemzeti gyászban. Korondon Raffaj Irma és Kádár Berta k. a. látták el gyászlobogóval a templomot. A községben lakó számos rokkant honvéd testületileg vonult ki s az istentisztelet előtt és után katonai módon taraczk és puska lövéssel, s a templomban karénekkel fejezték ki a gyászt. Kádár Lázár lelkész mondott imát és beszédet. A katholikus pap néma volt, a nép az unitáriusokkal együtt imádkozott.

— **Szentgericzén** az unitáriusokkal együtt az unitárius templomban tartották a Kossuth-gyászt az ev. ref. vallásuak is. Nagy Mózes ev. ref. lelkész öreg honvéd mondott imát, Ürmösi Kálmán unitárius lelkész beszédet. A község is tartott gyászünnepélyt, melyen Gazda Gábor tartott felolvasást. Mind a templomban, mind a szabadban gyászénekeket énekelt a közönség.

— **Dicső-Szt.-Mártonban** Guidó Béla szőkefalvi lelkészt és választott küküllőköri esperest, egyhangulag lelkészszé választották.

— **Hegedüs János** theol. akadémiai tanár 46 évi tanárkodás után élete 73-ik évében április 24-én meghalt. Egy ritka nemes szivü, szeretetre méltó és buzgó tanár volt, kit tanitványai a tanteremben s ismerői az életben egyaránt szerettek és becsültek. Nagy kiterjedésü, szép családot hagyott hátra, dr. Kovács Ödön apósát és kartársát veszitette el benne. Legyen áldott emlékezete!

— **Rédiger Árpád** esperes, d.-szt-mártoni lelkész márczius 28-án reggel meghalt hosszas betegeskedés után. Mig a betegség erőt nem vett rajta, munkás

és általános tiszteletnek örvendő ember volt. Kiváló papi tehetséggel áldatott meg s főleg imádkozni szépen tudott. Temetése nagy részvét mellett ment végbe. Nagy családja maradt hátra A gyászolók között vannak testvérei Rédiger Béla torda-aranyosmegye alispánja, Rédiger Géza szabédi lelkész s lapunk dolgozótársa. Részvéttel osztozunk fájdalmukban.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A D. F. E. pénztárába f. é. febr. 20 ig: 1 frt. rendes tagsági díjat fizetek: Nagy Balázs Torda 94-re, Fekete Lajos Selmeczbánya 92 - 94-re, Özv. Rákosi Józsefné Abrudbánya 94-re, Tamás Lajos Budapest 94-re, Buzogány Mariska Budapest 94-re, Csép János Toroczkó 93—94, Göncz Mihály Árkos 94-re, Sikó Kálmán Somkut 93-ra, Domokos Áron Böz-Ujfalu 94-re. József Lajos Kolozsvár 93—94-re, Májai Istvánné Torda 94-re, Csiki Károly Kolozsvár 94-re, Török Árpád Hosszuaszó 90—94-re, Kováts Dénes Zilah 93-ra, Létay László M.-Lápos 90—93-ra, Killyeni . . . . 9[illegible], Ajtai Albert Budapest 94-re, Marsalkó Póli, Jelen Józsefné K[illegible]ozsvár 94-re, Barabás Károly 92-re, Ferenczi Mózesné 94-re, Debreczeni Sándorné 94-re, Magyari Géza 93-ra, Székely Sándorné 93-ra, Nick Antalné 94-re, Biluska Józsefné Kolozsv. 94-re, Gr. Lajos Selyp 94-re.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Dr. Morvay Istvánné Kovászna 94-re, Csiki József Kolozsvár 94-re, Özv. Misz Józsefné M.-Vásárhely 92-re, Özv. Rákosi Józsefné Abrudbánya 94-re, Weress József Hátszeg 94-re, Tornyos Ödön Budapest 94-re, Albert János Torda 93-ra, Szinte Ferencz Budapest 94-re, Kálmán Mózes Uj-Székely 94-re, Szigethy István Kőhalom 94-re, Gál Kelemen Kolozsvár 93-ra, Osváth Gerő Kolozsvár 90-re, Haller Rezsőné alapító tag 94-re.

A kereszturi fiok-egylet pénztárába fizettek **1893-ra:** Orbok Sándor, Borbély Sámuel, Kozma Elek, Benczédi Ferencz, Gábor Albert, Nagy Benedek, Geréb Sándor, Medeséri Ekla. Ferenczi Áron, Kádár Lázár 86—90-re. **1894-re:** Pap Mózes, Raffaj Károly, Ürmösi Sándor, Gábor Albert, Kádár Lázár, Ferenczi Áron, Medeséri Ekla, Györfi Ferencz, Firtos István, Dr. Jankovich Pál, Dr. Jankovich Pálné, Jakabházi Gábor, Derzsi Gábor, Pálfi Mihály, Pálfi Miklós.

Az udvarhelyköri fiok-egylet pénztárába fizettek **1893 ra:** Sándor Mózes, Péter József 92-re), Barra Lajos (92—93-ra), Szathmári Miklós. **1894-re:** Oklandi Ekla, Pál Ferencz, Péterfi Lőrincz, Bedő József, Tibáld József Deák Mózes, Nagy Sándor, Karácsonfalvi Ekla, H.-Almási Ekla, Ajtai János, Péterfi Áron, Barra Lajos, Gothárd Pál id, Sándor József, Kenyeres András, Józsa Dénes, Gothárd János, Szabó László, Abásfalvi Ekla, Sándor Gergely, Kis Mózes, Kováts Imre, Kádár Lajos, Nagy Sándor, Kénosi Ekla, Vári Albert, Vida Sándor, Sándor Mózes, Máthé Áron, Deák István, H.-Sztmártoni Ekla, Dombi János, Recsenyédi Ekla, Gál József, H.-Sztpáli Ekla, Szabó Mózes, Bencze Dénes, Dimény Sándor, Egyed Ferencz, Török József, Mátyás János, Zsakó János, Sándor Gergely, Szathmári Miklós, H.-Sztpáli Ekla, Nagy Gyula, Városfalvi Ekla, Máthé Sándor, Máthé Lajos, Jánosfalvi Ekla, Kis György, Máthé János, Kis Tamás és Tarcsafalvi Ekla.

Kolozsvárt, 1893 április 21-én. Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

TARTALOM: Tanuló fiamnak. (Költ.) Rédiger Géza 81. lap — Egy az Isten. Boros Gy. 32. l. — A Biblia szerepe Kossuth temetésekor. 86. l. — Pár szó az angol unitárius vasárnapi iskolákról. Fangh Erzsébet. 87 l. — Angol unitárius nemzeti conferenczia. Józan Miklós. 88. l — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 90. l. — Unitárius nők missiója Tagart Lucia. 91. l. — A h.-m.-vásárhelyi unitárius l egyházközség 1893-ik éve. Lőrinczi Dénes. 92 l. — Válasz Dr. Nagy Mórnak. Tarcsafalvi Albert. 93. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 94. l. — Egyleti élet és munkásság. 96. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Junius 1. 7. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Krisztus és a kovácsmester.

Krisztus-monda.

Mikor Kristus felnőtt nagyra,
Atyja házát odahagyta.
Tudott immár fát faragni,
Csinos házat összerakni,
Vizek felett hidat verni
Magas tornyot felemelni;
S hogy tanuljon vassal bánni,
Patkot, szeget kalapálni:
Megköté az egyeséget
S egy kovácsnál inassá lett,
Kinél hamar sokra vitte,
Hogy az ember alig hitte.

Történt egyszer — dolog rendjén —
Hogy egy gazda oda menvén,
Szép harmadfü paripáját,
Amint illik, megvasalnák.
Nosza Jézus hozzá látott,
Elővette a szerszámot:
Kalapácsot, patkót, szeget
S idevaló más egyebet.
Ámde a ló — tüzes állat —
Ilyes dolgot ki nem állhat,
Rugdal jobbra, rugdal balra,
Szelid szóra nem hallgatva.
Most talán a légy csipkedi,
Majd prüszkölni tetszik neki,
Két lábra áll, tipeg-topog,
Lenyihogja a sok hahót.
A legyező, a kapaczán
Nem foghat ki a vadságán,
Simogatás, csititgatás
Mindcsak borsót falra hányás;

Mig nem Jézus egyszer kapja
S a ló lábát levagdalja.
Hüledezik, a ki látja,
Legkivált a ló gazdája:
Átkozódik, szitkozodik,
Az inasra agyarkodik.
Lábatlan ló, Uram Isten!
— »Nem menekszel — olyan nincsen.«

S készül a megijedt gazda,
Hogy majd Jézust helybe hagyja.
Hanem Jézus rá sem hallgat,
Ügyes kézzel csak vasalgat,
Egy-kettőre készen is lett
S visszatette mind a négyet.
S mikor a szép nemes állat
Ismét a lábára állhat,
Mintha mi sem történt volna,
Tova száguld nagy nyihogva.
S a ki csak ott körül álla,
Legkivált a ló gazdája,
Ámul-bámul, egyre hajtja:
Csodás az Ur akaratja,
S leborul az inas előtt,
Imádja mint a Teremtőt.

A dolognak hire terjedt,
Volt kelete a mesternek.
Messze földről fölkeresték,
A munkára kérve-kérték.
Üté markát temérdek pénz,
Hanem arra reá sem néz:
Bántja a dicsőség szomja,
Jobbra-balra egyre mondja:
Mit az inas, ő is ember,
Nem lesz külömb mint a mester.
Én is tudom már a módját,
Megvasalom bárki lovát;
Jöjjön csak egy tüzes állat,
A ki látja megcsodálhat.

Telik-mulik egy nehány nap,
Hát a mester egy lovat kap.
Olyan tüzes, mint a másik,
Olyan daczos körömszálig.

S nagy merészen hozzá is lát,
Dehogy hijja az inasát,
A ki váltig inti szépen:
»Vigyáz mester, baj ne légyen,
Csak én tudom annak titkát,
Isten olyat nem bizott rád.«
»Eh, ne darálj!« s magát kapja,
A ló lábát levagdalja,
S a mint illik, megvasalja.
Jézus pedig szép csendesen
Összepakol s tovább megyen.
Vallja szégyenét a mester,
Ilyet tenni, ha merészel.
S hegyen-völgyen már tul jára,
Mikor egyszer fut utána
Szegény mester nagy lihegve
S elbeszéli szégyenkedve,
Hogy a lóval mint megjárta,
Nem mozdul a szegény pára;
Pedig lelkét Isten látja
A négy lábat megprobálta,
Ilesztette, tette, vette,
Cserélgette, berélgette;
Varrta tűvel, kente hájjal.
Mind nem használt — marad kárral,
S kéri Jézust, hogy segitsen,
Megáldja majd a jó Isten!

Szóla Jézus: »Jólvan, mester,
Eredj haza békességgel;
Nincsen baja már a lónak,
De tartsd meg utravalónak:
— Ne fogj soha oly munkához,
A mi rád majd szégyent, kárt hoz.
Döre ésszel sok megjárta,
Kit dicsőség szomja bánta.

893. okt. 22. **Végh Mátyás.**

A lélek létezése.*

Egy japáni egyetemen, hol tanár és hallgató bizodalmasan szólalkoznak olykor egymással, a philosophia tanára a lelket emlité egykor. Egy buddhista tanitványa felszólal s azt mondja: „Tanár ur! én nem tudom érteni azt a „lélek“ szót, nekem lélek és szív azon egyet jelentenek.“ A krónika nem mondja, mit felelt neki a

*) Egy részlet szerzőnek a Dávid Ferencz Egyletben tartott felolvasásából.

tanára; én pedig az ő helyében azt viszonoztam volna: „Kegyednek sokat kell tanulnia, hogy megértse azt is, egyebet is. Több az, hogy azt meg én nem értem, miképp lehessen lelket és szivet azonegy jelentésüvé tenni?“

Ez legyen elég a japáni tanulónak, a kivel nem vesződöm tovább: hanem egyenesen tisztelt hallgatóimhoz fordulok. Mert lám, az ördög nem alszik és sokan lehetnek, a kik — legalább első hallásra — nem látják át, mily kietlen összeállitás a lélek és sziv párhuzamozása. Engedjenek nekem e tárgyban nehány világositó szót. A „sziv“ szónak két jelentése van. Egyik a tulajdonképpeni, t. i. egy szervezett darab hus, a mely a vért a vérerekből az üterekbe hajtja és testünk untalan apadó részei megujulását eszközli. Világos, hogy ezt a lélekkel, mely mint egész testünket, ugy a szivet is eleveniti, egy sorban emlegetni sem lehet, nem hogy azonositni. Annyi volna az, mintha azt állitnók, hogy rugalmasság és gőzgép azonegy jelentésüek. Átvitt értelemben — mint metaphora — a sziv az örvendetes és fájdalmas érzések fészke és tanyája. De igy sem lehet a kettőt azonositani, mivel a lélek az érzések személyesitett fogalma és a tanyát és lakóit azonegynek mondani képtelenség. Igaz, hogy a lelket is lehet az érzelmek tanyájának tekinteni; de itt megint egyéb a bökkenő: az, hogy a sziv ebben a minőségben más belsőrészekkel osztozik, jelesen a májjal. Hiszen magyarban is a szelid, türelmes emberről azt mondjuk, hogy „jó mája“ van, holott a gonosz indulatut „rossz máju“-nak nevezzük. A görög és latin versszerzőknél pedig a „máj“ szót leljük széltiben oly helyeken, a hol az ujkoriak „sziv“-et használnak. Továbbat a lélek, ha tanya, nemcsak az érzelmeké, hanem a gondolatoké is és ha a Himfy hasonlatában: „Az életnek tengerében két örvény van: ész és sziv“, az élet tengere helyett a „lélek“ szót tesszük, oly kifejezést, aphorismát nyerünk, a mely egy idős a világ irodalmával. De igy fogva is fel, a sziv hát része a léleknek s a részt az egészszel azonositni nem lehet. Sem tulajdonképpi sem átvitt értelmében tehát a szivet a lélekkel azonositni nem lehet s a ki azt teszi, csak tudatlanságát árulja el. Annálfogva fennmarad s elénk tolakodik az a kérdés: mi a lélek?

De ez ismét egy más kérdést teszen és tétet fel, mert hogy valamiről azt tudakozhassuk, hogy mi? Előbb kérdőnek és felelőnek tudniok kell vagy legalább megegyezniök a felett, hogy az a valami egy- vagy másképpen létezik. Az előleges kérdés hát ez: „Létezik-e olyas valami, a mit léleknek neveznek?

Mielőtt megkisérteném felelni reá, még egy ujabb kérdést kell eldöntenünk: Kételkedik-e valaki benne? És a japáni tanuló nyilatkozatával szemben kénytelen vagyok elismerni, hogy „igenis létezik.“ És mivel ő sem a maga ujjából szopta a kétséget, hanem másoktól, jelesen némely bölcselőktől s követőiktől tanulta el,

világos, hogy többen is vannak a kételkedők. De biz' a számuk nem „legio", hanem elenyésző parányi része a lélek létét hivő és valló emberiségnek. És az a meggyőződés az ősidőktől fogva napjainkig és ezekben is mondhatni általánosan létezik.

Hogy ez igy van, bizonyitja először is — a babona.

Kérem, ne botránkozzanak meg tisztelt hallgatóim, hogy vallásos értekezésben, a milyennek a jelent állitom és itt a D. F. E. kebelében, babonára hivatkozom. Lám, a világban a voltaképp legkülönbözőbb, söt ellenkező dolgok vannak egymáshoz szorosan füzve. „A magasztostól a nevetségesig csak egy lépés!" mondá az Orosz földről menekülő Napoleon. Az eszmény háta megett ott áll a galád valóság. Az ó-latin jeles költő Lucretius a „babona" neve alatt támadta meg a vallást és mondta ki untalanul idézett adagiumát: „Tantum religio potuit suadere malorum!" (Annyi roszra birta rávenni a vallás az embereket.) Másfelől nincs kétség benne, hogy a babona-tényeken feneklik és nem ezek hamisak, hanem tévesen vannak felfogva s ferdén összeállitva. Midőn a szerencsétlen babonás azt hiszi, hogy „a boszorkány tejet fej a kerttámaszból", a cselekvény elemei: a gyanus asszony, a támasz, a tej, a fejés, mind valódi dolgok és csak képtelen összeállitásuk teszi a babonát. No már, a babonák legnagyobb részében a lélek viseli a főszerepet. Lássunk nehány példát.

Legrégibb adatot a Bibliában a Sámuel I. könyvében leljük és azok kedvéért, a kik nem olvassák szorgalmasan azt a könyvet, jónak látom kivonatosan elbeszélni. „És midőn Saul meglátá a Filisteusok táborát, megrémüle . . . és mondá a szolgáinak: Keressetek nekem bűbájos asszonyt. hogy ahhoz menjek s attól tudakozódjam." És mondák neki a szolgái: „Ime, vagyon egy bűbájos asszony Endorban." És Saul elváltoztatá ruháját és más ruhákba öltözék és elmene ő és két férfiu ő vele és jutának az asszonyhoz éjjel és mondá Saul neki: Üzzed a bűbájos mesterségedet és támaszd fel nekem a kit mondok" . . . És mondá neki az asszony: „Kit támaszszak fel neked?" És mondá a király: „Sámuelt támaszd fel nekem". . . és kérdé az asszonytól: „mit láttál? És mondá az asszony Saulnak: „Istent láték feljöni a földből". És mondá neki a király: „Minemü az ő alakja?" És mondá az asszony: „Egy vén férfiu jő fel és palást vagyon rajta." És megérté Saul, hogy Sámuel az, és orczájával borula a földre és meghunyászkodék előtte." — Hogy aztán mit beszéltek együtt, nem tartozik ide. A kinek tetszik elolvashatja I. Sám. 28, 5 és köv. verseiben.

De ide tartozik az a látomány, mely a Philippii ütközetben megrémitette Cassiust, midőn azt képzelte élénken, hogy egy biborpalástba öltözött, a közönségesnél nagyobb és felségesebb lovag neki vágtatott fenyegetőzve és megszalasztotta, mint Valerius Maximus irja. Shakespeare máskép irja meg a jelenséget és Brutust

szerepelteti benne az ütközet előtt, a mint olvassuk Julius Caesar tragédiában, a IV. felv. végén.

A különbség a leirt két jelenség közt az, hogy a Sámuel lelkét idézni kellett, holott a Caesaré önkint tünt akár Brutus, akár Cassius elé. Mindenik nagy rovat élén áll, a melyek közül az utóbbi a „kijáró“ vagy hazajáró lelkeké. Ebből beszélek el még két példát az izlandi „Szágák“-ból.

Howard és Olaf egy juh-czomb sült mellett ülnek. „A csarnokba egy asszony lépe be, a kit Howard szivesen fogada s kérdé tőle: mi ujság? Az asszony azt felelé reá, hogy a férje Thormod megholt. De nagyobb baj az', folytatá, hogy minden éjre haza jő feküdni az ágyába; azért hát, jó embereim, segitségre van szükségem. A cselédeim eddig se szerették bajlódni vele; de most már éppen mind el akarnak menni'.

„Howard felelé: Én már túl vagyok az életem javán s nem vagyok afféle eljárásokra alkalmas; miért nem ménsz Thombiornhoz? A főnökök dolga az ilyes dolgok után látni'.

„Az asszony felelé: 'Nem várok én onnan semmi jót; sőt megköszönöm, ha rosszat nem tesz velem.“

„Howard mondá: 'Kérd meg hát a fiamat, Olafot . . . . . Az asszony azt tevé . . . és Olaf el is mene vele másnap a házához, a hol az egész háznépet felháborodva találta. Az idő estére kelvén, Olaf lefekvék egy tábori ágyra az ajtó mellett, egy ingben és nadrágban — más köntöst sohasem öltött és betakaródzott egy medvebőrrel. Az éj beálltával bémene Thormod a csarnokba s látá, hogy egy ember fekszik ott, ahol senki sem szokott hálni. E nem tetszett neki s oda menvén, megfogja a medvebőrt, hogy lehuzza róla. Olaf nem hagyta s a bőr kettőjük keze közt ketté hasadt. Thormod vette észre, hogy az ott fekvőben erő van s megkapá a baltáját, hogy vágja le ellenfelét. De ez megelőzte s átkarolta a testét Olafnak, ugy, hogy ennek birkoznia kellett vele. Iszonyu volt a küzdelem, melynek folytán kikerültek az udvarra. Itt egy vastag gerenda feküdt a földön, a melybe Thormod sarka beleütközött s ő hanyat esék és Olaf reája. E szerint előnyben volt s azt tette Thormoddal, a mit akart. A vége a lőn, hogy Olaf egyedül mene vissza a csarnokba, a hol összekinzott testét ápolás alá vették.

Olaf egészségét s erejét vissza nyervén, idővel azután késő estve Brand barátjával találkozék, a ki panaszlá neki, hogy eltévedt juhai keresésére indult, de valaki, a kivel ő nem birt, útjába állott. Kérésére elment vele Olaf a juhok után; meg is lelték és visszatértökben egy dombra akarták hajtani, de Thormod eléjök állott és visszaüzte.

Ekkor azt mondja Olaf Brandnak: Hogy akarsz', a juhokat hajtani, vagy Thormoddal bánni el?

I. ***Tervezet a kepemegváltás tárgyában.***

Unitárius egyházi krajczár-egyesület.

1. §. *Az egyesület czime.*

Polgárdii unitárius egyházi krajczár-egyesület: alakittatott a lelkészi díjalap, illetve kepemegváltási alap javára.

2. §. *Az egyesület terület-köre.*

Szorosabban véve Polgárdi unitárius egyházközség és környéke, hol az unitárius egyháznak tagjai vannak.

3. §. *Az egyesület czélja.*

A polgárdii unitárius egyházközségnek egy oly alapot teremteni s tőkésiteni, melynek kamat jövedelméből, idővel egy rendes lelkész évi díja fedeztessék. E czélból a tőke kamatai a körülményekhez képest akár részben, akár egészben az alaptőkéhez csatolandók. Ennek meghatározása és elintézése az egyház előljáróságától s a közgyüléstől tétetik függővé. Ép ugy intézkedik arról is, hogy ha a kamatok összege tulhaladná a lelkész évi díját, a felesleg minő jótékony czélra fordittassék?

4. §. *Az egyesület tagjai.*

Az egyesület czéljához képest, a polgárdii unitárius egyházközségnek minden 16 éven felüli férfi és nőtagja köteles az egyházi krajczár egyesületnek tagja lenni, s az egyesületi betét czimén betét könyvecskéjére hetenként egy krajczárt az egyház pénztárába befizetni.

5. §. *A betét fizetések határideje.*

A betétek nem hetenként, hanem havonként egyszer (vasárnap) fizetendők; azonban a tagok tetszésük szerint évnegyedre, vagy félévre is befizethetik; végre év végén a netán hátralékban levő betétek egész évre fizetendők.

6. §. *A tagság határideje.*

A tagok az egyesület czimén csak 20 éven át tartoznak hetenkint 1 krt. fizetni az egyház pénztárába; a husz év leteltével a tagok fizetés kötelezettsége megszünik s nem tartoznak többé a lelkész fizetéséhez hozzájárulni. Azonban a husz éven át fizetendő 1 kros betétet, minden egyes tag tiz forinttal egyszermindenkorra előre is lefizetheti betéti könyvecskéjére. Ezzel, miután egyfelől a tagok magukat a krajczáros fizetés alól fölmentik, másfelöl az egyesületnek az által megsokszorozott hasznot adnak.

7. §. *Az egyesület tőkéjének gyarapitása.*

Az egyesület tőkéje gyarapitható:

a) heti krajczáros betétekből és kamataiból,

b) kegyes adományokból,

c) végrendeleti hagyományokból,

d) az egyház alakulása évfordulóján tartandó tánczestélyek tiszta jövedelméből,

e) az egyházi tagok által tett hasznos vállalatok bevételéből,

f) végre az egyházi kölcsön-magtárak jövedelméből.

8. §. *Az egyesület tőkéjének elhelyezése s kamatozása.*

A havonként befolyt összeg egyelőre takarékpénztári, vagy önsegélyző egyleti betét könyvecskére helyezendő el, azután az igy összegyült tőke 6% kamat mellett, jelzálogos kölcsönképp, többet érő földbirtokra betáblázva adandó ki, elsőbbségi jogon unitáriusoknak — és csak azután másoknak.

A kölcsöntőke 50 frtnál kisebb nem lehet, sem 1000 frtnál nagyobb kölcsön egy birtokra nem adható.

A kölcsön tőke utan járó kamat, adós által félévenként előre fizetendő, elkésés esetén késedelmi kamat szedendő.

9. §. *A tőke fölmondása.*

A tőke az egyház által csak az esetben mondható föl, ha az adós által a kamatok pontos fizetése be nem tartatik. Ha pedig a kamatok pontosan fizettetnek, a tőke föl nem mondható. Azonban az adósok szabadságában áll a tőkét akár részben, akár egészben bármikor is visszafizetni.

10. §. *Az egyesület fennállása.*

Az egyesület fennáll és megszakitás nélkül folytattatik mindaddig, mig Polgárdin és környékén az unitárius egyház fennáll; mivel az utódok és ujabb tagok belépése egymásután következő években történik; igy félben nem szakadhat.

11. §. *Az egyesületi tagság megszünése.*

Megszünik az egyesületi tagság:

a) az egyesületi tag halálával,

b) ha a hadköteles tényleges szolgálatba lép, szolgálati idejére; azután ismét tagjává lesz az egyesületnek,

c) ha csőd alá kerül és végképpen elszegényedik,

d) ha öregség és egyéb testi fogyatkozás miatt munkaképtelenné válik,

e) ha oly helyre költözik, a hol ily unitárius egyesület nem létezik,

f) végre ha az unitárius egyház kötelékéből kilép.

12. §. *Az egyesület közegei.*

Az egyesület ügyeit intézi, illetőleg ellenőrzi:

a) az egyház lelkésze, mint elnök,

b) a kebli tanács, mint igazgató tanács,

c) a közgyülés.

Én a könnyebbet választom', monda Brand, 'a juhokat hajtom'.

Erre Olaf oda mene, a hol szembe állott vele a tetőn levő Thormod. A domb tövénél nagy hófuvás vala. Olaf felnyargalt a domb oldalán Thormod felé, a ki eleinte hátrált, de mire Olaf felérkezett, Thormod átkarolta és sokáig birkóztak..... mig egyszerre elestek és legurultak a marton a hófuvásba. Itt, hol az egyik hol a másik fordult felül, mig egyszer a felülkerült Olaf eltörte a Thormod hátgerinczét s a megbénultat felölelvén a tengerhez vitte, ott magával együtt elsülyesztette: és azóta senki sem tartotta tanácsosnak azon helyhez közel hajókázni. De Olaf épen kiuszott és megmenekült, mi pedig halljuk a második mondát.

Thorolf, a ki bajvívásban a lábán kapott sebiért sánta nevet viselt, majdnem egész éltében becsületes ember volt; de vénkorában elvetemedett. Egy estve a fiát Arunkelt is valami gaztettre akarta rábeszélni, a mi nem sikerülvén, haragosan haza ment és székére ülvén, itt másnap halva találták. Eltemették a szokott szertartással, melyben megjegyzendő, hogy testét a ház lebontott falán át vitték ki. Halála után sokan féltek napnyugta után a szabadban tartózkodni, mivel hire futamodott hogy Thorolf kijár a sirjából. Ehez járult, hogy az ökrök, a melyek cserélt fogatban a halottas szánját huzták, megvesztek s mások is, a melyek a sirja közelében jártak, halálra bőgték magokat. Több más szerencsétlenséget is okozott és özvegyét is úgy elrémitette, hogy beléhalt. Annyira ment a dolog, hogy az egész völgyet, a hol a sirja volt: kerülték s volt lakói odahagyták. Ily esetben a volt a szokás, hogy a halottat kiásták s más helyre vitték temetni De a Thorolfat ezuttal vontató ökrök is megvesztek, úgy, hogy alig s alig birták a tengerpartra vonszolni, a hol egy fokon ástak sirt neki és a fia Arunkel a száraz felől oly magas falat rakatott körülte, hogy csak madár repülhetett át felette. Ezzel meg is szünt a kijárás a fia haláláig. De ezt egy ellensége megölvén, Thorolf lelke újra kezdett garázdálkodni. Utoljára egy tehénbe bujt és bikabornyu képében jött világra. Igy is sok bajt csinált, mig megnövekedvén a gazdáját agyon öklelte, miután az emberek nagy sereggel összeállottak s a bikát egy mély posványba üzvén belefulasztották. Ezzel vége lett a tragikomédiának.

Körülbelől egykoru az elbeszélt mondákkal a Hunnok lelkei viadala az ellenségével a fellegek magasságában, a mely jelenségnek Kaulbach ecsetje egy mindaddig, mig Berlin a Vineta sorsára nem jut: maradandó emléket teremtett.

Ezek után meg kell még emlitnem azokat az eseteket, a melyekben valakinek egy messze földön lakó atyjafia vagy barátja képe a halála pillanatában előtte láthatólag megjelent és a melye-

ket Cicero óta számtalanok tanusitnak. Továbbá a házi és erdei kisérteteket, fehérasszonyt stb. És végre a spiritisták kopogó és butortaszigáló szellemeit.

Mindezek természetesen nem igazi képviselői annak a lélekfogalomnak, a mely az én értekezésem tárgya és csak azért hordtam fel, hogy láttassam hogy mily általánosa a lélekhit minden korban és minden emberfajnál, habár hamis szinben is. Oly erős és általános az, hogy történelmileg az istenhitet is megelőzte és atyáknak későbbre imádássá vált tiszteletéből még ma is sok millio népek vallásai keletkeztek.

Dr. Brassai Sámuel.

A kepemegváltás.

Nagytiszteletü Szerkesztő urak!

Az irás szerint nem azért gyujtják meg a gyertyát, hogy véka alá rejtsék, hanem hogy a tartóra tegyék és világoljon; a szellemi munkás is nem azért dolgozik, hogy dolgozatai és tervei az iró asztalon heverjenek, hanem hogy áttörve a réseket eljussanak a nép azon rétegeibe, hova szánva vannak! s hogy azok szivből egyenest szivhez szóljanak. Ám de azon czélt csak ugy lehet elérni, ha az irást a köznép kezébe is adjuk, mint Jézus mondá: „olvassátok az irásokat, mert néktek abban örökéletetek vagyon.“ Ha valamely közhasznu intézményt akar az értelmiség létesiteni: előáll a közgyülésekben a lelkész, vagy más értelmes egyén, hangzatos szavakban ajánlja a tervet, s itt-ott nagy nehezen sikerül létrehozni az intézményt; de sokkal könnyebben éretnék el bármely jótékony czél is, ha a köznép azt jó előre nyomtatványon megolvashatná s megértené; ezzel az úttörők fáradsága meg lenne könnyitve.

Polgárdin az én tervem szerint még 1875. évben alakult ref. egyházi magtár s ez ideig már 6300 frt hasznot hozott az ekklésiának. Az unitárius egyház magtára, alig négy év után több mint 300 frt hasznot biztosit. 1875. évtől áll fenn egy kölcsön-segélyzőegylet 10 kros heti betéttel, melynek 5½ évig könyvvivője voltam. (Ez nem egyházi.)

Hogy még is az eszme a sajtó utján tovább is terjedjen; — hátha az értelmiség birálata után, itt-ott mégis találna termő talajra. Azon czélból bátorkodom ezen tervek birálásáért és közléséért a Nagytiszteletü Szerkesztő urakhoz fordulni s dolgozataimat felekezetem sajtója pártfogásába ajánlni.

Berki József földész.

13. §. *A kezelés módja.*

A közgyülés megbizása folytán a kezelés a következőképpen történik.

Az egyház gondnoka, vagy más választott pénztárnok, — egy tanácsos mint napibiztos jelenlétében, a kitüzött időben az egyház helyiségében, a tagoktól a betéteket beszedi, s a kis könyvecskékbe ugy saját naplójába beirja, melyből aztán időnként a lelkész, az e czélra készitett főkönyvben elkönyveli; a tőke gyümölcsözéséről a közgyülésnek évenként elszámol; s a közgyülés által jóváhagyott számadást, a Kolozsvárt székelő Egyház Képviselő Tanácshoz, ellenőrzés és felsőbb felügyelet czéljából felterjeszti.

14. §. *Az alapszabályok megváltoztatása.*

Az alapszabályok módositása vagy megváltoztatása, ahozképest, mint azt az egyesület fejlődése, s az egyházközség viszonya kivánja, a közgyülés hatásköréhez tartozik. A változtatást azonban jóváhagyás végett felterjessze.

Kelt Polgárdin, 1894. évi január hó.

Következik a kebli tanács hitelesitése

és a

Felsőbb hatósági jóváhagyási záradék.

Számitási terv.

Ha valamely egyházközségben 200 fizető egyháztag van, azoktól hetenként fizetendő 1 kros betétekből befolyik 104 frt egy év alatt, mely 6% kamatozással 20 év alatt, a következő eredményt érné el, ha a kamat csak év végével tőkésittetnék, s az egyéb bevételek ide nem számittatnának.

1-ső	évben	a	tőke	.	.	.	104 frt	— kr.
2-ik	„	„	és	kamat			214 „	24 „
3-ik	„	„	„	„			331 „	09 „
4-ik	„	„	„	„			454 „	96 „
5-ik	„	„	„	„			586 „	26 „
6-ik	„	„	„	„			725 „	44 „
7-ik	„	„	„	„			872 „	97 „
8-ik	„	„	„	„			1025 „	35 „
9-ik	„	„	„	„			1195 „	11 „
10-ik	„	„	„	„			1370 „	82 „
11-ik	„	„	„	„			1557 „	07 „
12-ik	„	„	„	„			1754 „	49 „
13-ik	„	„	„	„			1963 „	74 „
14-ik	„	„	„	„			2185 „	56 „
15-ik	„	„	„	„			2420 „	69 „

16-ik	évben	a	tőke	és	kamat	2669 „	93 „
17-ik	„	„	„	„		2934 „	13 „
18-ik	„	„	„	„		3214 „	18 „
19-ik	„	„	„	„		3511 „	03 „
20-ik	„	„	„	„		3825 „	69 „

azaz háromezer nyolczszázhuszonöt forint és 69 kr Mely összegnek évi 6% kamata tészen 229 frt 54 krt. S ha a tőke az alapszabályok értelmében más módon is gyarapittatnék, megkettőztetett eredmény éretnék s az évi jövedelem 4 - 500 frt lenne. Hasonló módon ha 200 tagu egyesület 20 év alatt csak 230 frt kamat jövedelmet tudna felmutatni, akkor egy 600 tagu egyesület 690, sőt 7—800 frt jövedelemmel is rendelkezhetne; a mi majdnem felér egy lelkész évi fizetésével. Igy meg lenne váltva a kepe s az egyháztagok felmentetnének az egyházi adozás alul, 36 éves korukban, ha 16 tól 36-ig évenkint 52 krt. fizetnének az egyház pénztárába.

Hasonló módon lehetne alakitani egy „Dávid Ferencz *fillér*-egyesületet“ is, a „Gusztáv Adolf egylet“ mintájára, melynek az egyetemes unitárius egyháznak minden 16 éven felüli tagja (kivéve a szegényeket) kötelező tagja lenne, s annak jövedelméből segélyeztetnének a szegényebb egyházak.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Junius.

1. — 1557-ben Tordán hozatott az az országgyülési végzés, hogy kiki azt a vallást követhesse, a melyet akar.

2. — 1579-ben Dávid Ferencz a Fejérvárt tartott gyülésen fogságra itéltetett.

3. — 1592-ben a tordai zsinat meghagyja a papoknak, hogy egy zsinatról is el ne maradjanak, első esetben 3 frt, másodikban 6 frt büntetés vagy elmozditás terhe alatt. — 1886-ban nyittatott meg az angol unitáriusok középülete „Essex Hall“. —

4. — 1684-ben Márkos Dániel a dézsfalvi zsinaton püspökké választatott.

8. — 1888. Mh. Clarke Freeman Jakab ámérikai iró és lelkész.

11. — 1633-ban mh. Crellius János tudós lengyel unitárius iró. — 1864-ben mh. Sebes Pál tordai igazgató.

12. — 1808-ban sz. Pákei Lajos egyh. gondnok Kolozsvárt.

13. — 1725-ben az Egyh. Főtanács megrendeli, hogy a szülők is adjanak fizetést a tanitóknak. — 1860-ban alapittatott az udvarhelyköri gyámolda. — 1869-ben tartatott Budapesten az első unitárius istentisztelet.

14. — 1598-ban Kolozsvárt zsinat tartatott.

15. — 1873-ban volt az amerikai, angol és magyar unitáriusok első közös gyülése Budapesten.

16. — 1726-ban a szováti zsinaton meghatároztatott, hogy a püspök és esperesek tartoznak hivatalukat minden zsinaton letenni.

17. — 1724-ben az árkosi zsinaton alapittatott meg az unitárius egyház közpénztára gyüjtés utján

18. — 1738-ban a szentbenedeki zsinaton meghatároztatott, hogy a hivatalba lépő papoknak diploma (confirmatoria) adassék.

19. — 1659-ben Bedő Pál dicső-szent-mártoni zsinaton püspökké választatott. — 1738-ban a Főtanács meghatározta, hogy az urvacsarora vétel ideje a Szent-Mihálynap előtti vasárnap legyen.

20. — 1701-ben a székely-kereszturi zsinaton iratott alá az a kérő levél, mellyel az erdélyi unitáriusok Dimény Pált Hollandiába kéregetni küldötték a kolozsvári nagy égés után. — 1767-ben Ar.-Rákoson zsinat tartatott.

21. — 1727-ben az almási zsinaton egyházi beszédet tartott Szentábrahámi Mihály. — 1786-ban a nagy-ajtai zsinaton püspökké választatott Lázár István.

23. — 1593-ban Tordán zsinat tartatott, — 1715-ben Désfalván zsinat tartatott.

25. — 1811-ben az unitárius egyház folyamodik az ország rendeihez el vett javai kárpótlásáért.

26. — 1666-ban a lengyel unitáriusokat számüzték. — 1773-ban volt Agh István püspöknek nevezetes beszélgetése József császárral. — 1802-ben Toroczkón zsinat tartatott.

27. — 1772-ben meghalt Kénosi Töser János tordai igazgató és iró. — 1869-ben az unitárius egyház a nevéből az „erdélyi“ jelzöt kihagyta s meghatározta. hogy „Magyar unitárius egyház“ elnevezés használtassék.

29. — 1861-ben Tordán zsinat tartatott.

30. — 325-ben tartatott a niceai gyülés. 1619-ben Tordán zsinat tartatott.

Boros György.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK. -E-

— **Egyházszervezetünk** 1873-ban revidiálás alá vétetett volt és az akkori egyh. fő Tanács az egyházközségek szervezetét megállitotta. — A jelen évi főtanács elébe „az egyházköri közgyülés“ a „zsinati és egyh. főtanács s egyh. képviselő Tanács“ szervezete fog kerülni. Az E. K. Tanács a Ker. Magvető VII. köt. 304. s következő lapjain közölt javaslatot vette alapul s némi módositással az egyh. körök elébe fogja terjeszteni.

— **A Manchester College** Oxfordban kiadta az új intézet megnyitó ünnepélye lefolyását egy rendkivül diszes könyvben, a mely az összes beszédeket s ezek között az E. K. Tanács s a főt. püspök ur üdvözlő levelét és Csiffó Salamon lelkésznek az ünnepélyen tartott beszédét tartalmazza.

— **Végh Mátyást**, lapunk kedvelt dolgozótársát a vallás és közoktatási minister ur kinevezte a fogarasi áll. polg iskolához igazgatónak Ennek az előléptetésnek őszintén örvendünk s gratulálunk

— **A szentgerliczei** unitárius egyház történelmét jelenlegi lelkésze Ürmösi Kálmán, megirta nagy utánjárással és gonddal s a „Keresztény Magvető“-ben már megjelent az első rész.

— **A t. lelkész urak** sziveskedjenek a Kossuth emlékünnepélyen tartott beszédjök alapigéjét beküldeni junius 15-ig, mert az utolsó közlemény a jövő számban jelenik meg.

— **Mátyás király szobra Kolozsvárt.** Négyszáz esztendő mulasztását maholnap helyrehozza Kolozsvár város azzal, hogy szobrot emel a nagy királynak, hollós Mátyásnak, a ki itt született. Mint magyarokat lelki öröm telt el, hogy saját zsebünkből, saját lelkesedésünkkel megteremthettük hozzá a pénzalapot Mint polgárok, büszkének érezzük magunkat, hogy hazánk szülöttei pályáztak a dissőségért és a versenyt fényesen megállották. Mint unitáriusoknak, örömünkre válik, hogy a szobor eszméjét Nagy Lajos tanár penditette meg. Az első jutalmat (4000 korona) Fadrusz János fiatal szobrász nyerte el.

— **Nyilt levél.** T. Szerkesztőség! Az Unitárius Közlöny jelen évi 4-ik számának „egyleti élet és munkásság“ czimü rovatában a D. F. Egylet keresztturköri fiókjának febr. 28-án Szent-Ábrahámon tartott felolvasó gyüléséről **i. r.** aláirással egy közlemény jelent meg, a mely a Sz.-kereszturi unitárius egyházkörben 1884. óta fenálló dalkörre nézve rosz akaratu sértést foglal magában. A közleményben ugyanis ez áll: „A dalkör tagjai nem jelenhettek meg, mivel saját pénztáruk gyarapitására a korondi fürdőre egy nagyszabásu concertre készülnek.“

A közlemény ezen passzusával szemben a dalkör ezennel kijelenti, hogy ez a dalkör tagjaira nézve egy „nagyszabásu“ gúnyolódás, a nyilvánosság előtt pedig egy „nagyszabásu“ valótlanság.

Hisz a felől kezeskedünk, hogy **i. r.** is jól tudta és tudja, hogy a dalkör ez évben semmi néven nevezhető concertre nem készült, nem készül és az soha senki előtt szóba sem jött. De hát **i. r.** még Szent-Ábrahámon megigérte, hogy a dalkört valami módon megleczkézi s ezen czélból — ugy látszik — e közleményt főzte ki. Bizony mondjuk, rosz akaratu koholmány!

És gunyolódás, mert ugy tetszik, hogy **i. r.** ezen közleményben azt akarja kifejezni, mintha a dalkör tagjai szivesebben jelennének meg egy „saját pénztáruk gyarapitására“ rendezett concerten, mint egy közérdekü ünnepélyen. Ezt pedig a dalkört ismerő, józan értelmü ember jó akaratulag nem állithatja.

Ez ellen önérzettel tiltakozunk. Az köztudomásu dolog, hogy ezen dalkört annak tagjai valóságos áldozattal tartották és tartják fenn és hogy nagy készséggel jelentek meg még minden illetékes ünnepélyen és akartak megjelenni oly ünnepélyeken is, a hová nem hivták, mint a dicsőszentmártoni és toroczkói zsinatokon is. — Ott voltak és közremüködtek a Siménfalván tartott D. F. egyleti gyülésen s hogy Szent-Ábrahámra némely tag eljöni nem tudott, abban legyőzhetetlen akadályok: a sz.-udvarhelyi ugyanazon napi országos vásárnap, családi betegség és az évi szokásos egyházköri vizsgálat voltak, nem pedig hütlenség.

A dalkörnek Tordátfalván 1894. évi április 26-án tartott gyülése határozatából. Enlakán, 1894. május hó 16-án

Kozma Dénes,
dalköri elnök.

Győrfi Ferencz,
dalköri karvezető.

Ezen nyilatkozathoz a magunk részéről csak annyi hozzáadni valónk van,

hogy mi a tudósitást jóhiszemüleg közöltük, mert tudositónk megbizhatóságában nem volt okunk kételkedni. Szerk.

— **Özv. Ferenczi Mózesné** Füzi Krisztina máj. 28-án élete 80-ik évében rövid ideig tartó szenvedés után meghalt. Kegyes, buzgó, jó nő volt, ki mig testi ereje engedte, az Ur házában lelte lelki gyönyörüségét. Leányán özv. Wéber Sándornén kivül unokái, rokonai és legközelebbről testvére, özv. Kriza Jánosné gyászolja. Legyen pihenése csendes, emléke áldott!

— **Márkos Ferencz papjelölt** tordai iskolafőnök ápril 20-án meghalt. Papnak termett, jó igyekezetü, nemes törekvésü és humanus érzelmü ifju volt. kire szép reményekkel tekintettünk. Szemeink előtt hervadt el egy pár év alatt. Jóravalóságát azzal is bebizonyitotta, hogy halála előtt egy pár hónappal bejött Kolozsvárra, hogy utolsó vizsgáit letegye. Szülői, tanárai és jó barátai részvéte kisérte korai sirjába!

— **Halálozás**. Kecskeméti Eleket, kolozsvári egyházközségünk buzgó egyházfiát sulyos veszteség érte fia Lajos halálával. — Dr. Veres Lajos városi orvos hét éves kis leánya Anna, szülői mély bánatára, meghalt május 29-én. Vigasztalást kivánunk a megszomorodott szülőknek. — Szakács Istvánné, néhai Szakács István ev. ref. csperes özvegye, meghalt máj. 21-én 76 éves korában. Nagy számu család gyászolja. Nyugodjék csendesen.

— **Egy hasznos könyv**. Kocsi Károly „Községi faiskola“ czimü könyve második kiadása éppen most jelent meg, fia Kocsi Andor kiadásában; gyümölcstenyésztő kertészeknek, birtokosoknak, papoknak és tanitóknak kiválóan hasznos könyv, mert értelmesen, röviden, jó magyarsággal megtanit a faiskolai munkálatokra: a párositás, nemesitás, szemzés módjaira, megismerteti a fák ellenségeit, megmondja, milyen fákat szaporitsunk. Ára 1 frt 50 kr. A legmelegebben ajánlhatjuk.

— **A Magyar Mese és Mondavilágból**. Benedek Elek nagy meseválalatából, melyet áz Atheneum a mesék szépségéhez méltó kiállitásban bocsát közre, megjelent a 8—9-ik füzet. Minden két hétben megjelenvén egy füzet, bizvást remélhető, hogy az ezeréves ünnepre teljesen kész lesz a valóban nagyszabásu münka, mely a magyar nép ezer évi meseköltésének a legjavát fogja tartalmazni, megirva azon az eredeti mesemondó hangon, mely egyedül csak a Benedek Elek sajátja. Nem lehet elégszer hangsulyoznunk, hogy ez a könyv egyetlen iskolából s egyetlen gyermekes házból sem hiányozhatik. A magyar népmese gyüjtemények bármily érdekesek is, tudományos szempontból, nehezen lehet adni a gyermek kezébe, mert egyfelől megzavarja az ismeretlen tájszavak nagy tömege, másfelől meg a gyüjtők nem is vehették figyelembe a pedagogiai szempontokat A Benedek által ujra irt népmeséknek abban van a nagy erejük és becsük, hogy irodalmi formában igazi népmese hatását teszik s a mellett gondosan vannak készitve a hátborsóztató rémes dolgok s óvatosan kikerül minden olyast, a mi a gyermeki lélekre káros hatással lehetne, a nélkül, hogy e miatt a meséket megfosztaná népies karakterüktől. A Magyar Mese- és Mondavilág 50 füzetre van tervezve s egy füzet ára 25 kr.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Kiváló kedvezmény. Az Unitárius Közlöny uj előfizetői (1 frt 20 kr.) és a Dávid Ferencz egylet uj tagjai (1 frt) abban a kiváló kedvezményben részesülnek, hogy a mikor az illető dijat befizetik, az Unitárius Közlöny f. évi összes számait (Kossuth arczképével) s azonkivül ingyen kapják meg Ferencz József, unitárius püspök, Dániel Gábor főgondnok, Orbán Balázs és a budapesti templom képe közül a tetszés szerint választott kettőt. A képek fogyatékán vannak.

A sz kereszturi fiókegylet t. tagjait kérem, hogy hátralékban levő tagdijaikat a köri közgyülésre sziveskedjenek behozni, hogy ott beszedhessem. — Martonos, május 20. Gábor Albert pénztárnok.

Lapunk jelen száma a nagyterjedelmü értesitő miatt késett.

Több közleményt is kénytelenek voltunk kihagyni az actualis érdekü czikkek miatt.

Kriza Jánosné tiszt. elnökünk képét csak a jövő számban adhatjuk

„Értesités“ a tagoknak és előfizetőknek a D. F E. fennállása idejéről, lapunk jelen számának melléklete.

Szerkesztői izenetek. N. D. „Apámnak“. Méltányoljuk a fiui érzelmeket, de nem találjuk közölhetőnek. Még erősödni kell „A bibliáról,“ a Fiatalság Barátjában“ még beválna, de itt csak jól megsimitva, s talán egy-két versszakkal bővitve lehetne használni. Idővel lehet még jobb is! — **B. L.** Várfalva. Elküldöttük.— **K. S.** Széplak A válasz elment az espereshez. Ez okon nem válaszoltam. — **Bétai.** A lap elment s a Válasz is. **V. V.** E.-város. Üdvözlet. Örvendek, hogy beléptél!

Kérelem.

Az alatt a rövid idő alatt, mióta a D. F. Egylet pénzét kezelem, arról győződtem meg, hogy az egylet tagjai, sőt lapjának előfizetői is, sok esetben nincsenek tisztában tartozásaiknak mennyisége felől. Más oldalról némelyek azért panaszolkodnak, hogy díjaik befizetésére nem kapnak semminemü felszólitást, mint ez más egyleteknél szokásos. E kettős szükség pótlására ajánlottam az egylet választmányának, hogy ez *Értesitést* adassa ki. Kérem azért az egylet tagjait, hogy sziveskedjenek ezt megtekinteni s esetleges hátralékaikat kifizetni, hogy az egylet lehetőleg hátrálék nélkül mehessen át a második évtizedbe és ne legyen szükség legalább ez évben névre szóló felszólitásokra.

Ez értesités számadataiba természetesen kerülhettek be hibák s ezeknek a kijavitására bárkitől szivesen fogadok, sőt kérek felvilágositást.

Lényegesebb sajtó hibák ezek: Alsó-Siménfalváról kimaradt László Péter 94-re 1 frtta., Árkosról Göncz Mihály neve után 82—94 helyet 92—94 olvasandó, Boldogfalváról Geréb Sándor 86—91-re 6 frtot fizetett, Budapestről kimaradt Perczel Ferencz előfizető 94-re 1.20 frtal, Derzsről Szathmári Miklós 88—94-re fizetett 7 frtot s az Unitárius ekklésia mint alapitó 10 frtot, Firtos Váraljáról József János 89—94-re fizetett 6 frtot, Homorod-Szt.-Péterről Nagy Gyula 9 frtot fizetett, Karácsonfalváról Nagy Sándor nem alapitó.

Kolozsvárt, 1894. május hó 29-én.

Gálfi Lőrincz.
az egylet pénztárnoka.

TARTALOM: Krisztus és a kovácsmester Végh Mátyás. 97. lap. — A lélek létezése. Dr. Brassai Sámuel. 99. l. — A kepemegváltás. Berki József. 104. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 108. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak 109. l. — Egyleti élet és munkásság. 111. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

Özv. Kriza Jánosné
Füsi Borbála

Az „Unitárius Közlöny" melléklete

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Julius—Augusztus. 8—9. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Viharban.

Kékes barna felhő uszkál fönn az égen,
Napnyugati tájról napkeletre tartva.
A mages égbolton, sivitó vad szélben
Égő villámait tovább-tovább hajtja.
Egy-egy dördülésre reszket állat, ember,
Megtelik a szive kinos félelemmel.

A szitkozódásnak egyszerre csak vége,
Pedig máskor olyan bőven jött az ajkra,
Jó, jó, ha az apa — máskép czélt nem érve —
Büntető ostorát gyermekére tartja.
Igaz marad mindég, *az büntet, ki szeret,*
Az, a ki őrködik gyermekei felett.

A mint nehezedik a felhőnek szárnya,
Lebocsátja egy-egy villamos szikráját,
A zuhogó zápor ömlik a határra —
Még a bűnös sziv is rebegi imáját.
Tí, kik elhagytátok szentelt templomait,
Látjátok: *az Isten imádkozni tanit!*

Nem boszuálló kéz sujt le tircátok,
Az apa gyermekén boszut miért állna?
Hiszen a kik nevét, házát elhagyátok,
Mindenikre jutna egy sujtó villáma.
Habár csapásiban a bal keze ér el,
Kipótolja azt is a másik kezével.

. . . Csak zuhog a zápor, jégesőre válik.
Már is a határnak ugarát szapulja,
Alig-alig szűnik s ha kissé elál is,
Bőszült erejével ujra kezdi, ujra.
S hogy az égi kéznek irgalmát is lássák:
Nem éri egy jég sem a buza kalászát.

És egyszerre, mintha egy titkos ujj intne,
Bedugul az égnek nyitott csatornája,
Ázott buzakalász — ugy tetszik — hogy szinte
Kéjjel fürödik a meleg napsugárba.
Az ad, irgalommal a ki reánk néze,
Békesség jeléül szivárványt az égre.

. . . Most az ajkunk néma, nem tudunk beszélni,
De a sziveinkben hálaforrás támad.
Irgalmad, kegyelmed a gonosz is érzi,
Urunk, nagy Istenünk! *Népesül a házad.*
Ha megnyilik az ajk, majd sokat beszél el:
Nem büntet az Isten mind a két kezével.

Tarcsafalvi Albert.

Az unitárius lelkész helyzete.

Azok a reformok, a melyek most napirenden vannak s az egész országot izgalomban tartják, előbb-utóbb megoldást nyernek. Mihelyt törvénynyé lesz a polgári házasság* s gyakorlatba vétetik a polgári anyakönyvvezetés, a lelkész — ugy szólva — kilépik az állam szolgálatából és lesz az, a minek lenni kell: valódi lelkipásztor. Az átmenet nem lesz valami könnyü, mert a lelkész, mint anyakönyvvezető, hiveinek legfontosabb egyéni és polgári érdekeit tartotta kezében. Hozzá a szülő s a polgár egyaránt teljes bizalommal fordult, mert tudta, hogy az ő anyakönyvében minden hiven és igazságosan van bejegyezve. Ha családi érdek, ha vagyoni örökösödés, ha katonai kötelezettség kérdése forgott fenn, nyugodtan fordultak az ő anyakönyvéhez.

A házasságkötés szép és megható ünnepélyénél a lelkész szerepe felette nagy és hatásos volt. Ezen a családi ünnepélyen ő ugy tekintetett, mint családtag, s mint ilyenhez, főleg az ifju párok különös ragaszkodással voltak és méltán, hisz gyakori esetben csecsemőkoruktól kezdve minden nevezetes életmozzanatnál ott volt, övé volt a főszerep, ő keresztelte, ő konfirmálta, ő oktatta a

*Junius hó 21-én, midőn e czikk már készen volt, a felsőház is elfogadta a polgári házasságra vonatkozó törvényjavaslatot.

vallásosságban, ő erősitette meg a hitben, tehát egészen önkénytelenül is tőle várták az áldást, midőn önálló élethez fogtak, házasságra léptek.

Távulról sem akarjuk azt a gondolatot ébreszteni, hogy az uj anyakönyvvezető vagy esketö nem lesz megbizható egyén és pontos hivatalnok. Arról az állam közigazgatási kormánya bizonynyal gondoskodni fog, de ismerve népünk conservativ természetét, tudjuk, hogy a visszahatás nem lesz elkerülhető.

A nép bizalma egyelőre ingadozni s a lelkész befolyása, tekintélye és jövedelme pedig csökkenni fog. A nép nehezen fogja megszokni, hogy a házasságkötés olyan polgári úton és ott a polgári hatóság előtt menjen véghez, a hol más ügyesbajos dolgokat végeznek. A lelkész, befolyásának egyik kiváló módját elszalasztja s ennyiben hiveivel való érintkezése s tehát tekintélye is némi részben csökkenni fog.

No de ezzel szemben megnyugtatásul szolgál, hogy a papi gondra, a szószéki és tanitói munkák végzésére több ideje és nagyobb függetlensége lesz.

Valóban azt kellene mondanunk, hogy éppen a lelkészek érdeke kivánja, hogy az anyakönyv vezetése, e külömben is polgári hivatalnoknak való foglalkozás alól felmentessék. Nemde nem lehetne-e azt mondani, hogy azok a negyed évi, vagy évi jelentések, a melyeket a polgári hatóságnak be kellett szolgáltatni, nem fértek össze a lelkészi tekintéllyel?

Nem lehetne-e elhinni, hogy a válóperek az egyöntetü polgári törvényszékek előtt egyöntetübb eljárásban részesülnek, mint a sokféle egyházi szék előtt részesültek. De az előtt a tény előtt sem szabad szemet hunyni, hogy ennek a jognak sok olyan előnye volt a melynek elvételéért méltán követelhetnek recompensatiot az illetők.

Az ilyennemü kérdéseket sokáig lehetne vitatni, de a vége is csak az lenne, hogy az unitárius lelkész örömest tette meg azt a szolgálatot, melyet az állam és hivei érdeke megkivánt s megtenné ezután is, a nélkül, hogy e miatt másnemü lelkészi teendőiben nagyobb hiány lenne észlelhető, mert az eredmény rendesen nem a munka sokaságától, hanem attól a buzgalomtól és lelkesedéstől függ, a mellyel azt elvégezzük.

Minthogy a helyzet ebben a tekintetben, de sok másban is meg fog változni, készülnünk kell előre és számot kell vetnünk az új helyzettel, melynek először is negative lesz érezhető a hatása éppen a lelkészekre. Mert a lelkészek az esketés, anyakönyvvezetés s papiszéki biráskodás czimén eddig kapott jövedelemmel megrövidülnek. Lehet-e ezt figyelmen kivül hagyni egy ilyen országos miveletnél? Nézetünk szerint nem, mert bár igaz, hogy

a mire nem fognak megszolgálni a jövőben azért fizetést sem huzhatnak. Ez elméletileg lehet igy, de gyakorlatilag ugy áll a dolog, hogy ezen a czimen mindenik lelkész már a meghivó levelében igéretet kapott, azt élvezte is, mondjuk mint ősi jogot, a miből, kárpotlás nélkül, alkotmányos úton nem lehetne megfosztani.

Midőn az állami kárpótlást sürgetjük, ugyanakkor a legmelegebben ajánljuk az egyházi gondoskodást is. Ennek főleg két módja van. Első helyen kell hogy gondoskodjanak magok *a hivek*, a kiknek szolgálatában állanak a lelkészek s az egyházak. Elismerjük, hogy az ujabbi időben némelyik egyházközségünk egész lelkesedéssel fogott hozzá a fizetés rendezéséhez, a mi egyet teszen a kepe megváltásával. De azt is hozzá tesszük, hogy ez az irányzat még nem olyan általános, a milyen lehetne, s csak itt-ott van összekötve a hivek külön áldozataival, mert másutt az egyházközségek vagyona adja a fedezetet. Legyen ugy! Mi annak is teljes őszinteséggel tudunk örvendeni, ha hiveink a közvagyont ugy tudják gyümölcsöztetni, hogy abból önmágokat a rendszeres kepefizetés alól felmentsék, de a hol ez a mód nincsen meg, ott ugy a magok, mint belső embereink s különösen pedig szent vallásunk érdekében teremtsenek önálló független állást a lelkészek számára. Mihelyt bekövetkezik az az idő, hogy lelkészeink anyagi nagyobb gondok nélkül végezhetik teendőiket, mindjárt más lendületet veend egyházi életünk is.

Én is tehát sürgetem a takarékos gyüjtést a kepemegváltásra s ennek az érdekében ajánlom főleg lelkészeink figyelmébe a kedves emlékü Kovácsi Antal tervezeteit(Unitárius Közlöny I. 134. 219., II. 27., III. 76.) melyekben valóban sok megfigyelésre méltó van.

Második helyen gondoskodhatnak az ilyen czélu alapitványok. Az Egyh. Fő Tanács évi jelentéséből ismeretes, hogy évenkint egyházak és lelkészek is tetemes segélyben részesülnek. Ezek a források jóltevőink kegyes jó indulatából a jövőben még növekedhetnek, de az egyéni buzgóság és törekvés alól egyetlen egyházközséget sem mentenek fel. A „segits magadon s az Isten is megsegit“ elvét nem szabad feladnunk mert a hol nincs áldozatkészség, ott nincs élet.

Az egyház a maga közvagyonával általánosabb közczélokat kellene, hogy szem előtt tartson. Szerintem az egyházközségek, a magok körében önmagokra, az egyház a maga körében, az előtte álló nagy és magasztos eszmének az érdekében kellene hogy müködjenek. Látom s tudom, hogy szegények mindig lesznek mi közöttünk, a kiknek szükségök lesz segélyre, de törekvésünk még is az kell hogy legyen, hogy az egyház egyeteme az általános egyházi és vallási missiora, a közép és felső iskolai neve-

lésre, s végül vallásos elveinknek irodalmi uton való mivelésére és terjesztésére gondoljon.

Ezek a kérdések eddig is megvoltak, de most, midőn nagy állami reformok küszöbén állunk, jó lesz közelebbi megfontolás alá venni.

Boros György.

Özv. Kriza Jánosné.

Sok sok nemzedék unitárius diák, vagyis az azokból felnőtt már őszülni is kezdő férfiak serege mondhatná meg, ki az a matrona alak, a kit mellékelt képünkön bemutatunk. Tudjuk, csaknem érezzük hány sziv fog megdobbanni örömében, midőn meglátja azt a jóságos anyai arczot, a melyet a költő püspök Kriza János a legszebbnek tartott.* A tanuló és a szegény mindig támogatást nyert tőle, hej pedig nagyon sokszor neki is lett volna szüksége arra.

Az utóbbi években, mióta két unokája s gyermekei: Lenka, Kovács Jánosné és fia Gyula meghaltak, teljesen visszavonult a nyilvános szerepléstől, csupán árva unokáinak szentelve minden gondját és erejét. Az utóbbi időben lelkileg is, de testileg is nagyon sokat betegeskedett. Vigasztalást nagyszámu tisztelői részvéte és serdülő unokái nyujtanak.

Életéről nem szándékozunk részletesen irni, a helyett közöljük Szász Béla tanár költeményét, melyben oly megkapó hűséggel van leirva sok megpróbáltatása:

Özvegy fohásza.

Oh mely titokzatos, Uram, tanácsod,
A mely körültem már oly sok sírt ásott,
Hogy köny-fátylamon át bármerre nézek:
Mindenfelől rémít a bús enyészet . . .

Hány szép remény, óh hány! biztatott egykor,
Mint a virág a fán szép kikeletkor —
Mig egyszer kései dér jön váratlan,
És a virág lehull elhervadtan.

Óh! mely büszkén néztem én daliámat!
Hivén, hogy ilyen több soha se' támad —
Milyen fényes jövőjére gondoltam,
S egyszer csak hozták — jaj Istenem! — holtan!

* Az arczképet Kovács János tanár úr, Kriza Jánosné veje, volt szives lapunknak ajándékozni. Köszönet érette.

— És egymást, ah! milyen hiven szerettük,
Mióta kezeink' egymásba tettük,
S rögös útunkon víva, együtt járva —
Ö elbukott, s én élek, mint egy árva . . .

Aztán, két unokámat, tettük sírba,
Édes jó lányommal még együtt sírva,
Mig ő is elszállt, egy szép holdas este,
Hogy, kik előre mentek felkeresse . . .

Szivem szeretti közül maradt egy még,
Boldog frigyünkből ki első szülemlék,
De ő is, hajh! mint korhadt rom elomlott,
S én majd hogy nem már egymagam bolyongok!

Nagy Isten, oh! vess végett haragodnak,
Megtört szolgáló lányod' el ne hagyjad,
Hogy, kik az enyémek közzűl még élnek,
Azokban és azoknak, oh, hagyd éljek!!

Szász Béla.

Tolsztoj vallomásai.

Egy modern apostolt akarok megismertetni saját vallomásai alapján az Unitárius Közlöny olvasóival, kit iró- és kortársa Turgenyev a legnagyobb európai irónak nevez. „*Vallásom*“ czimü müve vallási és társadalmi tárgyu és iráuyu müvei között első s bevezető a többihez. Ez a müve belső vallásos életének, tépelődéseinek történelmét adja. Szenvedélyes ifju kort élt át; egyetemi tanulmányai bevégzése után katonatiszt lesz, azután bejárja a müvelt nyugatot; regényeket ir, melyekben társadalmi kérdések fejtegetésével foglalkozik. Később a socialismus hullámai magokkal ragadják s most életének estéjén felhagy a regényirással s tudományát s bonczoló eszének és akaratának minden erejét philantropi müvek létesitésére áldozza.

Ez a müve kétszeresen érdekelhet bennünket. Azt az elutasithatatlanul előtolakodó kérdést veti fel, hogy *mi értelme van az életnek?* Nem háborgattak-é minket is ily kérdések akárhányszor? Pedig ő boldog családi életet él, nagy vagyonnak ura; minden kellék meg van, a mi a közönséges felfogás szerint az élet boldogságára szükséges. Épen ez a körülmény mutatja. hogy ez olyan kérdés, a mely minden gondolkodni szerető ember lelkében fel-feltünik s feleletre vár.

A kérdést tehát nem ő vetette fel először; megtaláljuk azt már Bölcs Salamonnál, s az új időkben Schopenhauernel. Nem is

ez az ő érdeme, hanem az az igazság utáni nemes, őszinte, csaknem lázas törekvés, eljárásának az a kiméletlen következetessége, az a kedves őszinteség, melylyel kételyeit, tévedéseit elénkbe tárja s általában tépelődő lelkét rajzolja. S ez nem kis érdem, ha meggondoljuk, hogy oly országban él és ir, melyben veszélyes dolog kimondani, a maga igazát, melyben a törvény az uralkodó egyháztól való elszakadást büntetéssel sujtja. Ám gondolkozzanak s itéljenek akárhogyan mások Tolsztojról, mi kimondjuk, hogy ő teljes mértékben megérdemli szeretetünket, vonzalmunkat.

Tolsztoj — a mint maga irja — az orthodox orosz hitben neveltetett. Midőn 18 éves korában odahagyta a 4. semester bevégzése után az egyetemet, nem hitt semmiben, a mire az előtt tanitották. 15 éves korában kölcsészeti munkákat kezdett olvasni az eredmény az lett, hogy nem tagadta ugyan Isten lételét, de nem tudta magának elképzelni.

Később irni kezdett. A költészet és fejlődés jelentőségéről erősen meg volt győződve; ez volt ekkor az ő hite s ő e hitnek pásztora. Belátta csakhamar, hogy irótársaival együtt tanitani akarja embertársait, a nélkül hogy maguk is tudnák a mit tanitanak.

Párisban egy kivégzés végignézése meggyőzte arról, hogy hite a haladásban csak babona volt. E pontnál már észrevehető a későbbi socialista müködésének a csirája. Belátta, — nem eszével, hanem egész lényével — hogy semmivel sem tudja igazolni.

És azután folytonos irói munkálkodása közben évek mulva egészen önkéntelenül keletkezik benne a kérdés: „Mi értelme van hát az életnek?“

És a tudományhoz fordul feleletért. Áttanulmányozza a természettudományok rengeteg birodalmát, megfigyeli a főrangu társadalom életét, a melyben maga is él, átolvassa a régi és új világ összes nagy gondolkodóinak müveit, de a kérdésre kielégitő feleletet sehol sem talál, hanem annál „bámulatosabb gondolatszegénységet“, a tudomány részéről tulhajtott igényeket, a legnagyobb homályt és ellenmondásokat. Határozatlan és homályos felelet az, hogy az élet értelme a fejlődésben s az ebben való részvevésben áll s pedig a tudomány nem tud ennél jobb, kielégitőbb feleletet adni e kérdésre.

Ekkor elfordul a tudománytól, mely amugy sem tudja kielégiteni a lelket. Szeretete, vonzalma, szive sugalmazása az együgyü orosz parasztnéphez vonja, melynek nézetei az életről, halálról, tulvilágról, szóval „*az élet értelméről*“ állandóak s változatlanok. S most „*értelme dölyfös tévedése*“ után abban nyugszik meg hánykolódásai közben, hogy csatlakozik, ugy mint az orosz nép, *értelme megalázásával* az egyházhoz. Elhatározza, hogy aláveti ma-

gát mindenben az egyháznak, a ceremoniáknak, hogy találja meg végre már a felvetett kérdésre a megnyugtató, kielégitő feleletet, hogy találjan vigaszt és bizodalmat a hitben. S ez kezdetben sikerül is. Azt gondolja, hogy megtalálta már az élet nagy problemájának a megoldását, a mi még senkinek sem sikerült. Látta ugyanis, hogy a nép miliója a maga *hitében* békében él s ilyen kérdések nem hábogatják, sőt e kérdésre „bámulatos világossággal" felelnek életükkel, *hitükkel*. Ám ez a boldog tudat nem tart sokáig. Az ész és hit nemsokára ellenmondásba jőnek egymással.

Rég időtől fogva ugyanis egyszer urvacsorát vett. Az urvacsorát ugy magyarázta, mint Krisztus emlékének megünneplését, a mely a büntől megtisztit s az ő tanai követésére buzdit. De a midőn a lelkész felszólitotta, hogy hangosan és nyilvánosan vallja be, hogy a mit le fog nyelni, Kristus valóságos teste és vére, *„döfést érzett szivében"*. *„Irtózatos követelés* volt ez olyantól, ki nyilvánvalóan soha sem tudta, hogy mi a hit "

Ekkor megint elfordult az egyháztól. Itt végződik vallásos élettörténetének leirása. Egy szép álom fejezi be e vonzóan megirt töredéket. Azt hiszi, hogy ez álom mindent kifejez, a mit átélt.

Azt álmodja egyszer, hogy egy ágyon feküdt, de hánykolódásai közben lecsuszik; csak háta felső részének van támasza, lábai lelógnak, de nem érik a földet. Ekkor körültekint. Egy magaslaton van; alatta egy feneketlen örvény, felette is végtelenség. Ha letekint, a feneketlen örvény irtózattal tölti el; ha *felfelé néz a végtelenségbe,* érzi, hogy lassanként megnyugszik, visszaemlékezik mindenre, a mi történt; érzi hogy most már nem függ, hogy nem esik le, hogy támaszpontja szilárd s *teljes egyensulyban van.* Bámul álmában, hogy e mechanismust, melylyel természetes, megfogható és kétségtelen módon fentartotta magát, eddig nem fogta fel, nem értette meg. Látja, hogy fejénél *egy oszlop áll, melynek nincs alapja;* ebből egy kötél egész egyszerüen; ha ezen fekszik a test középpontja s *felfelé tekint,* szó sem lehet a leesésről.

Mindez világos volt most már előtte. Ő nyugodt lett s mintha hallotta volna, hogy azt modja egy hang: tekints ide!

És felébredett.

Ez az álom magyarázat nélkül is elég érthető. Csak egy pár szavunk van még

Elfordulása az orthodox orosz egyháztól egész természetes. Hiszen panaszait mi is oly jól ismerjük! Az az egyház az *öntudatos* vallásos érzést nem tudja kielégiteni. Feltétlen meghódolást kiván a merev dogmák uralmának. Nem türi a gondolkodás eltérő eredményeit. A tudomány sikereinek nem enged jó szántából, csak kénytelenségből. Melyik az igazi vallásosság? Mi szerintünk nem az, mely megalázkodva megnyugszik hite (?), egyháza nevében a

dogma mysteriumaiban, hanem az, mely a tudomány segélyével kutatja egy elismert, de értelmünkkel meg nem fogható istenség viszonyát az emberhez és természethez.

Ebben az értelemben Tolsztoj bizonyára igazi, mély vallásos kedély. **Gál Kelemen.**

A kepemegváltás.

II. *Tervezet a kepemegváltás tárgyában.*

Unitárius egyháztőke-alapitvány.

Ezen tervezet szerint mindazon unitárius családfők, kik ingatlan birtokkal rendelkeznek, családjuk és birtokukhoz aránylag, tartoznának az egyházközségnek egy bizonyos összegről alapitvány levelet adni, ugy a maguk, mint utódaik kötelezettsége mellett, azon kikötéssel, hogy az alapitó tagok az alapitvány tőkének évenként 5% kamatait tartoznának csak az egyház pénztárába befizetni; a hátralékban maradt kamatoknak befizetését bíróság utján is lehet kényszeriteni; de a tőke az esetben sem mondható föl. Azonban a köteles fél bármikor is lefizetheti az alapitvány tőkét, s azzal megszünne az egyháznak azon czimen adófizetője lenni.

Az igy befizetett tőkét az egyház 6% kamat mellett szintén jelzálogos kölcsönkép adná ki. Az alapitó tagok mindaddig, mig az alapitvány tőkét le nem fizetik, csak 5%-os kamatot fizetnek.

Ha valamely egyházközségben van 100 birtokos család. abból

ha van	4	—	200	frtos	alapitvány,	az	. . .	800 frt.
„ „	8	—	100	„	„	„	. . .	800 „
„ „	8	—	80	„	„	„	. . .	640 „
„ „	10	-	60	„	„	„	. . .	600 „
„ „	15	-	50	„	„	„	. . .	750 „
„ „	20	—	30	„	„	„	. . .	600 „
„ „	35	-	20	„	„	„	. . .	700 „
Összesen	100						. . .	4890 frt.

Ezen összegnek 5%-os kamata 244 frt 50 kr. Későbbi idők mulva pedig, ha az alapitványok befolynának, s jelzálogos kölcsönökben adatnának ki, 6% kamata lenne 293 frt 40 kr. S ehez járulna még a kegyes adományok, végrendeleti adományok, egyéb hasznos vállalatok és a kölcsön magtárak jövedelme, ugy megkettöztetett eredmény éretnék el, s körülbelől lenne az évi jövedelem *5—600 frt.*

Ezen jövedelmet egészitené még a vagyontalanoktól bevá-

randó évi ajánlat is, mely fejenként legalább 50 krban állapittatnék meg.

Hasonló módon emelkednék az eredmény, ha az alapitó családok száma meghaladja a százat, s a család és birtok nagyságához aránylag kötik ki az alapitvány-tőkét. Például:

Polgárdiban minden birtokos család fejenként fizet jelenleg évi ajánlat czimén a lelkész díja fedezésére 1 frtot, mely egy 20 frtos alapitvány évi 5% kamatának felel meg; igy a mely család a hány frtot fizet évi ajánlatot, (tekintettel anyagi állapotára) annyiszor 20 frtról adna alapitvány levelet. S ha ez évi ajánlatokból eddig befolyt 200 frt, az éppen 4000 frt tőke 5% kamatának felel meg.

A vagyontalanok itt is 50 krt évi ajánlatot fizetnek fejenként.

Az egyházi kölcsön-magtár évi jövedelme is már 300 frt körül jár, mely összeget az évi ajánlatok összegéhez számitva meg kapjuk azon összeget, mellyel a kepe megváltható. — Tehát szem előtt kell tartani ama közmondást: „iparkodj és segics magadon, az Isten is ugy segit meg!“

Berki József földész.

A biblia szerepe Kossuth temetésekor.

(Második közlemény.)

Dán. 12. r. 3. *A bölcsek fénylenek, mint az égnek fényessége és a kik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok örökkön örökké fénylenek.* Györfi Ferencz Szt.-Mihály.

Ütő Béla Alsó-Rákoson és Gál Elek Vadadban ugyanezt használták.

Siralm. 5. r. 16. *Elesett a mi fejünknek koronája.* Vass István, Szt.-Péter.

Péld. 11. r. 4. *Az igazság kiragad a halálból.* Nagy Sándor, H.-Karácsonfalván.

Luk. 21. r. 27—28. *Meglátjátok őtet eljőni, felhőben, hatalommal és nagy dicsőséggel, s mikor ezek lesznek nézzetek fel, emeljétek fel a ti fejeteket, mert elközelgett a ti váltságtok* Siménfalvi György, Toroczkó-Szt.-Györgyön.

Ezekiel. 45. r. 16. v. *E földnek minden népe köteles legyen erre az áldozatra.* Ferenczi Áron, Medesér.

Ez ember igazat szólott és nemzetségéért harczolt. Gvidó Béla, Szőkefalva.

Máté 13. r. 43. v. *Az igazak fénylenek, mint a nap.* Nagy Dénes, B.-Körispatak. Dézsi Mihály, Szováth.

Néh. 5 19. *Emlékezzél meg rólam Istenem és mindazokról, a mellyeket én e néppel cselekedtem.* Dombi János, Homoród-Szt.-Márton.

Shakespeare. Julius Caesar III. felv.

Temetni jöttem Caesart és nem dicsérni.
A rosz, mit ember tesz túl éli őt
A jó gyakorta sirba száll vele. Józan Miklós. Oxfordban.

Móz. 37. r. 78. *Mózes pedig százhusz esztendős vala, mikor meghala: nem homályosult meg az ő szeme, sem el nem fogyatkozott az ő ereje. És siratták az Izrael fiai Mózest harmincz napig.* Székely László, Csegez.

Dan. 12. 3. . . . *A kik sokakat az igazságra visznek, miként a csillagok örökkön örökké fénylenek.* Gál József, Recsenyéd.

Kisgyörgy Sándor, Vargyas, ugyanezt használta.

1. Móz. 49. 29. *Mivel én az én népem közé számláltatom, temessetek engem az én atyáimmal egy helyre.* Vári Albert, Kénos.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Julius.

1. — 1636-ben Deésen országgyülés volt, melyen a magyar és német unitáriusok között fenforgó viszálkodás megszüntettetett. — 1825-ben alapitotta bölöni Farkas Sándor hét társával a gondoskodó társaságot. — 1866-ban Benczédi Gergely kolozsvári tanárrá választatott.

2. — 1579-ben Dávid Ferencz elitéltetése és fogságba vitele után Kolozsvárt zsinatot tartott Blandrata, melyen az új hitvallást megkészitették s aláirták. — 1606-ban a tordai zsinaton meghatároztatott, hogy zsinat minden évben tartassék és pedig váltogatva Kolozsvárt és Kereszturt. — 1861-ben a tordai zsinaton Kriza János püspökké választatott.

4 — 1592-ben meghalt Hunyadi Demeter püspök. — 1771-ben Agh István unitárius püspök a kolozsvári egyetem felállitása tervéhez azt javasolta, hogy a négy vallásból legyen kinevezve tanár és tanittassék theologia is. — 1812-ben választatott meg Körmöczi János püspöknek.

7. — 1540-ben született János Zsigmond Budán a királyi várpalotában.

8. — 1618-ban Ádámoson zsinat tartatott.

11. - 1791-ben az unitárius egyház folyamodik elvett javai kárpótlásáért

13. — 1579-ben Hunyadi Demeter püspökké választatott.

15. — 1605-ben Tordán zsinat tartatott. — 1635-ben halt

meg hidvégi Mikó Ferencz. — 1638-ban öt kolozsvári polgár vagyon és fejvesztésre itéltetett a szombatosság miatt.

16. — 1792-ben tétetett le a kolozsvári templom alapköve. Lázár István püspök mondott alkalmi beszédet.

17. — 1603-ban Brassóban esett el Székely Mózes unitárius vallásu fejedelem.

19. — 1638-ban Császár István száz-embert (centumpater) Deésen elitélték és a perengér alatt 60 pálczát verettek rá, mivel azt mondotta, hogy a Háromságot Niceumban és Konstantinápolyban koholták.

21. — 1605-ben Bocskai István fejedelem az 1603-ban az unitáriusoktól elvett s a jezsuitáknak adott kolozsvári óvári kollegiumot és a piaczi templomot az unitáriusoknak visszaadta.

22. — 1693. ürittetett ki császári rendeletre az unitáriusok óvári iskolája s a mellette levő ev. ref. templom a róm. katholikusok számára.

26. — 1755-ben Szentmártoni József minden könyvét a kolozsvári főiskolának hagyta. **Boros György.**

Az unitárius főiskolai ifjuság lapjából.

Ha ő enyém volna.

Ha ő enyém volna,
Mi volna az enyém?
Minden, a mi csak van
A föld kerekségén.

Ha ő enyém volna,
Mi volna az enyém?
Minden, a mi nincsen
A föld kerekségén.

Simonffi Márton,
II. papnövendék.

Hogy . . .

Hogy enyémnek mondjam,
Keblemre öleljem
Vesztett boldogságom
Hogy ujra fölleljem
Sohasem érem meg!

Hogy csókba fürösszem
Bibor piros ajkkal,
Mint fölkelő napot
A pirosló hajnal
Sohasem érem meg!

Hogy más viszi egykor
Fényes esküvőre
S szivem ott találják
Porban összetörve
Azt megfogom érni!

S a mint széttört szivem
Nevét fogja verni;
Előtte halok meg,
S nem fog megismerni
Azt megfogom érni.

Barabás József,
VIII. oszt. tanuló.

A torda-aranyosköri fiók-egyletből

A D. F. Egylet torda-aranyosköri fiók-egylete első nyilvános felolvasó gyülését f. hó 24-ikén tartotta Tordán, melynek lefolyásáról a következőkben számolok be az Unitárius Közlöny olvasói előtt. A gyülés délután 3 órakor kezdődött igen szép számu közönség jelenlétében. Férfiak és nők mintegy 120-an voltak jelen.

A gyülést a tordai daloskör teljesen sikerült éneke nyitotta meg s majd zárta be. Megszoktuk e daloskörről mindig csak dicsérendőt hallani. Jelenben is a daloskör nimbusát emelte. Mély köszönetünket fejezzük ki e helyen is a daloskör tagjainak, kik egyletünk iránti szivességből jelentek meg. Teljes elismerés illeti karnagy Adorján Domokos urat, kinek egyletünk iránti buzgóságáról oly örömest győződtünk meg. Az éneket Csegezy Mihály elnök remek megnyitó beszéde követte. A D. F. E. czélját fejtegetve, a hallgató közönséget szivélyesen üdvözölve a gyülést megnyitottu s felhivta titkár Biró Lajost jelentése megtételére.

A titkári jelentést azért láttuk ez alkalomra szükségesnek, mivel most volt elsőbben szerencsénk a hallgatósághoz ennélfogva hogy mutassuk fel egyletünk keletkezését, eddigi munkálkodásunkat, melyek ismerete után s melyeknek alapján kérhettük a a közönség pártolását. A titkári jelentés után következett alelnök Gál Miklós felolvasása. E felolvasásról csak annyit mondhatunk, hogy méltó volt a felolvasások megkezdésére. Bármily sikerült felolvasások követték is a jövőben, annyi bizonyos, hogy ez mindig az elsők között első helyen fog állani. Reméljük, hogy a felolvasó úr szivességéből e felolvasás vagy a Keresztény Magvető vagy az Unitárius Közlöny hasábjain meg fog jelenni. Ezt követte Barla Erzsi kisasszony teljesen sikerült szavallata A kisasszony kellemes csengő hanggal rendelkezik, mely szavalásra kiváltkép alkalmas, ismeri a jó szavalat feltételeit, melyeket megtartva igen kellemes perczeket szerzett a hallgatóságnak, mely alig szünt meg éljen és tapsokkal jutalmazni a szavalót. Majd Demeter Dénes olvasott fel költeményeket. Demeter úr munkálkodását, költői tevékenységét a Közlöny olvasói már ismerik, azért mostani szerepléséről annyit irunk csak, méltó a többihez. Csak előre! Végül elnök Csegezy Mihály a hallgatóságnak megjelenésükért köszönetet mondva, a tagokat kitartásra buzgitva a gyülést bezárta.

Nem tehetem, hogy az egylet nevében köszönetet ne mondjak elnök Csegezy Mihály urnak, kinek egyletünk iránti fáradhatatlan buzgalma szülte, hogy ha eddig volt is némi aggodalmunk az egylet jövőjét illetőleg, most a legjobb reményekkel tekinthetünk előre.

Mély köszönettel vette választmányunk Tarcsafalvi Albert

úr üdvözlő költeményét. Jól esett lelkünknek, hogy a messzi távolban is érdeklődnek egyletünkért. Köszönjük a „biztatót“ előre!

Várfalva, 1894 május 25.

Biró Lajos,
f.-e. titkár.

Fejtörő.

Betürejtvények.

B éle ç — jó sütemény.
• lm e — tanulónál, ha éles, nagy szerencse.
n é r — sokat használt ércz.
) árid o — a vig mulatságot igy is nevezik.
e le M — természettani elnevezés.

Az első betük felülről lefelé olvasva és a végső betük alulról felfelé olvasva egyik közelebbről elhunyt jeles unitárius férfi nevét adják.

18, 2, 35, 4 — alkalmatlan kis állat.
24, 5, 14, 26, 21, 32 — az okosnak ellentéte.
31, 12, 30, 14, 15 — iráshoz használják.
27, 6, 29, 13, 22, 36, 6 — az ilyet, ha jó, művésznek nevezik.
16, 37, 1, 36, 37 — ma napság sok életnek vet véget.
28, 19, 20, 17 — az anyának mondják a gyermekek.
33, 34, 3, 4, 37 — csuszó és sokszor mérges állat.
11, 9 — kérdő szó.
7, 18, 7, 10, 7, 1 — minden állatnak nélkülözhetetlen.
1—37 szép mondás, melyet minden unitáriusnak tudnia kell.

A megfejtők neveit az „Unitárius Közlöny“ közelebbi számában közöljük. A megfejtések legkésőbb e hó 20-ig beküldendők.

Zóra.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Polgári házasság.** Junius 21-én tétetett az a döntő lépés, a mely a polgári házassághoz vezet A főrendiház 4 szótöbbséggel elfogadta az ide vonatkozó javaslatot. Mint a haladás barátjai mi is örömmel kell fogadjuk ezt a hirt, mert ez egyszersmind a római korhadt várfal ujabb megbomlásának is a hire. Háromszáz év óta mesterkedik a clerikalismus, hogy visszaállitsa azt a korlátlan uralmat, a melyet az előtt gyakorolt, s a kik nem volnának megelégedve a most elért eredménnyel, tulajdonitsák annak a merev dogmának, a mely maga előtt sem állami, sem emberi jogokat nem akar elismerni. Vajjon bekövetkezett volna-e ez a fordulat, ha a kath papság megelégszik azzal a mije van s nem igyekezik a „rervesalisokkal“ halászni a hiveket

— **A d.-szt.mártoni** unitárius egyházközségben f. év jun. 3-án tartotta székfoglaló- és beköszönő beszédét Gvidó Béla küküllő-köri esperes és volt szőkefalvi pap. Az egyháznak most egy régen óhajtott vágya teljesedett be. Gvidó Béla itt kezdette hirdetni először az életnek igéjét, mint segéd pap. Az elhintett mag

jó talajra talált, kikelt, nőtt, virágzott és gyümölcsöt is megtermett. Az ünnepélyen a dombói unitárius dalkör egyik invocationkat énekelte József Dénes vezetése mellett. Ütő Lajos dombói pap egy emelkedett szellemü beigtató beszédet tartott; s ez után felolvasta a püspöki kinevezési okmányt. A beiktatott. ifju pap és esperes Dávid királynak Salamonhoz az ő fiához intézett ezen szavait: „Légy bátor és erős, és kezdj hozzája, semmit ne félj, és ne rettegj; mert az Ur Isten az én Istenem veled leszen, téged el nem hágy, tőled el sem távozik.“ I. Kron. XXVIII 29. volt programmszerü beszédének alapjául véve. A beigtató pap Ütő Lajos mondott áldást, a szép számmal összegyült hivekre és az uj papra. Az ünnepélyt a dombói unitár. dalkör egy szépen előadott templomi énekkel zárta be. Templomból kijövet a tisztelgések nagy sora következett. Istentisztelet után a papi háznál ebéd volt, melyen először a főt. püspök urat köszöntötték fel. Kiss László.

— **Az unitárius főiskola** ifj. olv. és önképző egylete jun. 10-én tartotta meg évzáró ünnepélyét. Az elnöki jelentést Nagy Lajos elnök tette meg. Az ifjuság a jelen évben is kiváló szorgalommal működött. Kanyaró Ferencz tanár volt védnöke. Evközben felolvasást tartott: Nagy Lajos, az aesthetikai érzék fejlesztéséről; Kovács István „A költészet hatásáról“; Veres Árpád és Barabás József saját költeményeiket olvasták fel; Tóth Gyula „A nőkről“; Vernes István „A szép szemekről“; Ruzitska Lajos „Gr. Andrássy Gyuláról.“ Vitatkozást tartottak e kérdések felett: „Kinek köszönhet hazánk többet Széchenyi, Kossuth vagy Deák Ferenczne k?“ A többség Deák Ferenczet tartotta olyannak, mint a kinek hazánk legtöbbet köszönhet. „Kinek köszönhet többet az irodalom: Aranynak vagy Petőfinek?“ A többség Aranynak adott elsőséget Szavallati nemes versenyeken kitüntek: Simonfi Márton, Kis Jenő, Feldheim Béla, Feldheim Mór és Nagy Béla. Szavallásért díjat nyertek: Nagy Lajos, Péterfi Béla, Feldheim Mór és Tóth Gyula. Pályamunkákkal nyertek: Feldheim Mór, első félévi dolgozat 6 koronát, májusi nagy pályázaton irodalmi dolgozat 10 koronát, latin forditással 6 koronát; Veres Árpád költeménnyel 6 koronát; Barabás József II. félévi prozai dolgozattal 6 koronát, költeménnyel 6 koronát, történelmi munkával 10 koronát; Ruzitska Lajos természettudományi munkával 10 koronát; Nagy Lajos társadalmi és neveléstani munkával 10—10 koronát; Deák Ferencz 4 koronát. A „Remény“ cz. ifjuság által szerkesztett lapnak megjelent 20 száma Az ifj. az év folyamán több ünnepélyt rendezett; igy Jókai M. jubeliuma alkalmával, márcz. 15-én, Kossuth L. temetése napján gyászünnepélyt és évzáró ünnepélyt, melyeken az ifj. énekkar és Apolló-kör is közremüködtek A könyvtár ajándékozás útján szaporodott 20 drb. könyvvel.

— **A budapesti unitárius** egyházközség 1893-ról is kiadta értesitőjét Derzsi Károly lelkész szerkesztésében. Az Értesitő nagyon kedvező képet ad az egyhk. fokozatos és gyors haladásáról. Egy pár adatot átveszünk. Tanköteles volt 96, kik mind tanultak; esketés 52, haláleset 19, áttért hozzánk 121, tőlünk 15, lélek-szám az alakuláskor 1881-ben volt 202 jelenleg van 1366, kik közül budapesti 530. A budapesti egyhk. vagyona: ingatlanban 70.500 frt a mult évinél több 6500 frttal: lelkészi alap 7224 frt m. é. t. 1796 frt; állandó alap: 25111 frt m. é. t. 3131 frt. kepealap: 13335 frt, m. é t. 2806 frt, a három alap együtt: 45660 frt. H.-M.-Vásárhelyt lsz. 557 vagyoa 14361 frt és 4504 frt teher. Mező-Berényben lsz. 163 vagyon 2725 frt, teher 2485 frt. Orosházán lsz. 108 s. lelkész Lőrinczi Dénes. Polgárdiban lsz 270, vagyon 800 frt, teher 5000 frt. Iszkaszentgyörgyön lsz. 26, vagyon 33 frt. Vilonyán lsz. 62, vagyon 252 frt. Magyarladon s környékén is szaporodnak az unitáriusok, az összes lélekszám 2594.

— **Tanfelügyelői jubileum** Az udvarhelymegyei tanitótestület egészen zajtalanul szervezkedett arra, hogy a megye érdemes tanfelügyelőjét, Sándor Mózes kir. tanácsost 25 éves tanfelügyelősége alkalmából meglepje s a megyei tanitóság szeretetéről, tiszteletéről tanuságot tegyen Ha e terv nyilvánosságra jön, a jubbileumból bizony semmi sem lett volna, mert tanfelügyelőnk a zajt, az ünneplést -- különösen ha az reá vonatkozik — egyáltalában nem szereti. De a midőn e tanitótestülethez még az „Erdővidéki tanitótestület“ küldöttsége is csat-

lakozók s megjelent tisztelegni magán házánál, érdemes tanfelügyelőnknek is meg kellett hajolnia a szeretet hatalma előtt. A megyei tanitótestület küldöttségének szónoka Borbély Sámuel igazgató lelkes, meleg szavakkal méltatta érdemeit, a megyei kulturális élet 25 éves fejlődését nevével szorosan kapcsolatba hozva. Majd Zöld Sándor beszélt röviden, kimutatva azt a kapcsot, mely az ünnepeltet az erdővidéki tanitósággal és tanügygyel összefüzi. Mindkét üdvözlő beszédre szeretett tanfelügyelőnk meghatottan válaszolt Ezek után a helybeli iskolák tanári kara tisztelgett. Megemlitendő, hogy a jubiláns nevére „pályadij alap“ czimen 400 koronát meghaladó összeg tétetett le a megyei tanitótestülethez. A tisztelgés végével a jelenlevők gazdag lakomára hivattak meg a jubiláns által, hol Ugron János, a megye derék alispánja is megjelent. Általában elmondhatni, hogy ez ünnepélyt az együttes érzés, a hála és a szeretet tette melegé, lélekemelővé. Sok örömet kivánunk e családban még — a magyar kulturának! s ǂ b.

— **Az illavai hitvalló.** „A mi otthonunk „könyvesházá“-nak ez idei legutóbbi száma viseli e czimet. E jóravaló vállalat, mely a „Luther-társaság“ támogatásával jelenik meg azon dicsérendő czélt szolgálja, hogy az ujabb időben irodalmunkban felburjánzott léha, erkölcsrontó vagy épen a társadalmi rend felforgatását czélzó zugiratok kiszoritásával, hiveinek legalább a téli estvékre vallásos és épületes olvasmányokat nyujtson. A füzetke főalakja Mascinius (Maszny ik) Tobiás evangelikus papi család illavai lelkipásztor. Szereplése a XVII sz. 70-es éveire esik, mely időszak oly szomoruan emlékezetes a magyar prot. egyházra nézve. Tőle nem irhatja, ész meg nem mérheti azon méltatlanságok nagyságát, melyeket a rabokul ejtett prot. lelki tanitóknak ez időben elviselniök kellett. Valóban, elitéltetésnek, gyötörtetésnek, gályarabságnak, a „vértanuság születésének“ kora volt ez. Ezeket élte át M. is; s ezek vannak leirva e nehány lapon hiven, vonzóan. Megvagyunk győződve, hogy ily füzetkék a vallásosságnak, a hitéletnek, az egyháziasság előmozditásának nem kicsinylendő eszközei. S e tekintetben évangelikus testvéreink nemes törekvései csak megszivelendő példa gyanánt állhatnának előttünk is. Egy ily vállalat megindítása a belmissiónak lényeges csatornája volna. A mi pedig a feldolgozandó anyagot illeti e részben bizony egyházunk multja sem szükölködik hálás tárgyakban. S. G.

— **Berde Mózsa** hagyatéka ügyében május hó 30-án Kolozsvárt tárgyalás tartatott, melyen Berde Béla a szóbeli végrendeletet semmisnek nyilvánitotta s kijelentette, hogy mindenben az 1888 évi végrendelethez tartja magát. A budapesti kir. törvényszék a szóbeli végrendelet tárgyában ugyanazon napon döntött és a bünvádi eljárás megindítását kimondotta.

— **Budapesti egyházközségünk** szép haladását egy ujabb ténynyel bizonyitotta be. Segédlelkészi állomást szervezett 800 frt fizetés 200 frt lakbérrel A s. lelkész kötelessége a lelkészi szolgálatokon kivül, a különböző iskolák unitárius növendékei vallásos oktatása és misszioi munkák teljesitése. Lelkész lesz Lőrinczi Dénes II.-M.-Vásárhelyi derék ifju s lelkész. Üdvözöljük a budapesti egyházközséget!

— **„Az Urban atyjafiai.“** Az ötvenes évek absolutismusa ellen folytatott erős küzdelemből egy érdekes episodot emlitünk meg. — A Kolozsvárt székelő unitárius Egyházi Képviselő Tanács hivatalos iratai alá az elnökség ezt irta: „Az Urban atyjafiai“ N. N. püspök, N N. jegyző, mignem egyik tanár figyelmeztette, hogy az egy vonással megtoldva igy olvasható: „Az Urbán atyjafiai“. — Ettől kezdve a mondat szórendje megváltozott s ma is igy iratik: „Atyjafiai az Urban“, nehogy valaki az unitáriusok hazafias érzelmét megbánthassa, miután tudvalevő leg Urbán osztrák kormánybiztos neve Erdélyben nagyon gyülölt vala.

Folytatása a mellékleten.

— **Az Egyházi Főtanács** a f. évben október 28-ik s következő napjain fog megtartatni.

— **Püspöki vizsgálat.** Főt. Ferencz József ur püspöki vizsgálatot fog tartani Toroczkón és Tordán Mózes András lelkész-tanár kiséretében julius 1-én kezdve.

— **Egyházi főgondnokunkat** mlt. P. Horváth Kálmán urat király Ő Felsége bárói rangra és méltóságra emelte. Rendkivül örvendünk ennek a legmagasabb kitüntetésnek, annyival inkább, mivel mi, a kik főgondnokunkat közelebbről ismerjük, mindig valódi főurnak néztük, mert olyan volt minden cselekedete, minden szava és egész jelleme.

— **Uj lelkészek.** A főtiszt. püspök úr Polgárdiba s.-lelkésznek Demeter Dénes papjelöltet nevezte ki. Állomását julius 15-én foglalja el. Jó sikert kivánunk a nagy felelősséggel járó állomáson. — Továbbá még kinevezte Bölönbe tanitónőnek Sükösd Anna okleveles tanitónőt.

— **Orbók** Ferencz p. ü. hivatalnokot a vall. és közokt. minister kinevezte a kolozsvári Ferencz József tudomany-egyetem quaestorává.

— **Az unitárius főiskola** vizsgái éppen most zárulnak be. A papi szigorlatot junius 26-án tették le négyen: József Lajos, Kelemen Árpád, Lőfi Ödön és Nagy Lajos jeles eredménnyel.

Az iskola egész évi főbb mozzanatai közölve lesznek az iskolai Értesitőben, mely julius első napjaiban fog megjelenni. Az érdekeltek figyelmébe ajánljuk, hogy az Értesitőben az eddigi gyakorlattól eltérőleg az érdemjegyek is közölve lesznek, hogy a szülők s a tanügybarátok a tanulókról teljes tájékozást nyerhessenek. Az Értesitőt Boros Sándor igazgató szerkesztette, kinél 50 krért megszerezhető. — A székely-kereszturi gymnasium is a jelen évvel kezdve külön fogja kiadni Értesitőjét. Ez a jelenség annál nevezetesebb, hogy az iskola fennállásának éppen 100 éves fordulójára esik.

— **Tordán** a város s a megye mozgalmat inditott meg egy főiskola létesitése érdekében s a kiküldött bizottság felszólitotta E. K. Tanácsunkat is a csatlakozásra. Az E. K. Tanács kifejezte, hogy a gymnasiumot négy osztálylyal szándékozik visszaállitani, mihelyt a polgári iskolával kötött szerződés lejár, s ha a város és a megye segitségére jön, örömmel fogadja, mert a közoktatás ügyének ugy bizonnyal jobban megfelelhet. Az E. K. Tanács azt is örömmel venné, ha az igy beállitandó négy osztályhoz a város és a megye még két osztályt beállitana, de a nyolcz főgymnasium beállitásához nem járul hozzá s ilyen érdekből az állammal szerződésre lépni nem hajlandó. Annak csak örvendene, ha az állam főiskolát állitana fel.

— **Kidében** a könyvtár és a dalárda harmoniuma javára egy tánczvigalom rendeztetett szavalattal és felolvasással összekötve. Felolvasott Hadházi Ferencz ev. ref. és Fülöp Mózes unitárius lelkész. Szavaltak: Fülöp Mózesné Biró Berta, Pálfi József, Gál József és Takács Sándor. A kitüzött czélra szép összeg gyült egybe. Ezért ugymint az erkölcsi sikerért az elismerés és köszönet Gál Sándor áll. isk. igazgatót illeti.

— **Rövid hirek.** Az angol felsőház most 11-ikszer vetette el azt a javaslatot, hogy az özvegy férj sógorasszonyát, vagyis elhalt neje testvérét nőül vehesse. — Carnot a franczia köztársaság elnöke az anarchisták áldozata lett. Egy olasz ifju Lyonban a kocsijában kegyetlenül leszurta. Egész Európa fel van háborodva ezen a páratlan gaz tetten. — Kolozsvárt az egész lakósság nagy izgalomban van, mivel a vizvezeték vize megfertőztetett az előljárók gondatlansága miatt. Kivált a gyermekek közül sokan szenvednek gyomorbajban. — Oláhországban, hol a magyar zászlót oly csufosan széttépték és meggyalázták, a magyar és székely munkásokkal is nagyon csúfosan kezdenek elbánni. Vagy nem adnak nekik munkát, vagy ha adnak, nem fizetik meg s még ráadásul gúnyolják s e miatt máris sokan jöttek haza, a kik aztán vagy saját gazdaságukat folytatják, vagy itt az országban telepednek meg. Ezt sokkal okosabban teszik!

— **Városfalván** Kossuth temetésekor Máté Sándor lelkész alapigéje volt Ámos 5. '6. „Minden utczákon lészen jajgatás, és minden utczákon ezt mondják: Jaj! Jaj! és indítják a szántóvelő embert is sirásra és jajgatásra.“ Ugyanakkor a hivek 15 frt 50 krt gyüjtöttek egy gyászlobogóra.

— **A Magyar Mese- és Mondavilágból**, Benedek Elek nagyszabásu mesekönyvéből, mely a milienium egyik legmaradandóbb emlékének igérkezik, megjelent a 10—11 füzet gyönyörü szép mesékkel és mondákkal. Benedek valóságos virtuózitást fejt ki abban, hogy az egyszerü naiv mesét megtartván igazi népies karakterében, az mégis irodalmi mü hatását tegye az olvasóra. Az első kötet már teljesen be van fejezve, s mondhatjuk, hogy élvezetesebb olvasmányt ritkán láttunk ifjak kezében. Tiz füzet ára 2 frt 50 kr. Budapesten az Athenaeum részvény-társaságnál rendelhető meg.

— **Az érettségi vizsgálaton** 31 jelentkező közül 24-en éretteknek nyilvánittattak, kik közül mint jelesen érettek Veres Árpád és Dézsi Ferencz 100—100 frt jutalmat nyertek a Báró Petrichevich Horváth egyh. főgondnok úr ajándékából.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Tanulság A Dávid Ferencz Egyletnek egyik barátja az Egylet „Értesitését“ tanulmányozás alá vette és a következő érdekes megjegyzéseket közölte velünk: nem hittem volna, hogy a Dávid Ferencz Egylet ugy behálózta az egész országot. Ez igazán örvendetes. Ekklésiáink tanulságos képet nyujtanak. Ha jól számitottam az anyaekklésiák közül 100-ból van tag, a mi azt tenné, hogy 8-ból nem akadt senki, még a pap se. Utána néztem a papoknak is s azokból 87-et találtam a névsorban. Hol van a többi és mi okon maradtak ki, arra valóban kiváncsi vagyok, mert látom a legszegényebb ekklésiákban lakók nagyobb része itt van. Magok az ekklésiák is szép számmal vannak, de az 50-et még sem tudtam kihozni, ennyi pedig nem elég. Jó részt meg tudnám magyarázni a valódi okot, de most nem mondok egyebet csak azt, hogy a marosi és udvarhelyi körből talán egy sem hiányzik, a miért megkellene dicsérni az intézőket. Még csak annyit emlitek meg, hogy Kolozsvár nagyon szépen viselte magát, mert 243 tagot állitott elő, azután Tordát soroztam 40, Budapestet 35 taggal, Ezek látom, még a Dávid Ferencz egyletben is anyaekklésiák. Mindjárt jő Keresztur 23, Abrudbánya 22, Polgárdi 19, M.-Vásárhely és Bölön 18, S.-Körispatak és Derzs 16, Brassó 13 tagjával. Még egy néhány jól áll, de biz ott nagyon sok igen gyengén áll a legerősebbeknek tartottak között. —ók

Nyári vasárnapi iskola. Junius 1-ső vasárnapján kezdődött a nyári vallásos oktatás, a mely a mult évről beérkezett jelentések szerint mind általánosabb kezd lenni. Eddig elé azt a hiányát tapasztaltuk a nyári tanitásnak, hogy igen általános tárgyakról és rendszer nélkül gyakoroltatott. Azt hisszük több lenne az eredmény, ha egy határozott tárgy lenne kitüzve, milyen a következő:

Biblia ismertetés. 1. A biblia szerkezete. A két czimlap felolvasandó s megmagyarázandó minden szó jelentése s bemutatandók a külön könyvek czimei. Ha lesz olyan tanuló, a ki tudja a könyvek versbe foglalt neveit, jó lesz azzal elmondatni.

2. A bibliai könyvek keletkezése. Az ó test. könyvek Kr. előtt 200 évvel már összevoltak gyüjtve s együtt voltak használva. Hogy egyikmásik mikor iratott, nem tudható bizonyosan, mert az irók nem jegyezték fel az irás idejét. A királyok mellett voltak kronikások, a kik egyet-mást feljegyezgettek, a mit azután felhasználtak más irók a Sámuel, Királyok s Kronikák könyvében olv. 1 kir. 11 r 41., 14. r. 19., 15. r. 31., 16. r. stb. L. A biblia élete Unitárius Kiskönyvt. 6. 7. l.

3. A törvénykönyvet nem Mózes irta, kivéve a tizparancsolatot; nem is egy időben irták. A Móz. 5-ik könyvét egyik próféta (Jeremiás) irta meg,

s Józsiás király hirdettette ki a nép előtt 621-ben Kr. e., olv. 2. kir. 22. r.-től 23. r. 2. v.-ig. Ez volt az első szent könyv.

4. A Mózes öt könyve többi részei jóval későbbiek. Bizonyos, hogy a templomnak 586-ban leromboltatása után kezdették összeirni a templomi a szertartási szokásokat. Ebből készült a Levitai törvény. (Móz. 3-ik könyve.) Ezdrás 444-ben összeállitotta a törvényeket s a Mózes öt könyvét. Egy darab ideig ez volt a zsidók bibliája. Olv. Nehemiás 8 r. 1—12. v.

5. A próféták könyveit jó részt ugyanazok irták a kiknek nevét viselik. A próféták voltak a zsidó nép vezérei és az Isten akaratának végrehajtói. Ők az Isten nevében szólottak s az Isten nevében ostorozták és feddették a népet midőn vétett Isten ellen, Olv. Ezsaiás 1. r. 1—20.

6. A próféták vagy magok saját kezüleg irták vagy diktálták könyveiket. Az utóbbi nyilván látható. Jerem. 36 r. 1—32-ből.

7. A zsoltárok könyve a legkedveltebb az egész ó testamentumban. Abból mindenki sokat ismer énekes könyvünkből. (Olv. 25. 42. 65 zs.) Öröm, bánat, kérés és áldás, fohászkodás és káromkodás, szóval az emberi ajaknak minden beszéde, az emberi szivnek minden érzelme meg van énekelve benne. Éppen mint a mi énekes könyvünk ugy ez is akkor kezdett énekeltetni s iratni a mikor a nép rendes istentiszteletet kezdett tartani. Egy része a Dávid idejéből való, de némelyik csak 1—2 száz évvel iródott Krisztus előtt. Érdekes a megfigyelésre, hogy ez is mint a törvény öt könyvre van osztva 1—41, 42—72, 73—89, 90—106, 107—150.

8. A példabeszédek ugy keletkeztek, mint más népeknél, Hihetőleg sok maradt fenn böles Salamontól Méltók a megtanulásra és megtartásra ezek: 2 r, 21. 22 3 r. 5—7. 11, 12, 33. 34. 4 r. 14 20—22. 6r. 6—11. 20. 10 r. 3—5. 11 r. 31. 32 13 r. 21—22. 14 r. 1. 13. 17. 27. 31 15 r. 17. 18. 17 r. 13. 22 r. 1. 2. 28 r. 1. 19.

9 Ó és uj. Az ó test. könyvei Kr. e. 200 esztendővel jó részt mind megvoltak már, de csak Kr. u. az első száz végén található biztos feljegyzés arról, hogy a most ismert könyvek mind együtt lettek volna (v. ö. Luk. 24 r. 44.) Az első keresztények hosszu ideig csak az ót használták. A kik az ujat irták azok ismerték is mert csak azt használták, még pedig rendesen görög forditásban. (A biblia nyelvről l. Ker. Magv. 6. kör. 261 stb.) a mi megtetszik főleg a Máté avang. és a Pál leveleiből (l. Mát. 6 r.)

10. Az uj test. iratok mintegy száz esztendő alatt irattak Legelsők a Pál levelei, melyek közül a Galatai levél 54 körül iratott (L. Ker Magv. 6-ik köt. a galatai gyülekezetek alakulását.) Nem mindeniket irta Pál Nemis volt czélja az irás, és már 64-ben megis halt. Némelyik levelet mások irták halála után (p. o. Thess. Efes. Timot.) Igen szép és megható nyilatkozata Pálnak apostolkodásáról az 1 Kor 2 rész.

11. Az evangeliumok Jézus életét munkásságát és tanitását irják le ugy a hogy azt halála után emlékezetből leirhatták, s ugy a hogy hitték és tanitani akarták az első száz esztendőben A három első sok helyen összhangzik, Legrégibb a Márké 86 körül, legifjabb a Jánosé (150 körül).

12. Az ul test. iratok felsorolása. Melyik becsesebb az ó-e vagy az uj? Annak a ki szeret énekelni nagyon becses az ó, mert abban vannak a zsoltárok, annak a ki szeret imádkozni becsesebb az uj mert ebben van az Urima. Becses a régi törvény, melyet Mózes rendelt, de becsesebb az uj, melyet Jézus tanitott s a mely igy szól: Szeressed az Istent teljes szivedből s teljes elmédből; szeresd felebarátodat, mint te magadat. (Segédkönyvül hasznos a Biblia élete, Unitárius Kiskönyvtár 46—47. sz. Jézus és kiválóbb kortársai u. o. 40—42.

A „Fiatalság Barátja" lelkészeink rá a tanuk, a *nyári tanitásnál* czélszerüen használható olvastatásra s egyes darabok — költemények — betanitására, ugy hogy csupán abból is ellehetne látni tárgygyal a tanulókat. A Dávid Ferencz Egylet a még meglevö 1., 3. és 4. számokból az összes

készletet ezennel felajánlja a ***lelkészeknek*** a következő ***renkivüli olcsó áron,*** csupán azért, hogy kiki annyit szerezhessen a hány tanulója lesz: 20 drb. 2 frt helyett 1 frt; 30 drb. 3 frt helyett 1 frt 30 kr. ***50 drb. 5 frt helyett 2 frt.,*** de ez a kedvezmény csakis a julius hónapban beérkező megrendelésekre és csakis az irt összeg előre beküldése mellett szól. A megrendelő t. lelkész urak tetszés syerint megjelölhetik, hogy az irt számok közül melyikből hány példányra van szükségök.

Uj „Fiatalság Barátja". T. lelkész urak fogjunk kezet s a nyári tanitás bezárása napjára irjunk egy új Fiatalság Barátját. A ki az ifjakkal foglalkozni fog a nyáron, mindenki irjon az emléklapba egy nehány sort belátása szerint és saját tanitványaihoz alkalmazva. — Rövidség és találékonyság legyen a jelszó. A közlemény lehet: vers, próza, rajz, mese, intelem, talány, bibliai kép, erkölcsi oktatás, vallásra buzditás. A nyári tanitás szeptember 30-án végződjék egy alkalmi istentisztelettel. Ugyanekkor osztatnék ki az uj Fiatalság Barátja emlékül az elmult nyári tanulásra. Mi hisszük, hogy lelkészeink, a kik készségüket minden üdvös dolognál megmutatták, ennél is megfogják mutatni hiveik lelki épületére s a szülők örömére. A „Fiatalság Barátjába" a közlemények csak augusztus 31-ig fogadtatnak el. Ugyanakkor megjelölendő, hogy hány példányra lesz szükség. Egy példány ára 10 krnál nem lesz több.

Az udvarhelyköri fiók-egyletnek julius hó 11-ik napján délután 3 órakor érdekesnek igérkező rendes gyülése lesz az abásfalvi községi iskolában. Kérem az érdekelteket a megjelenésre. Tárgyak: Ima, tartja Vári Albert. Elnöki megnyitás. Szavalat, Gál Józseftől. Felolvasás Tarcsafalvi Alberttől. Pénztár évi számadásának átnézete. Elnök választás. Egyéb felmerülhető ügyek ellátása. Inditványok tétele. Homoród-Szt.-Pál, 1894 junius 24-én. Egyed Ferencz.

Szerkesztői izenetek. i. n. r. Nem kétlem, hogy nevezett székely atyánkfiának az érdeme megvolt, s azt is meg kellett volna emliteni, de miután a rendes tudósitásból kimaradt most már ne bolygassuk a többi kérdést se, miután a közölt tudósitás lényege ez volt. — **Cs. M.** urnak Torda. Szives köszönet a tudósitásért. Azt hisszük igy megfelel a leirás, azért nem közltünk többet. Üdvözlet.

Az egylet pénztárába f. é. junius 25-ig 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Biluska Józsefné, Kolozsvár 94-re, Berde István, Szolnok 94-re, Dimény István, Kolozsvár 92—93-ra, Varga Dénes, Torda 94-re, Pataki Istvánné, alapitó 94-re, Ferencz József alapitó 94-re, Ferencz Józsefné alapitó, 94-re, Sikó Lajos, Kolozsvár 91-re, Jári János, Toroczkó 91-re.

1 frt 20 kr. előfizetési dijat fizettek: Bauer Antalné N.-Enyed 94-re, Pálfi Károly, Sz.-Udvarh 94-re, Szarvas Sándor, Selyp 94-re, Ifj Komis Lajosné, M.-Kályán 94-re, Oborzil Gyula, Kolozsv. 93-ra, Bajka Sándor, Szt.-Mihályfalva 94-re, Varga Venczel, Erzsébetváros 94-re, Perczel Ferencz, Bpest 94-re.

Kolozsvárt, 1893. május 28-án. Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

TARTALOM: Viharban. (Költ.) Tarcsafalvi Albert. 113. lap. — Az unitárius lelkész helyzete. Boros György. 114. l. — Özv. Kriza Jánosné. 117. l.— Tolsztoj vallomásai Gál Kelemen. 118. l. — A kepemegváltás. Berki József. 121. l — A biblia szerepe Kossuth temetésekor. 122. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 123. l — Az unitárius főiskolai ifjuság lapjából: Ha ő enyém volna. Simonffi Márton. Hogy . . . Barabás József. 124. l. — A torda-aranyosköri fiók-egyletből. Biró Lajos. 125. l. — Fejtörő: Betürejtvények. Zóra. 126. l. — Egyház és iskolai mozgalmak 126. l. — Egyleti élet és munkásság. 130. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Szeptember. 10. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Háladalra.

Háladalra nyilik ajkunk
E magasztos ünnepen,
Mert te Isten szent jósággal
Örködél hű népeden.

Nem hiába ömlött arczunk
Veritéke, mint özön:
Dús vetés virult nyomára,
Mint jutalom a mezőn.

Aggó lelkünk hányszor nézte
A borongó felleget,
Mely villámos sötét szárnyon
Fejünk felett lebegett.

De te Isten egy szavaddal
A vihart eloszlatod
S a sötétlő fellegekből
Fölragyog áldott napod.

Egyedül neked köszönjük
Mindennapi kenyerünk,
Mindenható szent kegyelmed
Tett jót ismét mivelünk.

Hála, dicséret, dicsőség
Jóságodért szent Atyánk!
Oh nehagyj el, viselj gondot
Jövőben is mireánk . . .

Rédiger Géza.

Tiz esztendő.

Minden feltünő zaj és hosszas hívogatás nélkül, körülbelől negyven unitárius lelkész és világi férfiu gyült volt össze az unitárius főiskola disztermében 1884 szeptember 2-án. Egyszerü felkérésre a tiszt. elnöki széket elfoglalta a legidősebb esperes Gyöngyösi István. Szép csengő hangján, rövid szavakban jelezte, hogy e sorok irója inditványt akar tenni. Az inditvány megtétetett, az előkészitő bizottság szerveztetett és egy év alatt a *Dávid Ferencz Egylet* már meg is kezdette müködését.

Kevés igénynyel, s némi aggodalommal is talán, de biztos léptekkel terjedt a gondolat és hóditott az eszme, nemcsak lefelé, hanem felfelé is. Első vivmánya az volt, hogy Ferencz József püspök és Brassai Sámuel egészen magukévá tették és beleállottak eszökkel, szivökkel és akaratukkal.

Egy esztendő alatt az egész országon keresztül minden irányban megmozdult egy-egy gondolkozó lélek és egy-egy melegen érző sziv. Erről tanuságot bőven szolgáltat az első „Értesitő", melynek lapjaira nemcsak a Dávid Ferencz Egylet tagjai, hanem az unitárius egyház hivei is mindig megelégedéssel tekinthetnek, mert abban oly őszintén, oly lelkesedéssel nyilatkozott meg az egyház közhangulata, a hogy egy haladó egyháztól várni lehetett.

A következmény igazat szolgáltatott ennek a hangulatnak. A következmény megmutatta, hogy az a hangulat nem ösztönszerü volt, hanem öntudatos, nem véletlen, hanem következetes. Erről a következményről nem szólunk itt, mert lesz rá alkalom később s mert a kik ezeket a sorokat olvassák, azoknak legtöbbje szemtanuja volt a történteknek.

Mi, szerkesztői tisztünkhez hiven, az általános helyzetre vetünk egy pár pillantást, mert abból könnyü lesz megitélni, *miért volt szükség a D. F. E.-re.*

A protestáns egyházban a meghasonlás s a lelkesedés hiánya elejtette a „Protestáns Egyletet" s az a D. F. E. megalakulásakor már szedegette le az árboczfákat is. A protestáns ultramontánok

némi elégültséggel tekintettek erre a szakadásra, mert azt hitték, hogy ez az unitáriusokkal barátkozó pesti és sárospataki szabadelvüség végső pusztulása.

A r. katholikus egyházban a Szent István és Szent László nevet viselő gazdag társulatok és azoknak roppant nagy számu fiókjaik számitatlanul szórták a hazai és külföldi szentek áldó malasztját csábitóan irt füzetkékben, dicssugaras szentképekben és csillogó aranyemlékekben: igérve üdvöt és megváltást minden igaz megtérőnek.

A magyarellenes nemzetiségek tömörültek és közeledtek az Unio felé, a mely ma a megvalósulás szélén áll.

Az EMKE érdekében egy pár hóval a D. F. E. első gyülése után a Bartha Miklós és egy nehány lelkes hazafi lelkesitő szózatára éppen itt Kolozsvárt megtétetett az első határozó lépés és az ország magyarsága bámulatos gyorsasággal tömörült a magyar közmüvelődés szép lobogója alatt. Az országot megszállotta az egyesülési szellem s minden irányban keletkeztek ujnál ujabb mivelődési egyletek.

Egy pár év alatt a protestánsok is ismét zászlóbontásra gondolnak. Talán az önvédelem érzete, talán a tett vágya, talán az egyesülés szelleme ujból megszállotta és 1887-ben az összes protestáns egyházak egyházi és világi fejei, ideértve az unitáriusokat is, körözvényileg, meleg szavakban hivták fel a közönséget, járuljanak hozzá a „Protestáns Irodalmi Társaság“ megalakitásához. Nem ment simán, nem történt békés uton. Debreczen megkondította a vészharangot, mert meglátott a nagy protestáns seregben egy-két unitáriust. És Debreczen czélt ért, mert ez ujabb, e nemes czélu szép mozgalmat is meggátolta, feltartóztatta, kizavarta utjából és szerzett neki még születése előtt olyan kínos jeleneteket, a melyeknek árával és erejével önérzetre éleszthette volna a még mindig szendergő protestáns buzgóságot. A Protestáns Irodalmi Társulat megalakult és első ténye az lett, hogy az unitáriusokat idealiter megtürte, realiter kizárta a kebeléből.

Nem panaszunknak a szavai ezek s ha kissé érzékenyek, abban rejlik indoka, hogy nekünk fáj, midőn azt látjuk, hogy a legközelebb álló rokonok, talán egy palástgomb miatt, mindig zárt ajtóval fogadják egymást, közös szomszédjuk, az ellenfél örömére.

Ez alatt a tiz év alatt ugy a magyar államban, mint az euró-

pai mivelt államokban rendkivüli események játszódtak le. Nálunk az iskolai törvények revidealása és ujak teremtése erre az időre esett s mind a középiskolai (1883), mind a tanitói fizetésről szóló (1893) arra szolgáltatott okot, hogy az oktatásnak teljes mértékü államositásához közeledjünk. Ma már csak idő kérdése, hogy az összes iskolákat az állam vegye kezébe s az ifjuságot megszabaditsa a középkorból örökölt felekezeties tanitástól. Ideje is lenne már, hogy a magyar polgárnak ne legyen se katholikus, se protestans, se oláh, se szerb, se tót hazája, hanem csupán csak magyar hazája. Ideje volna, hogy a vallás hirdetője álljon az ur szolgálatába és hirdesse az igét a népnek alkalmas és alkalmatlan időben.

Ha valaha volt, ugy most valóban szükség van az evangelium hirdetésére, mert sem a moral, sem a hit nem lehetett lazább, mint a milyen most. Nem is kell messze mennünk példákért. A socialismus és anarchismus rettentő munkájától még ma is sajog a mivelt társadalom sebe. Még hazánk alföldi rónáin is kisért a modern gonosz szellem. Mikor volt szükség a vallásra, ha nem most? Mikor volt szükség a békesség hirdetésére, ha nem most?

Az állam legujabb lépése a házasság és az anyakönyvvezetés polgáriasitása — melyről legközelebbről szólottunk — a legujabb tanujel arra, hogy az állami reformok már rövid időn keresztül fognak vitetni.

Minthogy pedig a korszellem megváltozott s a szószék középkori hatása csökkent, korszerü eszközökhez, a társulás ujabb neméhez, olyan intézményekhez kell fordulnunk, a melyekben nemcsak a fők, hanem a tagok is érvényesithetik ugy gondolataikat, mint érzelmeiket. Olyanokhoz, a melyekben ne tegyen különbséget az, hogy valaki pap vagy világi, férfi vagy nő-e, ifju vagy öreg-e.

Mert bár hova haladjon a világnézet. a tudomány s az államrend, a tiszta világos és fenkölt vallásos érzésnek mindig meg lesz a maga helye, s minél világiaszbbá és üzletszerübbé válik az emberek foglalkozása és életmódja, annál határozottabban fogja követelni a társadalomban a tiszta erkölcsöt, a nemes érzést s az önzetlen szeretetet.

A Dávid Ferencz Egylet ezért alakult s most tiz év multán teljesen igazoltnak látjuk a Dávid Ferencz Egylet alapeszméjét, a vallás és erkölcsi élet társadalmi uton való ébresztésének szüksé-

gességét. A saját viszonyaink szerint az eredménnyel is meglehetünk elégedve, miután még mindig a szervezkedés, a térfoglalás foglalkoztatott. Reméljük, hogy legközelebbről ténnyé fog válni, hogy valahol egy-egy csoportja van az unitáriusoknak, mindott meglesz a működése a Dávid Ferencz Egyletnek is.

Boros György.

Jótékonyság.

Jelige: „Dat bene, dat multum, qui dat sine murmure donum.“
„Jól, sokat ad, a ki ajándékot zúgolódás nélkül ad.“

Áldoztál vele tán? Többleted' adtad oda —
Sok, s mind jó adomány, ha a balkéz mit se tud arról:
Hogy jobbkéz letörölt égető könnyeket is.
Fényt áraszt, s táplál melegével a fenn ragyogó nap;
A lelkes szeretet végtelen ezt miveli.
Nem zúg s nem morrog, ha a koldus térdel esengve,
Tárczát nyit nekie. Homloka sima, derült.
Harmat a fűszálon, mint gyöngy csillámlik előtted,
Hálából jött köny, gyöngy a kegyes szem előtt.

Isteni szent törvény, hogy itt a Főgondviselőnek
A szeretet s kegyelem képviselője legyen.
Mint gyöngéd zéfir oszlat bús fellegeket szét,
Emberi jó szivnek ily szele a szeretet.
Nincs éhség, se nyomor, hol ajtót nyit a kegyes kéz,
Ott asztal készül éhező gyermek előtt.
Nem didereg rongyban a szegény árva leányka,
Tél ellen szab rá jó meleg öltözetet. —
Lásd a szegény bűnöst! Téritsd meg a vétek utáról,
Menynyország s a haza nyer vele lelki erőt.
Igy cselekedni siess, hogy minden pályemeződet
Vallás és erkölcs fénye ragyogja körül.

1894 jan. 10. **Gyöngyösi István.**

Az unitárius egyházkörök évi közgyülései.

Háromszéki egyházkör. A háromszéki unitárius egyházkörnek julius 12-én Árkoson tartott évi közgyüléséről nehány sorban értesitést adok. Reggel 7 órakor Dávid Ferencz Egyleti közgyüléssel kezdődtek a nap ünnepélyességei. A közgyülést Simó János körösspataki lelkész nyitotta meg, melyben hálát adott Istennek az egyleti tevékenységben elmult 10 év áldásaiért s az eljövendő idők

munkálkodásához segedelmét kérte. Az elnöki megnyitó s jegyzőkönyv felolvasása után f.-egyleti pénztárnok Simó János olvasta a pénztári számadást, mely jelzi, hogy az egylet fiókköri vagyona a 200 frtot meghaladta. A számadás végén rövid visszaemlékezés történt az egylet 10 éves multjára annak hangsulyozásával, hogy jövőben a vallásos és erkölcsös élet ébresztésére alakult egyletünknek az egyházpolitikai reformok megvalósulásával megsokszorositott tevékenységgel kell forgolódnia, ha elhivatását méltóan akarja teljesiteni. A tagok buzgósága, ragaszkodása és áldozatkészsége biztositja az Egyesület hathatós tevékenységét. A tagok közönyén akadhat fenn egyesületünk hajója csupán! Önérzettel mondá a pénztárnok, hogy a háromszéki fiókkör az Egylet 10 éves munkálkodásából becsülettel kivette a maga részét felolvasásaival és ünnepélyeivel.

A pénztári számadás megvizsgálására egy bizottság küldetett ki, mely után elnöklő Lőfi Áron esperes ur jelentette, hogy a fiók-egyletnek Kálnokon 1892-iki közgyülése által „az unitárius egyház történelmének népiskolai használatra leendő megirására egy pályamű érkezett be, mely a kitüzött 10 frt díj elnyerésére nemcsak érdemesnek találtatott, hanem a közgyülésnek egyhangu határozata oda nyilatkozott, hogy a mű küldessék fel a központi választmányhoz azon kéréssel, hogy annak kinyomatásához s kiadásához az E. K. Tanács anyagi segélyét is eszközölje ki, mert a mű a kitüzött czélnak hasznavehetőségénél fogva mindenben megfelel. A jeligés levélke felbontatván, kitünt hogy a mű irója Simó János köröspataki lelkész. A régi tisztikar ujra választatott, a tagsági díjak egy része befizetve lön, a gyülést elnök úr jó hangulatban zárta be, kérvén a tagok lelkesedését és buzgóságát s kifejezvén abbeli óhajtását „Vajha egyesületünk egy ujabb 10 év alatt terebélyes fává — mely hasznos gyümölcsöket terem — nőhetné ki magát!“ Adja a kegyelemnek Istene.

A köri közgyülés Székely Zsigmond kálnoki lelkész egyházi szónoklatával kezdődött, ki a hitben és erkölcsökben való megújulást hirdette. Az egyházi szónoklat után Lőfi Áron köri esperes üdvözölte „nincs semmi uj dolog a nap alatt“ jeligés magvas és népszerü beszéddel, kifejtvén, hogy nem uj a hitközöny, nem uj az erkölcstelenség, nem uj a panasz sem ezek miatt, mert minden kornak megvoltak, vannak és lesznek bűnei, melyek irtásában munkál az egyház s igy a mienk is. Az esperesi üdvözlő után a templomi szép gyülekezet szétoszlott, a gyülés tagjai pedig az iskola terembe vonultak. Dicséretére válik árkosi gyülekezetünknek, hogy a hétköznapon tartott istentiszteleten csaknem teljes számmal megjelent. Igy kellene ennek történni minden évben más gyülekezetekben is, mikor a „mi Urunknak Istenünknek dolgait megbeszélni gyülnek össze Sionnak gyermekei.“

A tárgyalások termében az elnöki megnyitó után szőnyegre került az egyházkörben működő nevelésügyi bizottság jelentése, melyet Simó János előadó olvasott fel. E jelentés hű képét adta a kör nevelési és oktatási állapotának. A hol haladást látott, oda az elismerés babérját vitte; hol hiányokat észlelt, bátran kimondotta, sőt — sajnos — volt iskola, melynek vezetősége egyenes megrovást kapott. Különösen örvendetes dolog, hogy a nevelésügyi bizottság erősen hangsulyozta a vallástanitás fontosságát s nem hallgatta el, hogy az vallásos énekek oktatásában — pár egyház kivételével — meglehetős hátra állunk. A nevelésügyi bizottság inditványa folytán az egyházköri közgyülés elfogadta, hogy

1. a papok legyenek a vallástanitók,

2. a nyári vasárnapi iskoláról ezután ne az egyházköri vizsgálószéknek, hanem a köri nevelésügyi bizottságnak adassanak be a jelentések, mert igy sokkal szigorubb kritika és ellenőrzés gyakorolható,

3. a vallásórák száma hetenként, minden iskolában legalább is mégegyszer annyival megszaporitandó,

4. A szorványosan lakó hitfelek gyermekeinek vallásoktatására több gond forditandó s erről az illető lelkész, kinek gondozása alatt állanak, jelentéssel tartozik.

A nevelésügyi bizottság jelentésével kapcsolatosan elfogadtatott Vaska Béla szentkirályi lelkész abbeli inditványa, hogy a tankötelesek kimutatására szánt rovatos iv renoválandó, mert igy nem lehet pontos és a valóságnak megfelelő kimutatást készitени.

A tanügyi állapotok alapos és részletes megvitatása után Csifó Salamon árkosi lelkész adta elő „az egyházi közigazgatás szervezéséről leküldött javaslatot s ezzel kapcsolatos megjegyzéseit. Nehéz lenne itt részletezni ez ügygyel előfordult nézeteket, melyeket Csifó barátunk irásban foglalva nyujtott a közgyülés elé. Közgyülésünk hangulata oda nyilatkozztt, hogy a kántorokat és gondnokokat hivatalos tagjaiul kivánja tekinteni a közgyülésnek. Különösen az ekklésiák gondnokait.

A kántorokra nézve azonban kifejezést nyert az a nézet, hogy az idők jeleiből itélve jöhet oly kor, melyben az énekvezérség nem mostani qualificatióval biró egyéneket igényel, hanem csupán énekelni tudókból is állhat a kántori kar s igy mert sem kellő qualificatiója nem lesz, sem az egyházi közügyekben való részesedés terhe nem nyomja vállaikat, a közgyülésen sem birhatnak szóval. Ez az elv azonban nem terjed ki a jelen kántoraira, kiknek egy része még a régi iskolamesterekből, más része okleveles tanitókból áll. Ez ügygyel kapcsolatosan szóba hozatott a csupán kántorságot viselők fizetése rendezése is, mely bizonyára nem a fizetés emelésben fog állani, hanem a teendőkkeli arányositásban.

Ezen javaslat tárgyalásánál többször felszóllaltak Szentiványi Miklós köri f. gondnok és Kelemen Lajos tiszti ügyész, egyházi tanácsos. ki, mint a s.-szentgyörgyi ekklésia első gondnoka, a gondnoki esküt a közgyülés szine előtt tette le.

Ezek után a kérvények tárgyalása, a köri pénztár megvizsgálása történt meg. Éljenzéssel fogadtatott elnök ur azon előterjesztése, hogy mltsgos P. Horváth Kálmán egyh. főgondnokunknak bárói méltóságra lett emelése alkalmából az esperes a kör nevében ügvözölte, mely üdvözletre a báró Főgondnok ur meleg hangu köszönő leiratot küldött, melyet Szentiványi Miklós köri f. gondnok ur olvasott fel. Az az inditvány, hogy az espereseknek rendes fizetés adassék, oly módositással fogadtatott el, hogy az ekklésiák e teherből részt ne vegyenek, mert az esperesi jövedelmet ez idő szerint is nagyrészben magok az ekklésiák szolgáltatják, s igy nem volna helyes, hogy e czimen ujabb megterheltetés érje.

Elfogadásra ajánltatott azaz inditvány is, hogy a nyugalmazott belső embereknek az ekklésiák adjanak vagy lakást, vagy lakbért. Azonban a közgyülés az inditványt, mint ez idő szerint kivihetetlent mellőzte.

Egyéb aprólékos ügyek megbeszélése után a hivatalos közgyülés véget ért, melyet elnöklő esperes úr egy jól eső beszéddel zárt be.

Nem titkolhatjuk el örömünket a felett, hogy ujonnan választott köri f. gondnokunk mily lelkes buzgósággal vesz részt egyházi ügyeink tárgyalásában. És ez igy van jól.

Bétai

A Maroskör évi közgyülését jul. 12-én tartotta meg. Megelőző nap délutánján volt a Dávid Ferencz fiókegylet gyülése is. A tárgysorozat kiemelkedő pontja Ürmösi Kálmán szt.-gericzei lelkész felolvasása volt „Az ünnepekről“, mellyel felolvasó a tkts Schuller József m. kir. törvsz. biró és Gál Kálmán fehértemplomi áll. főgymn. tanár által tavaly kitüzött 10—10 koronás kettős pályadijat nyerte el.

A köri közgyülésen érdekes és tanulságos vita tárgya volt a Nagy János lelkész által nagy gonddal összeállitott tanügyi jelentés. Ennek adatai alapján a Mélt. Fekete Gábor felügy. gondnok úr adományából a tanitásban elért eredményért 20 korona jutalmat nyert Kozma Bálint M.-nyomáti és 10 kor. Bartalis József csikfalvi tanitó. A tanügyi bizottság ujjá alakult. Tagokul választattak Rédiger Géza elnöklete alatt Nagy János ny.-gálfalvi lelkész és Kozma Bálint nyomáti tanitó. Kelemen Albert esperes utólagos jóváhagyás reményében megrendelte a lelkész-tanitói pénztár terhére Jókai összes müveinek egy példányát. Ezt bejelentvén, egyhangulag elfogadtatott.

E tanácskozásokat istentisztelet követte, melyen nagy közönség előtt Nagy János lelkész beszélt Máté V. 13. alapján nagy hatással. Azután esperes üdvözölte a hiveket. *A szentek egyességéről*, melyek feltételei a hit, szeretet, remény, s eredményei erő, épülés, boldogság, egy minden izében átgondolt, kerek beszédet mondott. Istentisztelet után tovább folyt az ülés, melynek kiemelkedőbb pontjai az esperesnek három inditványa a következő tárgyakbnn: 1. a papi és kántor-tanitói földek telekkönyvi jogczimének egyöntetü kiigazitása. 2. A belső emberi nyugdijintézetnél az énekvezérek illetékeinek rendezése, és 3. a lelkészi hivatalos iratok elhelyezésére szekrények készittetése. — Esperesi fizetés 180 frtban, jegyzői, ki eddig ingyen óriási munkát végzett, 100 frtban és közügyigazgatói 80 frtban elfogadtatik. A gyülés a teljes számu egyházi és számos érdeklődő világiak, egyh. tanácsosok jelenlétében folyt le, melyet délután a papi szék müködése követett és zárt be.

(g. k.)

A *felső-fehérköri* unitáriusok közgyülése julius 28-án tartatott Ürmösön, derék és ügyeink iránt melegen érdeklődő köri gondnokaink Dr. Hajós Béla és Tibáld Mihály urak jelenlétében. Esperes Osváth Gábor afia talpraesett, ügyes beszéddel üdvözölte és nyitotta meg a gyülést reggeli 8 órakor.

Közgyülés a felsőbb leiratok tárgyalásával vette kezdetét. Az E. K. Tanács 80 1894 számu leiratára, melyet Kossuth Lajos temetése alkalmából küldött meg, jól esett hallanunk, hogy az mindenik ekklésiában a legnagyobb kegyelettel megtartatott. Templomainkon mindenütt gyászlobogók hirdették, hogy a magyar nép igaz atyja meghalt.

A gyülés megszakittatván, istentisztelet tartatott. Lőrinczi István, felső-rákosi lelkész afia János ev. 18. 23. alapján: „Miért versz engemet?!“ tartott egy szépen kidolgozott és nagy hatással előadott beszédet Istentisztelet végeztével Kelemen Albert esperes afia az esperesek fizetését rendszeresitő inditványa felett fejlődött ki érdekes vita. Közgyülés az inditványtól eltérőleg 3 osztály megállapitását elégségesnek tartja, tekintvén, hogy a kolozsi, küküllői és felső-fehéri körben a népesedés annyira csekély eltérést mutat, hogy a különbség a negyedik osztály felállitását nem indokolja. Ez utóbbi 3 egyházkör egy osztályba sorozása indokolt levén, fizetésöket egyenkint 150 frtban határozza megállapitani olyformán, hogy ez összeg $^1/_3$-da ne egyházkörönként, hanem az összes egyházköröktől népesség szerint szedessék be.

Az esperesi fizetések rendezése maga után vonta azt az inditványt is, hogy egyuttal az egyházköri jegyzők fizetése is rendeztessék. Helyesen! Az inditvány a jegyzők teendői által eléggé indokoltatik. Rendkivüli esetekben az esperest a jegyző helyettesiti mindenben. Rendes körülmények között a jegyző az esperes

teendőinek felét, sőt többet felénél, végez. Követi őt mindenüvé, mint árnyék a testet Az igazság hozza hát magával, hogy e két állás el ne választassék egymástól a fizetések rendezésénél se.

Fontos tárgya volt a közgyülésnek az egyházkörök, az E. K. Tanács és az E. Főtanács ujraszervezésére vonatkozó javaslat. Közgyülés a javaslattól eltérőleg, a felsőbb tanintézetek tanárait, ha azok nem egyh. tanácsosok, kihagyni határozza a közgyülés tagjai közül, de mindenesetre bevitetni kéri, kiket a javaslat kihagy, a községi tanitókat, ha egyuttal kántorok is; mert ezek az egyháznak ugyanazon szolgálatot teszik, mint a felekezeti kántortanitók s aztán a közgyülés tanügyi kérdései őket, mint vallástanitókat, igen közelről érdeklik. Az igazság követeli hát, hogy védelmökre ott szót emelhessenek.

A zsinati és egyh. főtanács ujra szervezésére vonatkozó javaslat tárgyalásánál közgyülés határozza, hogy az ajánlatba hozott 65 tag helyett 100 választassék. A javaslat szerint „sokan vannak a hivatalosak, de kevesen a választottak". A 65 egyh. tanácsos választását nem tartja közgyülés elfogadhatónak, nem mintha elnökeiben teljesen meg nem biznék, hanem, mert a javaslat *b*) pontja szerint a képviseleti rendszer nem volna végrehajtva. Végrehajtva látná azonban a képviseleti rendszert a közgyülés ugy, ha a főtanács elnökeinek ajánlatára a közgyülés választaná az egyházi tanácsosokat, még pedig felerészben a világi, felerészben az egyháziak közül.

Hogy a zsinati és egyházi főtanács érvényesen határozhasson, közgyülés a javaslattól eltérőleg (24) legalább 50 tag jelenlétét kivánatosnak tartja. Ha 50 tag nem lenne jelen: rendkivüli főtanácson — tekintet nélkül a tagok számára — lenne elintézendő az ügy. Az esetben pedig, ha a választandó tanácsosok száma 100-ra fel nem emeltetnék s igy az 60 tag jelenléte érvényes határozathozatalnál nem követeltetnék: közgyülés határozza, hogy az E. K. Tanács 24 tagja a főtanácsban ne birjon szavazati, hanem csak tanácskozási joggal.

Az E. K. Tanács ujra szervezésére vonatkozó javaslatban felvétetni határozza közgyülés azt, hogy annak az esperesek, köri felügyelő gondnokok és a középtanodák igazgatói tagjai legyenek s érdemleges határozathozatalnál ne hét, hanem 12 tag jelenléte legyen szükséges. A törvény életbeléptetését 1900-ra határozza közgyülés, mert a javaslat szerint soká, igen soká kellene várni vele. Különben az ezzel való várakozásból semmi veszély sem háramlanék egyházunkra, melynek jövőjét nem e javaslat törvénnyé létele, hanem a kepe megváltása biztositaná. A felekezetnélküliség kisért. Félő, hogy ez még azt a kis kepét is tulságosan megapasztja, melyből kínnal, s a rongyosság miatt szégyenérzettel, de mégis fenntartotta magát papságunk, — jól lakva nem kenyérrel,

de nemes lelkesedéssel, melyet vérrel irott egyháztörténelméből meritett. Közgyülés hát egy idő mulva törvényjavaslat leküldését várna az E. K. Tanácstól, melyben a kepe mielőbbi megváltását helyezné kilátásba.

Ezek után felolvastatott a nevelésügyi szakbizottság évi jelentése iskoláinkról, mely szerint a tanévi sikeres működést a valóban dicséretes eredményü zárvizsgákkal igazolták tanitóink. Közgyülés ugy a nevelésügyi bizottság, mint a tanitóknak teljes elismerését nyilvánitja buzgó munkálkodásukért.

Sok más közérdekü tárgy közül a térszüke miatt ezeket kivántam feljegyezni. A tanácskozás d, u. 7 órakor ért véget.

Ürmös, 1894 aug. 12.

Deák Miklós.

(A többi értesitést a jövő számban adjuk. Szerk.)

Unitárius egyház történelmi naptár.

Augusztus.

1. — 1696 Dimény Pál hazaérkezett Belgiumból, hol Dénes Ferenczczel 17.201 frtot gyüjtött a kolozsvári iskolára és templomra.

9. — 1835-ben született Ferencz József unitárius püspök Alparéton.

10. — 1678. Stegmann Joachim, a kolozsvári unitáriusok szász predikátora, könyveit az ekklesiának hagyta.

12. — 1598-ban Leydában az unitárius müveket megégették.

18. — 1632. mh. Radecki Bálint unitárius püspök, ki huszonhat esztendeig volt kolozsvári főpap. — 1673. királyi leiratban megrendeltetik a németnyelv tanulása, mivel az unitáriusok a nyelv nem tudása miatt nem jutnak hivatalba.

20. — 1832-ben a ny.-szt.-lászlói zsinaton Augustinovics Pál főgondnokká választatott. — 1838. Székely Miklós a tordai zsinaton püspökké választatott. — 1887-ban mh. Váradi Károly tanfelügyelő.

21. — 1813-ban Angliában az unitárius vallást az országgyülés megtürt vallásnak nyilvánitja.

22. — 1830-ban Szabó Sámuel theologiai tanárnak választatott.

23. — 1891-ben Toroczkón zsinat tartatott.

24. — 1737-ben Szentábrahámi Mihály püspökké választatott. — 1879-ben Sz.-Kereszturi Dávid Ferencz halála emlékére zsinat tartatott. — 1764. az unitáriusoknak (s a többi protestánsoknak) megtijtja a felség, hogy ifjaikat külföldi egyetemre küldjék, mivel itthon eleget tánulhatnak.

25. - 1841-ben Korondon zsinat tartatott. — 1883-ban Vargyason zsinat tartatott. — 1845-ben a h.-almási zsinaton Székely Sándor püspökké választatott. 1889. mh. Dr. Bartók István.

26. — 1865-ben Szentgericzén zsinat tartatott.

27. — 1876-ban Árkoson zsinat tartatott, a hol főgondnokká választatott Daniel Gábor és püspökké Ferencz József. — 1892. mh. Ierson Henrik, az angol unitárius társulat titkára, ki hazánkat is meglátogatta.

29. — 1885-ben tartatott a Dávid Ferencz Egylet első közgyülése.

30. — 1867-ban Tordán háromszázados zsinat tartatott. — 1859-ben Brassai Sámuel a kolozsvári unitárius főiskolához visszamegy tanárnak.

September.

1. — 1852-ben mentetett fel Brassai Sámuel, saját kérésére, az unitárius főiskolai tanárság alól. — 1862-ben Brassai Sámuel iskolai felügyelő gondnokká választatik. — 1887-ben Dicső Szent-Mártonban zsinat tartatott.

2. — 1578. a crakowi egyetem megnyittatik minden vallásfelekezetü előtt. — 1632-ben hozatott az a végzés, hogy az unitáriusok mindig csak magyar nemzetből való embert válasszanak püspökké. — 1632-ben választatott püspökké Csanádi Pál. — 1884-ben tartatott az első értekezlet a Dávid Ferencz Egylet alakitása érdekében.

5. — 1562. János Zsigmond a kolozsvári dézma-negyedet a kolozsvári főiskolának adományozta. — 1888. mh. Pálfi Károly tordai igazgató.

8. — 1647. Biddle János angol unitárius irónak a szentlélek istensége ellen irott könyve a közönséges hóhér által megégettetett.

9. - 1878-ban mh. Simén Domokos tanár és iró.

13. — 1890-ben Berde Mózsa 1300 frt alapitványt tett a sz.-kereszturi gymn. könyvtárának.

17. — 1571-ben Báthori fejedelem megtiltotta, hogy fejedelmi engedély nélkül könyvet adjanak ki.

18. - 1583. Norwichban megégettetett Lewes János, mivel a Krisztus istenségét tagadta.

24. — 1889. a kolozsvári főiskolát meglátogatta Ő Felsége I. Ferencz József és nevét beirta az E. K. Tanács aranykönyvébe.

Boros György.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **„Dávid Ferencz imaház“.** Nálunk kevés templom van valamely historiai névhez kötve. Ha valaki pénzét jól akarná elhelyezni, azt ajánlanók, hogy épitsen egy imaházat Dévára és azt nevezze el a Dávid Ferencz nevéről,

Tehát egy „Dávid Ferencz-imaházat kell épiteni Dévára, s ezt 1910-előtt, mert ahhoz semmi kétség sem férhet, hogy a nagy reformátor születése 400 éves fordulóját nem lehet ugy ünnepelni meg, hogy Dávid Ferencz emlékezetét egy szobor ne örökitse Kolozsvárt, a hol született; egy imaház Déván, a hol meghalt.

— **Fekete Gábor** maros-vásárhelyi kir. táblai tanácselnököt, marosköri felügyelő gondnokot kir. ő felsége kinevezte kolozsvári kir. táblai elnökké. Őszintén üdvözöljük a megérdemelt szép kitüntetés alkalmából.

— **A főtiszt. püspök úr** kinevezte s.-lelkészekké: Lőrinczi Dénes h.-m.-vásárhelyi s.-lelkészt Bugapestre, Lőfi Ödön papj. H.-M.-Vásárhelyre; Demeter Dénes papj. Polgárdiba, Geréb Zsigmond papj Szőkefalvára.

— **Énekes könyvünk** uj kiadása nagyobbrészt el van készülve. Az egyh. főtanács idejére vagyis októberben már közhasználatba fog bocsáttatni.

— **Polgárdi.** Szász András polgárdi-i s.-lelkész, közbenjött körülmények folytán Polgárdiról eltávozandó — julius hó 8-án d. e. tartotta bucsu beszédét az imaházban. E nagy munkaidőben is, hivei számosan megjelentek az ünnepélyen, hogy meghallgassák távozandó lelkészüknek, szokott hévvel elmondott bucsu szavait, melyeknek elhangzása után, — mindannyian elérzékenyülve távoztak az imaházból, az Isten hozzád után! — Az nap d. u. 5 órakor érkezett a vonaton a polgárdi-i állomásra a távozó lelkész utóda tiszt. Demeter Dénes s.-lelkész úr, hova az ő fogadására a hivek serege, 16 kocsin, kivonult a távozandó lelkész vezetése alatt. Először is a távozandó lelkész üdvözölte az érkezettet s megható beszédben adott kifejezést a találkozás örömének, s ajánlja a hivek jóindulatába és szeretetébe; mire az uj lelkész válaszolt lelkes alkalmi beszédben.

Az uj lelkész ünnepélyes beiktatása julius hó 15-én, a d. e. órákban ment véghez. A már egybegyült hallgatóság az imatermet megtöltötte; s az istentiszteletet d. e. 10 órakor vette kezdetét, a mikor „Az Istent imádjuk“ alkalmi ének eléneklés után nt. Derzsi Károly b.-pesti lelkész ur lépett a szószékre, s tartalomban gazdag, költői szép beszédjében először a hivekhez, a főt. püspöki rendelvény felolvasása után — az uj lelkészhez szólt. Amazokat egyetértésre, előhaladásra, ezt erős hitre és kitartásra buzditotta. Azután felhivta az uj lelkészt, hogy most már a szószéket foglalja el, s beköszöntő beszédét tartsa meg. Tiszt. Demeter Dénes lelkész ur a szószékre lépvén, egy alkalmi ima után „semmit ne félj azoktól, melyeket szenvedned kell; légy hű mind halálig s neked adom az élet koronáját“ (Jel II. 10.) alapján azt fejtegette, hogy egy pap hogyan lehet hű, a miért az élet koronája vár reá. Berki József.

— **Papi beköszöntő ünnep** Jul. 8-án köszöntött be Kaálba a megválasztott uj pap Székely András. Az istentiszteletre igen nagyszámu közönség gyűlt össze a községből. A vidék intelligentiája is csaknem teljes számmal volt jelen. Az uj papot Kelemen Albert esperes üdvözölte egy szépen kidolgozott alkalomszerü beszédben Jer. I. 9. 10. v. alapján: Ime, adom az én igémet a te szádba: Gyomlálj, ronts, veszits, törj, épits és plántálj. Az uj lelkész fiatalos tüzzel és lelkesedéssel beszélt Mózes II. 4. 10—12. v. alapján Kérlek, ne küldj engem oda, mert nem vagyok ékesen szóló, fejtegetve a pap kötelességeit a szószékben és a társadalomban, egy alanyi vonatkozásokkal teljes terjedelmes beszédben. Az istentiszteletet társas ebéd követte Nagy Gábor ur vendégszerető házánál. (g. k.)

— **„A nőnevelésről“** Csifó Salamon árkosi lelkész egy terjedelmes értekezést irt, melyet a háromszékmegyei tanitótestület oltvidéki köre kiadott. Szerző igen érdekesen kiséri végig a nő gondolat és érzelemvilágát a gyermekkortól az anyai korig. Az értelem és érzelem nevelésén kivül a társadalmi és házi élet különböző kivánalmainak megfelelő oktatásról és szoktatásról sok szép eszmét mond el. Nem helyesli, hogy a leányokat oly korán (16 éves korukban) nagy leányokká teszik, s törvénynyel is megtiltandónak tartja a 20 éveskor előtt férjhez menetelt. Hangsulyozza, hogy a leányt nőtanitónak kell tanitani. Az értekezés ára 25 kr, kapható szerzőnél Árkoson. A tiszta jövedelem a háromszékmegyei szeretetháznak fog adatni. Ajánljuk olvasóink figyelmébe.

— **Évforduló ünnepély és jótékonyczélu tánczestély.** A polgárdi-i unitárius egyházközség, mint az előbbi években, ugy ez évben is Augusztus hó 12-én megülte, az egzház alakulásának, illetve az első istentisztelet tartásának dicső emlékét. Az istentisztelet sorrendje volt, 1., Invocatió. 2., Erős várunk nekünk az Isten! Enekelte a gyülekezet. 3., Alkalmi ima és beszéd, tartotta tiszt. Demeter Dénes lelkész ur. 4., Az egyház keletkezése, alakulása és tovább fejlődésének története (hat év alatt) rövid kivonatban irta és felolvasta Berki József. 5., Megáll az Istennek igéje, énekelte a gyülekezet. Estve pedig az egyház előljárósága, felekezeti iskolája javára szépen sikerült tánczestélyt rendezett Unger József vendéglőjében. A pezsgő vérü vidéki és helybeli fiatalság vidám kedve, sőt az öregebbeknek a mult emlékein fel-felcsillámló öröme, a soponyai derék banda ropogós csárdásai mellett, kivilágos kiviradtig tartott. A kifogástalan rendet, szó sem zavarta meg. Összes bevétel 62 frt volt Kiadás csak 8 frt. Felülfizetni szivesek voltak: Keresztes Pál (Veszprém) 4 frt Molnos Kálmán csendőr főhadnagy 2 frt. Csizmadia János (Sz.-Fehérvár) Péterfi Dénes 1—1 frt Fantusz Fülöp 2 frt 70 kr. Dsizmadia Imre 1 frt 10 kr. Dr. Radnay Sámuel, N. N. Vonyafka Károly, Kuliffai Kálmán, Ozsváth Károly 70—70 kr. Berki Ferencz 40 kr. Dékán Mihály 30 kr. Takács János, Szalai Imre 20 kr. Listár István, Dr. Molnár János, D. Baráth István, T Berki István, J. Berki István, S. Szabó János, Berta János, Kovács Mihály, Disznósi István 10—10 krt. Mind a résztvevőknek mind az adakozóknak; ugy a vendéglős urnak azon szivességéért, hogy a tánczteremet és világitást ingyen adta, s a zene költség felét is magára vállalta, az egyházközség nevében hálás köszönetet mond a rendező elöljáróság. Berki József.

— **Az unitárismus terjesztéséhez** szükséges két dolog: egyik az unitárius vallásnak profétai erővel és hatalommal való hirdetése azok által a papok által, a kik tudnak a nép nyelvén szóllani s a kiknek a beszédjében van melegség és szellemi mély belátás; másik az istentisztelet gazdagabbá és vonzóbbá tétele a zene és szertarás által.

— **Szegedi Árpád.** okl. gépészmérnök szabadalmi és műszaki irodát nyitott Budapesten (VII. kerepesi ut 82 sz.) s elvállalja fonó és szövőgyárak s ehhez az iparhoz tartozó gépek és eszközök szerkesztését és átalakitást. Szegedi huzamos időt tanulmányozta a külföldi gyárakat.

— **A földmives nép** gyermekei vannak leginkább kitéve a veszélyt ebmarásának, mivel azok kóborolnak és játszadoznak legtöbbet az utczákon, és pedig junius, oktober hónapokban. A budapesti Pasteur intézet, az ebmarás ellen három év óta folytatja a beoltást s a szabályos időben beoltott 1865 egyén közül csak 17-en haltak el, a mi feltünően mutatja az intézet fontosságát. A kormány a vagyontalan egyéneknek nemcsak a gyógyitását, hanem a felszállitását is teljesen ingyenessé tette, hogy az ebmarta egyének azonnal mehessenek fel Budapestre a Pasteur-féle intézetbe. Lelkészeinknek melegen ajánljuk figyelmébe ezt az intézetet, a lehető szükség esetére.

Raffaj Károly Egy szabadelvü, munkás és áldozatkész tagja egyházunknak ismét elköltözött körünkből. Raffaj Károly meghalt aug. 22-én 69 éves korában. Politikai szerepléséről volt általánosan ismeretes. A 48-as eszméknek a Székelyföldön nem volt lelkesebb apostola. A független pártnak fő oszlopa volt. A paptanári pályára készült s e végett a Külföldet s többek között Angliát is meglátogatta, de nem lépett a közpályára, hanem gazdasággal foglalkozott, mint a székely-kereszturi unitárius gymn. patronussa és gondnoka. Oly pontos, oly lelkes volt a magára vállalt munkában, a milyen kevés van. Neje Bedő Rákhel gyászolja. Örökössévé az unitárius egyházat s főleg a kereszturi gymnasiumot tette. Az EMKE-nek 4000 frtot hagyott A Dávid Ferencz Egylet t. e elnökét gyászolja. Egy pár éve, hogy magára vállalta ezt a tisztet, s az alatt teljes erővel és lelkesedéssel fáradozott benne. Munkásságáért hálásak vagyunk. Emlékét hiven őrizzük.

Kiss Sámuel széplaki lelkész neje Elekes Krisztina — mint arról részvéttel értesülünk — meghalt aug, 24-én 34 éves korában.

— **Kisgyörgy József ny. tanitó meghalt.** Tanitóink nestora és példányképe volt. Nagy család gyászolja. Temetéséről a következő tudósitást adjuk: A legnagyobb fájdalom és részvét mellett temettük el folyó hó 17-én dombói nyug. énekvezér és tanitó tiszt. Kisgyörgy József urat, kinek hosszu élete munkásság és tevékenység vala; ki általános szeretetnek és legnagyobb jó hirnévnek örvend. A szomszéd községekből is számos rokon és résztvevő intelligentia jelent meg a halottas háznál; különösen Dicső-Szt.-Mártonból és Ádámosról.

A dalkör a helybeli tanitó vezetése mellett mély csend és figyelem között énekelt egy nagyszerü 4 szólamu éneket, miután a helybeli lelkész tiszt Ütő Lajos úr egy rövid imát tartott. Innen a gyászmenet a templomba vonult, melyet zsufolásig megtöltött. Ily nagy és szép halotti gyülekezetet a dombói közönség bizonyára a községben még nem látott. A dalkör éneke után Molnár János ádámosi unitárius lelkész úr szép imája követte. Az ima és egy közének végeztével helybeli lelkész tartott beszédet, melyben az elhunyt érdemeit és rövid életrajzát ecsetelte, ugymond: „Az elhunyt volt az, ki egyházunkban közel egy félszázadig működött s kevés azoknak száma, kik nem az ő oktatásában részesülnek. Ő volt az, ki ezelőtt mintegy 40 évvel alakitotta a dalkört, mely jelenleg jó hirnévnek örvend.“ Nem volt szem, melyben könny ne fakadt volna, midőn szeretett gyermekeitől bucsuztatta A sirnál emlékbeszédet tartott Gyöngyösi István Gvidó Béla unitárius esperes úrpedig hasonlóan megható beszédet tartott Az elhunytnak fia tiszt. Kisgyörgy Sándor vargyasi unitárius lelkész úr is jelen volt.

Dombó, 1894 aug. 21. József Dénes,
dombói unitár tanitó.

— **Tanitó és tanitvány** czimü műre hirdet előfizetést Elek Gyula kolozsvári tanitó, melyben kiad a tanügy terén eltöltött tiz évi működése alatt gyüjtögetett nehány képet az iskolai nevelés köréből. Terjedelme a műnek 4—5 nyomtatott iv lesz. Előfizetési ára bérmentes küldéssel 40 kr. Az előfizetési pénzek és gyüjtőivek beküldését október 2-ig czimére (Kolozsvárt, Pap-utca II-ik községi iskola) kéri.

— **Az első félév.** Régi vágya volt a tanitóknak és a tanároknak, hogy a sajtóban egy teljesen független s e mellett magas irodalmi szinvonalon álló lappal érdekeik képviselve legyenek. — Ez a vágyuk teljesült akkor, mikor a Benedek Elek szerkesztésében a Nemzeti Iskola megindult. — Ez a lap már egy féléves multra tekinthet vissza. És ez a félév az elért sikereit tekintve a lapnak — valóban olyan, milyennel egyetlen tanügyi lapunk sem dicsekedhetik. Ugyanis egy szaklapnak az a főfő előnye, ha azt az érdekelt hatóságok magok is szorgalmasan olvassák. És e tekintetben a Nemzeti Iskola elmondhatja magáról, hogy ezt nemcsak megérte, de a szó teljes értelmében figyelemre is méltatják közleményeit a miniszteriumtól elkezdve a vármegyékig. az egyes egyházi hatóságokig,

---

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid Ferencz Egylet érdemes tagjait oktober 27-ére közgyülésre hivom meg Kolozsvárra s miután ez lesz a tizedik összejövetelünk, remélem, hogy sokan lesznek nemcsak a hivatalosok, hanem a választottak is. Felkérem a fiókegyletek t. elnökeit sziveskedjenek gondoskodni, hogy az évi jelentések a maga idejében beérkezzenek. Kolozsvárt 1894. év augusztus hó. Dr. Brassai Sámuel elnök.

A fiók-egyletek t. elnökeit illetőleg titkárait kéri a választmány, hogy f. évi jelentésüket bővitsék ki a f. egylet keletkezésére és eddigi működésére vonatkozó rövid visszapillantással.

A nyári vasárnapi vallásos oktatásról a D. F. E Választmánya kéri a kimutatásokat, hogy a jutalombibliákat szeptember 30-ra szétküldhesse kiosztás végett

A Fiatalság Barátja szeptember 30-ára meg fog jelenni és közölni fogja a megjutalmazott szorgalmas tanulók névsorát is. A lelkész urak vegyék figyelembe mult számunkban (132. lap) kibocsátott felhivásunkat. A közlemények beküldését szept 20-ig kérjük. Tanáyokról és jutalmakról is gondoskodtunk.

Az Unitárius Közlöny perselye. A Dávid Ferencz Egylet eddigi működéséből kiki meggyőződhetett arról, hogy azért a mi az embernek legcsekélyebb, a vallásért, s azért a mi nélkül a társadalmi rend nem állhat fenn az erkölcsért csekély erejéhez képest mindent meg tett. Iskoláknak, önképzőköröknek, népkönyvtáraknak, templomoknak unitáriusoknak és másoknak kész örömest adta saját kiadványait feltünő olcsó áron, a bibliát és más hasznos olvasmányt ingyen. De nem adott, nem adhatott eleget, mivel nem volt hozzá pénze. A folyó évben főpásztorunk indítványára határoztuk az „Unitárius Közlöny" perselyét, hogy abba kiki tehesse bele a maga filléreit. Szép összeg gyült be, de még igen csekély, mivelhogy nagyon kevés ember járult hozzá, pedig a jótól bizonnyal senki sem akar elmaradni. Hogy segithetünk a bajon? Ugy ha mindenik olvasó szives lesz **egy gyüjtőivet kezébe venni** és arra aláirókat gyüjteni és a pénzt elfogadni s központi pénztárnokunkhoz beküldeni. A legkisebb összeget is nyugtázni fogjuk lapunkban. Szándékunk, hogy a népiskolai szegény tanulókat és a nyári iskolákat a perselyből lássuk el a vallástanulásához szükséges tankönyvekkel és énekeskönyvekkel. Hogy gyüjtőink fáradsága még ezenkivül is meglegyen jutalmazva, ezennel igérjük, hogy az „Unitárius Közlönyt" egy évig ingyen küldjük meg a legalább 10 frtot gyüjtőknek, illetőleg az általok megjelölendő névre.

Szerkesztői izenetek. R. asszonynak Helyt. Nagyságodnak igaza van. Egyletünk nagyszabásu ajándékban még nem részesült. — **Végrendeleti** igéretet egyet kapott Lőrinczi Gyula urtól M.-Péterlakáról, a ki arra az esetre ha egyenes örökös nélkül hal meg vagyona $^1/_3$ részét a DFE-nek hagyta s $^2/_3$ részét az EMKE-nek. Minket az nem nagyon aggaszt, hogy pénztőkénk lassan gyarapodik Mi inkább a szellemi tőkére támaszkodunk s azt szeretnők, hogy a tagok száma tizszereződjék. Az lenne igazi tőke. — **M. A.**-né aszonynak **K.** Nagyon köszönjük Nagyságodnak, hogy még a fürdőn is megemlékezett a DFE-ről. Megvagyunk győződve, hogy becses szavá ak meg lett az eredménye. Kérjük a lelkes támogatást továbbra is. — **Betai** Minthogy a maga idejében megérkezett nem tartottam sietősnek az értesitést. — **D. D.** P-i. Válasz ment. — **D. M.** Ürmös. Ügyes. Több ilyent kérünk még máskor is

Az egylet pénztárába f. é. junius 25-ig 1 frt rendes tagsági dijat fizettek: Simon József, Toroczkó 94-re Dr. Lengyel Dánielné, Kolozsvár 94-re. Huszár Károly, Folt 94-re. Hajós Gyula, Kolozsvár 94-re. Kovács Ábrahámné, Kolozsvár 94-re. Ifj. Pap Pál, Kobát-Demeterfalva 94-re. Kovács Józsefné, Buzás János, Péterfi Gyula, Lőrinczi Dénes, H.-M.-Vásárhely 94-re.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Id. Daniel Gábor alapitó, Tóth Albert, Varsolcz 94-re.

A kereszturi fiók-egylet pénztárába fizettek: Bedő Dénes, Sz.-Keresztur 92—94-re, Sándor János 93—94-re. Sándor Jánosné, 93—94-re, József János F.-Váralja, 94-re, László Péter, A.-Siménfalva 94-re.

Kolozsvárt, 1894. junius 25-én. Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

TARTALOM: Háladatra. (Költemény.) Rédiger Géza. 133. lap. — Tiz e ztendő. Boros György. 134. l. — Jótékonyság. (Költ.) Gyöngyösi István. 137. l. — Az unitárius egyházkörök évi közgyülései 137. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 143. l — Egyház és iskolai mozgalmak 144. l. — Egyleti élet és munkásság 147. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

A DÁVID FERENCZ EGYLET KIADVÁNYAI.
X. SZÁM. 1894.
FELOLVASÁSOK 2-IK KÖTET, 2-IK FŰZET.

HIVEINK VALLÁS-ERKÖLCSI ÉLETE

ÉS

LELKÉSZEINK TEENDŐJE.

IRTA:

AJTAI JÁNOS,
H.-ALMÁSI LELKÉSZ.

Az „Unitárius Közlöny“ 1894. évi 2. sz. melléklete.

Ára 5 kr.

KOLOZVÁR.
Ny. Gámán J. örököse könyvnyomdájában. 1894.

Előre is kijelentem, hogy én nem kecsegtetem magamat azzal, hogy mintha e kérdést jelen felolvasásommal teljesen megoldanám; de talán sikerülend arra némi világot vetnem s anyagot szolgáltatnom a t. közgyülésnek* több ide vágó hasznos dolog megvitatására.

Szólani fogok 1. népünk erkölcsi életéről általában, és 2. a mi teendőinkről.

Megjegyzem, hogy én a „Népünk" kifejezés alatt nem egy felekezetet értek, a mint hogy az erkölcsiség sem lehet felekezezetekre osztható. Értem alatta magyar népünk összeségét, a mint együtt élve, egymás erkölcsi jellemére folyton kölcsönhatással vannak.

A ki népünk erkölcsi életét általánosságban szemléli, abban sok érdekes és kedves vonást talál. Ki ne hallotta volna például, hogy a külföldiek is mily magasztalólag szólnak a magyar vendégszeretetről, népünk becsületességéről, adott szava szentségéről, lángoló honszerelméről, erős összetartásáról s nincsenek-e vidékeink, a melyekben igazi vallásosság, józan élet, kitartó munkásság, szoros erkölcsösség állanak ört a nép jólléte s boldogsága felett? Mily jól esik látnunk községeket, a melyekben a káromkodást csak hirből ismerik s bár ajtaik záratlan állanak, esztendők során nem vész el csak egy tű sem az emberek rosszasága miatt! De ha ily dicséretes és örvendetes vonásokat találunk az általánosságban, részletesebb megfigyeléssel — sajnos, — látjuk ezeknek az ellenkezőjét is.

Kezdem a családi nevelésen. Itt a gyökérszála, a kiindulási pontja csaknem minden emberi erénynek s minden bűnnek.

Kimondhatatlanul nagy az a felelősség, melyet Isten a szülőkre ruház, mikor őket gyermekkel áldja meg. Ők nemcsak testi neveléséről kell, hogy gondoskodjanak. Az ember Isten képére

* A közgyülés tartatott 1893. nov. 28-án Kolozsvárt.

teremtett valóság. Annak a kis gyermeknek értelme van, mely tudásra vágyik, s az ismeretek táplálékát a szülőktől kéri; abban a kis gyermekben halhatatlan lélek van, egy mennyei szikra, a melynek táplálása, mivelése a szülők legfontosabb kötelessége, még pedig: *a vallás-erkölcsi nevelés által.* A szülőknek önérdekök is hangosan parancsolja, hogy a vallás-erkölcsi nevelést a leghivebb lelkiismeretességgel végezzék. És mégis mily könyelmüséggel találkozunk sok háznál e tekintetben! Gyakran látjuk, hogy a szülők már a kezdet kezdetét is elrontják: *elmulasztják engedelmességre tanitni a gyermeket, mintha annak semmi erkölcsi kötelezettsége sem lenne velök szemben.* Már pedig, ha a gyermekben engedelmesség nincs: akkor kötelességérzet sincs. Hol hiányzik a kötelességérzet, ott erény sincs s nem lesz boldogság sem.

Innen van sok szülő keserves panasza, hogy mily sokat vesződik gyermekeivel s azok mégis roszak. Természetesen, mert a kötelességérzet s igy az engedelmesség hiánya a legnagyobb rosz a földön s jaj annak az édes anyának, a ki ebbe maga vezette bele gyermekét. Meg fogja azt keserülni százszor—ezerszer.

Kitől tanuljon a gyermek kötelességet első sorban, ha nem a szülőitől? És vajjon nem az kell, hogy első kötelessége legyen neki, hogy tisztelje szülői törvényhozó hatalmát s annak feltétlenül engedelmeskedjék? Hiszen az ők parancsaiból kell megtanulnia majd mindent: tisztelni a természet törvényeit, Isten parancsolatait s a társadalom iránt való kötelességeit. Rendre következnek ezek egymás után, mint bimbóból a virág s virágból a gyümölcs. De ha elveszett a bimbó, virágot s gyümölcsöt is hiába várunk akkor a fáról.

Némely szülő, mig gyermeke szépségében s pajkosságában gyönyörködik, — nagyon keveset tőrődik az ő engedetlenségével. Pedig mi a gyermek legelső erénye? Mit szab elébe a szentirás? Pál apostol, mikor a kereszténységeknek különböző állapotukhoz mért főbb kötelességeiket elősorolja,* a gyermekhez igy szól: „*Ti magzatok engedelmesek legyetek a ti szülőiteknek mindenekben, mert ez az Urnak kedves!*“ Az Evangeliumok a gyermek Jézus jellemének egyik kiemelkedő vonásául jegyzik meg azt, hogy ő „*engedelmes vala szülőinek.*“** Ha az Ótestamentumot vesszük, ott is az 5-ik parancsolatban*** ugyanez a kötelesség van a gyermeknek szorosan előirva, mert szülőit csak az a gyermek tiszteli, a ki nekik engedelmeskedik.

* Lásd Koloss. levél 3. r. 20. vers és Efiéz. levél 6. rész 1. vers.

** Luk. 2. r. 51. v.

*** Márk 20. r. 12. v.

De ha fontos dolog az, hogy a szülők engedelmességre tanitsák gyermekeiket: éppen oly fontos az is, hogy parancsaik mindig erkölcsösök s Isten parancsaival megegyezők legyenek. Ezt kivánja a szülőktől a mi Teremtőnk: „*Helyeztessétek az én beszédeimet a ti sziveitekbe s megtanitsátok a ti fiaitokat*“ (SMóz. 11. r. 18. 19. v.) Ezt köti a szülők szivére Pál apostol: (Eféz. 6.. r. 4. v.) „*Ti is atyák! ne engedjétek haragra a ti magzataikat, hanem neveljétek őket a tudományban és az Ur beszédének intésében.*“

Legyen tehát a szülők parancsa valláserkölcsi alapon nyugvó s ezzel szemben ellenkezést, makacskodást a gyermeknek meg ne engedjenek. De mit tesz igen sok szülő, ha már tulengedékenységével elvesztette gyermeke előtt a maga tekintélyét? Egy más, hamis tekintélyt állit fel elébe.

Például, látja az anya, hogy serdülő gyermeke a szomszédék fájáról gyümölcsöt akar szakitani s igy inti őt: „Ne bántsd fiam! mert meglátnak,“ a helyett, hogy igy szólott volna neki: „Megtiltom — vagy — tiltja Isten“, belop a gyermeke szivébe egy hamis tant, a mely e szóban áll: „*meglátnak*“· Hátha nem látnak meg? gondolja a gyermek, akkor bizonyosan szabad minden. Meglehet, hogy ő már tanulta az iskolában a 8-ik parancsolatot, de annak gyakorlati alkalmazásával most ismerkedett meg. „*Ha meglátnak*“, ezt az okoskodást kezdi alkalmazni minden parancsolatra s utoljára mi lesz előtte erény? az, a mit nem látnak meg. És mi a bün? az, a mit meglátnak. Igy jut a gyermek egy oly veszedelmes irányba, a melybe szülője nem akarná, s mégis maga sodorja belé, hogy t. i. gyermeke mindig csak olyat igyekszik tenni, a mit „Nem látnak meg“. Igy enyészik el aztán az iskola nemesitő befolyása is. Ezért panaszkodik sok szülő az iskolára, hogy az semmi jót sem akar gyermekébe önteni. Nagyon természetes, mert mindaddig, mig a gyermek engedelmességet nem tanul, szoros kötelességet nem ismer; mindaddig, mig a szülők perbe szállnak a tanitóval, még csak azért is, ha gyermeküket helytelen magaviseletéért méltán megdorgálta; mindaddig, mig a családi nevelés az iskolával összhangba nem jön: együtt nő, együtt ápoltatik a tövis és virág, a konkoly s gabona, s félős, hogy a *rosz* hatalma erősebb lesz s az erkölcsi élet szép mezejét csupa tövis, konkoly fogja elékteleniteni!

Én népünk erkölcsi életében legkiválóbb fontozságot tulajdonitok a családi nevelésnek s azt mondom, hogz ezen fordul meg az emberiség jövője, mert ide lehet visszavezetni csaknem minden erénynek és bünnek gyökérszálait.

Nézzük most a *serdült ifjuságot.*

Egy némely községben (nevüket most elhallgatom) a legények a gyümölcslopást nem tartják bünnek. Alapja e rut szokásnak az élvezeti vágy mellett az a hamis felfogás, mintha a gyümölcstermést csak közprédául adná az Isten, mert azért a gazdának nem kell fáradoznia. Ez egy oly veszedelmes irányzat, mely — a mellett, hogy a gyümölcstenyésztés ügyének nagy ellensége — sok nagyobb bünre is nyithat ajtót s kényelmes utat.

Becsülést érdemelnek azon ifjak, kik e bünös irányzattól megvetőleg fordulnak el, és tiszteletet azon szülők, kik az apai és anyai szép nevezetre gyermekeik lelkiismeretes nevelése által teszik magokat érdemessé.

De térjünk át most a mulatságokra, nézzük legelőször is a *fonókákat (Korusok)*,* melyek az ifjuságnak legfőbb, mondhatni mindennapos mulatságai téli évszakban.

Mily szép időtöltések ezek a maguk eredetiségében! A napi munkák végeztével, téli estvéken körbe ül a család apraja nagyja. Az asszonynép kezében pereg az orsó; a ház kicsiny apróságai anyjok körül játszadoznak, vagy felnőtt leánytestvéröknek segédkeznek; az iskolás fiuk édes apjukhoz huzódnak szerényen, a ki egy könyvből olvas fenhangon. A biblia ez, az a kedves családi ereklye, a melynek kopott leveleiről is elevenitő fény árad az egész családra. Kopogtatás hangzik az ajtón; vendégek érkeznek, közeli, jó szomszédok, kik szintén belevegyülnek a körbe, mintha családtagok volnának. Az apától a fiuk s majd a szomszédok fia veszi át rendre az olvasást; figyelemmel hallgatja az egész háznép; vallásos lélekkel merengenek el a multak történetén, Istennek az emberiség iránt mutatott szeretetén. Aztán, mikor az olvasás végződött, a családapa beszéli el a maga életének azt a nevezetes szakát, a mikor őt sulyos csapások, megpróbáltatások után ismét felemelte a jó Isten s végül belekezd abba a kedves Zsoltárba. mely azokban a nehéz napokban annyiszor nyujtott enyhületet bánatos lelkének: „Szivemet hozzád emelem, és benned bizom Uram.“ (25-ik Zsoltár.) Végig együtt énekel vele az egész háznép; templommá vált a családi hajlék, honnan kegyes szivek hálás érzelmei törnek fel a hit szárnyain Istenhez. Templom van itt valóban, mert minden sziv Istent érez, még a gyermekek játéka, az ifjak enyelgése, kedvet deritő tréfái is ártatlanságot lehelnek s ha az a pár óra eltelt, mindenki könnyebbült szivvel, üdült lélekkel tér meg az éjjeli nyugalomra!

Hejh! milyen szép időtöltés volt régen ez a korus!* De hogyan? hát csak volt? Sajnos, azt kell mondanunk, hogy legtöbb

* Korus, (chorus χορος) annyit jelent, mint templomi kar, énekkar s valóban a régebbi korusok meg is érdemelték e nevezetet.

helyen csak -- volt. Mert a mit ma néhol annak neveznek, az a réginek csak gunyolása.

Összegyül ma is mindkét nembeli fiatalság; de egy némely faluban divattá vált már, hogy a szülőknek el kell takarodniok a háztól, mert különben jól sem menne a mulatság. Foly az éneklés, de nem a vallásos — sokszor még nem is az erkölcsös. Eltelik az idő ugy 9 óráig; akkor a leányok leteszik a fonót, a legények is felhagynak a kártyázással, vagy egyéb ilynemü időtöltéssel, a világosságot kioltják s kezdődik a játék, péld. az ugynevezett „Párosdi" s lesz aztán olyan zsivaj, éktelen lárma, helytelenség, hogy csak a szomszédok a megmondhatói. . . .

De hát hol vannak ilyenkor a szülők?! Távol egytől-egyig. Vajjon miért? azért-e, hogy meg ne szégyelje magát tőlük az ifjuság? vagy inkább talán azért, nehogy nekik kelljen pirulniok gyermekeik éretlen magaviseletén?! . . . Ha azért sem, hát kérdezzük meg, hogy miért nincsenek hát ott az anyák, kik felelősek gyermekeikért, leányaikért! Nem nyugtalanitja-e őket az a gondolat, hogy leányuk mily társaságban és miképen mulat néha az éjféli órákig, oly háznál, a hol a szülők nincsenek otthon?!

Avagy azt mondják, hogy hisz igy van ez a tánczmulatságokon is? Megengedem, de ott sincs jól. Nem azt mondom én, hogy ne mulasson a fiatalság, sőt segitenünk kell azon, hogy minél többet mulasson; csakhogy minél szebben is. Erről pedig igyekezzenek meggyőződni maguk a szülők is. Legyenek ott az anyák leányaikkal s ha lehet, az apák is. Mert, ha igy tart, mi lesz? A nagyobbaktól veszik a példát a kisebbek s néhol már a 9—10 éves iskolás gyermekek is annak módja szerint muzsikust fogadnak s tánczestélyeket rendeznek minden szülői felügyelet nélkül. Hova vezet ez utoljára? A szülői tekintély és fegyelem számba nem vevésére s minden kigondolható roszra.

A mulatozásokkal kapcsosatosan szólanom kell még egy veszedelmes szokásról: *a szeszes italok mértéktelen élvezetéről,* mely oly sok rosznak szokott forrása lenni s a mi józanéletü székely népünk közé is kezdi befészkelni magát. Az már több helyt általános szokás, hogy keresztelők, lakodalmak s halotti tórok alkalmával végig meg legyen a pálinkázás s tegyük fel, hogy ez csak megjárja; *de nem járja meg az a felfogás, hogy csupán a pálinka adhat jó kedvet s a nélkül mulatni nem is lehet. Sőt ellenkezőleg! a pálinka tompitja az észt, megöli a kedélyt s nagy mértékben használva, a föld legngomorultabb teremtményévé teszi az embert.* Hány család boldogságát döntötte sirba a szeszes italok mértéktelen élvezete? Hány gyermeket tett árvává s földönfutó koldussá? Megadja erre a feleletet a mindennapi élet.

Ismerek oly községet, a melyben vasárnaponként nem az imádkozás házába, hanem a korcsmákba tolul a nép s vasárnapi örömét pálinka-gőzbe fojtja. Lelki fájdalommal látja az ember e népnek sülyedését; némi reményt csak az ébreszt benne, hogy van a községben nehány jozanéletü, jobb gondolkozásu ember is, kik maguk is érzik e fájdalmat s intelmeikkel, jó példájukkal hatni igyekeznek a többségre.

Végül t. közgyülés! hogy az erkölcsi élet szép mezejét eléktelenitő tövisek egy különös, szivós természetü válfaját is felemlitsem, szólanom kell arról a sajnos jelenségről, mely a családi életet és erkölcsöket a legnagyobb veszedelemmel fenyegeti és ez: *a vadházasság*. Mélyen elszomoritó jele ez az időknek! A magyar haza minden részében felütötte fejét. Egyszer itt, máskor amott tanakodnak felette a különböző vallásfelekezetek, egyesületek, a megyék, a kormány, a törvényhozás. De eddig még nem akadályozták meg terjedését. Az országos és egyházi törvények tilalma ellenére egybekelnek a férfi és nő s házastársakul adják ki magukat. A példa kapós a katonaköteles ifjak és éretlen hajadonok előtt is és utánozzák. Megtörténik az is, hogy törvényes házastársak egymástól elpártolva, mindketten vadházasságokat kötnek; sőt ráadásul mások házastársát hóditják el s igy az esetek száma kétszereződik. Kiszámithatatlan az az erkölcsi ártalom, melyet az ily esetek okoznak a társadalomnak! De lássuk a külső következéseket is.

A még teljes életkort el nem ért vadházas apának gyermeke nem anyakönyvelhető az ő nevére; ugy halála esetén az nem lehet örököse sem. Továbbá, a törvényes házasságból született gyermekek öröklik az apai s anyai vagyont; ugyanazon szülők egyike, vagy másikának törvénytelenül született gyermeke elesik mindentől s jut sokszor még kis korában koldusbotra. Igy teljesedik be az irás: „Az apák eszik meg az egrest s a fiuk foga vásik el tőle.“ Jer. 31 : 29. Szenvednek a szülők büneiért az ártatlan gyermekek ártatlanul.

De nem időzöm tovább t. közgyülés e szomoru tárgynál. Én csak rá akartam mutatni a mező töviseire. Nézzünk szélyel már most, hogy miféle eszközökhez nyuljunk azok terjedésének meggátlására és kiirtásukra.

Én azt hiszem, hogy a t. közgyülés minden tagja kész a nemes munkában segédkezni, mire ezennel is ünnepélyesen felkérem. Miután azonban már a körülményeknél fogva is az egyes községekben magunknak, mint lelkészeknek kell e czélra az erőket egyesitenünk, legyen szabad ez alkalommal különösen T. lel-

késztársaimhoz szólanom; önként értetődvén, hogy az ők teendőikben a többi T. tagtársak is reá ismernek a magukéira. Lássuk tehát a mi teendőinket.

Mi ugy vagyunk már általában megszokva, hogy az erkölcsi javulást az iskola hatásától s a vasárnapi oktatástól s egyéb efféléktől várjuk. Távol legyen tőlem, hogy kétségbe vonjam ez intézmények fontos szerepét; de azt vagyok bátor kijelenteni, hogy ezek a legjobb akarattal is csak fél munkát végeznek. Éppen ugy vagyunk velök, mint az a gazda, ki tavaszonként rendesen kijár a vetésre tövist irtani és ki is vágja mindig, csak a gyökerét hagyja a földben. Hisz éppen itt a baj; mert ez ujból kihajt százszor is s a nyárra a gabonával együtt mégis magot terem. A gyökeren kell kezdenünk. *És hol az erkölcsi bajok gyökere? A családi nevelésben.* Semmi iskolázás sem veszi ki a gyermek lelkéből azt, a mit ő naponként a családi körben magába szív.

Ez a mindennapi és folytonos hatás, az iskoláé azonban csak szorványos és pár évig tartó. Ezért erre kell forditanunk fő figyelmünket. Kutassuk ki, miben áll maga a baj s tapasztalni fogjuk, hogy nem a törvények nem tudásában, hanem a *jóra való akarat, az erkölcsi erély gyenge voltában, vagy teljes hiányában.* Még felolvasásom elején reá mutattam arra, hogy ez onnan van, mert a szülők már a kis gyermeknek szabad lábat adnak érzéki vágyaik követésére; az ők figyelmük csak arra terjed ki, nehogy a gyermek valami anyagi kárt tegyen s nem arra is, hogy erkölcsi iránya meg ne romoljék. Ilynemü parancsaik hatása elvész engedékenységük miatt. Már pedig, ha a gyermek engedelmességet nem tanult, akkor vágyait sem tudja fékezni; erkölcsi erélye nem lem lesz s élete későbbi szakában is — kényes kérdésekben a jó és rosz közötti választásban legfeljebb ez a hamis tekintély fog dönteni előtte: „*Meglátják az emberek?*“ csupa törvényes büntetéstől való félelem! . . .

Jobb alapot a családi nevelésnek!

„Minden bölcseségnek kezdete az Urnak félelme.“ Ott van a gyermek kebelében az élő törvény: a lelkiismeret, mely Isten szava ő benne; tegyük csak szabaddá ennek müködését az által, hogy az erkölcsiség tiszta és üde levegőjét, melytől életereje függ, megmentsük az ártalmas földi portól s mérges gázaktól. Ne engedjük meghamisittatni ennek itéleteit költött tekintélyekkel. Isten alkotta az erkölcsi törvényt; ne akarjon hát a gyarló ember uralkodni azon, hanem tisztelje azt hív engedelmességgel. Ezt kell megértetnünk a szülőkkel s erre elég alkalom kinálkozik nekünk lelkészeknek a szószéken, társadalmi és családi érintkezéseinkben.

Azután jön az iskola. Az iskolában is folytatnunk kell az ellenőrzést. Menjünk hát át az iskolába.

Azt szokták mondani, hogy ez az Ur házának veteményes kertje. És ez igaz is teljesen, ha megvan benne a gondos kertész.

Abban a szerencsés helyzetben vagyok, hogy oly egyházkörben szolgálok, a melynek tanitói nagyobbrészt hivatásuk magaslatán állanak, vagy legalább a felé törnek. Nemcsak tanitanak, hanem öntudatosan és gondosan nevelnek is. De vajjon azért fel lennénk-e mentve az iskola müködésének ellenőrzése alól? Sőt nem annyival inkább kell-e igyekeznünk, hogy segédkezet nyujtsunk a tanitóknak nemes munkájuk sikeréhez?

A valláserkölcsi oktatás, mely a szülői házban jóformán csak az engedelmességre való szoktatásban s az alapismeretek megadásában állott, itt ölt rendszert s kezd határozottabb czéltudatossággal haladni. A kis gyermek lelke az erkölcsi elbeszélések s történetkék tanuságaiból a magasabb *erkölcsi törvények* ismeretére s azok alkotójához emelkedik fel. Majd a történeti tanfokon látja azok üdvös hatását az emberiség életére s a visszahatások sajnos következéseit. Tudatára jut *Isten jóságának s mindenhatóságának*. Igy érlelődik meg lelkében az ő *tisztelésének vágya s az iránta való engedelmesség akarata*, a mely aztán a magasabb káté tanitással s Istennek az emberiséggel való nagy czélja megismertetésével szilárdul meg.

Erre kell a vallástanitással törekednünk. Egyidejüleg vigyáznunk kell arra, hogy a növendékek külső élete az iskolai neveléssel egybehangzó legyen. Az iskolások és ismétlősök a nagyok tánczmulatságaiból s kórussaiból szorosan kitiltandók. Gyermekbálokat csak szülői szoros felügyelet mellett lehessen számukra rendezni s a polgári elöljáróság ellenőrzésével.

És most következik a felserdült ifjuság. Ennek kórussait s tánczmulatságait illetőleg a nagy Channing irányát követem, ki azt mondja: „Egy népet a tiltott gyönyörökre való csábitás ellen az által kellene oltalmazni, hogy lássuk el az ártatlan örömek eszközeivel, . . . a melyek a léleknek derült hangulatát s nem lármás vigságát idézik elő; a melyekben tisztességes barátaink jelenlétében és társaságában résztvehetünk.“ Továbbá a tánczról igy nyilatkozik: „A tánczot nem kell elitélni. Ez a gyakorlat a legegészségesebbek közé tartozik. Mind a test, mind a lélek érzi vidító befolyását. Egy mulatság sem látszik inkább természetünkben alapultnak. Az ifjuság életkedve rögtön összhangzatos mozgásokban nyilatkozik. Kivánatos, hogy a táncz közöttünk igen közönséges legyen,“ stb.* Ezek szerint én a kórusokat s tánczmulatsá-

* Lásd: Channing E. W. Válogatott müvei. V. köt. 139. stb. lap.

gokat is fenntartandóknak vélem; de azzal a szoros kikötéssel, hogy a szülők mindig ott legyenek s e felett az egyházi és polgári elöljáróságok éberül őrködjenek.

Kivánatos lenne e tekintetben, hogy gondoskodjék minden község egy elég tágas és egészséges fedett tánczhelyiségről. Mert, ha igaz az, hogy a táncz a kellő mértékig a legegészségesebb testgyakorlat s időtöltés, áll az is, hogy egy egészségtelen, poros és szük helyiségben a legártalmasabb. Egy alkalmas terem felállitása szükséges nemcsak ezért, hanem erkölcsnemesitő s jótékony társulatok czéljaira is.

Azt mondom továbbá, hogy nemes versenyt kell támasztanunk az ifjuság körében. E czélra igen üdvös szolgálatot tesznek az ifjnsági, u. n. „*Legényegyletek*“. Mi ez intézményre eddig semmi gondot sem forditottunk. Pedig kiszámithatatlan üdvös hatással vannak az ifjuság erkölcseire. Manapság néhol a 10—12 éves gyermek, ha valahogy megszabadulhatott az iskolától: szivart vesz szájába, felcsap a nagyobbak közé s velük együtt akar mulatni mindenben. Szervezzünk mindenfelé legényegyleteket, ezek gátat vetnek az effélének; nemcsak a nagyok közt tartanak szép rendet, fegyelmet, hanem felügyelnek a kisebbekre is. Egy-egy kis köztársaság lesz a községekben alkalmas rendszabályokkal, fegyelmi hatósággal. Ki lesz mondva, hogy minden ifjuságí mulatságok, tánczok rendezése ennek hatáskörébe tartozik! felügyel arra, hogy a legények (az ismétlősöket is ide vonva) templomba s vasárnapi tanitásokra pontosan eljárjanak. Minden legény rendes gyümölcsfa tenyésztést kezdjen az egylet kertjében; évenként meghatározott számu oltványt bemutasson; nősülésekor ezeket magával vihesse tovább gondozás végett; felerészben el is adhassa. Kik a szabályoknak meg nem felelnek, azokat az egylet előbbször megintéssel, azután rendre a szavazati, a tanácskozási jog megvonásával, majd a mulatságokból való kirekesztéssel, végül sulyosabb vétségek esetén kizárással s erkölcsi szorosabb felügyelet czéljából a polgári hatóságnak való átadással fegyelmezze.

Ilynemü egyesületek országszerte, de különösen erdélyi evangelikus atyánkfiai körében a legáldásosabban hatnak az ifjuság erkölcsi életének emelésére.

Áttérek már most a nagyok társadalmára. Az itt jelentkező bajok mind a fentemlitett hibás erkölcsi nevelés okozatainl tekinthetők s azzal együtt kell elenyészniök. Múlólag gyógyithatják ugyan a polgári hatóságok, a mint ezt teszik a vadházasokkal szemben is, kikre nézve majd minden törvényhatóság szabályokat hozott s nyomozatot inditott; de ha például pénz és börtönbüntetéssel sikerül is eltörölni az okozatot ma, — az ok, a gyökér meg-

megmarad s a tövis holnap már ujból kihajthat. Épp igy van ez a mértéktelen ivással s az emberi féktelen indulat és szenvedély minden más hajtásaival.

A lelkészeknek hivatásokban áll mind a szószékről, mind magán intelmek által hatni s bizonyára ennek is látszik némi eredménye. De hogy ezek a bajok addig is, mig az erkölcsi nevelés lehető tökéletes eszménye megvalósul, minél ritkábban jelentkezzenek, czélszerü a népnek is megadni az ártatlan örömek eszközeit s *megindítani a nemes versenyt* az ő körében is. *És ezt eszközlik a kütömböző társulatok.*

Elengedhetetlenül meg kellene lennie minden községben *egy olvasó- és egy ének-egyletnek* Hasznos és szép ismeretek a keményebb sziveken is sokat csiszolnak; hátha még a falunak egy pár ügyesebb embere is lelkesül az ügy mellett: mily szép eredményt lehet akkor elérni!? A kezdet igaz hogy nehéz, sok kisebb és nagyobb akadálylyal kell, néha talán évekig is, küzdeni; de azért csüggedésre nincsen ok. Azt mindja Br. Eötvös: „Oly akadály, melyről tudjuk, hogy legyőzhetetlen, — nem *akadály* többé, hanem adott helyzet, melyből számitásainknál kiindulhatunk.“ Nos tehát csak induljunk ki az adott helyzetből s törjünk előre.

Egyik lelkésztársam már pár év óta mozgatja egy ily egylet felállitását. Ma még csak harmad-negyed magával alkotja az „Olvasó-egylet“-et (!) sok előitélettel s bűnnel kell küzdenie, de kitartó, gondos munkásságából itélve, hiszem, hogy 10 év mulva század magával lesz ott. Pár év előtt Homoród-Almáson alakitottunk egy ily olvasó- és dalegyletet s bár kicsiny mustármag még, de — több buzgó és lelkes tagja dicséretére legyen mondva — már eddig is igazi lelki örömmel tapasztaltam üdvös hatását minden irányban! Udvarhelyi fiókkörünk „Munkabizottsága“ megindította az ily egyletek ügyében a mozgalmat s hiszem, hogy meg is lesz szembetünő hatása. Eltekintve egyebektől, a gyümölcsészet, méhészet okszerü gazdászat elveinek meghonositására itt kinálkozik a legjobb alkalom — a mi népünk anyagi helyzetén is sokat javithat; de mennyivel többet még erkölcsi életén, a nemes verseny meghonosodásán, a mely egész a sirig sarkalja az embert s öregségében a legtisztább örömek s boldogság gyümölcseit éldelteti vele.

Ezzel felvolna téve a koronája a mi munkánknak s a nagyok társadalma is azzá lenne lassanként, a minek látni óhajtanók: Isten országa a földön. Azonban még van egy dolog, a melyet nem lehet, nem szabad figyelmen kivül hagynunk s ez: *a nyomor gyermekeinek felkarolása*

Hány oly szegény, nyomorban élő család van, mely gyerme-

keit nemcsak ruhával, de mégcsak kenyérrel sem tudja ellátni; hány szerencsétlen gyermek, a ki korán árvaságra jutva, a keserves koldusbot mellett tanul meg beszélni? Vajjon előnye lesz-é a társadalomnak az, hogy ezek igy nőnek fel, nevelés, iskolázás nélkül, csupán az érzéki szilaj ösztönök vezérlete alatt?

Én nem hiszem. Ezek a községekben örökös nyűgök, valóságos átkok lennének; mert lopás, rablás, részegség, minden s minden undok bün ott fészkelne az ők körükben s ugyan sulyos boszut állanának ezek a társadalmon, mely kitagadja őket erkölcsi országából!

Gondoljuk meg hát ezeket s vegyük ugy a nyomor gyermekeinek ügyét, mint az egész társadalmat kötelezőleg érdeklő kérdést. Emeljük fel őket a bukás lejtőjéről a könyörületes felebaráti szeretet kötelékével az erkölcsi felelősség s az isten-szeretet érzetének magaslatára, hogy ők is, a mezőnek ne megrontói, hanem őrállói s hiv munkássai legyenek.

Alakitsunk az ugynevezett „Rongyos-egylet“ mintájára minden községben „*Könyörületes-Egylet*“-eket, a melyeknek czélja az ily szegény s elhagyatott gyermekek felruházása, iskolázása s felnevelése legyen! Azt mondja ezekről Jézus, a mi nagy Mesterünk: (Máté ev. 25. rész 32—46 vers) „*Bizony mondom nektek, a mit cselekedtetek egygyel az én kicsiny atyámfiai közül, azt én magammal cselekedtétek*, — s ismét: — *mivelhogy ezeket nem miveltétek egygyel az én kicsinyeim közül, én velem sem miveltétek. Elmennek az utóbbiak az örök gyötrelemre; az igazak pedig mennek az örökéletre.*

Ime tisztelt Közgyülés, végig mentem a teendők sorozatán, a melyekkel a csecsemőkortól az öregkorig kell irányoznunk népünk erkölcsi életét.

Láttuk azt, hogy első és sarkalatos teendő a családi nevelés helyesebb alapra fektetése és ennek folytatásául rendszeres vallás-erkölcsi oktatás az iskolában. Azután a legujabb nemzedék megóvása a mai kor büneitől az életben, a mit az ifjuság kor szerinti elkülönitésével érünk el. Következik a serdülők és felserdültek óvása a szülői és hatósági szorosabb felügyelet behozatalával; másfelől nemes verseny teremtése a legényegyletekkel. Végül pedig ugyanily czéllal olvasó- és ének-egyletek s könyörületes társulatok alakitása a nagyok számára. Csatolom e tervekhez azt az inditványomat, hogy kérje fel egyesületünk a polgári hatóságokat s előljáróságokat ügyünk lelkes támogatására.

Igen tisztelt Közgyülés! én a fenti tervek üdvös hatásában feltétlenül bizom s erős meggyőződésem az, hogyha tisztelt lelkész és tagtársaim vállalkoznak e munkára, pár évtized alatt a mi me-

zőnk teljes diszben fog virulni s megtestesül az ige: „*A Krisztus evangeliuma Istennek ereje minden hivőnek idvességére.*“ (Róm. 1·16.)

Igaz, hogy addig sokat kell munkálkodnunk, de hát ez elkerülhetetlen. Azt is tudom, hogy az eredmény nem fog ugyanazon időben mindenütt egy szinvonalon állani, mert néhol több a javitni, tenni való. Küzdeni kell az önző érdekek összejátszásával, még tán az annyira divatos szép hirü s sokszor jó nevü egyesületi disztörekvések kórságaival s más társadalmi vészes ragályokkal. Aztán némelyünknek ideje tetemes részét a megélhetés gondjai foglalják el. De igy is, ha megtesszük a magunkét, minden nappal közelebb jutunk a czélhoz. E reményre feljogosit engem az a tapasztalás, hogy népünkben — minden czéltalan konzervativizmussa mellett is — meg van a jóra való fogékonyság s a minek üdvös voltáról egyszer meggyőződött: azt követni is tudja.

Csak kezdjük s folytassuk bizalommal a nagy munkát. A siker el nem maradhat. Lebegjen lelki szemeink előtt szüntelenül ama szebb jövendő képe, a melyért minden honfinak s jó kereszténynek lelkesülnie kell; ama boldog s dicsőségesebb korszak, melyről hittel énekel a költő:

„Még jőni kell, még jőni fog
Egy jobb kor, mely után
Buzgó imádság epedez
Százezerek ajakán.“

Csak előre bizalommal! Jelszavunk legyen:

Nulla dies sine linea!

A Dávid Ferencz Egylet kiadványai.

Felolvasások és értekezések.

Dr. Brassai Sámueltől: Jövő vallása . . . . . 10 kr.
„ „ Vallás és hit . . . . . 10 „
„ „ Melyik az igazi tudomány? Két felolvasás . . . . . 20 „
„ „ Jézus istensége . . . . . 10 „
Ferencz József: A vallás . . . . . 10 „
Kelemen Albert és Ürmösi Kálmán: A vallástanitás reformja . . . . 20 „
Dr. Hegedüs István: A halhatatlanság kérdése a classicus irodalomban . . . . . 10 „
Kőváry László: A keresztény vallás . . . . . 6 „
Ajtai János: Hiveink vallás-erkölcsi élete s lelkészeink teendői . . . . . 5 „

Folyóiratok.

„Unitárius Közlöny“, havi lap az erkölcsi élet előmozditására. Szerk. Dr. Brassai Sámuel és Boros György.
Egész évre . . . . . 1 frt 20 kr.
„Fiatalság Barátja“, időszaki ifjusági lap. Megjelent: nyári, téli, konfirmácziói és karácsoni szám. Egy-egy szám ára 10 kr.

Mindenik kiadvány megrendelhető Boros György egyleti titkárnál Kolozsvárt, rózsautcza 2. sz.

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Október. 11. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE
KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.
SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 21 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Sharpe Matilda.

A fentebbi képhez alig szükséges valami magyarázat, hisz a ki rátekint a Sharpe Matilda kisasszony arczára, az csakis végtelen jóságot s nagyon sok lelki nemességet olvashat ki e kedves vonásokból. Azok a mosolygó kék szemek, melyek még ma, évek hosszu sora után sem veszitették el fényüket, szeretettel tekintenek mindenkire; a londoni Channing House nevü iskola lelkes igazgatónőjének mindenkihez van egy nyájas szava, szivének melegségéből szegénynek és gazdagnak egyaránt jut s biztató jó tanácsai, valamint anyagi támogatásai már számtalanokat tettek boldoggá. Főjelsemvonása a lelki jóság, mely kiérzik minden tettéből, minden szavából. Ő igazán jó a szó legszebb, legnemesebb értelmében, annyira, hogy másokról sem képes soha rosszat feltenni. Ha valaki hibát követ el, azt mindjárt kész egy pár nyájas szóval kimenteni, pártfogásába venni s gyöngéd figyelmeztetéseivel a jó utra visszavezetni.

„Szeresd felebarátodat, mint önmagadat", e parancsolatot Sharpe k. a. megváltoztatta: szeresd felebarátodat jobban, mint önmagadat. Ez az ő jelszava. De viszont szereti ám őt is mindenki; az iskolában alkalmazott tanitónők tisztelettel, az intézeti növendékek fiatalos lelkesedéssel és ismerősei a legnagyobb elismeréssel beszélnek róla, s ez utóbbiaknak köre nagyon tágas, mert Sharpe kisasszonynak sok barátja van nemcsak a londoni unitárius társaságokban, de Anglia majgnem minden nagyobb vidéki városában. A kisasszonynak már fiatal korában legkedvesebb időtöltése a tanitáson kivül, mert hisz ezzel foglalkozott mindig a legtöbb előszeretettel, az utazás volt. Ismeri hazájának különböző vidékeit és bejárta Európa nagy részét s utazásai közben szerzi legjobb barátait, mert hisz ő rövid idő alatt megnyeri környezetének szeretetét s kivált a gyermek-világnak nagy kedvencze. Utazásaiból rendesen kedves emlékekkel megrakódva tér haza, londoni kényelmes otthonába, mely máris egy kis muzeumhoz hasonlitható, annyi érdekes régiséggel és különlegességgel bir. Salonjának legbecsesebb kincsei azonban a kisasszony albumjai, melyek részint eredeti vázlatokkal, részint a kisasszony által készitett kedves kis fotografiákkal vannak tele. Utolsó pár év óta ugyanis passionatus amateur fotografus lett Sharpe k. a., mely foglalkozás sok gyönyörüséget szerez neki és másoknak is egyaránt.

A fényképezés mellett még ráér időnként egy kis irodalmi munkásságra is. Szeretett növendékei számára összegyüjti s magyarázatokkal ellátva kiadja az angol költők válogatott müveit; saját élettapasztalatai, aforisztikus gondolatai s a fiatalsághoz intézett jó tanácsai nemrég egy csinos kis kötetben láttak napvilágot, legutolsó munkája pedig „Utazás a mennyország felé", egy bájos, vallásos gondolatokkal tele kis könyvecske, még ez évben sajtó alá kerül.

Mit mondjak még? Azt, hogy a kisasszony őszinte szeretettel van irántunk, magyar unitáriusok iránt, ez már ismert tény idehaza. Buzogány Mariska kisasszonyt és engem is a legodaadóbb vendégszeretetben részesitett Londonban való tartózkodásunk alatt, annyira, hogy rosszul esett megválnunk a Channing House nevü kedves intézettől s annak tisztelve szeretett igazgatónőjétől. Rosszul esett már azért is, mert nem tagadhatjuk el, hogy a szorgalmas munkásságban eltöltött évek romboló nyomokat hagytak hátra a törékeny testen s a Sharpe Matilda k. a. egészsége annyira gyönge lett, hogy csak nővére gondos ápolásának sikerült őt még eddig a komoly betegségtől távol tartani. Mi kérjük Istent, hogy óvja meg és tartsa meg őt még hosszu éveken keresztül, hadd legyen boldogitója még sokaknak! **Fangh Erzsébet.**

Egy angol nő inditványa magyar leányok érdekében.

Sharpe Emilia kisasszony levele.

32. Highbury place. London N.

Juli 15. 94.

Kedves uram. Sokáig késtem e levelemmel, de ennek oka az, mivel Fangh kisasszonytól azt hallottam, hogy Ön még nem határozott egy fiatal leány küldése iránt a Channing House-ba. Ugy tetszik nekem, hogy ennek egyik akadályául az átutazási költségek szolgálnak.

Ennél fogva közölni kivánom Önnel erre vonatkozólag saját tervemet s kérem Önt, hogy vegye azt fontolóra s beszélje meg paptársaival.

Nem lenne-e lehetséges az Önök unitárius egyházaira nézve, hogy egy kis alapitványt tegyenek össze arra a czélra, hogy az Angliába utazás költségeit abból fedezhessék azon ifju leányoknak, főleg unitárius papok leányainak, a kiket Önök jónak látnának ide küldeni a Channing House-ba? Ezt az alapitványt 3—4 bizottsági tag kezelése alá kellene adni, a kik segitségül lennének az ifju leány megválasztásában és határoznának arra nézve, hogy az egész uti költséget az alapitvány hordozza-e, vagy bizonyos esetekben talán csak felét. Mihelyt arról értesit Ön, hogy az alapitvány gyüjtése megkezdetett és biztositva van, azonnal 25 font sterlinget küldök angol pénzben Önnek, mint járulékomat az alapitványhoz.

Kedves uram, már megelőzőleg kifejeztem az iránti forró ohaj-

tásomat, hogy ne ejtsük el ezt a szép gyakorlatot, a mit megkezdettünk, hogy küldjenek önök ide leányokat, hogy érintkezzenek a mi angol unitárius nőinkkel rokonszenvünk élénkitésére az önök egyháza iránt és visszatértökkel kedves emlékek megőrzésére iránt unk. Többször biztositottam Önt, hogy forró vágyom és szándékom, a mig élek s anyagi helyzetem megengedi, minden erömből fenntartani és előmozditani ezt a gyakorlatot. Azt is megirtam, hogy reményem van, hogy a mikor én és testvérem megszününk a Channing House iskolát vezetni és annak vezetése egy bizottságnak adatik át, ez sem fogja ezt a gyakorlatot elejteni, hogy egy magyar tanuló leány legyen itt, a mint egy magyar tanuló van a Manchester College-ban is. Kérem azért, irja meg, hogy létrehozhatja-e ezt az alapitványt és akkor talán találni fog egy leányt, a ki még az őszön átjőjjön.

Mondhatom, hogy Fangh kisasszonynak itt léte igen kielégitő volt ránk nézve és remélem, hogy a mikor haza megy Önök is, ő is azt szintén elönyösnek fogják találni. Fangh k.-asszony tanulni szerető, munkás leány, különös figyelemmel van minden iránt a mit lát és tapasztal és azokat el is sajátitja. Sok barátnőt szerzett magának, s nemes érzése és gondolkozás módja őt nekünk is kedves barátnőnkké tette. Szerettük volna, ha tovább itt tarthattuk volna, mert valóban 11 hónapi itt mulatását alig lehet egy évnek tartani. De édes anyja ohajtja, hogy haza menjen. Részemről remélem, hogy levelezésben maradok mind a két leánynyal, a kiket Ön ide küldött és igy mind többet és többet fogok tudni az önök unitárius egyházáról. Fogadja legszivesebb üdvözletemet, mellyel maradok Önnek kedves Uram tisztelője,

Sharpe Emilia

Két angol nő.

Fennebb közöltünk egy arczképet és egy levelet. Az arczképet kiegésziti a Fangh kisasszony közleménye, a levél beszél önmagáért és a kettő együtt olyan két nővért állit az olvasó elébe, a kik valószinüleg csak önmagukhoz és egymáshoz hasonlitanak. És annyira ki is egészitik egymást. Matild a tanulásnak él s a nevelésnek szánta egész életét. Emilia a tudomány mivelésére s a jótékonyságra forditja életét és vagyonát.

Az elsőt, mint igazgatónőt áldja már két leányunk, mint

egykori tanitványai ; a másikat áldani fogják hosszu évszázak és a magyar unitárius nőknek egy hosszu sora.

Mily megható az a lelki töprengés, a mellyel a magyar leányok sorozatát állandóvá akarja tenni a londoni Channing leányiskolában, s mily lélekhez szóló a püspök urhoz intézett felhivása, hogy gyüjtsünk alapot a magyar leányok londoni útiköltségeiré. Ha jól felfogjuk a Sharpe kisasszony czélját és szavait, ha magunkkévá tesszük tanácsait, lehetetlen elmaradnunk az áldozattól. Kedves anyák, leányok és ti mindnyájan, kiket a nőnevelés érdekel : álljunk össze azonnal, tegyük össze nélkülözhető pénzünket s szerezzük meg püspökünknek azt az örömet, hogy Scharpe kisasszonyt értesithesse, hogy a 25 fontot (260 frt) elküldheti, mivel olyan alap gyült össze, a melyből biztositva lesz egy leány úti költsége. Lesz-e közöttünk, a ki e hivó szót meg nem érti ?

Az adományok főt. püspök Ferencz József urhoz küldendők Kolozsvárra.

Boros György.

Berde emlékére.

Még friss a hant, még nedves a göröngy;
Mit a kegyelet könnye áztatott,
S ki törli le még akkor is ha majd
Sirjokba futnak lomha századok ?
E könyny rezg a hála virágain
Mint harmatcsepp az illatos fűvön;
De bár az ősz mostoha viharja
Vagy a télnek rideg fuvalma jön
Meg nem fagyasztja észak hidege
S e könnyben él a dicső nagy neve!
Segélyt nyujtál a szenvedő szegénynek,
Letörülted az inség könnyeit
Mely cseppenként áradattá nőve
Fényes nevednek útat égbe nyit.
Szived, lelked tiszta volt és nemes
Nem mocskolta be szennyes föld sara
Fölkerested a szükség kunyhaját
Mit ember könyör s minden elhagya.
És mi ellen annyi annyit véte
Egyházadé volt szived verése!
Mit három század örjöngve tépett

Min ármány ütött rút, halotti tort,
Bár önkény dúlta lelke templomát
Mégis állt az egységhivő csoport!
S ha hirdeté az égi üdv szavát
Mit hosszu század esdekelve kért
Méltatlan kín s véres szenvedés
Nyujtott tövises, összetört babért.
De most az igét fennen hirdeti
S te segitéd, erőt adál neki!

Ha palotában, bibor ágyadon
Henyélve, tunyán éltél volna te
Nem dicsérnélek, hogy igy áldozál
Habár szegény egyházad üdvire.
A pénznek ajkam soh' sem tömjénezett,
Mert csillogásban önzés lakhatik
A belső sárt az arany elfödi,
A puszta szin hány embert elvakit!
És az előttem nem nagy áldozat,
Ha magának is fölösen marad.
Egy századnak szentelted életed
Te a mai kor s század gyermeke
Egy életet! . . . S nem is magadnak! . . .
Egy elhagyott seregnek üdvire!
Arczod hasitá véres verejték
Sanyargva töltéd aggott napjaid
S újat nem vettél, ha a tüske tán
Ócska ruhádból foszlányt is szakit.
Kevés, a ki ilykép lemondana
A nélkülözés sivár iskola!

S te lemondtál a boldog életről
A te ajkadról nem lebbent élv-mosoly
Felrótták ezt, ha még az egekben
Mértékosztó igazság honol.
Nem volt családod: azzá fogadtad
Egységhivő lelked rokonjait
S e lélek távol jövőben is
Hinni, remélni s küzdeni megtanit!
A mit magadtól megvontál magad
Szegénynek adtad: ez volt áldozat.
S te gyűjtél, habár gyönge válladat
A gond s aggkor nyomá! . . . Sulyos terü!
Gazdag voltál és mégis oly szegény;
Dicső alak és mégis egyszerü! —

Segélyt nyujtál a szenvedő szegénynek
Letörülted az inség könnyeit,
Mely cseppenként áradattá nőve:
Fényes nevednek útat égbe nyit.
S mig az utókor egységet hiszen,
S egyháza üdvét hordozza sziven,
S mig ajka arra áldást könyörög:
Neved él, mert tetted szent, örök!!!

1894. **Veress Árpád.**

Jellemvonás a Berde Mozsa életéből.

Az erdélyi kir. főkormányszéknek 1867. évben történt feloszlatása, illetőleg megszüntetése után, engem alólirtat ki a nevezett kormányszék számvevőségénél mint számtiszt voltam alkalmazva, Budapestre, a belügyministerium számvevőségéhez szintén számtisztnek neveztek ki. Ezen állásom elfoglalása végett 1868. év január 13-án felis mentem Budapestre, — de a szigoru téli idő, és rendezetlen állapotom, kényszeritettek családomat Kolozsvárt hagyni, — 1868. május havában a családom felszállitására Kolozsvárra szándékoztam jönni, pénzem nem lévén kölcsönhöz kellett folyamodnom, s egy collegám ajánlotta is, hogy Pesten mérsékelt perczentre kapunk, és igy vele átmentem Budáról, Pestre, és a mérsékelt perczent csak 60% volt, a melyet én perszé nem fogadtam el, és igy gondokba merülve, hogy hol kaphassak pénzt, jöttem a Lánczhidon keresztül Budára. Berde Mozsa ur, a ki szintén a belügy ministeriumba mint osztálytanácsos volt alkalmazva, a Lánczhid-kávéház sarkán áldogált, s midőn hozzá értem kérdez, hogy hol voltam. Miután körülményesen elbeszéltem, hogy a családom után Kolozsvárra kell hogy jöjjek és kölcsönt venni jártam Pesten, Berde Mozsa ur, ezt mondja nékem, hogy hát már most mit csinálok. Jaj mondom, mint a székely mondja, vele hálok, s majd csak ki drukkolok valamit. Ekkor kérdi Berde ur, hát mennyire lenne szükségem. Én mondám hogy vagy 200 frtra igen, erre minden további szó nélkül kivette zsebéből a tárczáját és 200 frtot nekem át adott. Én, a ki ismertem a Berde Mozsa ur takarékosságát, ámulatomba szólni alig tudtam a meglepetéstől, de végre még is mondom, alázatosan köszönöm Nagyságodnak előre is ezen nagy szivességét, mert rajtam nagy bajomba segitett, de már most hol irunk erről egy váltót, vagy legalább egy kötelező irást. Berde azt mondá, hogy sehol, mert én magának öcsém, se váltóra, sem irásra nem adok, hanem adok a becsületére, és igy minden legkissebb biztositék nélkül, gavallérosan 200 frttal kisegitett nagy bajomból, mely nékem nem csak akkor, hanem most vénkoromba is jól esik, és hálásan emlékszem vissza reá.

Tóth Károly,
igazságügy ministeri nyugalmazott számtiszt.

Az unitárius egyházkörök évi közgyülései.

A *küküllői unitár. egyházi kör* évi rendes közgyülését augusl. 9-én tartotta Magy.-Sároson.

Ferencz József püspök úr ő méltósága ez időben éppen Sároson rokonai látogatásán lévén, közgyülésünk tagjai fiatal esperesünk vezetése alatt testületileg jelentek meg üdvözölni szeretett főpásztorunkat. Esperesünk püspök úr ő méltóságát egy rögtönzött, szeretetet és nagyrabecsülést kifejező beszédben köszöntötte: mint bölcs vezért, igazságos kormányzót és boldog családapát; kérvén egyszersmind, hogy gyülésünket szerencséltesse magas látogatásával. Püsvök úr ő méltósága egyszerü, de sokatmondó főpásztori szavakban köszönte meg a figyelmet, mely nem hivatalos utjában is kedvesen lepte meg. A tisztelgők mindenikével kezet fogva, tanácskozásainkra áldást kérve és szeretetet ajánlva, a tisztelgés véget ért.

A közgyülést megelőzőleg istentisztelet tartatott, melyen Tiszt. Kiss Sámuel széplaki veterán pap egy eszmékben gazdag beszédet tartott; az énekvezetést alólirt végezte. Templomozás után vette kezdetét a közgyülés. Esperesünk egy talpraesett elnöki beszéddel nyitotta meg a gyülést.

Ezt követte az esperesi jelentés, melyből a közgyülés az egyes ekklésiák vagyoni állapotáról, népesedési és gazdasági viszonyairól a legapróbb részletekig tájékozást szerezhetett. Kegyelettel emlékszik meg Rédiger Árpádról, mint egyházkörünk halottjáról; Berde Mózesről, mint vallásközönségünk; Kossuth Lajosról, mint országunk halottjáról.

Hadd álljon itt egy pár sor a kimeritő jelentésből. Ugymond: „Lankadatlan munkásság és kitartás, szorgalom és takarékosság párosulva kell, hogy vezessenek hajszálnyinak látszó ügyeinkben is. Időszakunk nagyon sajátságos. Öntudatos működésre kell ébrednünk. A lágymelegség, a közöny pályámon nem talál barátot. Az igyekezet, a tiszta munkásság és egyeneslelküség lehetnek csak utitársaim. És ez nem frasis, hanem elhivatásomnak természetes következménye; ezeknél nagyobb keblemben csak a krisztusi szeretet és alázatosság lehet.“

Majd igy végzi csinos és valóban tanulságos beszédét: „Tervem, hogy szétszórtan lakó hiveinket is időnként keressük fel s tartsunk családaikban istentiszteletet. Nem szabad engednünk, hogy egyházunktól távol lakó hiveink lelki gondozása tovább is figyelmen kivül hagyassék. A mink van, azt kell megtartanunk, azért kell munkálnunk. Ez anyagi korban sok a gondunk ugyan minden tekintetben, de azért a lelkieket sem szabad elhallgatnunk, hiszen egyházi ténykedésünk, szolgálattételünk felüditi a roska-

dozó keblet s erőnk rugékonyságára nem kis befolyást gyakorol. Igy és ezekben kivántam és kivánok esperesi hivalomnak szolgálni."

Ez alkalommal töltötte be gyülésünk az egyik felügyelő-gondnoki állást is Iszlai László egyházi tanácsos ur személyében. Ismerve felügyelő-gondnok úr egyéniségét: a választás előre is szerencsésnek mondható.

Az esperesi fizetésekre vonatkozó javaslat csak oly észrevétellel fogadtatott el, hogy annak az ekklésiák hozzájárulását czélzó része teljesen mellőztessék.

Élénk eszmecserét idézett elő közig. hatóságaink szervezésére vonatkozó javaslat, valamint a belső emberek fizetéséről felvett kimutatások fölülvizsgálása. Ez utóbbiban a püspök úr ő méltósága — ki gyülésünken megjelent — tapasztalatokban gazdag észrevételeivel szintén részt vett.

Egyházi segélyért beadott kérelmek, tanügyi jelentés, inditványok alkották a közgyülés további tárgyait.

Végül megemlitem, hogy ugyane nap reggel 8—10 óra közt alpapi törvényszékünk rendes ülést tartott. Ez is uj, de egyszersmind igen czélszerü intézkedése esperesünknek.

Dombó. **József Dénes**

A székely-keresztúri unitárius egyházkör ez évi rendes közgyülését Ravában, julius 31-én tartotta meg. Tanácskozást megelőző ünnepélyes istentiszteleten imát és az anyagi és szellemi haladást korszerüen tárgyaló beszédet Sándor Áron kadácsi lelkész mondott; emelvén az ünnepélyességet az egyházkör dalköre csekély számu erejéhez mérten kellően sikerült énekeivel. Müvészien és egyháziasan vezette a gyülekezet énekét Tóth V. Szentábrahámi derék énekvezér-tanitó. Az istentisztelet végeztével nagytiszteletü Raffaj Domokos esperes úr a tőle megszokott apostoli ékes szólással üdvözli a ravai egyházközséget, szép multjára mutatva, jövőre is hithüségre buzditotta. Ez üdvözletre helybeli lelkész Végh Mihály kijelenti, hogy a közgyülés tagjai egyházközségünknek várva várt vendégei. Megkezdődött ezek után a tanácskozás. Elnökök: a köri esperes és Pálffi Ferencz f. ü. gondnok. Jelen voltak a köri belső emberek csaknem hiány nélkül, világi egyh. tanácsos afiai. kevesen. A 14—15 pontból álló tárgysorozatot nagyrészben az egyházkör folyó ügyei képezték. Kiváló figyelmet költött az esperesnek sok munkáról tanuskodó, nagy gonddal összeállitott évi jelentése. Közgyülés sajnálattal vette tudomásul azt, hogy a köri segélypénztár vezetője tkts. Raffaj Károly úr hüséggel és buzgósággal betöltött állásáról betegsége miatt lemond, s megbizza közgyülés Dr. Jankovich Pál, Geréb Sándor és Ürmösi Sándor afiait kifejezni az egyházkör őszinte részvétét és hálás köszönetét. A tárgysorozat beható tanácskozások után 3 órakor ért

véget, a mikor a ravai egyházközség vendégszeretetéből közebéd volt. Mondjam-e, hogy a külömben is élvezetes ebédet szellemes pohárköszöntések füszerezték? i. r.

Nevezetes tárgya volt közgyülésünknek *„a vallásközönség közigazgatási hatóságainak szervezete“* czimü törvényjavaslat, továbbá az esperesek fizetésére vonatkozó Kelemen Albert-féle inditvány, és még az esperes napi és fuvardijának szabályozása a kiszállások alkalmával. Mindhárom tárgyat előzetesen megvitatta elnöki intézkedés folytán egy bizottság, a mely a törvényjavaslaton lényeges módositást óhajtott volna tétetni az által, hogy a közgyülésnek meghatározott számu tagjai lennének 6 évi mandatummal belső emberek és világiak közül egyenlő arányban és a mellett a köri tisztviselők is 6 évre választatnának. Igy lenne valóságos képviseleti rendszer. A közgyülés azonban inkább az eredeti törvényjavaslat mellett maradt, annyi óhajtást fejezvén ki, hogy a tanitók mint ilyenek, ne zárassanak ki. A Kelemen Albert-féle inditványt a közügyigazgatókra és jegyzőre is kiterjeszteni óhajtja a közgyülés, megállapitandónak óhajtván a három cardinalis hivatal számára törzsfizetésként annyi 30 frtot, a hány ekklésia a körben van, és ez összegnek $^3/_4$ részét a központ, $^1/_4$ részét vagyoni arányban az ekklésiák hordoznák. Ezzel egyértelmü az esperesi napidijak szabályozására kiküldött bizottság véleménye is, annyi különbséggel, hogy az eddig visitatiora tett összes kiadások törzsfizetésképpen megállapitva, a visitatio a kiszállás helyett egyformásitott minta számodásokat és kérdőpontokat központban vizsgáljon Ezt az inditványt a közgyülés egyhangulag tette magáévá.

Következett ezek után a köri segélypénztár megvizsgálása és ezzel kapcsolatosan a fungens belső emberek és özvegyek részére 80 frt kiosztása. Ez alapot néhai id. Pálffy Dénesné tette volt. Rendre minden belső ember részesül belőle. Ez alap buzgó pénztárnoka Raffaj Károly ur volt eddig, de most, sulyos betegsége miatt, legnagyobb fájdalmunkra a további kezeléstől meg kellett válnia. Helyébe egyhangulag Barabás Lajos aa. választatott meg. Ha végül megemlitem a papi és kántori fizetések összeirását, illetve ezek helyesbitését, mely az elnökségre és társaira bizatott, ezzel jórészt kimeritettem tudósitásomat. . . . . th.

Az *Aranyos-Torda köri* unitáriusok köri közgyülésüket aug. 22-én tartották Tordán. A gyülést elnök Csegezy László esperes szép és tartalomdús beszéddel nyitotta meg. A megnyitó beszédben foglalkozik azon kérdéssel, valjon azon költekezés, a mely a vallásos intézményekre és felszerelésekre fordittatik, a vallásosság nyilvánulásában meghozza-e azt az eredményt, azt a kamatot, mely megfelelő legyen a kiadásoknak? Nem. Nagyobb gondot kell forditani a vallásos élet fejlesztésére, a kis gyermekek szivébe csepegtetni az isten hitét s beoltani a lelkiismeretet, hogy a lelkiis-

meret világitson neki az élet sötét s hova tovább oly borzasztó szennyes utain. Az iskolákban a papság kell, hogy átvegye a vallásos élet, az Isten hite fejlesztését, a lelkiismeret felköltését és ébrentartását.

Az egyházkör népessége 10576. A mult évhez mérten szaporodás mutatkozik. 1893-ban született 210 fiu, 190 leány; meghalt 112 fiu, 109 leány; konfirmált 66 fi, 44 leány; eskettetett mentvénnyel 32, mentvény nélkül 53.

Gaál Miklós köri jegyző felsőbb rendeleteket olvas fel. Miniszteri rendelet szerint a tényleges szolgálatban álló katonák, csendőrök dijtalanul temettetnek el. Gondoskodás történt a honvéd csapatoknál levő unitáriusok istentisztelet tartásáról. A lelkészek a kimutatásokat a nyári tanitásról az E. K. Tanácshoz terjesszék fel. E kérdésnél élénk és beható vita keletkezett, melynek eredménye lett, hogy a közgyülés kimondta: a vasárnapi tanitást óhajtja behozni, de mivel ez csaknem minden ekklezsiában megpróbáltatott eredmény nélkül, jövöre ajánlja, hogy a mesterek vasárnap reggel templomozás előtt a gyermekeket vallásos énektanitásban részesitsék s az egybegyülteket, mikor csak az idő kedvező, templomba vezessék s igy a vallás külső gyakorlását sajátittassák el. A tanitást inkább az által látná a kör keresztülvihetőnek, ha a törvény segitségével az ismétlő oktatással lenne egybekötve, vagy azt helyettesitené.

Ezután a nevelésügyi bizottság jelentése olvastatott fel, melyből kitünik, hogy ez egyházkör csaknem összes tankötelessei részesittetnek oktatásban.

A belső emberi fizetések kitöltött listái felülvizsgálására bizottság küldetik ki.

Kelemen Albert maros-tordsköri esperes azon inditványa, hogy az espereseknek a kebli pénztár és hitközségek közös terhére körök szerint 120—210 frt évi fizetés állittassék meg, közhelyeslléssel oly módositással fogadtatott el, hogy az emlitett összegek egyharmad része az egyházköri jegyzőket illesse.

Köri közügyigazgató s házasságvéd Székely László a hivatalától megválván, helyébe Biró Lajos várfalvi pap választatott meg.

Gyöngyösi István esperes halála.

Kiválóan egyházközségünket, de egyszersmind az unitárius vallásközönséget is, nagy veszteség érte Gyöngyösi István nyug. unitárius pap, esperes és egyházi tanácsosnak f. hó 11-én történt halálával. Munkás életének méltatása másnak tiszte leend, én csak a gyászszertartásról emlékszem meg.

A temetési szertartás szept. 14-én folyt le a helybeli unitá-

rius templomban, hová diszes ravatal volt felállitva. Az Isten tiszteletére emelt épület belsejét a mély gyász jeléül fekete posztóval és fátyollal vonatták be a kesergő gyermekek, özv. Zádorné Gyöngyösi Elma és Gyöngyösi Béla kir. erdőfelügyelő. És hogy a gyász valódi és mély, azt nemcsak a pompával felékesitett templom mutatá, hanem az a nagy közönség is, mely a végső tisztességtételre megjelent. Egyházunk főgondnokától kezdve képviselve volt a társadalmi élet minden rétege, a köri egyházi emberek élén az esperes, a megboldogultnak hivatali utóda jelent meg.

Kisgyörgy Sándor, az elhunytnak papi utóda, szép beszédben megmutatá, hogy a gyászban is van vigasztalás. Megható könyörgésében, elmélkedve a mulandóság felett, s egy nemesen megfutott pálya emlékezetét ujitva meg, balzsamot csepegtetett az égő sebekre. Mert az emlékezésben is van vigasztalás. Az alapigét a Királyok könyvéből vette (23. r. 17. vers): Micsoda temetésnek jegye ez, a melyet látok? — *Az Isten emberének koporsója ez!*

Nagy hatással mutatá be a szt. ige alapján Gyöngyösi István esperes életét, munkálkodását. Ez egyházközségben 44 évi küzdése és fáradozása után — igy beszélt a szónok — nincs egyetlen egy tér, hol maradandó alkotásai ne volnának. Az Isten háza és az iskola — ez a két ikertestvér - kőben, falban, szellemben, az erkölcsiség ápolásában sokat köszönhet neki. Az elismerésnek e hangján szólva, emlékezett meg szónok arról is, hogy a néhai egyházi kötelességeivel együtt hazafiui kötelességeit is hiven teljesitette s ezért a szomoru időkben fogságot is szenvedett.

A templomból a gyermeki szeretet által megkoszoruzott halottat a végső pihenő helyre kisértük, hol Ajtai János h.-almási lelkész fiatal hévvel bucsuzott el az egyházkör nevében.

Mi is azt mondjuk: Csöndes pihenést, jó éjszakát!

a+b.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Oktober.

2. — 1842. mh. Channing Ellery Vilmos.

4. - 1588-ban adatott ki a rendelet, hogy a Gergely-féle (mostani) naptár használatba vétessék.

5. — 1874-ben mh. Marosi Gergely igazgató tanár.

6. — 1837. meghalt Augistonovics Pál 74 éves korában. 1887-ben megindult az „Unitárius Közlöny.“

7. — 1811-ben meghalt Lázár István unitárius püspök.

9. — 1638-ban alapittatott a Harvard-egyetem Bostonban.

10. — 1569-ben nyujt be D. F. egy hitvallást a nagyváradi gyülésen 1693-ban vették el az óvári főiskolát az unitáriusoktól a r. katholikusok számára.

15. — 1889-ben a Manchester New College megkezdette a müködését Oxfordban.

20. — 1569-ben nyilt meg a vallási vitatkozás Nagy-Váradon az egységet vallók s a háromságosok között.

21. — 1663. Koncz Boldizsár az ádámosi zsinaton püspökké választatott.

23. — 1696-ban kelt I. Leopold engedély levele Felvinczi György elébb toroczkói tanitónak, szindarabok irására és eléadására.

26. - 1890-ben szenteltetett fel a budapesti unitárius templom.

27. — 1553-ban égettetett meg elevenen Servet Mihály Champelnél.

28. — 1893-ban olvastatott fel Berde Mozsa végrendelete az E. K. tanácsban, rendkivüli nagy gyülésben a meghatottság könnyei között.

31. — 1632. Stegmann Joachim, kit Rakovból hoztak, bekösöntött kolozsvári papnak.

Boros György.

Irodalom.

Emlékezés Kossuth Lajosra. Dr. Török István a kolozsvári ev. ref. főiskola jeles tanára a jelzett czim alatt kiadta az ifjuság ünnepélyén felolvasott becses essayjét. A szerető honfi és a nevelő tanár beszél a terjedelmes dolgozatban igaz hévvel és tiszta tudással. Az olvasóra is felemelő a hatása!

Vezérkönyv az elemi népiskolai számolás tanitásához, különös tekintettel a Mocnik-féle számoló könyvekre, irták: *Böngészi* János és *Orbán* Mór I. füzet történet didoktiak és Methodika, melyben röviden és értelmesen van eléadva, hogy kik és hogy tanitották s hogy tanitsák a számolást az iskolában. Minden tanitó hasznát veheti ennek a kis könyvnek. Ára 40 kr.

Iskolai atlaszt adott ki elemi iskolai használatra Hölzel és társa Budapesten. Szerkesztették Berecz és Kogutovicz. A paedagogiai elvek szem előtt tartásával szerkesztett és szép tiszta nyomásu mű s tisztán hazai termék. Ára 60 kr., a mit szó nélkül meg ér.

Magyar nyelvgyakorló és olvasó könyvet adott ki *László* Antal német ajku népiskolák 2-ik oszt. számára, nagy utánjárással. Ára kötve 16 kr.

Bibliai vallástant irt Kovácsy Sándor gymn. tanár, s kiadta a sárospataki irodalmi kör. Mint ebben a nemben úttörő munka figyelmet érdemel. Tanitja az ó-szövetségi vallást 16, az új szö-

vetségi, jóval több czikkben, melyek után közöl is válogatott zsoltárokat és dicsérteket az ev. ref. énekeskönyvből. Függelékül Palesztina földrajza. Ajánljuk a szakemberek figyelmébe. Ára 80 kr.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Egyházi reformok.** A közelgő egyh. Főtanácson a reformoknak egész serege fog szönyegen lenni. Egyik az egyházi hatóságok ujra szervezése. A köri közgyülésekről szóló tudósitásokból látható, hogy e felett a tárgy felett élénk eszmecsere leend. Az esperesi fizetés rendezése egy nagyon életbe vágó ügy, melylyel a körök a jegyzők és a közügyigazgatók fizetését is együtt akarják megoldani A belső emberek fizetésének a rendezése vagyis egy minimális összegre felemelése igazán égető kérdés, s az E. K Tanácsnak nagyon sok munkát fog adni, mig a körök felterjesztéseit átvizsgálja és a végleges megállapodásra eljut. A tanári nyugdíj-ügy rendezése egy félesztendő kérdése, mivel csak ez alatt az idő alatt lehet az állami nyugdíjintézetbe belépni. Az állami nyugdíjintézet oly előnyöket nyujt, a melyeket egyházi uton megadni lehetetlen s ezért a belépés elkerülhetlen. Ugy látszik erről már meggyőződtek az intéző körökben is.

— **Budapesti** egyházunk — mint már jeleztük — segéd lelkészi állomást szervezett. A s.-lelkész Lőrinczi Dénes szept. 16-án kezdette meg szószéki működését. A beköszöntő beszédet — mint Budapestről értesülünk — szép számu közönség hallgatta végig s az ifju lelkész első szereplése köztetszéssel találkozott. Örvendünk az első sikernek s szép reményekkel vagyunk ifju barátunk jövőbeli működéséhez.

— **Hodmezővásárhelyt** a volt s.-lelkész jul. 22-én vett bucsut szerető híveitől, kik érzékenyen váltak meg tőle. Julius 29-én ment végbe az uj s.-lelkész Lőfi Ödön beköszöntője. Igtató pap Lőrinczi Dénes volt. A hivek szép számmal jelentek meg és rokonszenvesen fogadták az új lelkészt, kinek alapigéje ez volt: „Azokat, a melyek hátam mögött vannak, elfeledém; azokra pedig igyekezvén, a melyek előttem vannak — a czél felé futok“ Pál Philipp III. 14. v. — Ugyanakkor östve a lelkészi ház folyosóján vacsorát rendeztek, melyen hívek és nem hívek, mintegy 40-en vettek részt. E vacsorát teljesen az áldozatkész gondnok Kovács József állotta ki. Legyen béke, egyetértés és haladás a h.-m.-vásárhelyi hivek között.

— **Tanári székfoglaló** ünnepély tartatott sz.-kereszturi középiskolában szept. 4-én. Pap Mózes ifju tanár foglalta el tanszéket a szokott ünnepélyel. Megnyitó beszédet Raffaj Domokos esperes s bezárót Sándor János igazgató tanár mondott. Üdvözöljük az ifju tanárt s kivánunk sok sikert göröngyös, de szép pályáján.

— **Torna-verseny** tartatott Kolozsvárt szeptember 22-én. 13 tanintézet válogatott ifjai versenyeztek a tornászat különféle ágaiban kiváló ügyességgel. A nagyszámu nézőközönség a mutatványból álmélkodva látta mily nagy erőt, rugékonyságot, gyorsaságot és hajlékonyságot fejthet ki az ifju test. Legjelesebbnek bizonyultak a temesváriak. Számos jutalom és kitüntető oklevél osztatott ki. Az unitárius főiskola általános dicsérő oklevelet nyert s azon kivül elismerést mint a kötélhuzásban legyőzője az aradiaknak. Értékes versenydijat nyertek futásba Máthé Ferencz V, Beczkai János VIII. oszt tanulók.

— **Derzsi János emléke.** A „Család és Iskolában“ Bagosi Sándor tüzetesen és elismeréssel foglalkozik ezen füzettel, s főleg tanügyi szempontból ismerteti a nagy alapitó végrendeletét.

— **Borbély György** tanár barátunk Paget Olivér társaságában kerékpáron járta meg Angliát hat hét alatt. Gratulálunk a derék munkához!

— **A papot, mint iskolaszéki tagot.** A vall. és közokt. minister 9222 sz. rendeletében értesitette a tanfelügyelőségeket, hogy az 1876. évi 28. t.-cz. 9 §. értelmében a községi iskolaszéknek minden rendes lelkész a tagja, még ha egy egyházközségnek több lelkésze volna is.

— **Uj iskolapad.** Kettősfedelü uj iskolapadot szerkesztett és mutatott be Adorján Domokos tordai tanitó, a mit Debreczenbe a tanszerkiállitáson elismeréssel fogadtak és feltalálóját elismerő dísz oklevéllel tüntették ki. Óhajtjuk, hogy szakembereink ismerkedjenek meg ezzel a találmánnyal, melynek előnyeit első rendü szakértők is nagy elismeréssel tüntették ki.

— **Az anyakönyv vezetéséről** a Magyar Közigazgatás, Boncza Miklós kitünően szerkesztett lapja — érdekes czikket közöl, melyből átvesszük az alábbiakat. Angliában először 1538-ban rendeltetett el az anyakönyvvezetés Cromwell alkormányzó alatt; Franczia országban 1539-ben rendeltetett meg a lelkészeknek, mivel a hübéresek halálát hozzátartozóik gyakran eltitkolták s ez által a kincstárnak jelentékeny kárt okoztak. Legállandóbb intézkedése a tridenti zsinatnak volt, mely hazánkban 1564-ben lépett érvényre; Franczia országban 1579-ben az esketést a házasságkötés feltétlen kellékének mondják ki, s az anyakönyvek vezetését külön közegekre bizzák s ugyanott 1791-ben a szept. 14-ik alkotmány kinyilvánitotta hogy a törvény a házasságot csak polgári szerződésnek tartja, s az 1792. évi törvény a polgári anyakönyvvezetést teljesen elválasztja az egyházitól.

— **Kövenden** szeptember 14-én roppant tüzvész pusztitott, mely az unitárius pap és mester összes épületeit hamuvá égette s a templomot is csak a szomszéd községbeliek s különösen Dindár István önfeláldozó erélye mentette meg. Ezen kivül mintegy 35 gazda égett le. A kár rendkivüli nagy, mert minden termény be volt gyüjtve. A teljesen hajléktalanul maradt belső emberek első szüksége fedezésére a főt. püspök úr azonnal 50 frtot gyüjtött és el is küldött. Adakoztak: Ferencz József 10 frt, Molnár Sándor 10 frt, Benczédi Gergely, 5 frt, Filep István 5 frt, Kovács János 3 frt, Mikó Imre 5 frt, Kanyaró Ferencz 5 frt, Nagy Gyula 2 frt, Mózes András 5 frt. — Boros György is gyüjtő-ivet inditott, melyen adakoztak: Boros György 3 forintot, Dr. Nyiredy Géza 2 frt, Nagy Gyula 1 frt, Vécsei Sámuel 3 frt, Petrovits György 1 frt, Tauffer Adolf 1 frt, Matskási Lajos 1 frt, Sipos Gábor 1 frt, Nagy Lajos 2 frt, Ulár Pál 1 frt, Dézsi Mihály 1 frt, Knauer József 50 kr., Bakk Lajos 1 frt, Zobátz Ferencz 50 kr., Király Mariska 1 frt, Sárdi Lőrincz 1 frt, Sárdi Lőrinczné 1 frt, Boros Sándor 2 frt, Boros Sándorné 1 frt, Gyulay László 5 frt, Turcsányi Gyula 2 frt, Dr. Haftl Dezső 1 frt, Fekete Gyula 1 frt, Kozma Ferencz 3 frt, Dr. Gálffy Endre 3 frt, Hajós János 3 frt, Fekete Pálné 5 frt, Fekete Pál 5 frt, Simén Elek 1 frt, Szász Ádám 3 frt Petrichevich Horváth Kál-Kálmán 50 frt, Nagy György 2 frt, Iszlai Márton 1 frt. Összesen 110 frt.

— **„A Magyar Mese és Mondavilágot"** annyiszor ajánlottuk már az Unitárius Közlönyben, hogy jónak láttuk egy meséjét a maga valóságában bemutatni a „Fiatalság Barátjában." Ebből meglehet látni, hogy nincs nagyitás a dicséretben és nem ok nélkül való az ajánlás. Naponta látjuk, hogy az olvasni tudó gyermek nem tudja letenni kezéből, ha egyszer megizlelte. Már készen van az első kötet s kapható az „Athenaeum" kiadásában Budapesten kötve 3 frtért. Füzetje 30 kr.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid Ferencz Egylet közgyülése október 27-én délután 3 órakor fog megtartatni. E gyülés főtárgya lesz a rendes évi jelentésecken kivül, az egylet tiz évi fennállása emlékének felujitása, Fangh Erzsébeth kisasszony felolvasása és Daniel főgondnok díjára hirdetett irodalmi pályázatról jelentés.

Unitárius lelkész. Október 27-én a D. F. E. közgyülése napján délelőtt kilencz órakor értekezlet lesz az unitárius lelkész érdekében. Minthogy ez ebben a nemben első általános értekezlet, minden lelkész és lelkészjelölt igyekezzék a

jelzett órában az unitárius főiskola dísztermében megjelenni. Külön meghivó nem fog kiadatni

A nyári tanitáson szorgalommal megjelent ifjaknak a lelkész urak bejelentése szerint megküldöttük a jutalom-bibliákat. Befogunk számolni mind a megjutalmozottakról, mint a tanitó urak működéséről.

Az Unitárius Közlöny következő három számát mutatványul ingyen fogjuk megküldeni bármely névre. Kérjük lapunk olvasóit sziveskedjenek egy levelező lapon közölni velünk azon ösmerőseik nevét és lakását, a kiknek a lap megküldését óhajtják.

A Fiatalság Barátja új száma megjelent a következő tartalommal: Iskolában. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert. 41. l. — Mit olvassunk a bibliából? Boros György. 42 l — A bibliáról. (Költemény.) Nagy Dénes. 45. l. — Kosztika. Bálint Gábor. 45. l. — Drága levél. (Költemény.) Dézsi Mihály. 47. l. — Kevélység, kedvesség és Szivesség. (Mese.) Benedek Elek. 48. l. — Egy hires ember. Deák Miklós. 53. l. — Hogyan kezdődött meg nálunk a vasárnapi tanitás? i. r. 54. l. — Izenet a lányoknak. 55. l. — Fejtörő: Anagram. 56. l. — Körtalány. Szótalányok. 56. l. — Számrejtvény. Jutalmak. A Dávid Ferencz Egylet kiadványai. Ára 10 kr. Ez már az 5-ik szám s reméljük, méltó elődeihez s kérjük fogadják szives barátságukba.

Az egylet pénztárába f. é. szept. 24-ig 1 frt rendes tagsági dijat fizettek 94-re: Pap Mózes, Torda. Botár János, Toroczkó. Kelemen István, Toroczkó. Nagy Elek, Jász-Apáti. Székely Ferencz, Nagy-Várad. Lőfi Endre, Bányabükk.

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek 94-re: Weress Ferencz, Torda. Major Domokos, Zsibó Székely Ferencz, Nagy-Várad.

A marosköri fiók egylet pénztárába rendes tagsági díjat fizettek: Kaáli Ekklésia, Nagy Sámuel (89—93-ra), Simó József, Gálfalvi ekklésia, Jakab József (86—89-re), Bartalis József (93—94-re), Albert Áron, Kelemen Albert, Gál Kata, Fekete Gábor, Schuller József, Csép János, Pap Sándor, Szabó Lajos, Rédiger Géza, Gyöngyösi Dénes, Gál Elek, Székely Lajos, Cseh Sándor, Ürmösi Kálmán, Fazakas Lajos és Nagy János (90—94-re.)

A háromszéki fiók-egylet pénztárába fizettek: Lőfi Áron, Kriza Sándor Serester Matild, Albert Lőrincz, Ütő András, Hosszu Ferencz, Göncz Mózes, Nagy József, Kőröspataki ekklésia, Veress Ferencz, Veress György, Gyertyánfi Emil, Kövendi Mihály Zsigmond Áron, Benedek Lajos, Ungvári Lajos, Nagy Áron, Kökösi ekklésia, Kálnoki ekklésia (92—93-ra), Nagyajtai ekklésia, Kelemen Lajos (92—94-re), Szentiványi Miklós, Varga András (92—96-ra) Laborfalvi ekklésia (93—95-re), Bölöni ekklésia (93—94-re), Nagyajtai Péterfi Sándor, Siklódi István, Dávid Ágoston, Benedek János, Pál Sándor, Ütő András (S.-Szt.-György), Barabás Ferencz (Árkos), Kisgyörgy Tamás (Bölön) 95-re. Serester Sándor, Faluvégi András.

Kolozsvárt, 1894. szept. 24-én. Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

TARTALOM: Scharpe Matilda. (Arczképpel.) Fangh Erzsébet. 149. lap. — Egy angol nő inditványa magyar leányok érdekében. Sharpe Emilia. 151. l. — Két angol nő. Boros György. 152. l. — Berde emlékére. (Költemény.) Veress Árpád. 153 l. — Jellemvonás Berde Mozsa életéből. Tóth Károly. 155. l. — Az unitárius egyházkörök évi közgyülései 156. l. — Gyöngyösi István esperes halála a—b. 159. l. — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 160. l — Irodalom. 161 l. — Egyház és iskolai mozgalmak 162. l. — Egyleti élet és munkásság. 163. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. November. 12. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

Kisgyörgy József.

(Arczképpel.)

Kisgyörgy József, a ki Dombó községében mint kántortanitó 48 évig szorgalommal hintegette a nevelésügy mezején a tudomány magvait, 1894 aug. 15-én közhasznu életét 76 éves korában bevégezte. Az elhunyt azon lelkes tanitók sorába tartozott, kik az értelem fejlesztése, a vallás-erkölcsös élet terjesztése mellett, a hazaszeretet, isten és emberek iránti tiszteletet csepegtették tanitványaik kebelébe. Ezt cselekedte Kisgyörgy József is csaknem ötvenéves tanitósága alatt. S hogy fáradozása elismerés nélkül nem maradott, arról az alábbi rövid életrajza bizonyságot teszen.

Kisgyörgy József Torda-Aranyosmegyében, Kövend községében, nemes székely családból született 1818-ban. Atyja: Kisgyörgy József hivatalnok volt.

Tanulását szülőfalujában kezdette, Tordán folytatta s kolozsvári főiskolánkban a gymnasium és theologia cursust szorgalommal végezte, valamint egy évi jogi tanulmányát is itt szerezte.

Tordára neveztetett ki köztanitónak s onnan jött Dombóra tanitónak és énekvezérnek 1842-ben. Ezen kettős hivatalát lankadást nem ismerő szorgalommal s igaz szeretettel betöltötte.

A tanitás körül kifejtett buzgalmát a „Küküllőmegyei tanitó egyesület“ azzal jutalmazta, hogy 42 évi tanitóskodása alkalmából 1883-ban Dicsőszentmártonban „Kisgyörgy-ünnepélyt“ rendezett s ünnepélyére Dombó községe adakozásból egy diszes babérkoszorut készittetett, a melyen a küküllőmegyei tanitó egyesület felirata olvasható.

Az ünnepélyen Rédiger Árpád, egyesületi elnök, Nagy János alelnök, Horváth László, kir. tanfelügyelő, Ütő Lajos, dombói pap és Andrási István megyei főjegyző élőszóval, unitárius püspök Ferencz József úr és az Egyházi Képviselő Tanás irásban üdvözölték Kisgyörgyöt mint szorgalmas tanitót.

Kisgyörgy a jubileum után is még 6 évig működött terhes pályáján s azután testi gyengesége miatt nyugalomba lépett, hogy 48 évig folytatott tanitóskodása után magát kipihenhesse.

Kevesen vannak Dombó községében, kiket nem ő tanitott volna a tudományok ismeretére, a mit bizonyit az a tény is, hogy Küküllőmegye községei között Dombón van legtöbb olvasni, irni és számolni tudó.

A tanitás körül kifejtett buzgalmát király Ő Felsége ezüst éremmel jutalmazta s tüntette ki tanitó társai között 1883-ban.

Kisgyörgy tanitása első évében a felnőtt ifjak nehányát a téli hosszu estékre maga köré gyüjtötte s azokat olvasásra, irásra és főképp éneklésre tanitotta. A műének volt az, melyre kiváló gondot fordított s a dalkör tagjait minden vasárnap délután szorgalmasan tanitotta. Az általa alakitott dalkör ma is fennáll s József

Dénes tanitó minden vasárnap délután templomi, halotti és világi énekekre szakszerüleg tanitja. Jelenleg 24 tagból áll. A szomszéd román községekből mindig volt 4—5 tanitványa, a kik a magyar nyelvet iskolájában megtanulták s azok közül többen elismeréssel és tisztelettel voltak iránta.

Az Egyh. Fő Tanács a Tiszteletes s később egyházi Tanácsos czimek adásával tüntette ki, mint szorgalmas tanitót.

Ő haszontalan szolga gyanánt nem ásta el azt a talentumot, a melyet az úr adott, hanem azzal hűségesen sáfárkodott családjában ugy, mint iskolájában és embertársai között.

Tanitványai hálásan emlékeznek vissza jó tanitójukra s emléke élni fog köztük sokáig.

Legyen könnyü a hant felette.

A néhai családi életéből felemlitjük, hogy neje Sándor Anna, egy kiválóan erényes és vallásos nő már 21 éve meghalt. Gyermekeik közül kettő ma is életben van: Kisgyörgy Sándor vargyasi unitárius lelkész, és Nemes Ferenczné Dicső-Szt-Mártonban.

Dombó. **Ütő Lajos.**

Az öreg és fia.

— Édes fiam, maholnap meghalok,
Örökségül kevés mit rád hagyok.
Dús kincseket mert nem gyüjtöttem én,
Világ szerint azért vagyok szegény.
De jól csik még most is érzenem,
Hogy szivem sokkal nem cserélne, nem.
A kincset, melyet hiven őrze meg,
Vedd át fiam, vedd — *örökségedet.*

Igy szólt az ősz, az áldott jó öreg,
Könnyes szemét többször törülve meg.
— Jer, jer fiam a kéklő hegyre fel,
Hol a pacsirta vigan énekel,
A pázsitot fénysugár képibe
A ragyogó nap csókkal hinti be,
Mosoly dereng a föld göröngyein,
. . . Én ott gyüjtöttem össze kincseim.

Itt, itt vagyunk hát. Nézz távol, közel,
Egy *mondhatatlan* érzés nem fog el? . . .
Egy *ezredév*, mely ily tölgyet hozott,
Egy *év* növelte fel a liljomot.

Bokor tövén ibolyácska van itt,
Tán mintha súgna, mondna valamit.
A büszke rózsa meghajtja fejét,
Ekként imádja ő is Istenét.

A kis patak csörrenve lejt amott,
Partjain száz s száz virágot hagyott,
Melyekből a méh fris mézet visz el,
(Oh, van ki rája is gondot visel!)
. . . Ha ott a lombot szél lebbenti meg,
Nem hallod-e, hogy mit susog, zizeg? . . .
S midőn a csend lesz hosszu, végtelen,
Mély *áhitat* az, szentelt érzelem.

Ez érzelemben én boldog vagyok,
Követtem hiven azt a csillagot,
Mely világitott életem felett . . .
Boldog, ki Istent hiszen és szeret!
Hiszem: a piczi harmatgyöngyszemen
Isten működik, Isten van jelen.
Oh, drága, örökfényü kincs a hit,
Remélni, bizni, türni megtanit.

Még szólna az ősz, mondna még sokat,
Mert tudja azt, hogy jó tanácsot ad.
Most látja csak, hogy kit hiven tanit,
Földre borulva mint imádkozik,
Reszketve mondja ki minden szavát,
Mint a ki roppant kincseket talált.
És végezetre szól ajk, érzelem:
Hiszlek, imádlak édes Istenem!

— Látom fiam, te jól megértetted,
Mit fű, fa, lomb, virág beszél neked.
Hited megtart, ez ékes, drága kincs,
Melynél a földön drágább semmi sincs.
S ha sujtól is majd az idők sora,
Hited, reményed nem fogy el soha.
És majd életed másokat tanit:
Keressétek az Isten útait!

Tarcsafalvi Albert.

Remény s emlékezet.

Éltünk rögös határain két genius vezet:
remény s emlékezet. Kisfaludi.

Az a jövő titkos rejtélyeiben horgonyt vet, ez a mult sötét homályában fényt gyűjt. Ez előtt megnyílik a mult, melyről azt hivők, hogy lezárult már, az előtt megjelenik a jövő, melyről azt hisszük, hogy utólérhetetlen.

Hány jövőből lett már mult csak a mi életünkben, s hány mult ment a feledés homályába csak a mi emlékezetünkben is.

Jó is, hogy igy van, mert némely dolgokra nézve az a megdicsőités, ha teljesen feledésbe mennek, de nem lenne jó, ha midőn a reggeli nap fénye kiüzi ablakunkon az éj sötétjét, ugyanakkor ki is törölné mindazt, a mi a reggelt megelőzte. Még a nap forró hevének is meghiusúlna legtöbb hatása, ha abból a fényből, a mellyel megelőzőleg ékeskedett, nem ragadtak volna magukhoz egy-egy mécsfényt az ég holdja s csillagai, s ha ez a mi csillagunk a föld minden melegét elbocsátaná, mihelyt nem látná maga felett a napot.

A multak hagyománya nagyon becses nekünk, a jövők reménye nagyon édes nekünk.

Ha közelebb jövünk magunkhoz s a mieinkre nézve vizsgáljuk a multat, nagyon, nagyon sok annak a tanulsága.

Ujitsunk fel csak egyet e perczben: 1579 november 15-ét. Lám egy mécsnek a lángja, az utolsó halvány pislogás s az örökre elalvás ott Déva várában, kegyetlen fogságban! Elalvás, de nem meghalás. Elalvás, de nem elsötétedés.

Avagy azt hiszi valaki, hogy annak a nagy léleknek a Dávid Ferenczének az éltető melege azonnal eltünt volna mindenből, a mibe bele volt lehelve? Azt hiszi valaki, hogy az emberi lélek volna csupán oly kevéssé fogékony, hogy abban ne maradna meg egy nagy lélek világosságának bár a visszfénye?

Nem ugy, nem, hiszen minden emberben magában is van fénye és melege a léleknek, mennyivel inkább kell, hogy érezzék és láttassék ezen a nagy lélek hatása!

Mi ugy hisszük s azt hirdetjük, hogy a lélek halhatatlan s a nagy lelkek örökké élők és hatók.

Éppen ezért olyan reménységteljes előttünk a jövő. Éppen ezért nem aggaszt minket a bizonytalanság gondolata.

Mi hiszünk az örök életben s tehát hiszünk az örök haladásban is. A kettő egymástól elválhatlan, de a kettő együtt véve nagyon sokat követelő. Az életnek sajátsága a munka, a haladásnak feltétele a mozgás. Állandó munka s folytonos haladás. Ezek a jövő biztositékai.

Mi legyen a munkánk? Ez az alkalom ujból tollam alá adja a parancsot: épitsünk hajlékot Déva nagy halottja hamvai fölébe.

Dávid Ferencz az emlékezeté, a Dávid Ferencz-templom a reményé. Van-e közöttünk, a ki ennek a reménynek él? Ki az, a ki leteszi az első áldozatot, melyből az alapkő felállitható legyen?

Én remélek!

Éltünk rögös határain két genius vezet: remény s emlékezet.

Boros György.

Légy hű.

(Kisgyörgy József emlékére.)

Légy hű! E két szóval a néhai Kisgyörgy József Dombó egyházközség volt derék tanitójának emléke megörökitéséhez kivánok én is járulni.

Az elhunytnak érdemekben oly gazdag volt élete, a milyenhez hasonlót csak ritkán lehet találni. Tanitó, atya, nevelő, testvér, barát egy személyben! Szive ez érzelmek gyakorlásában volt a a legteljesebb.

Dombó népes község s nincs annak egyetlen férfi avagy nő lakója, ki egy félszáz lefolyása alatt egyebet érzett, egyebet tapasztalt és látott volna Kisgyörgy József részéről.

Ha iskolájába feladták a kis gyermeket, egy-két nap alatt, mintha édes apját látta volna, annyira megszerette, annyira vonzódott hozzá.

A szeretetnek és ragaszkodásnak e viszonya az életben még édesebb, még megszenteltebb lett.

Az olvasókör, a dalárda, mely Kis-Küküllővármegyében első helyen áll, az utczán avagy a mezőn való találkozás hiveivel, mind alkalmat nyujtottak arra, hogy bölcs tanácsaival, igaz szeretetével, határtalan becsületességével, tiszta józan életével, mint a hazának igaz polgára s az unitárius anyaszentegyháznak egyik

ihletett alakja, Sion népének vezére, továbbra is atyja, barátja, boldogitója lehessen . . . . .

Ki Dombó községében hű tud lenni ahoz az igaz tudományhoz, melyet az öreg Kisgyörgy bácsi ajkairól szent vallásunk alapján hallott s azt örökségül hagyhatja gyermekeinek, annak a becsületesség lesz családi legdrágább kincse. Kinek szivében az elhintett mag termékeny talajra akadt, annál az Isten és emberek szeretete ragyog mindörökké! Ahoz a lélek eldurvulása, sötétség és tévelygés nem férhet. Annál erősebb az egy Istenben helyezett tiszta és boldogitó hit, mintsem hogy a hamis ige hirdetőknek a sziv- és ész bolonditóinak hálójába juthasson!

Kisgyörgy Józsefre emlékezni azért oly kedves minekünk, mert benne, a talpig becsületes unitárius tanitóban és hasznos cselekedeteiben mindig a sziv nemesedése és az értelem világosodása nyer ujabb erőt.

Ő szent elhivatásához mindenkor hű maradt, miért jutalmát már életében elvette. Őt minden ember valláskülömbség nélkül, hivatalnok és földmives, szegény és gazdag tisztelte és nagyrabecsülte.

Ez áldott emlékhez Dombó községe légy hű mindörökké, mert akkor az egy élő igaz Isten is megáld téged bizonyára.

Gvidó Béla.

Mit hisznek az unitáriusok?

Isten.

Az unitáriusok hisznek az Isten egységében, igazságában és szeretetében. Ezt a hitet megerösiti a józan ész és az öntudat s a világon bármikor élt legjelesebb emberek legmélyebb tapasztalata.

Jézus.

Az unitáriusok hiszik, hogy az az evangelium, a melyet a Jézus tanitott az Isten atyaságáról s az ember testvériségéről, a szó legigazibb és legjobb értelme szerinti vallás.

Biblia.

Az unitáriusok hiszik, hogy a régi időben Isten a próféták, apostolok és szentek által szólott az emberhez s hiszik, hogy ő most is szól a természet rendje, a lelkiismeret intései, a bölcsek szavai és a jók példája által minden lélekhez, a ki rá hallgat.

Üdvösség.

Az unitáriusok hiszik, hogy mindazok, a kik elhagyják rosz gondolataikat és tetteiket, a kik őszintén kivánják az isteni ihletést és vezetést s a kik tisztán és önzetlenül élnek Isten országába befogadtatnak ugy a jelen, mint a jövő életben.

Tudomány.

Az unitáriusok hiszik, hogy a modern tudományok felfedezései, az ismeret terjedés, az emberi léleknek nemhogy szomoruságot okozna, hanem a legnagyobb öröm. A milyen mértékben semmisül meg a tévelygés és a babona, olyan mértékben nyílik meg az út egy tisztultabb és nemesebb valláshoz.

Ég.

Az unitáriusok hiszik, hogy Isten minden gyermeke számára gondoskodik egy szebb életről és boldogabb hazáról, s hogy egykor valahol, valahogy győzedelmeskedni fog az igazság a hamisság felett s a szeretet elenyésztet minden gyülöletet.

Legyen meg a te akaratod.

Krisztus-monda.

Érőben volt a gabona.
S ha talán még szebb lett volna,
Ugy örülne a föld népe,
De legkivált a szegénye.
Látszott, hogy az eső régen
Nem esett itt e térségen,
Melyen Jézus Szent Péterrel
Végig haladt egy szép reggel.
»Uram — szólott a tanitvány —
A messiást megállitván,
Be kár, hogy e nagy határon
Nem lesz bőség, a mint látom.
Szalma fizet, hogy ha fizet,
Egy mag aligha ad tizet.
Porzik a fű, hogy ha vágja
Szegény ember gyors kaszája.
Gyümölcs a fán
Vézna, sovány
S a borszőlő venyigéje
Nem adja meg, mit igére.
Ember, állat
Hjába fárad,
A veriték, haj nem elég
Eső is kell ám oda még.

Ezt az Isten megtagadta,
S a mit adott szűken adta.
— Kérlek, Uram, tedd meg érte,
Tedd meg az Isten nevébe':
Segits e föld jámbor népén,
Jó ügyét szivedre vévén.
Nyisd meg az ég csatornáját,
Enyhitsd a föld égő szomját,
S ki most búsan néz a télre,
Megáldana vigan érte!«
»Jól van, Péter, mind elhiszem,
A Megváltó mond szeliden,
Jó szived van régen látom,
Kisértsük meg, én nem bánom.
Menj be gyorsan a faluba,
Itt az ösvény ez az útja,
S a kit találsz jobbra-balra,
Kérdezd ki, s ha ugy akarja:
Adok esőt napra-hétre,
Buzaföldre, völgyre, rétre.
Lesz gabona, gyümölcs bőven,
Nem hever pénz a szőlőben;
Mondom: kérdezd rendre őket
S parancsolok a felhőknek.«
— Nagy örömmel megyen Péter,
Szinte fut, hogy ne késnék el.
Egyenest a bíróhoz lát
S elbeszéli jó szándokát.
Kéri, hijjon gyülést egybe,
S ha mindnyája megegyezne,
Lenne eső napra-hétre,
Hullna bőven völgyre-rétre.
Biró uram postát küld szét,
Begyüjti a falu népét
S hogy Szent Péter mi járatba'
Jött hozzájok — előadja.
— Alighogy a szót bevégzi,
A notárus reákezdi:
Nem kell eső, künn a szénám
Elpusztulna, állna léhán.
— Nekem sem kell, szól egy másik
S a jó ügyre nagyot ásit:
Messzi útra kell még mennem,
Úti eső veszedelem.
— Az mind semmi — harmadik mond

Téglát hordok: nagy sor, nagy gond;
Az csőben mind szétmálna,
Templomunknak benne kára.
És igy tovább rendről-rendre
A dolgot meghányva, vetve
Kimondják nagy bölcseséggel:
Nekik bizony eső nem kell.
Egyébiránt, hogyha esik
Zugolódás nélkül veszik . . . .
Legyen ugy mint Isten adja,
Legyen meg szent akaratja.
És e hittel széllyel mennek
Megköszönve Szent Péternek
Jó szándokát, fáradtságát,
Tisztelik a nagy Messiást.

* * *

Kihez hogy elére Péter,
Igy szól teli keservével:
Már ki látott ilyen népet . . .
Nem kell neki segitséged,
Könnyelmüen veti, hányja:
Ha nem esik, azt se bánja.
Ámde — szóla a Messiás —
Ott van a hit a megnyugvás:
Legyen ugy mint Isten adja,
Legyen meg szent akaratja . . . !

Végh Mátyás.

Unitárius egyház történelmi naptár.

November.

1. — 1881-ben Benczédi Gergely egyh. közpénztárnokká választatott.

2. — 1847-ben az unitárius egyház folyamodik az országgyüléshez elvett javai kárpótlásáért.

5. — 1891-ben az unitárius főiskolában egyszerre három tanár iktattatik be: Kanyaró F., Boros S., Nagy Gy.

6. — 1616-ban Székely-Kereszturt zsinat tartatott.

7. — 1796-ban iktattatott be a kereszturi gymnasium első tanárává és igazgatójává Szabó Sámuel.

11. — 1618-ban az erdő-szentgyörgyi zsinaton a szombatosok

az unitárius egyházból kizárattak. 1775-ben született n.-solymosi Koncz János.

14. — 1726 ban mh. Kereszturi Sámuel kolozsvári főisk. tanár,

15. — 1579-ben mh. Dávid Ferencz Déva várában.

16. — 1611-ben lefejezik Tyscovicius Jánost, mivel a szentháromságra és a keresztre esküvést megtagadta.

21. — 1721-ben a fejérvári prépost Vírmont tábornokkal együtt nagy katonai fedezettel az unitáriusokat Tordán kiverte templomukból (a piaczi) és azt elfoglalta.

24. — 1597-ben halt meg Enyedi György püspök.

27. — 1725-ben vették meg Teleki Ferencz és Szakál Ferencz gondnokok a Huszár-féle kőházat 175 m. frton. Ez a mai főiskola helyének nyugatfelöli része lett.

Boros György.

Emlékkönyvbe.

Lászlófalvi Vélits Irén és Mártha emlékkönyvébe.

Gyönyörü két gyermek,
Ti kedves angyalok!
Szép, mint az égiek
S mint ők — ártatlanok.
Ki a keresztséggel
Kereszténynyé jegyzett,
Igaz tiszta szivből
Azt kivánja nektek:
Hol picziny lábatok
Útjai vezetnek,
Illatos virágok
S rózsák teremjenek.
Szálljon a boldogság
Örömmel hozzátok,
A sziv gyötrelmeit
Sohase lássátok.
A legszebb erények,
Mint fénylő csillagok
Dicssugaraikkal
Körül ragyogjanak.
Egész életetek
Ezen a világon,
Legyen mesebeli
Kedves tündér álom . . .

Rédiger Géza.

Ezer év mese költése

Az igazi népköltészet legmélységesebb forrásai a mondák és mesék. A vallási, a legfelsőbb lényről való fogalmak, a nép érzelem- és gondolatvilágának első megnyilatkozásai, a történelmi emlékek első nyomai, ezekben a mondákban és mesékben vannak lerakva és megörökitve. Az életmódnak, társadalmi szokásoknak és az ezekben nyilatkozó különleges nemzeti izlésnek első csiráit pedig ezeken a meséken és mondákon kivül más kutfőkben hiába keressük. Az ügynevezett irott kutfők már tisztultabb, magasabb müveltséget tárnak elénk, mikor már az illető népfaj jóval tul van bölcső-korán. Ezek a szájról-szájra, nemzeti hagyományként át-

származott költészeti emlékek az illető népfajnak igazi dajka-dalai. Ezek a mesék és mondák tehát a nemzeti közművelődés történelmének legelső nyomai, a melyek visszavezetnek bennünket jóval messzebb, azon tul, a hol a történetirás fonala megszakad.

A mese-költészetet ennélfogva két szempontból kell felfognunk, egyrészt mint kezdetleges költészeti termékeket, a nemzeti történelem kutfőit, a melyekben a nemzeti hagyományok, történelmi tények többnyire a csodás dolgok vegyületében itt-ott fel csillámlanak, mint az aranypor a fövenyben. Különösen azok a népmondák és népmesék birnak nálunk jelentőséggel, a melyek a családalapitásra, a házasságkötésre, a családi életre; a szülők és gyermekek közötti viszonyra vonatkoznak és pedig szerencsénkre ezekben a mesékben és mondákban csakugyan bővelkedünk is. Látjuk az ifju férfi küzdelmét, többször ember feletti vállalkozásait, mig kedvessének, többnyire a nagy szépségü királyleánynak kezét megnyeri. Látjuk a leány hűségét a maga szüzi tisztaságában a legragyogóbb női erénynyé magasztosulva, midőn még a hétfejü sárkánnyal és a leggonoszabb mostoha ármánykodásaival, pokoli terveivel szemben is harczol. Látjuk az önfeláldozó jó testvért és minden lépten-nyomon az igazság, becsületesség diadalát és a gonosz szándék, a bűnös törekvések bukását. Mind ez kétségkivül felemelőleg hat minden kedélyre. Innét van az a régi közmondás, hogy a meséket és mondákat a gyermek megérti, a felnőtt ember okul rajtuk és az öreg gyönyörködik bennök. Meghatják a kedélyt. Örömre, lelkesedésre gyujtanak vagy könyüt fakasztanak szemünkben és részvétet, bánatot szivünkben a sorsüldözött iránt. Foglalkoztatják az emlékező tehetséget a szövevényes mesék, különösen pedig a történelmi monda-csoportok; táplálják a képzelmet és felköltik az értelmet, az itéletet, a megfontolást. Ennél fogva éppen ezek a nemzeti mesék és mondák legalkalmasabbak arra, hogy gyermekeink ártatlan, hamisitatlan tiszta lelkébe átvigyük a nemzeti érzést, a nemzeti izlést és a nemzeti hagyományok iránti szeretetet, hajlandóságot és lelkesülést.

Épen azért különös hazafiui öröm és lelkesedés fogott el, midőn az Athenaeum irodalmi és könyvnyomda részvénytársaság kiadásában megindult *Benedek* Elek kiváló magyaros érzésü és izlésü irónk „*Magyar Mese- és Mondavilág*“ czimü öt kötetre tervezett irodalmi vállalata, a melyből megtudjuk, hogy Benedek Elek terve megirni a magyar nép mesemondó hangján a létező és ma még meglelhető meséket, mondákat és regéket. Már ez a hazafias vállalkozás maga is különös méltánylást érdemel. Azt a bámulatos szorgalmat pedig, a melylyel ezeket az ország minden zegébenzugában a nép ajkán élő vagy a különféle gyüjteményekben és folyóiratokban szétszórt meséket, mondákat összekereste, össze-

gyüjtötte és csinos nyelvezettel ujra megirta, eléggé méltányolni alig lehet. Ha hasonlattal élhetünk, akként lehetne jellemezni Benedek Elek meseirását, hogy abban a csokorban, a melyet mesegyüjteményében nyujt, csak a kötés művészi, a virágok ellenben eredeti üdeségükben megmaradtak, amint azok a mezőn találhatók. Ezek mind a nép ajkán termettek önmaguktól. Nincs szerzőjük, jobban mondva szerzőik ismeretlenek. Erről tanuskodik ennek a nagy vállalatnak most megjelent első kötete, melynek teljes czime „*Magyar Mese- és Mondavilág. Ezer év meseköltése.*“ Ez a közel 500 lapra terjedő kötet 60 mesét tartalmaz, melyekből egy párnak czimét ide jegyezzük: „A csodaszarvas“ (A magyarok őseredetét magában foglaló történeti monda) — „Az égig érő fa“ — „Az aranyszőrü bárány“ — „Babszem Jankó“ — „A szalonna-fa“ — „A csoda-óra“ — „Rózsa királyfi“ — „Bolond Istók“ — „Mirkó királyfi“ — „A béka“ (Az aranyhaju tündér királykisasszony) — „Fekete-ország“ — „A vasorru bába“ — „A szegényember hegedüje“ — „Az arany köles“ — „Szerencse és Áldás“ — „Krisztus és az oláh pap“ — „Szóló szőllő, mosolygó alma, csengő baraczk“ — „Vár és forrás“ — „A lompos medve“ — „A csonka torony“ — „Krisztus és a fösvény asszony“ — „Az isten kardja“ — „A táltos kecske“ — „Bálványos vár“ — „A tejkut“ — „A hadak utja“ — „Megölő Istéfán“ — „A molnár leánya“ — „Mi van a ládikóban?“ — „A két szivü királyfi“ — „Béka királykisasszony“ — „Kigyó Darvitéz és Tatárvitéz“ — „Három nemes legény“ (A három szerencsepróbáló) — „Melyik ér többet“ (Három becses dolog) — „A rászedett ördög“ — „A vörös tehén“ — „Jégország királya“ — „Az aranygyapjas kosok“ — „A tüz“ (Krisztus-monda) — „A szegény ember kakasa“ — „Világszép Ilona“ — „Táltos Jankó.“

Ime, mennyi régi ismerősünkkel találkozunk a gyermekszobából. Többről bizony már egészen meg is feledkeztünk és most annál jobban örülünk a viszontlátás miatt. Csakhogy ezek a mesék, azoknak alakjai egészen uj, valósággal ünnepi köntösben jelennek meg előttünk, mert a jó Benedek elek teljesen ujra átdolgozta ezeket az ágról-végről összecsoportositott meséket. A mese szövegének érdekességét csak emeli az a sok szép rajz, a melyeket Széchy Gyula rajzolt a szöveghez. Némelyik meséhez két-három szép rajz is van*, ugy hogy ez a csinos kötet, a mellett, hogy mesekönyv, képes-könyv is, melyben magukat a sikerült ábrázolatokat is érdemes megtekinteni.

Különben a kötetnek külső rendkivüli díszes kiállitása és valóban remek kötése arra vall, hogy ez a könyv nem csupán a

* Lásd a Fiatalság Barátja legújabb számában közölt mutatványt.
Szerk.

serdültebb gyermekek kedvencz olvasmányának van szánva, hanem mint díszmunka is méltán igényt tarthat minden jó magyar család asztalán. A kötet ára diszkötésben csak 3 frt.

Delta.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **A főtiszt. püspök úr** kinevezte Csegezbe rendes lelkésznek Benczédi Domokos papjelöltet. Kívánjuk, hogy az ifju lelkészt szerencse kisérje pályáján.

— **Murányi Farkas Sándor**, ki a három százados emlék-ünnepre irt ódájával megörökitette nevét az unitárius egyház évkönyveiben — szive szerelmének ujból meghódolt és a Dávid Ferencz Egylet fennállása tizedik esztendeje alkalmából egy szép költeménynyel lepte meg az Egyletet. Köszönjük ezt a becses figyelmet, s kívánjuk, hogy azt a fájó sebet, a mely mélyen érző szivén ejtetett forrón szeretett hű nejének Bányai Ágnesnek nem régen (aug. 31-én) bekövetkezett halálával gyógyitsa meg a költészet múzsája. Kivánunk barátunknak vigasztalódást és lelki megnyugvást.

— **Első köri közgyülés.** A kolozs-dobokaikör, mely hihetőleg a legrégibb egyházkörünk, egy dologban, köri gyülések tartásában, a legifjabb, mert f. évi september 6-án tartotta első közgyülését Kolozsvárt az unitárius leányiskola diszes termében. Kelemen Albert esperesnek az 1894. évi Főtanácson benyujtott interpellatiójának az eredménye ez a közgyülés, s a kezdettel meglehet elégedve nemcsak interpelláló, hanem maga a kör is, mert jóllehet az egyházak csekélyszáma miatt a közgyülés nem volt népes, a tanácskozás élénk volt s látszott hogy egy nagy hiány pótoltatott helyre. A közgyülésnek egyházi elnöke Nagy Lajos esperes, világi Szentiványi Gyula, kuriai tanácselnök, gondnok, voltak. A közgyülés után társas ebéd következett, melyen a gyülésen megkezdett eszmecsere tovább folytatódott.

— **„A mi szeretett kis egyházunk."** Kovács József h.-m.-vásárhelyi gondnok, kinek szavait rendesen meg is előzi és követi is a jótett, a h.-m.-vásárhelyi unitárius egyházat „a mi szeretett kis egyházunknak" nevezi, s vallásáért, melyet „a legtisztább vallásnak" nevez, közelebbről is megmutatta áldozat készségét, a mint bizonyitja a következő czikk:

— **Nyilvános köszönet.** Kovács József gondnok aa, l.-egyházunk iránti áldozatkészségét és jóindulatát már többféle adományaival bebizonyitotta. Legközelebbről és egyházunknak adományozott egy „Hodmező-vásárhelyi központi takarékpénztári" részvényt, melynek évi jutaléka (kb 20 frt), a nemes szivü adományozó meghagyása szerint, a tanitói lakás-bér pótlására forditandó. — „A profétai beszédek is elenyésznek, a nyelvbeszédek is megszünnek az ismeret is elenyészik, — a szeretet soha el nem fogy." (I. kor. XIII. 8.) Tartsa meg Isten egyházunk érdemes gondnokát e szeretetében még sokáig, s közelebbi nemes tettéért fogadja e helyen is leghálásabb köszönetünket.

Hodmező-Vásárhely, 1894 okt. 15. Lőfi Ödön, s.-lelkész

— **Reynolds Grindall** az ámérikai unitárius társulat titkára a magyar unitárius ügynek lelkes és buzgó támogatója meghalt szeptember 30-án. A jeles férfiu 1822-ben született s 1848-ban unitárius lelkész lett s az volt 1882-ig, midőn az A. U. Társulat titkárává választatott. Kitünő kormányzói tehetséggel volt megáldva, a minek a Társulat sokat köszönhet. Egész szivből unitárius volt. Szónoki és irói tehetséggel volt megáldva s főleg történelmi müveket irt. A „Harvard" egyetem a „theologiai doctor" czimmel tüntette ki. Mint ügyünk barátja s mint ámérikai hitrokonaink vezérférfiáért őszinte részvétet érezünk.

— **Az ámérikai unitáriusok** nagy nemzeti conferenciája, mely három évenkint szokott tartatni, szeptember 24—27-ig napjain folyt le Saratogaban. Az ámérikai lapok tudósitása szerint ennél csak az első volt népesebb, lelkesebb és

hatásosabb. Most egy éve, midőn készülni kezdettek rá, azt hitték, hogy a püspökünk is jelen lesz, arra melegen meghivták, de — sajnos — egészségi állapota miatt nem mehetett el. Vendég volt az oxfordi Manchester College érdemes tanára Carpenter Estlin J. úr. A négy napi gyüléseznés alatt annyi felolvasás, annyi beszéd és annyi jelentés adatott elé, a mennyiből a magyar türelem 52 hétig teljesen megelégednék. Carpenter tanár úr szíveskedett a mi nevünkben is kifejezni üdvözletét a conferenciának, a melynek kétezer hallgatója volt.

— **A kövendi tűzkárosultak javára** Deák Miklós, ürmösi unitárius lelkész gyüjtése: Deák Miklós 1 frt, Nágó Zsigmond körjegyző 50 kr., Szilágyi Sándor kereskedő 50 kr., Szilágyi Sándorné 50 kr., Sipos Ignácz és neje 50 kr., Erdővidéki takarékpénztár 5 frt, Incze Gyula 50 kr., Szalacsy György 20 kr., Török Albert 50 kr., Incze Mózes 20 kr., Medgyesi N. 50 kr., Baló Domokos 20 kr., Borbándi József 30 kr., Nagy István 30 kr., Deák Albert 50 kr., Za hureczki László 50 kr., Kisgyörgy Sándor 1 frt, Valovics Gyula 20 kr., Gócsman Gyula 30 kr., Bocz Péter 20 kr., Zsigmond Béla 20 kr., Nagy Márton 20 kr., Gáspár Albert 10 kr., Szabó Imre 10 kr., Galacsi István 20 kr., Gyertyánfy János 50 kr., Kis Samu 20 kr., Gross Vilmos 20 kr., Nagy Ferencz 30 kr., Székely Mózes 20 kr., Biró Mihály 10 kr., N. N. 20 kr., N. N. 20 kr., N. N. 10 kr., Incze Ferencz 30 kr., Czirmay Lajos 50 kr., Máthé János 1 frt, Debiczky Mihály 10 kr., Benkő Gergely 50 kr., S. p. z. 30 kr., N. N. 10 kr., Ferenczy László 10 kr., Kádár N. 10 kr., Baróthi takarékpénztár 3 frt, Ferenczi Lajos 50 kr., Zöld Sándor 20 kr., Tordai György 20 kr., Nagy János 20 kr., Kohn József 20 kr., Beke Ferencz 20 kr., Antal Albert 20 kr., Erdővidéki népbank 2 frt., Gáspár Antal 30 kr., Bartha Gergely 20 kr., Dr. Solymosy István 1 frt, Brandstadter Sándor 30 kr., Szép Mihály 20 kr., Vinkler András 20 kr., Magyari János 50 kr., Dobai Áron 20 kr., Dániel Ferencz 50 kr., Langer Vilmos 20 kr., Ifj. Lázár Mihály 10 kr., Nagy András 30 kr., id. Lázár Mihály 50 kr., Csifó Károly 30 kr. — Összesen 31 frt.

— **A kövendi tűzkárosult** belső embereknek Boros György tanár gyüjtő ívén ujabban adakozott Kőváry László úr 5 frtot, ezzel a gyüjtés főösszege 115 frt. További szives adományokat még mindig elfogadunk.

— **A „Keresztény Magvető"**-nek egy teljes sorozata 27 diszesen bekötött kötetben (1861—1892. év összes példányai) 27 frtért eladó. A megvétel végett értekezhetni a szerkesztőségben.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

A Dávid Ferencz Egylet tizedik közgyülése éppen lapunk zártakor fog tartatni Kolozsvárt Dr. Brassai Sámuel elnöklete alatt. A rendes évi jelentéseken kivül a tizévi működésre visszatekintés, Murányi Farkas Sándor alkalmi költeménye és Fangh Erzsébeth kisasszony felolvasása lesznek a fontosabb tárgyak. Jövőkor részletes tudósitást fogunk közölni erről, reméljük, egyik legsikeresebb gyülésünkről.

A Dávid Ferencz Egylet aranyos-tordaköri fiók-egylete évi közgyülését szeptember hó 29-ik napján tartotta Tordán igen szép számu közönség jelenlében. A gyülés őszinte lelkesültséggel fogadta az egylet elnökét, egyleti elnök Dr. Brassai Sámuelt, ki a gyülésen megjelent. Fiók-egyletünk elnöke nagyságos Csegezi Mihály úr elnöki megnyitójában meleg szavakkal köszönte meg megjelenését. „A mag nemcsak elvettetett, hanem növekszik is", mondja egyletünkre vonatkozólag. „Egy vagy két ember nem sokat tehet, ezért szükséges a tömörülés. A titkari jelentés szerént ez évben f.-egyletünkbe beiratkozott: 2 alapitó, 15 rendes tag. Kolozsvárt van beiratkozva fiók-egyletünkből 78 tag. Felolvasó ülést tartottunk ez évben kettőt. Mely alkalmakkor felolvastak Gál Miklós, Kanyaró Mihály urak; szavaltak: Barla Erzsi, Létay Etelka kisasszonyok. Az első ülésen szereplők működésére annak idején megtettük észrevételünket. Kanyaró Mihály

„Vallás és erkölcs“ czimü munkáját olvasta fel. E felolvasás élénk érdeklődést keltett a közönségben Sok szépet, igazat helyesen felfogva adott elő a felolvasó. Mi is minden állitását aláirjuk, csak a csodák szószerinti tanitása ellen van kifogásunk. A felolvasásnak különösen azon része tetszett, melyben azzal foglalkozik, hogy az állam a korcsomákat változtassa kimérési üzletekké Hej! ha ez megtörténnék, bizon sok dolog megváltoznék az éj sötétjében! Létay Etelka kisasszony Rudnyánszky Gyula „Isten“ czimü költeményét szavalta. A kisasszony e nehéz költeménnyel derekasan megbirkozott Szép szavallata elragadta a közönséget Ha birálatot akarnánk mondani, azt mondanok: még Brassai bácsi is tapsolt. Az egylet javára is rendeztetett egy mulatság, mely alkalommal felolvasott Biró Lajos. A vidéken is itt-ott tartattak népies felolvasások. A pénztárnoki jelentés szerént a f.-egylet pénztárába ez év folytán befolyt 44 frt 4 kr., kiadás 4 frt, e szerint jövő évre átmegy 40 frt 4 kr, mely összeg takarékpénztárilag van kezelve. Elismerés illeti Adorján Domokos urat, ki az iskolai növendékeket ily rövid idő alatt szépen betanitotta énekelni s gyülésünkön sikerülten szerepeltette őket. Intézkedés történt, hogy jövőre — ha lehetséges — az egyházkör összes ekklésiáiba tartassanak felolvasások Elnöki zárszó után, az elnök éltetésével — kinek az nap névünnepe is volt — kellemes benyomásokkal távoztunk a viszontlátásig Szent-Mihályfalván.

Egy a sok közül.

Szerkesztői izenetek. J. M. Oxford. Mindkettőre sort keritünk. Köszönet. Az igéretet várjuk A kérdésre felelet: még nem tudható. Többet a gyülések után. — Gv. Mint láthatja felvettük mind a kettőt. A kezdet nagyszerünek látszik. Jó sikert a folytatásra is. — B D Hk. Két válasz is ment. — L. Ö. Hmv. A kérés — sajnos — későn érkezett. Levél megy. — S G. Szk. Köszönjük a küldeményt is, az igéretet . Arra sort keritünk, erre alkalmat adunk.

A. t. olvasóhoz.

Az „Unitárius Közlönyből“ három számot ingyen küldünk meg bárkinek megtekintésre. Kérjük tisztelt olvasóinkat, tegyék meg a lap és az egylet érdekében azt a szives fáradságot, hogy egy *levelező-lapon* a *czim, név, lakás* és *posta* megjelölésével irják meg, hogy kiknek küldjünk mutatványt. Lapunk élénksége, hasznossága és elterjedése is nagy mértékben függ az olvasóktól. Egy kis jóakarat és szives készség nagyot lendithet az ügyön.

Fogjunk kezet!

Szerkesztőség.

TARTALOM: Kisgyörgy József. (Arczképpel.) Ütő Lajos 165. lap.— Az öreg és fia. (Költemény.) Tarcsafalvi Albert 167. l. — Remeny s emlékezet. Boros György. 169. l. — Légy hű Gvidó Béla 170. l. — Mit hisznek az unitáriusok 171. l — Legyen meg a te akaratod. (Krisztus-monda.) Végh Mátyás. 172. l — Unitárius egyháztörténelmi naptár. Boros György. 174. l. — Emlékkönyvbe. (Költemény.) Rédiger Géza 175. l. - Ezer év mese költése. 175. l. — Egyház és iskolai mozgalmak 178. l — Egyleti élet és munkásság. 179. l. —

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 10.)

VII. kötet. Kolozsvár, 1894. Deczember. 13. szám.

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:** 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyl. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (viz-utcza 5. sz.)

A mi kis hajónk.

A Dávid Ferencz Egylet tiz éves fordulójára irta Murányi Sándor.

Honnan jött, hová megy a zúgó szélvihar?
A tenger nem pihen zajló hullámival.
Rábízva száll hajónk, hányatva szüntelen,
Amott gyilkos elem,
Emitt sziklák között.
S mig révhez juthatánk a nyilt, nagy tengeren:
Sorsunk, hajónk szirtbe, oh hányszor ütközött?!

Szálltunk . . . szálltunk! de vitt szerencse s baj szele;
Az ég velünk sokszor, sok csodát mivele.
Nappal fejünk felett égő tűzsugarak,
Hogy lángra gyujtsanak;
S ha elborult napunk,
Ha váratlan az éj útunkban ránk szakadt:
Kigyult egy *fény*, *ama vérező csillagunk!*

A nyilt, a nagy s vészes tengerbiroc' om
Volt sorsunk, életünk, mindig — mindenkoron.
De bár ég-föld zúgott, villáma csattogott:
Hullámsir, viharok,
És annyi zord veszély
El nem temethetett . . . de fennen lobogott,
A merre lobogónk, lengette s vitte szél.

Tiz éve, hogy szerény kis *hajónk: Egyletünk*,
A nagy világba ki — tengerre szállt velünk.
Ott jár a nagy, viharedzett hajó nyomán;

Mily szép egy látomány!
Mily lélekemelő!
A mint előre tör hullámok torlatán . . .
S vele — a zajtalan czél . . . siker és erő!

Hajnalfénynél, de már *ősz* volt, sárgult világ,
Bizalommal, hittel, hogy útnak indulánk.
Egy *Név!* s e névben is egy *Eszme* volt a fény,
A biztató remény;
Ennek varázsa, mint tűz az avar felett,
Égvén olthatlanúl a szivek rejtekén:
Csodatevő módon működött, hevitett.

Egy *Név* . . . melyet elnyelt a börtön éjjele,
Bár fény, világosság — szelidség járt vele.
Mely fényében nekünk éjoszlató napot,
Többet: *Hitet* adott!
Hitet, mely bátorit,
Megtart, fölemel — és mig egünkön ragyog:
Sors, kétely, bár kisért, de meg nem tántorit!

És fényleni fog e név *Hiteszméiben!*
Csak *mi* lobogtassuk . . . *mi* kövessük híven . . .
— Hadd száljon kis hajónk büszkén e névvel ott,
Hol nap, hold, csillagok
Az „*Egyet*“ hirdetik.
Vész tépje bár, de szenny ne érje lobogónk.
Őrizzük féltve, hűn, a hajó kincseit.

Küzdünk, munkálkodunk mi is mint *magvetők*,
Bár más úton, de mind *egy czélra* sietők.
Hirdetve azt, mi jó, mi szép, mi üdvadó,
Mely itt eget igér . . . földön vigasztaló.
. . . *Szeretet* . . . *békesség!* köztünk . . . egymás iránt . . .
Mert *erről* ismernek reánk az emberek.
Vihart nem vetni, — de kerülve a viszályt:
A *mag* kikél, ha az, jó földbe vettetett!

A *Hitszabadság* van zászlónkra írva fel,
Mig hivei vagyunk, Isten nem hagyhat el.
S e hittel egy másik, drága kincset nyerénk,
Az éghez — egy rögöt:
Ez édes szép *hazát*, e megszentelt helyet,
A melyről annyiszor . . . mindig rádismerénk:
Te egyetlen Örök . . .
Te népem Istene . . . Oh tiszta *Szeretet!*

És mert útaidon . . . nevedben, s általad
Akarjuk dolgaink, hogy szentűl folyanak:
Kicsiny sergünk *Te* védd! *Te* tedd nagygyá hitét,
Hogy lehessünk tiéd,
Élünk, avagy halunk.
Vezess . . . vezérelj . . . védj! hisz' ha *Te* nem: ki véd?
Segedelmed a mi erőnk, diadalunk!

Mig erkölcs, hit, vallás hevitik sziveink,
S lesznek eszményeink . . .
S az »igazság útján« — mint *Ő*, nagy Dávidunk —
Végig megmaradunk . . .
S az *Ő* harczát víván: példája, élete,
Lesz a mi küzdelmünk égő szövétneke . . .
Mig Isten és haza, lobogónk jelszava:
Ne féltsétek . . . bár zúg a tenger vihara —
S hullámai egymást riadva kergetik:
A *kis hajót*, már csak *előre* vihetik
A kedvező szelek . . . a dúzzadó habok . . .
. . . Velünk, a ki villám — s esőfényben ragyog!

Tiz évi munkásság.

Titkári jelentés.

Mélyen tisztelt közgyülés!

Most eléterjesztendő jelentésünkben nemcsak a mult esztendővel, hanem az egylet egész életidejével, tizesztendővel kivánunk foglalkozni.

1884 szeptember 2-án tartatott az első értekezlet a Dávid Ferencz Egylet érdekében. Mintegy negyven egyházi és világi férfi kimondotta, hogy ez egyletnek létre kell jőni és létrejött s azóta — fokozódó gyorsasággal — nő és erősödik. Mindamellett is helyén valónak tartjuk az első tiz év határánál s a második küszöbénél megállani és számot vetni a multtal és a jövővel.

Miért alakult a Dávid Ferencz Egylet? „A vallásos és erkölcsös élet ébresztésére.“ Volt-e szükség rá, mikor megalakult? Igenis volt éppen akkora, a mekkora szügség van a vallásra és az erkölcsre. Van-e szükség rá most tiz év multán? Sokkal nagyobb, mint valaha. Figyeljük meg a napi eseményeket és azonnal átláthatjuk, hogy az idő megváltoztatott mindent: meg a tudományt, az életet, a társadalmat s az embereket. A régiek elmultak és mindenek megújultak.

Az ősi intézmények között legősibb és legkonservativebb:

az egyház sem tud többé ellene állani az idő követelményeinek. A várfalakat mindenünnen el kell távolitani, hogy nyilt mezőkön folyhasson a harcz, mert a harcz meg van, meg lesz mindig, de mit eddig csak kiváltságolt osztályok és rendek végeztek, azt most végeznie kell minden polgárnak. Ma a királyi papság s a szent nép fogalma szószerinti értelemben alkalmaztatik mindenki által. És ez a maga rendjén is van igy. itt lenn a társadalomban egyek kell hogy legyünk, együtt, egy karattal kell hogy munkáljunk nemcsak polgári és politikai jóllétünkért, hanem vallásunkért és erkölcsünkért is.

A Dávid Ferencz Egylet a közös munkát nemcsak ugy értette, hogy az egyházi férfiak a nőkkel, az idősebbek az ifjakkal fogjanak kezet s közös akarattal, kölcsönös egyetértéssel hassanak egymásra és a környezetükre. Legyen apostola a vámszedő a halásszal, a magvető a pásztorral, Mária Márthával együtt, ugy a mint azt a nagy mester Jézus Krirztus kivánta és akarta.

Mennyire közelitettük meg czélunkat, arról még keveset szólhatunk, de hogy mire igyekeztünk, arról a következőkben tisztelettel beszámolunk.

A nők szerepe.

A Dávid Ferencz Egylet bölcsőjénél most tiz esztendeje csak férfiak állottak, de nevelésében részt vettek a nők is. Eddigelé 128 nőtagja volt és van. Felette csekély számnak látszik, de a mi viszonyaink között ez is elég szép, hiszen mi a legujabb időkig a nő szerepét a családi ház küszöbénél bevégzettnek vettük. Az egyleti működésben csak a jótékonyság érdekében engedtünk tért számukra. A Dávid Ferencz Egylet a lelki jótékonyság terére is kihivta a nőket

Ha a Dávid Ferencz Egylet annyi nőt megtudott nyerni, a kezdet nehézségein tul jutott, mert ezzel a városok, hol kétségen kivül Kolozsvár példáját követve igen szép számmal léptek be, megvannak nyerve. Hogy a vidékeken nehezen lehet tért hóditani, az nemis feltünő, ha meggondoljuk, hogy egyik körben a férfiak is csak a jelen évben szánták rá magukat, hogy fiók-egyletté alakuljanak. Rendre megfognak hódolni falusi községeink is, mert mi férfiak át kell hogy lássuk, hogy a vallást és az erkölcsöt az életbe a maga teljes közetlenségében csak a nő tudja bevinni.

Minthogy erről a kérdésről éppen jelen közgyülésünkön egy ifju nő fog felolvasást tartani, mi azt tovább nem részletezzük.

Az egylet czéljai megvalósitására felhasznált módok és eszközök voltak

a felolvasások.

Kolozsvárt 1886-ban márczius 18-án tartottuk az első felolvasó gyülést. Felolvasó volt a már néhai kedves emlékü Dr. Bartók

István. Ugyanabban az idényben még egyet tartottunk, akkor is egy felolvasóval, a mi kétségtelen jele a kezdet nehézségével való küzdelemnek, de már ugyanazon év őszén szerveztük s a téli hónapokon megkezdettük a rendszeres felolvasásokat, ugy hogy már 1886—87 telén két gyülésünk volt négy felolvasással, 1887—88-ban hat gyülés 12 felolvasással, 1888—89-ben négy gyülés 8 felolvasással 1889—90-ben öt gyülés 10 felolvasással, 1890—91-ben három gyülés 8 felolvasással, 1891—92-ben négy gyülés 9 felolvasással, 1892—93-ban három gyülés 7 felolvasással, 1893—94-ben négy gyülés 12 felolvasással tartatott meg. Összesen tartottunk harmincz felolvasó gyülést 67 felolvasással. A felolvasások érdekességét bebizonyitotta Kolozsvár értelmes közönsége, a mely rendesen szép számmal hallgatta végig. Itt már a nők határozottan kimutatták érdeklődésüket nemcsak azzal, hogy mindig szép számmal jelentek meg, hanem azzal is, hogy mint felolvasók is szerepeltek és pedig: Özv. Vass Miklósné 1, Fanghné Gyujtó Izabella 1, Pákey Lajosné 1, Dr. Lázár Gyuláné Kasztner Janka 1, Dr. Lengyel Dánielné 1 felolvasással. A férfiak közül felolvasóink voltak: Dr. Bartók István 3, Kőváry László 3, Dr. Brassai Sámuel 8, Kovács János 1, Boros György 6, Kozma Ferencz 2, Dr. Lázár Gyula 1, Dr. Felméry Lajos 2, Éjszaki Károly 2. Dr. Szlávik Mátyás 1, Ferencz József 3, Nagy Lajos 1, Dr. Lánczy Gyula 1, Jékey Aladár 2, Dr. Haller Károly 2, Nagy Gyula 1, Hajós János 2, Péterfi Dénes 1, Dr. Eisler Mátyás 1, Bartha Miklós 1, Tarcsafalvi Albert 1, Gál Kelemen 1, Iszlai Márton 1 felolvasással, illetőleg egy pár esetben, mint elnökök, megnyitó beszéddel — és a legutolsó esetben két saját szerzeményü ének eléadásával. Ezeken kivül közgyüléseinken tartottunk 9 felolvasást, vagyis a központi Választmány által harminczkilencz gyülésen rendeztetett 76 felolvasás vagy előadás. A felolvasók névsora mindenkit meggyőzhet arról, hogy előttünk nemcsak a férfi és a nő, hanem a felekezet közötti külömbség sem szerepelt. Mi a világosságot, az ismeretet s a jó tanácsot mindenkitől szivesen vettük, mindenkivel szivesen közöltük.

Irodalmi munkásság.

A felolvasások, talán egy-kettő kivételével, mind kiadattak vagy a helybeli lapokban, vagy a Keresztény Magvetőben és az Unitárius Közlönyben. Érdekesnek tartjuk a megemlitésre, hogy a Keresztény Magvetőben 13 felolvasásunk jelent meg, s részint abból, részint önállóan kiadtunk 11 felolvasást „Dávid Ferencz Egylet kiadványai“ közös czim alatt.

Első irdalmi kiadványunk volt az „Értesitő“ az első közgyülésről és a másadikról. A harmadik már az „Unitárius Közlöny“ új czim alatt jelent meg 1887-ben s ez a czim ma is szerepel, mint

Egyletünk havi lapja s hét évi pályája alatt már 72 számmal fordult meg nemcsak egyletünk tagjai, hanem idegenek kezében is. Hisszük, sőt számos nyilatkozatból ki is tudnók mutatni, hogy a kis közlöny, a mint sokan nevezni szeretik, egy szivesen látott kedves vendég mindenütt, a hová eddig eljutott. Azt is reméljük, sőt hinni is akarjuk, hogy érdemes tiszteleti elnökünknek főtiszt. Ferencz József püspök urnak az első számban hozzá füzött azon reményét, hogy egyházunkban a Magvető mellett, mely a fiu helyét foglalta el, a Közlöny a leány helyét, mely addig üresen állott, hiven betöltötte s hogy „a két testvér nemhogy egymással összeütközésbe jött volna, hanem egymást kiegészitették a mi egyházi háztartásunkban s vallásos életünkben", s még annál inkább kifogják egésziteni a jövőben.

Most a papirkorszak idejét éljük. A ki a papirt nem tudja használni vagy nem jól használja, az kevés hatásra számithat még az egyházi és vallási életben is, s a Dávid Ferencz Egylet csak azt óhajtja, hogy azt a munkakedvet, a melyet a Közlöny felébreszt, a Magvető növelje erőssé és nagygyá a tiszta vallás és józan tudomány hasznára és dicsőségére.

De a nagyok mellett ne feledjük el a kisebbik leánytestvért, a „Fiatalság Barátját" se. 1892-ben ezen a czimen ifjusági lapot inditottak meg és a mult hónapban kiadtuk az 5-ik számát. Csak lassan haladtunk vele, mert számot kellett vetnünk pénzügyi erőnkkel is, de annyira mégis eljutottunk, hogy egyletűnknek sok ifju barátja érzékenyen venné, ha megfosztanók az eddigi számoktól, vagy ha kijelentenők, hogy többet nem fogunk kiadni.

Adunk még máskor is, kivált ha látjuk, hogy egyletünk nő és férfi tagjai nemcsak saját gyermekeiknek, hanem még idegeneknek is megszerzik és terjesztik, mert annyi bizonyos, hogy egy kis lelkes támogatás s jóakaratu biztatás nélkül semmi ügy nem juthat eredményhez.

A theologiai ifjuság irói kedve élesztésére egy csekély dijat tüztünk ki a kebli lapjokban megjelenő vallásos költemények dijazására. 1887-ben elkezdve, csaknem minden évben volt hirdetve irodalmi pályázatunk.

A biblia és más könyvek terjesztése.

Az angol és külföldi biblia-társulat érdeme, övé legyen a hála és elismerés, hogy a bibliából mintegy 700 példányt teljesen ingyen, illetőleg jutalom gyanánt szétoszthattunk az ifjuság között. Először 1888-ban 400 példány teljes és uj test., azután a f. évben 400 példány uj testamentummal ajándékozott meg a bibliatársulat. A f. évben 94 példányt az E. K. Tanácsnak ajánlottunk fel az elszórtan levő és szegényebb gyermekek között iskolai használatra leendő kiosztásra, s 200 példányt kiosztottunk jutalmul

a nyári vasárnapi iskolába szorgalmasan járó ifjak között. Százötvenre megy a népkönyvtárak vagy idegenek között kiosztott könyvek és iratok száma. Legujabban az ifjuság megnyerése érdekében elhatározta a választmány, hogy a Közlönyt 60 krajczárért fogja adni a tanuló ifjaknak egész évre. Ezt különösen arra való tekintetből tette, hogy ifjainkban a valláshoz való ragaszkodást éberségben tartsa.

A falusi önképzőköröknek hasznos olvasmánnyal igyekeztünk segiteni a rendelkezésünkre álló ajándékkönyvekkel. Ezen a helyen is ajánljuk az egylet t. tagjai figyelmébe, hogy kiolvasott könyveiket sziveskedjenek beküldeni akár alelnöknő őnagyságához, akár a titkárhoz, mert ezen az uton valódi jó szolgálatot lehet tenni az olvasni vágyó szegény emberekkel.

Éppen erre a czélra inditottuk meg a jelen egyleti év elején a perselygyüjtést, s e helyen is meg kell köszönnünk Mélt. Báró P. Horváth Kálmán főgondnok urnak 50 frtot tevő tekintélyes ajándékát s ugyszintén a többi adakozóknak is. Tájékozásul megemlitjük, hogy teljesen idegen embereknek küldöttünk a persely pénzével unitárius olvasmányokat, csak egy pár esetet emlitve: Sofiába (Bulgária) és Debreczenbe. Reméljük, hogy a persely egy tekintélyes kis rendelkezési alapot fog gyüjteni.

Egyleti tagok.

Folyó évben a választmány jónak látta az egyleti tagok és az előfizetők névsorát kiadni, hogy egyszersmind egyesitett nyugta legyen befizetéseikről. Ez olyan hü képet ad az egylet kiterjedéséről, hogy ahhoz nekünk nem szükség magyarázatot adnunk. E szerint az egyletnek volt eddig 1280 tagja és lapjának előfizetője, jelenleg van 1080. A különbség az elhaltak és kilépettek számára róvandó fel. Ezzel a számmal ez idő szerint meg lehet elégednünk, de a mint a pénztárnoki jelentésből ki fog derülni, ha vannak, a kik lelkes buzgósággal magukévá tegyék az ügyet, nagyon könnyen meg lehetne kétszerezni ezt a számot. De meg is kellene, hiszen ugy az alapitó, mint a rendes tagsági dij oly csekély, kivált ha figyelembe vesszük, hogy 1 frtért az egylet lapja is megküldetik — hogy egy esztendő alatt a 2000-et könnyen el lehetne érni, mert most tiz év multán is vannak olyan unitáriusok, a kik vagy nem tudnak a Dávid Ferencz Egyletről, vagy csak homályosan tudnak róla valamit. El kell oszlatni a homályt.

M. t. közgyülés! ime ez összevont halvány képe a Dávid Ferencz Egylet tiz évi müködésének. Nem szólottunk sem nagy számokban, sem nagy arányokban. Nem hasonlithatjuk össze kicsiny Egyletünket sem a katholikusok Szt. István- vagy Szt. László-féle társulatával, sem a protestánsok Irodalmi társaságával. Ez az

egylet talán csak önmagához hasonlit. Olyan egyszerü, a milyen az egyház, a melynek kebelén született és nőtt fel, de reméljük, hogy a maga kicsinységében életrevaló, munkás és jóra igyekező. A mennyiben nem volna az, tulajdonitsuk önmagunknak, s győződjünk meg arról, hogy külömb is lehet, s lenni fog, mihelyt mindnyájun arra szánjuk magunkat, hogy azzá tesszük.

Ezt a visszatekintő jelentést nem zárhatjuk be méltóbban, mint ha idézzük érdemes elnökünknek 1887-ben a tagokhoz intézett ezen szavait: biztosan ugy járunk el, ha a társulat főeszméjét felfogjuk, magunkévá tesszük, cselekvényeinket ahhoz alkalmazzuk s igy jó példával járva elől, minden mást, a kivel érintkezünk, az egylet eszméjével megismerkedtetünk, s minden lehető módon ahhoz alkalmazkodásra reábirni, rábeszélni, sőt az egylet tevékeny tagjaivá tenni igyekszünk.

A fiókegyletek.

A fiókegyletekről kedvezőbb jelentést egyszer sem adhattunk, mint jelenleg, mert először is örömmel kell nyilvánitanunk, hogy a felső-fehéri egyházkörben a folyó egyleti évben uj fiókegylet alakult, s ezzel, az abrudbányait is számitva, *nyolcz* fiókegyletünk van, melyeknek mindenike nagy buzgóságot fejtett ki, az abrudbányait kivéve, melyről jelentés nem érkezett.

Az udvarhelyi önérzettel hivatkozik arra, hogy mint könyvtáregylet a Dávid Ferencz nagy név alatt már 1876-ban megalakult volt. 1885-ben csatlakozott Egyletünkhez s akkor megújulva kezdett az uj körben uj munkához. A jelen egyleti évben 1893 decz. 13-án H.-Sz.-Pálon tartott gyülésében elnök Egyed Ferencz inditványára könyvtárának megrendeli Jókai összes müveit. 1894 jan. 6-án az országgal együtt a fiókegylet is megünnepli a nagy magyar költőt. Julius 11-én Abásfalván harmadik gyülést tartott, melyen Vári Albert imát mondott, Gál József szavalt és Tarcsafalvi Albert felolvasott. Ugyanekkor az egyházkörtől a Dávid Ferencz könyvtáregylet czimén levő könyvtárt átkérte a fiókegylet nevére és tulajdonába. Pénztári számadása szerint volt összes bevétel 186 frt 83 kr., kiadás 186 frt 68 kr., pénztári maradék 15 kr. Pénzvagyon 125 frt 55 kr. A tagok száma 57, kiknél csupán 2 frt hátrálék van. A fiókegyletet a köri Dalkör Ajtai János s a munkabizottság Pál Ferencz vezetése alatt hathatósan támogatják. Titkár Sándor Gergely, pénztárnok Kisgyörgy Sándor.

A marosköri fiókegylet, mely 1885 óta állandóan mint ilyen müködik, f. évi julius 17-én tartotta gyülését Csókfalván Kelemen Albert alelnök vezetése alatt. Felolvasást tartott Ürmösi Kálmán lelkész: „Az ünnepek s kiváltképpen a sátoros ünnepek befolyása a valláserkölcsi életre“. Erre a tételre Gál Kálmán és Schuller Jó-

zsef törv. biró tagtársak két tiz koronás aranyat tüztek volt ki, mely összeg Ürmösi Kálmánnak teljes készséggel adatott ki. A gyülés a jövőre vitatételeket és szavalatokat is felvett programmjába. A pénztár bevétele volt 80 frt 24 kr., kiadása 76 frt 82 kr., pénztármaradék: 3 frt 42 kr., pénztárkészlet: 147 frt 70 kr. és várandóság tagdijakból 104 frt, a mult évinél 34 frttal kevesebb, s ennyiben javulást mutat. A tagok száma 60, a mult évinél több 3-al. Titkár és pénztárnok Májai Gábor.

A kereszturköri fiókegylet is már 1886 óta müködik. Jelen évben nagyobb sikerrel, mint bármikor. Felolvasó gyülést kettőt tartott. 1893. nov. 29. Siménfalván a vidék általános érdeklődése mellett. Egyházi beszédet mondott Gábor Albert lelkész, felolvasott a bibliai mythosokról és legendákról Németh István lelkész. Szavalt Ürmösi Sándor. Demeter Dénes költeményeit felolvasta Szász Ferencz tanitó. Szentábrahámon f. évi febr. 28-án egyházi beszédet tartott Ürmösi Sándor lelkész; felolvasott a szegényügyről Dr. Jankovich Pál, Demeter Dénes költeményeit felolvasta Tóth Vilmos tanitó. Irodalmi pályázat hirdettetett: egy neveléstani értekezésre: a hazaszeretet ébresztése a családi körben, jutalma 10 korona, egy pünkösti beszédre, jutalma 20 korona. Az utóbbira beérkezett egy pályamű. Pénztári bevétel volt: 58 frt 56 kr., kiadás 58 frt 32 kr. Az egylet pénzvagyona 171 frt 04 kr. A fiókegylet lelkes, buzgó elnöke Raffaj Károly meghalt. Az ő halála valóban nagy veszteség. Elnöke Dr. Jankovich Pál. Titkára Ürmösi Sándor, pénztárnoka Gábor Albert lelkészek.

A *háromszékköri fiókegylet* junius 12-én Árkoson tartott egy népes közgyülést, melyen kihirdettetett az irodalmi pályázat eredménye. Simó János lelkész az unitárius „Kistükör" alapján irt népiskolai tankönyvével elnyerte a 10 frt pályadijat. Ez a fiókegylet rendkivüli buzgóságot fejtett ki az egylet fennállása óta. A tagok száma 90, s azok közül csupán egy pár van hátralékban. A fiókegylet pénztőkéje 200 frt 24 kr. Elnöke Löfi Áron esperes, titkára Székely Zsigmond, pénztárnoka Simó János.

A küküllői fiókegylet közgyülést tartott Dombón f. hó 21-én, melyen a templomban énekelt a dalkör, imát mondott Ütő Lajos, beszédet Gvidó Béla; a gyülésteremben megnyitót tartott Gvidó Béla, énekelt a dalkör, szavalt Márkos József dombói földmivesifju, felolvasást tartott Geréb Zsigmond lelkész, szavalta Murányi F. Sándor cdáját Hadházi Béla; a pillanat hatása alatt fellelkesülve szavalt Molnár József dombói földmives. Határoztatott, hogy a gyülések az egyházakban felváltva tartatnak; ujévre jutalomkönyvek vétetnek; a tagdijhátralékok decz. 10-ig befizetendők. Gvidó Béla titkár alelnökké, Kiss László titkárrá választattak.

Az *aranyos-tordai fiókegylet,* mely a mult évben alakult, Csegezi

Mihály ur elnöklete alatt lelkes működéshez fogott. Népszerü felolvasást tartatott Várfalván: a pálinka ivásról és annak káros voltáról. Tartott két rendes felolvasó gyülést Tordán. Felolvastak Gál Miklós lelkész, Kanyaró Mihály tanitó, szavaltak Barla Erzsi és Létay Etelka kisasszonyok. Várfalván a fiókegylet javára rendeztetett egy mulatság, melyen felolvasott Biró Lajos. A mulatság jövedelme volt 9 frt 4 kr. Ezen fiókegylet közgyülésén sept. 29-én részt vett egyletünk elnöke Dr. Brassai Sámuel. A f.-egylet titkára Biró Lajos, pénztárnoka Dali Ádám, s jelen közgyülésre kiküldött képviselői: Csegezi Mihály elnök és Gál Miklós alelnök urak.

A felső-fehérkörl fiókegylet a folyó egyleti évben alakult meg s azonnal csatlakoztak hozzá a körben levő egyleti tagok, uj tagokul megnyert hatot. A fiókegylet ifju önmaga is, ifjak tagjai is s reméljük, hogy ifju erővel fogja végezni munkáját.

Éppen a közgyülés előtt érkezett jelentés arról, hogy Polgárdiban Demeter Dénes s. lelkész fiók-egyletet alakitott.

Záradékul megemlitem, hogy a fiókegyletek pénzvagyona a 700 frtot meghaladja, a mi csekély ugyan, de csirának a jövőre elég.

Á Dávid Ferencz Egylet kilenczedik közgyülése

az egylet tiz éves fennállásának emlékünnepélye.

Tartatott Kolozsvárt 1894-ben október 27-én d. u. 3 órakor, Elnökök: Főt. Ferencz Józsefné alelnök és Kozma Ferencz v. tag. Jegyző: Boros György titkár. Jelen voltak: Ferencz József, tiszt. elnök, Báró P. Horváth Kálmán egyh. főgondnok, Gálfi Lőrincz pénztárnok, nagyszámu egyleti tag és vendég

1. Elnök a várostól távol lévén, Ferencz Józsefné alelnök foglalja el az elnöki széket és felkéri Kozma Ferencz vállasztmányi tagot a gyülés vezetésére. Kozma Ferencz a közgyülést üdvözli, kifejezi örömét a felett, hogy már tiz évi működésre hivatkozhatik az egylet, melynek a vallásos élet körében oly fontos feladatai vannak.

2. Murányi Farkas Sándor előadja az egylet tiz éves fennállása alkalmából irt költeményét, melyet a közgyülés lelkes éljenzéssel fogadott. Fennebb közöljük.

3. Titkár Boros György felolvassa a Választmány jelentését. (Lásd külön.) A jelentés tudomásul vétetett. A közgyülés örömét fejezi ki a fiók-egyletekben a mult évben mutatkozott élénk munkásság felett, s kifejezi abbeli reményét, hogy az ujonnan alakult fiók-egyletek is igyekezni fognak szép feladatuknak megfelelni. Különösen arra hivja fel a közgyülés az illető fiók-egyleteket, hogy a hátralékokat igyekezzenek elenyésztetni, mert a mint egy pár fiók-egylet példája mutatja, ez lehetséges egy kis utánjárás mellett.

4. Pénztárnok Gálfi Lőrincz felolvassa a pénztárnoki jelentést.

Pénztárnoki jelentés.

A lefolyt 1893—94. egyesületi év pénztári forgalmáról van szerencsém megtenni jelentésemet a következőkben:

A. *Az évi forgalom.*

1. Bevétel.

A mult évről átjött	2068 12	frt.
Ez évi bevétel	795 38	„
Összesen	2863.50	„

2. Kiadás.

Értékpapirok vásárlására	1917.63	frt.
Alább részletezendő folyó kiadásokra .	761 85	„
Jövő évre átvitetett mint pénztármaradék	184.02	„
Összesen	2863.50	„

Az egylet meglevő vagyona ezek szerint áll 184 frt 02 kr. készpénzből és 4 darab 1000 korona névértékü koronajáradék kötvényből.

A t. Közgyülés tájékoztatása végett megjegyezem, hogy egyletünk tőkéjét a Központi Választmány jóváhagyásával fektettem értékpapirosakba.

B. *A folyó évi bevétel részletezése.*

Rendes tagok dijaiból	241.00	frt;	a megelőző évben volt				240.00	frt.
Előfizetők . . .	132.73	„ ;	„	„	„	„	162.00	„
Fiat. Bar. cz. füz.-ből	66.82	„ ;	„	„	„	„	138.39	„
Fiok-egyletekből .	144.20	„ ;	„	„	„	„	94.00	„
Kamatokból . . .	95.70	„ ;	„	„	„	„	86.15	„
Ajándékok . . .	74.70	„ ;	„	„	„	„	0.80	„
Nyomtatványokból	40.23	„ ;	„	„	„	„	6.46	„
Hirdetésekből . .	— .—	„ ;	„	„	„	„	9.30	„
Összesen .	795.38	„ ;	„	„	„	„	737.10	„

vagyis az ez évi bevétel nagyobb a megelőző évinél 58 frt 28 krral,

C. *A folyó évi kiadás részletezése.*

Nyomtatási költségek	475.43	frt;	a megelőző évben volt				395.10	frt.
Postaköltség, lapkihord.	112.90	„ ;	„	„	„	„	107.92	„
Tiszteletdijak . .	109.70	„ ;	„	„	„	„	117.64	„
Képekre	24.64	„ ;	„	„	„	„	21.06	„
Nyomtatványok kiadói munkájára	17.60	„ ;	„	„	„	„	20.26	„
Levelezés, misszio és mások .	21.48	„ ;	„	„	„	„	2.74	„
Összesen .	761.85	„ ;	„	„	„	„	664.72	„

vagyis az évi kiadás a mult évinél nagyobb 97.13 frttal.

D. *A megelőző vagyon természete.*

1. Elkölthetlen alap.

A mult évről átjött alaptőke	1890.00 frt.
Ez évi bevételből tőkésitendő 5% . . .	40.00 „
Összesen	1930.00 „

Azonban az egylet választmánya ajánlja, hogy ez összeg a tiz éves jubileum alkalmából toldassék meg még 70 frttal és igy egészitessék ki 2000 frtra.

2. Elkölthető vagyon.

Az egylet jelenlegi vagyona, az értékpapirosokat vételárban számitva, tesz	2101.65 frt.
Elkölthetlen tőke	2000.00 „
Elkölthető összesen	101.65 „

Az összes vagyonból 1917.63 frt kötvényekbe van fektetve 151.35 frt az Egyesült Erdélyi Takarékpénztárban van 3326. számu könyvecskével, 32.67 frt pedig a kézi pénztárban.

E. *A Fiok-egyletek.*

A fiok-egyletek közül négy ez évben szép sikert ért el a megelőző évekhez képest és ez által bebizonyitotta életrevalóságát. A központi pénztárhoz e négy fiok-egylet a következő befizetésekkel járult:

Háromszéki fiok-egyl.	44.50 frt;	a mult évben	21.00 frt.
Marosköri	„	„	37.20	„ ;	„	„	„	23.00	„
Udvarhelyi	„	„	34.90	„ ;	„	„	„	32.00	„
Kereszturköri	„	21.60	„ ;	„	„	„	11.00	„

Tehát e négy fiok-egylet mindenike nagyobb összeggel szerepel évi számadásunkban, mint az előző évben. Különösen a háromszéki fiókegyletből a bevétel a mult évi jövedelem kétszeresét is meghaladta s még számadásunk lezárása után is küldött be egy összeget. Sajnos azonban, hogy a küküllőköri fiok-egylet ez évben számadásunkban semmivel sem szerepel. Hasonló az eset az aranyos-tordai fiok-egylettel is.

F. *Az egylet követelései.*

Jóllehet ez évben egyleti titkárral igen sokat fáradoztunk jelentésem e legsötétebb részének megszüntetésében, fáradozásunk nem vezetett kivánt eredményre. Először is kinyomattunk egy kimutatást a pénztárba eddig befolyt fizetésekről, hogy ebből kiki láthassa a maga tartozását. Azután névre szóló felszólitást küldöttünk csaknem minden hátralékoshoz, ki nem fiok-egyleti tag. És az 500 frtot meghaladó hátralékból mégis aránylag kevés folyt be. Nem habozom ez alkalommal kifejezést adni azon meggyőződésemnek, hogy a hátralékok rovatainak állandósitására legnagyobb befolyással az egylet alapszabályainak azon pontja van, mely az

évi dijak befizetését minden év október hó végéig teszi elhalasztható vá (5. §. d.). Ennek megváltoztatását az egylet érdekében szükségesnek tartom.

G. *Az egylet első tiz esztendejének számadásai*

1885-ben	bevétel	volt	529.88	frt,	kiadás	3.00	frt.
1886-ban	„	„	498.00	„	„	74.75	„
1887-ben	„	„	254.01	„	„	110.50	„
1888-ban	„	„	890.62	„	„	375.70	„
1889-ben	„	„	610.07	„	„	678.72	„
1890-ben	„	„	1048.80	„	„	748.81	„
1891-ben	„	„	820.90	„	„	733.80	„
1892-ben	„	„	825.86	„	„	757.13	„
1893-ban	„	„	737.10	„	„	664.72	„
1894-ben	„	„	795.38	„	„	761.85	„
Összesen 10 évi	bevétel	volt	7810.62	frt,	kiadás	4908.97	frt.

Ezekben voltam szerencsés megtenni jelentésemet az egylet pénzügyi állásáról s ezeknek alapján kérem a tisztelt Közgyülést, hogy engem a lefolyt év számadásának terhe alól felmenteni szíveskedjék.

Kolozsvárt 1894. év október hó 24-én.

Gálfi Lőrincz,
a D. F. E. pénztárnoka.

Titkár előterjeszti, hogy a Választmány a pénztároki számadást megvizsgálta, azt mindenekben helyesnek, pontosnak és a jelentésben foglalt tételekkel egyezőknek találta s ajánlja a pénztárnok felmentését a mult évi számadásra nézve.

— A közgyülés a pénztárnoki jelentést tudomásul veszi s Gálfi Lőrincz pénztárnokot a ff. a számadás terhe alól felmenti.

5. A Választmány (29 sz. alatt) előterjeszti, hogy Daniel Gábor egyh. főgondnok urnak a mult közgyülésen adott 20 korona pályadijára a pályázat kihirdettetett ily feladatra: „Egyházközségeinken kivül, szétszórtan lakó hiveink lelki gondozása“, azonban pályamunka nem érkezvén be, a Választmány megbizta Simó János s.-körispataki lelkész egyl. tagot a tárgy kidolgozásával. Simó J. ur készséggel vállalkozott, a dolgozatot a maga idejében beküldötte, a Választmány megbiráltatta Ferencz József püspök, Daniel Gábor főgondnok és Boros György egyl. titkár urakkal, a kik azt, egy-két kisebb rendü hiánya mellett, jó és megfelelő dolgozatnak találták. Ajánlja a Választmány a pályadij kiadását és a pályamunkának az egyleti kiadványok között leendő közlését.

— A közgyülés a 20 koronás pályadijnak Simó János lelkész egyl. tag részére kiadását meghatározza s utasitja a Választmányt, hogy a pályamunka kiadásáról és terjesztéséről gondoskodjék.

6. A Választmány előterjeszti, hogy jelenleg Koronka Antalné, Pataki Istvánné, Iszlai Márton és Dr. Veress Vilmos választmányi tagok kilépendők a választmányból.

— A közgyülés mindenik tagot ujból megválasztja a Választmány tagjaivá.

7. Fangh Erzsébet kisasszony megtartja felolvasását: „Az angol nők szerepe a vallásos és erkölcsös élet elémozditása körül és a magyar nők teendője.“ Alább közöljük.

— A közgyülés a felolvasást élénk érdeklődéssel hallgatta s felolvasót lelkesen megéljenezte. Elnöki felhivásra a közgyülés tagjai a tárgyhoz hozzászólottak, minek következtében élénk eszmecsere fejlödött ki. Hozzászólottak: Kovács János, Ferencz József, Péterfi Dénes, Boros György, Gálfi Lőrincz, Csifó Salamon, Németh István, Kozma Ferencz. A közgyülés megbizta a Választmányt, hogy a fiók-egyleteket hivja fel, hogy a fiók-egyleti választmányt igyekezzenek nőtagokkal kiegésziteni s hassanak oda, hogy a nők, s főleg a papnék és a tanitónék, vegyenek részt az egylet ügyeiben s munkásságukat érvényesitsék az egylet czélja, a vallásos és erkölcsös élet előmozditásakor, mert a mint az angol nők példája mutatja, ezen a téren a nők nagy szolgálatot tehetnek.

Az angol nők szerepe a vallás-erkölcsi nevelés körül s a magyar nők teendője.

Angliában nagyon sokat foglalkoznak a nők, nemcsak a fiatalság szellemi és értelmi fejlesztésével, de annak vallás-erkölcsi nevelésével is. Sokan iskolákban müködnek, mint hitoktatók, mások pedig, noha csak kivételes esetekben, a templomban hirdetik a vallást, mert Angliában, valamint Ámerikában is, már évtizedek óta nyitva áll a szószék a nők számára. En magam is gyönyörködtem egy párszor nő-lelkészek predikáczióiban, melyek soha sem tévesztik el javitó, nemesitő hatásukat. Nekünk talán mindez szokatlannak és különösnek tünik fel, de azt hiszem, nem lesz nehéz az eszmével megbarátkoznunk, kivált ha tanulmányozzuk egy kissé az angolnő jellemét.

Világszerte ismert tény, hogy az angol minden más nemzet közül kiválik vallásossága által. Ez a vallásosság úgy az egész nemzetuek, mint az egyeseknek legszebb jellemvonása. Istenben vetett rendithetetlen hite ad erőt a férfinak az élet nehéz küzdelmeiben, ez buzditja, bátoritja és ösztönzi a nőt, habár kis körben is, de mindenesetre jótékony hatásu munkásságot fejteni ki. S ez a nö, ki érzi, hogy ő vidám kedélyét, derült boldogságát hitének és igaz vallásos életének köszönheti, igyekszik meggyőződését

másokkal is osztani s a vallásosságot a társadalom minden rétegében terjeszteni.

Jelenleg két nagy egyesületben működnek közre az angol nők, és különösen az angol unitárius nők a vallás-erkölcsi nevelést illetőleg. Az egyik az „unitárius vasárnapi iskolák egyesülete“ (Unitarian sunday school Association) s a másik a „missionárius munka posta utján“ (Postal Mission). Legyen szabad a jelen alkalommal e két szép és nemes czélu egyesület munkáját, habár csak vázlatosan is, az itt egybegyült magyar unitárius nőkkel megismertetni.

A vasárnapi iskolák eszméje már nagyon régi Angliában s egy hasznos, életrevaló eszme igen gyorsan ténnyé válik a munkának, a tettnek és előrehaladásnak e termékeny talaján. Már évtizedekkel ezelőtt népes vasárnapi iskolák állottak fenn Angliában. Az unitárius hitközségek kebelében létesitettek számos vasárnapi iskolát, melyek ma már egy több száz tagból álló egyesület felülvigyázása és gondozása alatt állanak.

De mik is hát tulajdonképpen e vasárnapi iskolák? Egy utcza vagy sokszor egy egész városrész 4—12 éves korig való gyermekeinek gyülhelyei, hol e kicsinyek vallás-erkölcsi nevelésben részesülnek.

Mielőtt azonban ez intézmény magyarázatába fognék, egy pár szóban meg kell izmertetnem az unitárius lelkész állását és állásával járó feladatát Angliában. Ha például London egyik városrészében 2—300-ra felgyül az unitáriusok száma, ekkor e városrészben részint gazdagabb unitárius hitrokonaink jótékony adakozásaiból, részint a többi unitárius templomokban tartott pénzgyüjtések alapján nyert összegből egy kis templomot, u. n. chapel-t épitenek s azt egy unitárius lelkész gondjára bizzák. E lelkész attól a percztől fogva, midőn először elfoglalta helyét temploma kis szószékén, nemcsak papja, de egyúttal valóságos lelki atyja, tanácsadója, vezetője, oktatója lett gyülekezetének és lelkes, buzgó apostola vallásának, melynek e városrészben való terjesztését főfeladatának tekinti. S e munkájában segitő társai, támogatói neje és gyermekei; rendesen együtt látogatnak el hiveikhez, kik által aztán megismerkednek az egész környék lakósságával, megbarátkoznak nemcsak az unitáriusokkal, de a más vallásbeliekkel is s e barátkozás révén nem egyszer sikeres missionáriusi munkát végeznek s megkétszerezik a gyülekezet tagjainak számát.

A mint egy ily szerény kis ekklésiának egy pár száz megtakaritott forintja van, rögtön épit a templommal kapcsolatban egy kis iskolatermet, azt ellátja a kellő fölszereléssel, orgonával vagy harmoniummal, olcsó kis bibliákkal és énekeskönyvekkel s a legközelebbi vasárnap délután megnyitja iskoláját az ismerős szom-

szédság gyermekeivel, kiknek száma nagyon gyorsan meghaladja a 100-at, sőt sok helyt fölmegy 2—300-ra is. A legnépesebb unitárius vasárnapi iskolában mintegy 500 gyermek, fiu és leány egyaránt, részesül vallásos oktatásban. A tanitók, egy leggyakrabban fiatal nőkből alakult lelkes kis testület, semmi fáradságot sem kimélve, szentelik vasárnap délutánjokat e kicsinyeknek. A lelkész nejének kötelességeül rendesen a harmonium játszása jut, mig az ének vezetésével a tanitók és tanitónők vannak megbizva. A zsoltárok és vallásos hymnuszok éneklése után következik a lelkésznek a kicsinyekhez intézett beszéde vagy egy rövid ima, mely után a gyermekek osztályokra oszolva tanuláshoz kezdenek. Tananyaguk a Biblia vagy a kisebbek számára irt könnyü kis szent történetek, rendesen Jézus életéből véve.

Ez ártatlan kicsinyek tanitásánál igazán alig lehet szebb és nemesebb vasárnapi foglalkozást képzelni s hogy mennyire megfelel egy buzgó, vallásos nő lelki kivánalmainak, ennek bizonyitéka az, hogy e tanitónők, bár fáradozásaikért dijazásban nem részesülnek, mégis a legnagyobb szeretettel ragaszkodnak a munkájukhoz s büszkék, hogy iskolájuknak valódi hasznára válhatnak. Hogy e gyermekekre e vasárnapi tanitások mily jó hatással vannak, azt talán külön hangsulyozni egészen felesleges, hisz mindnyájan tudjuk, hogy a gyermeki lélek fogékony minden szép és nemes iránt, fogékony különösen a vallási eszmék iránt, melyek, ha korán gyökeret vertek szivében, onnan többé ki nem irthatók. Az összes vasárnapi iskolák tanitóiból alakult meg a Vasárnapi Iskolák Egyesülete, melynek időnként tartott gyülésein az egyes tanitók beszámolnak müködésükről. E gyülések között legfontosabb az, melyet az u. n. „May meeting"-ek (májusi gyülések) alkalmával tartanak s mely gyülés érdekességét emeli két vagy több vallásos tárgyu felolvasás, melyet tudományos vitatkozás szokott követni, továbbá a lefolyt évben megjelent vallásos munkáknak az ismertetése.

De mig ez egyesületben férfiak és nők együttesen munkálkodnak és egymást támogatva igyekszenek szép sikert elérni, addig a „Posta utján való missionárusi munka" vagyis a „Postal Mission" (használjuk inkább az eredeti angol elnevezést s nem annak rosz magyar forditását) teljesen a nők érdeme.

Ez egyesületnek Tagart kisasszony az elnöke és Miss Hill Florence a titkár. Mindkét név ismeretes már a magyar unitárius közönség előtt, mert e két lelkes unitárius nő nagyon szereti Magyarországot. Mindkettő meg is látogatta hazánkat a budapesti unitárius templom felszentelése alkalmából. Az itt egybegyültek előtt, azt hiszem, ismeretes tény az is, hogy Tagart k. a. már mint fiatal leány atyja kiséretében ellátogatott volt Erdélybe, s hogy

Tagart úr ép ez útnak lett áldozata. Atyjának szomoru és hirtelen halála után Tagart kisasszony fogadalmat tett, hogy egész életét az unitáriusoknak fogja szentelni s fogadalmához hiven egyik legbuzgóbb apostola vallásunknak. Ő alakitott egy nagyobbrészt unitárius vallásos munkákból és az unitár. dogmákat magyarázó röpiratokból egy kis könyvtárt a közjó hasznára. E könyveket kikölcsönzik bárkinek, ki az unitárius hit iránt érdeklődik, sőt nemcsak kikölcsönzik, de magánlevelekben felvilágositást is adnak minden kérdezősködőnek A hirlapokban közzétett hirdetések alapján az egyesülethez fordulók száma ma már az ezerekben jár, úgy hogy az egyesület londoni hölgybizottsága Anglia nagyobb vidéki városaiban is állitott fel fiók-egyleteket, hol szintén hölgyek teljesitik a könyvek szétküldését és ők végzik a levelezéseket is. E nemes munkának jótékony hatásáról igen könnyen meggyőződhetünk, ha elolvassuk azokat a köszönő leveleket, melyekkel az egyesület elnökét halmozzák el azok, kik ily uton lettek az unitárius vallás hivei.

Legujabban rendkivüli érdeklődést keltett Tagart kisasszony szünidei kirándulásoknak a rendezésével, melyeknek czélja az Anglia különböző vidékein lakó unitárius lelkészeket és tanitókat egymással megismertetni s egyáltalán az unitáriusok között levő baráti kapcsokat szorosabbá tenni. E kirándulások által továbbá azon igyekszik Tagart kisasszony, hogy szegény sorsu tanitók vagy szük körülmények között élö vidéki lelkészek az évi fárasztó munka után a lehető legolcsóbban jussanak pár heti kellemes üdüléshez és ez üdüléssel kapcsolatban megismerhessék hazájuk valamely nevezetes szép vidékét egy kedves, fesztelen társasággal együtt. E szünidei kirándulások alkalmával szellemi élvezetekről is mindig gondoskodva van, vallásos, irodalmi, természettudományi felolvasások és rögtönzött, de annál sikerültebb zeneestélyek soha sem hiányzanak. Mindezeknek rendezője és vezetője Tagart kisasszony, ki bámulatra méltó erélylyel, fáradságot nem ismerő kitartással munkálkodik, hogy hitrokonainak élvezetet, gyönyörüséget szerezzen. De fáradsága gazdagon meg van jutalmazva a társaság lelkes elragadtatása és köszönete által, melyet szeretett elnöknője iránt kifejezni el nem felejt. Ki hidegnek és kevéssé lelkesedőnek képzeli az angolt, az nagyon könnyen meggyőződhetett volna az ellenkezőről, ha egy pillantást vethetett volna arra a végtelen élénk, szinte a kicsapongásig jó kedvü és boldog kis csapatra, mely az idén Tagart k. a. vezetése alatt az angol tavak gyönyörü vidékét járta be. Én magam is szerencsés voltam tagja lehetni e szünidei társaságnak, melytől sok szép emlékkel megrakódva, de egyúttal fájó szivvel kellett talán örökre megválnom. Bocsásson meg a tisztelt társaság, ha e szünidei kiránduló-

sokkal igen is sok ideig vettem igénybe szives figyelmét, de mig a vasárnapi iskolákról és a különböző missionariusi munkákról gyakrabban olvashatunk az Unitárius Közlöny hasábjain, addig Tagart k. a. legutóbb emlitett munkáját még igen kevesen ismerik, pedig ennek haszna is jó hatásu, különösen társadalmi és müvelődési szempontból, elvitázhatatlan. Gondoljuk csak meg, milyen előnyös lenne a mi vidéki papjainknak, tanitóinknak, kántorainknak s azok családjainak, ha a nyári nagy szüneten olcsó szerrel meglátogathatnák az ország fővárosát, vagy egy két hetet a Tátra fenséges vidékén tölthetnének. Egy más alkalommal megismerhetnék Fiumét s a magyar tengerpartot, a gyönyörü Balatont, szóval természeti kincsekben gazdag hazánkaak bármely részét, hol mindenütt sokat tanulhatnának és társadalmi surlódás által is müvelődnének. Lám itt van egy nagyon könnyü és kellemes müködési tér unitárius nőink számára, csak az ügy iránt való lelkesedés szükséges. Ha az megvan, úgy egy kis kitartással sokat érhetünk el.

Mielőtt befejezném felolvasásomat, legyen szabad még megemlékeznem a Sharpe nővérekről, kik magán uton tesznek rendkivül sok jót az unitárius hitközségek felvirágoztatására és az unitárismusnak minden téren való fejlesztése körül. Sharpe Emily kisasszony egy kis heti folyóiratot is tart fenn, ezenkivül mint vallásos kérdéseket tárgyaló könyveket, röpiratokat ad ki, s a vallást tanitja több iskolában. Sharpe Matilde pedig a nőnevelés terén ér el szép sikereket A Channing House nevü intézetben szép példa áll előttünk, hogyan kellene idehaza is egy unitárius felsőbb tanintézetet felállitani unitárius leányaink magasabb kiképeztetésére.

A Channing Houseről beszélve, nem mulaszthatom el itt nyilvánosan meg nem emlitenem azt a már jól ismert tényt, hogy a Sharpe kisasszonyok intézetükben egy ingyenes internatusi helyet ajánlottak fel bármely magyar unitárius vallásu fiatal leánynak vagy tanitónőnek, ki egy vagy két évet Londonban akarna eltölteni. Ez idén, ugy tudom, nem akadt vállalkozó fiatal hölgy s igy e hely üres marad nagy bánatára jó angol barátnőinknek. De hisz még most sem lenne késő, az év bármely szakában szivesen látott vendég lesz egy magyar unitárius leány a londoni Channing Houseban.

Félek, e kis közbevetéssel nagyon is eltértem tárgyamtól, de abban a reményben tettem, hogy szavaim nem fognak elszállani a puszta légben minden hatás nélkül, hanem akad a 62600 unitárius lélek között egy fiatal leány, ki hajlandó lesz elfogadni angol testvéreink szives meghivását, melyet visszautasitani rájuk nézve sértő, reánk nézve pedig mindenesetre káros lenne.

Hiszen azt mindenki átláthatja, mily rendkivül előnyös pár hónapot Angliában eltölteni. Eltekintve attól, hogy Londonban

minket kedves hitrokonaink barátsága is vonz, egyedül már a külfölddel való surlódás is csak javunkra válhatik.

Kit ne vonzana az a remény, hogy megismerkedhetik, személyes érintkezés által, a jelenkor legelső, leghatalmasabb nemzetével, ennek történetével, irodalmával. Megismerkedhetik egy olyan országgal, mely kulturális viszonyokat tekintve, az egész világ előtt mintaképpen áll. Őszintén mondhatom, én nagyon sokat tanultam Channing House-ban való időzésem alatt. Az embernek egészen megváltoznak az életről alkotott fogalmai egy egészen más, eddig ismeretlen világ tárul fel előttünk s lelkesedéssel, nemes, szép eszmékkel eltelve jövünk haza, azon gongolkozva, mily sokat lehetne a mi jelenlegi viszonyainkon is változtatni, javitani.

Egy ilyen változtatás, melyet nagyon szeretnék életbe léptetve látni, lenne például az, hogy vegyenek be a Dávid Ferencz Egylet vidéki fiók-egyleteinek választmányába nőtagokat is, hogy ezentul férfiak és nők együttesen munkálkodjanak a vallás-erkölcsi nevelés terén. Faluhelyeken pedig a papné vagy tanitónő tegye kötelességévé, hogy vasárnaponként egy kis társas összejövetelt rendezzen, hol a falu intelligenciája pár órát a néppel és a nép gyermekeivel töltsön, mely idő alatt barátságos beszélgetés, bátoritás és biztatgatás által igyekezzék reájuk hatni, őket a jó útra terelni, szóval őket erkölcsileg segiteni. Ilyen erkölcsi támogatásra helybeli szegényeinknek és különösen helybeli szegény gyermekeinknek is nagy szükségük van. Segitsük őket szellemileg ép úgy, mint anyagilag, mentsük meg őket az erkölcsi eleséstől, vezessük őket a becsület útjára s neveljünk belőlük munkaszerető embereket, mert csak akkor óvjuk meg őket attól, hogy öreg napjaikban jótékony könyöradományokból tengessék nyomorult életüket.

Ime itt nyilik magyar nőinknek egy nagyon szép munkakör, alakitsunk egyletet, melynek feladata legyen az erkölcsi romlástól megóvni a szegény néposztály gyermekeit.

Ezek az én szerény nézeteim a magyar nő teendőiről a vallás és az erkölcs terjesztése körül. Nagyon szeretném e tárgyat illetőleg a jelenlevőknek véleményét is hallani. Előbb azonban engedjék meg, hogy köszönetemet fejezzem ki a tisztelt hallgatóságnak, hogy oly türelmes volt szavaimat végig hallgatni s egyszersmind a Dávid Ferencz Egyletnek is, hogy alkalmat nyujtott nekem a fentebbiek elmondására. **Fangh Erzsébet.**

Murányi Farkas Sándor.

El vagyunk készülve rá, hogy ezekért a sorokért egy intvényt kapunk Murányi barátunktól. Állunk elébe, de azt még sem

engedhetjük el, hogy ueki egy külön czikket ne szenteljünk. Az ő szerénysége bocsásson meg a szerkesztői önkénynek.

Murányi Farkas Sándor egy csendes, munkás, egyszerü, nagy szivü ember. Ifjusága a szabadságharczczal összeesett Férfikora 12 legszebb esztendejét az absolitusmus katonai önkénye kegyetlen iskolájában keseregte át. Azután lett hivatalnok. Legelől kezdette s kevésre vitte fel, mert a földmivelési ministeriumban nem rég jutott el a számvizsgálók közé.

1869-ben nőül vette Bányay Ágnest, kivel boldog, de szenvedésteljes életet élt, mert a gondos és takarékos nő egy pár év multával betegeskedni kezdett s 16 éven keresztül mindig beteges volt, néha az élet és halál között. F. évi aug. 30-án halt meg.

Murányi már jóval előbb frigyre lépett volt a költészet muzsájával, a mely állandó hü társa maradt és gyakran szerzett számára kellemes órákat. Eleinte a Hölgyfutárba dolgozott, többnyire álnév alatt. 1879-ben az E. K. Tanács által hirdetett pályázaton Dávid Ferenczről irt ódájával elnyerte a pályadijat. A költemény a kereszturi zsinaton elszavaltatott. Azóta több nyilvános pályázaton nyert költeményével. Az Unitárius Közlöny már második számában hozott tőle egy népszerü hazafias költeményt s azóta számos költeménye jelent meg.

A f. évben, midőn közhirré tettük, hogy a Dávid Ferencz Egylet tiz éves fennállásáról megemlékezünk, Murányi volt az első, a kit a gondolat megragadott és azt kifejezte egy lelkes költeményében. Ez sem volt elég, lejött a közgyülésre és maga adta elé költeményét. Az ihletség oly nemes hevével szavalt, a hogy csak maga a költő szavalhatja el saját eszméit és érzelmeit.

Murányi a költeményével elragadott, de a főtanácsi ebéden mondott pohárköszöntőjével bámulatba ejtett mindnyájunkat, mert az első napi ebéden 300 frt alapitványt tett s a másodikon azt kiegészitette 1000 frtra. Mindenki álmélkodott, honnan ez áldozat, honnan ily nagy lelkesedés! Egy egyszerü, szerény hivatalnok és egy költő legyen alapitó? És a meglepetésnek ezzel sem volt vége. Murányi tovább ment, igéretét tényleg beváltotta, mert nov. hó 14-én az összeg már alólirott kezében volt és olyan czélnak, a mely eddig teljesen figyelmen kivül hagyatott: *a papi pályára készülő ifjaknak.*

Az alapitvány-levél tartalmát már ismerem s abból kiemelem, hogy az alapitvány a Murányi és neje Bányay Ágnes nevére szól, s 1896-ban a nemzet ezer éves ünnepén lép életbe, a midőn egy évi kamatja teljesen ki fog adatni egy olyan ifjunak, a ki az összes papi vizsgálatokat letette és valamelyik egyházban lelkésznek kineveztetett. Az alapitó azt czélozza, hegy az életet meg-

kezdő ifju ember első szükségeit: palástját és imakönyvét legyen miből megszerezze.

Nemes a tett, nemes a czél, nagy, rendkivül nagy az adomány, mert nem a fölöslegből, hanem egy élet szorgalmas keresményéből gyült össze.

Isten áldja meg a nemes szivet!

Boros György.

Unitárius egyház történelmi naptár.

Deczember.

5. — 1529. sz. Faustus Sozzinus Sienában Olaszországban.

6. — 1661-ben halt meg Beke Dániel püspök. — 1742 vettek meg egy új telket a kolozsvári főiskolához 100 m. frton.

8. — 1588. A jezsuitákat Erdélyből kitiltották. — 1622. mh. Smalcius hires unitárius iró.

9. — 1762. az unitárius egyházak panaszt emelnek, hogy papi birtokaik és házaik adó alá vettettek törvény ellenére.

13. — 1836-ban halt meg Körmöczi János püspök.

14. — 1795-ben született bölöni Farkas Sándor. — 1796. a kolozsvári templom ünnepélyesen használatba vétetett. — 1597. püspökké választatott várfalvi Kósa János.

17. — 1636. Beke Dániel püspökké választatott.

24. — 1725-en foglalták el katonai harhatalommal a r. katholikusok az unitáriusok sepsiszentiváni templomát.

27. — 1890. mh. Dersi János nagy alapitó Maros-Vásárhelyt.

29. — 1568-ban adta ki Dávid Ferencz ily czimü müvét: Rövid utmutatás Istennek igaz ismeretére.

30. — 1774-ben foglaltatott el a szőkefalvi unitárius templom törvénytelenül és erőszakkal.

A szószék hatása.

Lépten, nyomon halljuk, hogy a szószék elveszitette hatását, a templomok üresek, a lelkész tekintélye hanyatlik

Igazak-e ezek a hiresztelt és a közönség között is elterjedett állitások és vádak?

Ha igazak, kik a felelősek érette?

Miképpen lehet segiteni?

Ezeket a kérdéseket az olvasó közönséghez intézzük és a feleletre lapunkat megnyitjuk.

Apróságok a gyülésekről.

A főtanács jó hangulatát legkivált a vége igazolta. A püspök ur kedvesen beszélt a bezáró beszédben, Kelemen A. főköügyigazg. meghatottan és meghatóan imádkozott s legvégül megtette azt, a mit püspökünk még nem ért meg: a főtanács nevében köszönetet mondott az elnökségnek a tárgyalás vezetéséért.

— Egyik ifju egyháztanácsos — a ki különben jó szónok — szüzbeszédjét a tanári nyugdij tárgyalásánál tartotta. A javaslat ellen szólott s csodálkozott, hogy a beszédnek nem volt hatása. Megmondjuk miért: azért, mert elfeledte az alapigéjét: szivből szóljon a száj.

Az unitárius egyházközigazgatási törvényjavaslat 1873-ban készült, már négyszer szőnyegre került, de még nem oldatott meg s nem is fog megoldatni addig, a mig 25 éves jubileumát meg nem éri az pedig 1898-ban lesz, ha valami ujabb baj nem éri. Talán jobb lenne bevárni 1899-t s akkor ugy határozni, hogy 1900-ban lépjék életbe. Ekkor aztán valóban epochalis törvény lesz.

— Darkó esperés barátunkat a jó humor soha sem hagyja el. Mikor vette észre, hogy az esperesi fizetés rendezéséből ez alkalommal semmi sem lesz, szokott komolyságával felállott és megköszönte a jó akaratot.

— Mégis csak mind hiába igyekezik a püspök ur érdekessé tenni a tárgyalásokat. A fehér asztalának mindig több vendége van mint a zöldnek.

— Egy fontos javaslatunk van a közigazgatási javaslat kiegészitéséül: vétessék be egy pontba, hogy az egyházközségek a rendes kepefizető nőket is küldhetik képviselőül az Egyh. F. Tanácsra. Mi még attól sem vonakodnánk, hogy az érdemesebb nők választhatók legyenek rendes tagokká az E. Fő Tanácsba. Ha az unitáriusok nem kezdik meg ki kezdje meg a nők egyenjogusitását, ha arra maguk a nők miveltségükkel s áldozat készségükkel magukat érdemesitik.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Az egyházi főtanács** a f. évben egyike volt a legsikeresebbeknek. A tagok nagy számmal és nagy érdeklődéssel vettek részt mindvégig Érdekes felszólalások történtek, de a közgyülés a rendes mederből soha ki nem csapott, a mi egyaránt dicséri az elnökök: főt. püspök ur, P. Horváth Kálmán báró bölcs tapintatát, mind a tagok nyugodt komolyságát.

— **Énekeskönyvünk** uj kiadása megjelent és karácsonyra kapható lesz Stein János kolozsvári könyvárusnál. Ezzel a hirrel — ugy hisszük — sokakna : szerzünk nagy örömet. Öröm hir az is, hogy az uj kiadásból nagyon sok kimaradt a régiek ósdiságából, s több uj bejött, igy a Zsolozsma (96 l.) Feltámadunk

(Hajnal mosolyg) (105). Hála áldásos eső után Rédiger Gézától (58). Hitünk győzedelme (husvétra) Tarcsafalvi Alberttől, Őszi urvacsora osztáskor Szentkirályi Arpádtól, dallam Iszlai Mártontól. A háromszázados ünnepély éneke Kriza Jánostól a mit egy sor változtatással a (1 versszak 4 sor: a mult idők képe) az uj év második vasárnapján a vallás szabadságnak 1568-ban Tordán január 6-án történt törvénybe iktatása napján, Dávid Ferencz emlékére; Nagy Lajostól, a melyet november harmadik vasárnapján Dávid Ferencz halála emlékére lehet használni. Kimaradtak: „Krisztust megfeszitek", „Ur Krisztus feltámada", „Gyakran csapdos" kezdetü énekek egészen és egyesekből több kevesebb versszak. Ezzel lényegesen meg van könnyitve az utja a gyökeres átdolgozásnak, a mi szintén csak rövid idő kérdése, mert a mostani készlet nem nagy, éppen azért, hogy ez ne álljon utjában egy uj kiadásnak. A most elért eredményért elismerés és köszönet illeti főt. Ferencz József püspök urat a szerkesztő bizottság elnökét, továbbá Nagy Lajos és Iszlai Márton urakat, kik a szerkesztői munkában közreműködtek.

— **A főtiszt. püspök ur** főgondnok Daniel Gábor urral a vallás és közokt minister urnál tisztelegtek és a minister ur érdekes kijelentéseket tett különösen a lelkészi fizetés kárpótlására nézve.

— **Missio.** Egy unitárius lelkésznek nagyon sok alkalma van a missóra. Ha csupán hivei körében is marad minden napra meg van a teendője a háznál, a mezőn s általában a hivek foglalkozása helyén. A különböző időkornak is meg van a maga követelése: az öregeknek, kik már nem tudnak dolgozni, olyan lelki megnyugvásokra van, ha a lelkész bár egy félórát velök időz s buzditja az Isten akaratában való megnyugvásra; a munkás szülőknek jól esik, ha gyermekeikről észrevételeket hallanak s egy-egy fontos ügyökben a bölcs mérséklet tanácsát kikérhetik; az ifjaknak a lelkész valóban lelkiatyjuk, kinek éberségétől függ, hogy az Ur ösvényén járjanak. Nagyobb körben több irányu a felelősség. Vallásunk elveit kevesen ismerik; történelmét még kevesebben. Ki adjon tájékozást, ha nem a lelkész? Nekünk van tudomásunk arról, hogy sok lelkészünk nagy odaadással tölti be hivatalát. Lapunk is igen gyakran emlékezik meg munkájok eredményéről. Ugy is kell: a pásztorok legyenek éberek!

— **Unitárius lelkész.** Ez alatt a czim alatt a lelkész urakat okt 27-re összejövetelre kértük volt fel és kérésünknek annyian engedtek, hogy egy valóban érdekes és tanulságos beszélgetés jött létre azokról a kérdésekről, a melyek a lelkészt legközelebbről érdeklik. Reméljük, hogy positiv eredménye is lesz, mert elvileg elfogadtatott, hogy az ilyen összejövetelek állandósittassanak. Egy előkészitő bizottság küldetett ki, melynek elnöke Kelemen Albert esperes, tagjai Boros György theol. tanár, Gál Miklós Csifó Salamon és Németh István lelkészek.

— **A ref. theol. akadémia alapkövét** Kolozsvárt november 4-én tették le.

— **Csegezi László esperest** érzékeny csapás érte; fia ifj. Csegezi László megyei hivatalnok egy néhány havi sulyos betegség után meghalt.

— **A felekezeti tanárok országos nyugdijintézetébe** az unitár. tanárok is be fognak lépni. A közelebbi Egyh. Fő Tanács ezt határozta s a jelentkezés már megtörtént. Az egyházi közpénztár egyelőre ezer forintig lesz terhelve, de ez felette csekély áldozat a nyerendő előnyökhez képest

— **Mózes Andrásné Szakács Ida** meghalt november 19-én. A legőszintébb részvéttel irjuk ezt a szomoru hirt, a mely nemcsak a szerető férj és két gyermek pótolhatlan veszteségét, hanem rokonok, barátok és a Dávid Ferencz Egylet gyászát is jelenti. Mozes Andrásné egyike volt azoknak a tiszta szivü és nemes lelkü nőknek, a kiket mindenki tiszteli és szeretett. Az ő körében nemcsak övéi, hanem távolabbiak is szivesen időztek, mert gyöngéd, megnyerő és kedves volt mindenki iránt A Dávid Ferencz Egylet választmánya egyik legrégibb buzgó tagját gyászolja, ki a maga körében készséggel szolgált az egyletnek

is. Temetési szertartását Ferencz József püspök úr végezte el meghatóan A A főpásztor lelkész társát, a ki annyi szomoru szivet vigasztalt meg, vigasztalta a hit vigaszával. A sirnál Péterfi Dénes lelkész mondott bucsu szavakat. Kartársai s a nagyszámu rokonság koszorukkal halmozták el a kedves halott koporsóját. Legyen csendes nyugodalma az elköltözöttnek és térjen vissza házába ővei közé a vigasztalás lelke!

— **Kilyén-sepsi-szentgyörgvi** egyházunkban József Lajos ifju lelkész október hónapban kezdette meg működését. A beköszöntőt mind Kilyénben, mind Szent-Györgyön nagyszámu hallgatóság hallgatta. A „Székely Nemzet" szerint, „a fiatal lelkész hatalmas és emelkedett hangu beszéde kellemesen lepte meg hallgatóit." A beiktató lelkész Kilyénben Vaska Béla, Szent Györgyön Csifó Salamon volt. Az előbbi helyen volt köri esperes Lőfi Áron úr is. Mind a templomban, mind a közebéden nagy számmal voltak az idegenek. Örve dünk ifju barátunk első sikerének s kivánjuk, hogy haladjon diadalról diadalra.

— **A Kovácsi Antal emlék-alap** közelebbről szép összeggel gyarapodott. Az 1883—84-ben végzett osztálytársak szept. 3-án tartott találkozón kegyeletesen megemlékezvén néhai kedves tanárokról Kovácsi Antalról, mindanynyian hozzájárultak az emlékére tett alaphoz, a mit ezennel a lednagyobb elismerés nyilvánitása mellett nyugtázunk: Guidó Béla 5 frt, Gothárd József 5 frt, Dézsi Mihály 5 frt, Fe'ete Gyula 10 frt, Székely János 5 frt, Velits Zoltán 10 frt, Ferenczy Géza 5 frt, Székely János 5 frt, Simai Miklós 5 frt, Péchy László 5 frt, Péterfi Lőrincz 5 frt, Székely Ferencz 5 frt, Barabás András 5 frt, Botár István 5 frt, Iszlai Gábor 5 frt, Csegezy Pál 5 frt, Antonya János 5 frt, összesen 95 frt, mely összeg az unitárius vallásközöntés közpénztárában kezelt alaphoz csatoltatott. Ez oly szép tett, a mely nem vár dicséretre.

— **Nyilvános köszönet**. Veress Ilona kisasszony az árkosi unitárius egyházközség számára egy saját himzésü urasztali teritőt ajándékozott, melynek értéke 10 frt o. é.

Özvegy Imre Jánosné, Veress Áronné. Ütő Lajosné és Ütő Ágnes együttesen az árkosi hivek között 29 frt 45 krt gyüjtöttek, hogy urasztali poharat vétessenek abból az összegből a nők számára. Valamint a szives ajándékozó, ugy a gyüjtő nők, és azok, a kik a gyüjtőiveken szivesek voltak adományozni, fogadják egyen-egyen és összesen egyházközségünk nevében a nyilvánosság előtt is elismerő köszönetünket. Árkos, 1894 november 4-én. Ifj. Barabás András, egyházkebli gondnok. Csifó Salamon, unitárius lelkész.

— **Nyilvános köszönet**. Alulirott, mint a veszprémmegyei vilonyai unitárius f egyh. község gondnoka ugy egyházam, mint a magam nevében a legmélyebb köszönetemet nyilvánitom Rituper Péter borhidai (r. kath.) vendéglős urnak azon szép tettéért, hogy kis egyházam részére 5 frtot volt szives ajándékozni. A nemes cselekedet önmagában hordja jutalmát. Vilonya, 1894. nov. 19. Ifj. Puskás József, gondnok.

— **Köszönetnyilvánitás**. Felsőbenczédi Benczédi Dániel, a tarcsafalvi iskolát meglátogatván s az oktatást meghallgatván 4 koronát ajándékozott iskolai szerekre. Fogadja szives köszönetemet. Sárosi József, lelkész.

A t. lelkész urakat kérjük vegyék becses figyelmökbe, hogy a september hónapban küldött új testamentumok *jutalmul* küldettek, a hol a nyáron állandóan volt iskolázás a hol nem volt, ott a vallástanitásnál leendő használatra adattak. A t. lelkész urak a Fiatalság Barátjáról szivesked jenek elszámolni, vagy ha a példányok el nem adattak december honapban visszaküldeni.

Csegezben Benczédi Domokos papjelölt nov. 22-én beköszöntött és hivei között kedves fogadásra talált! Jó sikert továbbra is!

— **Tanulóknak** azt a kiváló kedvezményt nyujtja a választmány, hogy az Unitárius Közlönyt csupán 60 krajczárért egész évre megküldi, ha ez az összeg az igazgató vagy valamelyik tanár vagy tanitó utján beküldetik. Ez a kedvezmény éppen ugy szól as egyetemi mint a gymnasiumi s más iskolák tanulóinak. Ajánjuk az érdekeltek figyelmébe. Ezt a kedvezményes előfizetést csak deczember és jauuár hónapokban fogadjuk el.

— **A „Magyar Nyelvőr" a „Magyar Mese- és Mondavilág"**-ról Benedek Elek öt kötetre tervezett mesekönyvének első kötetéről rendkivül nagy elismeréssel nyilatkozik a „Magyar Nyelvőr" októberi füzete. Örömmel üdvözli Benedeket nagyszerü tervéért, még inkább annak már részben való megvalósitásáért. „Benedek könyve — irja a Nyelvőr — igazi jóizü, tősgyökeres magyarsággal van megirva, s ha, amint hisszük és reméljük, e könyv mindenüvé elterjed, különösen ha az ifjuság kezébe kerül, ebből igen nagy haszna lesz nyelvünknek. A „Magyar Nyelvőr" egyuttal több oldalra terjedő szókincset, érdekes kifejezéseket közöl Benedek könyvéből. A 17. füzet is megjelent, mely szebbnél szebb

— **Szalay József magyar története.** Lapel Róbert (Wodianer F. és fia) könyvkiadó czég a millenium alkalmából uj kiadásban bocsátja közzé Szalay Józsefnek, a korán elhunyt kiváló történettudósnak „A magyar nemzet története" czimü munkáját, még pedig akképpen, hogy annak hézagait Baróti Lajossal pótoltatja és azonfelül a szöveget t bb mint 600 müvészi kivitelü illusztráczióval látja el. Szalay munkáját nemcsak az akadémia részéről érte el az a kitüntetés, hogy odaitélték neki a Ssilágyi-féle 1200 frtos jutalomdijat, hanem a közöntég is oly lelkesen fogadta, hogy rövid pár év alatt az egész első kiadás elfogyott Valóban szükség volt tehát e második kiadásra, és a kiadó czég helyesen cselekedett, midőn azt valóságos diszmünek tervezte, hogy méltó ékessége legyen minden magyar ember könyvespolczának. Már előttünk van az első füzet, mely 4 ivnyi szöveget és több mint 50 kisebb-nagyobb illusztrácziót tartalmaz. Az első fejezet a magyarok beköltözése előtti Magyarországot ismerteti, előbb a kőkort bemutatva számos Magyarországon talált kőkori tárgyal, aztán a bronzkort, szintén bronzkori leletek rajzaival. Erre Mágyarország legrégibb ismert lakosait ismerteti a szerző néhány érdekes régiséget reprodukálva. Pannonia és Dácziának a rómaiaktól való meghóditását szintén számos kép illusztrálja: a Trajan oszlopa néhány dombormüvü képének másolata, a Trajan-hid maradványa, a római Trajan-fórum, a hires Trajan-tábla stb. „A római közigazgatás és müveltség Pannóniában és Dácziában" czimü fejezetben dusan ki vannak aknázva az ó-budai ásatások, ott találjuk az aquincumi anfiteátrum képét' az ottani leletek közül az ismert oltárkövet, a mozaikot, a bélyeges táblákat, az agyagedény-töredékeket stb. Nagyon sikerültek a Pannonia sorsára befolyással volt római császárok arczképei is: Augusztus császáré és Tiberiusé, valamint Decebal dák király egy szobrának másolata. A szöveg sehol sincs tudákos magyarázatokkal megrakva; az előadás népies, végig egyszerü, világos, folyékony, olyan, a minőnek lennie kell egy a nagy közönség számára szánt munkában. Melegen ajánlhatjuk a muuka megszerzését mindenkinek, a kit hazája története érdekel. Egy-egy füzet ára 30 kr., a ki elővzet (6 füzetre 1 frt 80 kr-ral, 12 füzetre 3 frt 60 kr.-ral, 24 füzetre 7 frt 20 kr.-ral) a füzeteket bérmentve kapja A teljes mü mintegy 65 füzetre fog terjedni. Gyüjtőknek minden 7 példány után egy tiszteletpéldánynyal szolgál a kiadóhivatal. A megrendelések a kiadóczéghez intézendők: Lampel Róbert (Wodianer F. és Fia), Budapesten, Andrássy-ut 21.

— **Tanitó és tanitvány** czim alatt Elek Gyula közs. igazg. ur Kolozsvárt, mintegy hatvan kis képet állitott össze a gyermekek iskolai életéből saját tapasztaltai után A képek hiven vannak rajzolva. A könyv szerző sajátja. Ára egy korona.

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Hét esztendő Az Unitárius Közlöny hét éves pályáját ime most bevégzi. A hetes számot a régiek szent számnak tartották, a mostaniak ugy tartják, hogy az ember természete minden hét esztendőben megváltozik. Ez állhat a testi természetre, de a lelkire nem. Az emberi lélek nem változik. Lényegében ugyanaz marad a jelen életben is a jövőben is, de gyarapodik és tökéletesedik állandóan. A tökéletesedésnek számtalan módja és eszköze van. Ma a társadalmi befolyáson, az iskolán és a templomon kivül tejhatalmasabb eszköz a sajtó. Ezzel az utolsó eszközzel az „Unitárius Közlöny“ hasábjain hét esztendőn keresztül dolgoztunk egy nagy számu irói sereg lelkes közreműködésével:

Albu József, Ajtai János Berde Áron, Barabás Lajos, Borbély Sámuel, Bálint Gábor, Berki József, Bartha Miklós, Biró Lajos, Csifó Salamon, Cárpenter Jakab, Csegezi László, Dali Ádám, Dézsi Mihály, Deák Miklós, Darkó Sándor, Derzsi József, Demeter Dénes Egyed Ferencz, Fangh Erzsébet, Ferencz József, Fazakas Lajos, Gerando Attila, Gyöngyösi István, Grátz Mór, Gál József, Gál Kelemen, Gálfi Lőrincz, Guidó Béla, Györfi Ferenc, Györfi István, Gál Kelemen HallerKároly dr., Iszlai Márton, Jékey Aladár, dr. Jankovich Pál, Józan Miklós, József János, Kiss Aladár, Kiss Sándor, Kozma Dimén, Kozma Ferencz, Kőváry László, Kovácsi Antal, Kemény Árpád báró, Kisgyörgy Sándor, Kádár Lajos Lőfi Ödön Murányi Sándor, Mózes Mihály, Mózes András, Nagy Lajos, Nagy Sándor, Orbók Ferencz, Ozsváth Gábor, Péterfi Lajos, Rédiger Géza, Raffai Domokos, Béthi Gyula Sántha Károly, Street Kristóf, Simonfalvi György, Szentgyörgyi Lajos, Szász András, Simó János, Sándor Gergely, Szentgyörgyi Lajos, Tarcsafalvi Albert, Török Sámuel, Tóth Károly, Ürmössy Lajos, Ürmössy Miklós, Ürmösi Gyula dr., Ürmösi Kálmán, Ütő Lajos Végh Mátyás, Vári Albert, Vass Miklósné, Veress Árpád, Zóra és a szerkesztők: Egy része mint meglett irók fényt és tekintélyt kölcsönöztek az Unitárius Közlönynek a másik részek mint kezdőknek maga adott szárnyat Mi szerkesztők bár látjuk a mult hiányait, örömmel tekintünk vissza arra s a jövőre biztatást nyerünk és hisszük, hogy a Dávid Ferencz Egylet uj tiv esztendeje az „Unitárias Közlönynek“ is uj életet, uj erőt fog kölcsönözni, ha mindenki magáévá teszi a jelszót: szerezzen maga mellé még két tagot.

Dávid Ferencz emlékünnepély. A theologusok olvasó és önképző egyesülete f. évi november hó 16-án örökemlékezetü vallásalapitónk. Dávid Ferencz halálának évfordulója alkalmából a mult évben megkezdett gyakorlathoz hiven, emlékünnepélyt rendezett. Az ünnepélyen jelen volt a Főtisztelendő Püspök ur, tanárok, theologusok és pár egyetemi hallgató. Ekárt Ador, egyl. elnök egyelettel emlékezett meg a nagy halottról; Nagy Lajos, az „Egyházi Lap“ szerkesztője a lap alkalmi, ünnepi számát mutatta be, melyben a tagok dicsőitő emlékmondatokban koszorut fontak a nagy apostol ismeretlen sirjára Boros György, védnök ur felolvasást tartott Dávid Ferencznek „Az egy ő magától való Istenről“ czimü munkájáról, mint a mely a reformatornak egyik legfőbb müve és igy leginkább visszatükrözi egyéniségét, feltünteti nézeteit, elveit. Ez volt az első felolvasás, melyet tanár tartott egyletünkben s a melyért e helyen is köszönetet mondunk a védnök urnak. Végül Nagy Lajos papjelölt nagy hatással szavalta el Murányi Farkas Sándornak Dávid Ferenczről szóló, lendületes ódáját. Az igen sikerült ünnepély után a Főtisztelendő Püspök ur buzditó beszédet mondott Simonfi Márton, III. éves papnövendék.

A D. F. E pénztárába f. év szeptember 24-től—nov. 20-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Dr. Székely Ferencz, Budapest (94—95-re), Mikó Dezső, Abrudbánya (94—95-re). Agh Ferencz, B.-Hunyad (92—94-re) Heltmann Lajos, Torda (93-ra), Létay László, M.-Lápos (94—95-re), Horváthy Józsefné, Torda (94-re), Dr. Barabás Ábel, Temesvár (88—90-re), Ambrus Gergely, Lászlóczky Dániel, Orbók Ferencz, Pongrácz Lajos, Kozma Ferencz, Farkas Vilmos, Vécsei

Sámuel, Simén Elek, Váradi Károlyné, Magyari Mihály, Káhlé János, Frankkis János, Szász Ádám, Péterfi Dénes, dr. Lehman Róbertné (93-ra), Magyari Géza, Filep István, Fekete Mihály, Mózes András, Kriza Jánosné, Kővári László, Boros Györgyné, Boros György, Gálfi Lőrincz, Pákei Lajos, Mikó Imre, Mikó Imréné, Benczédi Gergely, Molnár Sándor, Fekete Gyula, Finta József, Gyulay Árpád, Léta Gábor, Éjszaki Károly, Darkó Domokos, Abrudbányai Béláné, Perédi József, Farkas József, Dr. Nyiredi Géza, Zsakó István, Sigmond Dezső, Szilágyi József, Biás István (93—94-re), Kovács János, Csegezy Gyula, Kupeczné Vári Hermin, Benkő Mihály, Sárdi István, Veress Vilmos, Endstrasser Benedekné, Árkosi Lajos, Kolozsvár. Szuhay János, A.-Jára (94-re). Derzsi Károly, Budapest (94-re) Dolhai Petrovai György, N.-Kürü (94-re) Barla Domokos, Torda (94-re). Koncz Imre, Csigmó (92—94-re) Fodor András, Bágyon (93-ra). Székely Miklós, Torda (94-re). Radó János. Déva (94 re) Kozma Elek, A.-Siménfalva (94-re). Győrffy Géza, M.-Sziget (90—94 re).

1 frt 20 kr. előfizetési díjat fizettek: Csegezy Pál, Dobrest (94 - 95-re), Kisgyörgy Márton, N.-Enyed (94-re). Simonich Zsigmond, N.-Becskerek (91—94-re). Tóth Zsigmond, Jobbágyfalva (94-re). Csiki Elek, M.-Köblös (91 - 94-re), Weress Ferencz, Abrudbánya (94-re). Kozma Pál, Kolozs (94-re). Zádor Gézáné, Timár Ödön, Weisz Miksa, Hirschfeld Sándor, Szász Domokos, Oborzil Gyula, Balogh József, Szekula Ákos, Krizsik Ferencz, Strobel Károly, Kolozsvár (94-re), K Nagy Domokos, Sz.-Kraszna (91—94-re). Ifj Borbély János, M.-Ujvár (94-re), Albert János, Torda (94-re) Komjátszegi Pál, A.-Rákos (94-re). Benedek Vincze, Győr, (93 - 94-re). Sárdi Imre, Kövend (94-re).

A keresztur-kőri fiók-egyletbe fizettek: Kozma Dimény. Enlaka (93—94-re), Kobát-demeterfalvi önképzőkör (93—94-re). Benke Elek (94-re). Barabás Lajos (94-re). Barabás József (93—94-re) Sz.-Keresztur. Németh István, A.-Siménfalva (85—87-re).

A háromszéki fiók-egyletbe fizettek: Faluvégi András, Imre Lajos, Imre József, Költő Ferencz, Barabás Dénes, Baló Lajosné, Bedő Sándor, Bedő Sándor mester, Bedő Mózes, Költő Benedek, Bedő Andrásné ifj., Szabó Sámuel, Kádár Sándor, Boncza Györgyné.

Kolozsvárt, 1894 nov. 20-án. Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Az Unitárius Közlöny perselyét szives figyelembe ajánljuk. A legcsekélyebb összeget is szivesen fogadjuk és várjuk főleg azért, mivel a tanulóknak fennebb igért kedvezményt a magasabb czél érdekén kivül abban a reményben tettük, hogy az olvasó közönség továbbra is szives támogatásban fog részesiteni.

A D. F. E Választmánya tiszt. Derzsi Károly urnak Budapest; tkts. Keresztély Lajos urnak Kolozsvár. Becses kérdésükre tisztelettel értesitjük, hogy Választmányunk elfogadta azon ajánlatot, hogy az alapitói 1 frt lapilleték helyett az alapitói díjat (10 frt) kiegészitsék 20 frtra, s ennek fejében kész az Egylet havi lapját, az „Unitárius Közlönyt," megküldeni. Ezt a határozatot a többi tiszt. alapitóknak is figyelmébe ajánljuk.

A Fiatalság Barátjából küldött és el nem számolt példányokról szives kedjenek a t. lelkész urak a f. évben elszámolni.

Szerkesztői izenetek. B J. Sz. k. **Sz. J. J.** a A névsort szivesen köszönjük Jövőre is kérjük a szives figyelmet. — **Székely M.** urnak Keresd Az Unitárius Közlöny havonkint jelenik meg. A szives ajánlatot köszönjük és várjuk. Mutatványt küldünk. A ki egyszerre tiz uj tagot vagy előfizetőt küld be, annak a lapot egész évre ingyen küldjük meg.

Unitárius Közlöny f. évi 11-ik számát sziveskedjenek visszaküldeni azok a t. olvasók a kik nélkülözhetik. Más számmal készséggel kicseréljük.

Fejtörő. A „Fiatalság Barátja“ 5-ik számában megjelent rejtvények megfejtései: Anagram: Szeresd Istent teljes szivedből és teljes elmédből. Talpra magyar, hi a haza, itt az idő, most vagy soha. Körtalány: Ha a föld Isten kalapja, ugy e hon bokréta rajta. A szerencse ritka madár, kire rászáll jól jár. Szótalány: Aba. Biró. Kalap. Számrejtvény: Dr. Brassai Sámuel.

Helyesen megfejtették: Tamási Tivadar, Kozma Béla, Molnár Ödön. Többékevésbbé helyesen fejtették meg: Antonya Mihály, Csép Miklós, Dézsi Olivér, Kún Sándor, Farkas Győző, Koncz János, Kökösi Mihály, Zoltán Sándor, Benczédi Ferencz, Balogh József, Veress Lajos, Barabás József, Derzsi Andor, Kelemen Béla, Hercze Andor, Kereső József, Koronla Jenő, Létai Dezső, Szabó Miklós, Szigethi Zoltán, Boross Ella, Kolozsvár. Szálteleki János, Jobbágytalva. Boros Jolán, Kadács.

A dijakat elnyerték: 1. Dézsi Olivér. 2. Szigethy Zoltán 3. Kún Sándor. 4. Csép Miklós. 5. Kökösi Mihály. 6 Benczédi Ferencz.

Az Unitárius Közlöny érdekében.

Az 1895 évre előfizetést nyitunk az „Unitárius Közlöny“-re.

A jövőre nézve is kitartó munkásságot, éber figyelmet és jó igyekezetet igérünk. Lapunk irányát megtartjuk. Vezérczikkeink, ismeretterjesztő és vallás-erkölcsi irányu olvasmányokról gondoskodunk. Azon a helyen, a hol az „Unitárius naptárt“ közöltük, hasznos ismertetéseket fogunk közölni, a mennyire lehet, minden számban. Arczképet csaknem mindenik számban adunk. Képeink között lesz a *bölöni templom* képe is.

Előfizetési feltételeink a rendesek: Egész évre 1 frt 20 kr. előfizetési, vagy 1 frt Dávid Ferencz Egylet tagsági dij (öt évi kötelezettséggel), vagy a 10 frt alapitó dijnak 20 frt kiegészitése, mely utóbbi esetben az „*Unitárius Közlönyt*“ állandan megküldjük.

Dr. Brassai Sámuel és Boros György,
szerkesztők

TARTALOM: A mi kis hajónk Murányi Sándor, 181. lap. — Tiz évi munkásság. Boros György, 183. l. — A Dávid Ferencz Egylet kilenczedik közgyülése az egylet tiz éves fennállásának emlékünnepélye. 190. l. — Az angol nők szerepe a vallás-erkölcsi nevelés körül s a magyar nők teendője. Fangh Erzsébet. 194 l. — Murányi Farkas Sándor. Boros György, 199 l — Unitárius egyház történelmi naptár. Boros György, 201. l. — A szószék hatása 201. l. — Apróságok a gyülésekről. 202. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak. 202. l. — Egyleti élet és munkásság. 206. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputcza 2.)